

ספר הגלווי

לרבו יוסף ברבי יצחק בן קמחי

עמ'

הנהנות של איש אחד שמו בניימין

הוציאם לאור מכתב יד יהודי

הינרי יוחנן מאתיאום.

ברלין, תרמ"ג.

בדפוס של צבי הירש אומזקאווסקי בברלין.

נדפס מחדש בירושלים, תשכ"ז

במהדורות צילום מצומצמת

SEPHER HA-GALUJ

von

R. Joseph Kimchi.

Nach der einzigen Handschrift in der Vaticanischen Bibliothek

zum ersten Male

herausgegeben

von

H. J. Mathews, M. A.,

Exeter College, Oxford.

BERLIN 1887.

Herausgegeben im Selbstverlage des Vereins M'KIZE NIRDAMIM.
(Dr. A. Berliner.)

In Commission bei:

J. Kaufmann
in Frankfurt a. M.

Wittwe u. Gebrüder Romm
in Wilna.

הקדמת המוציא לאור.

הכתב יד של ס' הגלי יהוי בעולם ונמצא באוצר הספרים של הבאטיקאנא ברומה ני דף 402 דף 24. לפ' דבריו החכם Wolf¹ נמצא כי אחר באוצר הספרים של ר' דוד אופינהיים ז"ל, אך לא נמצא זכרון מטע לא בראשיות היישנות²). ולא בהדרשה של כי אוקספורד³, ובודאי Wolf⁴) לא ראה הס' הגלי מימי כי אם היה לפני לא היה מוביל תובנו בשט Margarita ר' ווסט הגלי נזכר ברשימה הספרים המוחסת לר' יעקב רומאי⁵), ס' הגלי ר' יוסוף קמחי, אך לא גורע אם היה תחת ידו או אם הובילו באשר מצאו בספריהם המחברים אשר הוא לפני יוסוף קמחי הוא יהודי Neubauer⁶) כאשר היה שוקך על כי של ר' יוסוף קמחי הוא נתן ברשותו לא נזכר רק תשובה של מנחם ודונש כפי Assemani 1874, כי אשר נמצא על דף הראשוני מהכ"ז⁷).

המחבר כנה⁸ ספרו זה בשם אשר נזכר בכתביו הקדרש⁹ ספר הגלי (ירטיה ל"ב י"ד), כאשר קרא בספרים אחרים ניכ' בשנות מושאלים מכתבי הקדרש והה ספר המכונה (שם), שcit פירשו על הנבאים, ספר התורה, פ"י על התורת, ספר הברית, דבריו כניד הנוצרים, וספר זכרון (מלאי נ' טז) ספר הרקוזון. אבל שם ספר חוצה אשר נתן בראש רפסום¹⁰) של פ"י על טשל' אין מהמחבר רק מהמושיאה לאור, ואין נמצא בכ"י של זה הפרוש¹¹).

ועל תוכן ס' הגלי נחלקו אמנים אשר לא ראו הספר, האחד אומר שהוא וכו' כמו ס' הברית, והאחר אומר שהוא ס' על נבאים אחרים. הדעת הראשונה יצאה מרבני ר' דוד קמחי (שעה נב' י"ב) אשר התחיל פירושו

¹ Bibliotheca Hebraea, III. 423.

² (א) רשימת כי אוקספורד ני 2418, (ב) רישימה (1782), (ג) קהילת דוד (1826).

³ אשר הוציא לאור בשנת 1886 Neubauer.

⁴ שם.

⁵ Israelietische Letterbode, XII. 4.

⁶ פירושו הנה ישכיל עברי (1877) הקרמה גדר VII.

⁷ ההקדמה נמצאת בסוף ה"ב' אחרי השיר האחרון.

⁸ עין הקדמתו גדר 2.

⁹ גיגער, אוצר נחותר, I. 108.

¹⁰ נדפס בברוסלאו 1868.

¹¹ שטינשטיינר, הסוכיר, 86. X. XIII. 113.

הקדמה

בדברים כוה: ועתה אפרש הפרשה כמו שפירשה אדרוני אבוי זיל במספר הגלי ובספר הברית שהבר תשובה על המניין ע"כ. והראשון לפי ידיעתי הקדשה איש אמר שם' הגלי הוא והוא הומר (Antonius Margarita¹) מורה לשון עברית בוניאן, ואחריו באו² (Buxtorf³) ורי שבתי משורר בס⁴) ור' יהיאל היילפרין⁵) ואחריו⁶ (De-Rossi⁶ וטהדרש Fürst⁷ וכן בומניינו בן יעקב⁸), ואינו כי אם Dukes אשר אמר בתורת ספק: ואנחנו לא ידענו אם תוכן ס' הגלי היה פירוש על תנך או דקרוק⁹). הדעת השנית שם' הגלי הוא פירוש על נכאים אהרוןים יצאה מתוך יד המנוח ר' אברהם Geiger¹⁰), ובקבתו הלאן על Kalisch¹¹ וכן Tauber¹² Ginsburg¹³), אבל האחرونים הוטטו הטעא על פשע על אשר נתנו דעתם בודאי ובלא ספק כל וככל, וכן לא דברו בשם אמרו.

שלשה עשר דברים מס' הגלי נזכרו בספרים אחרים והם:

א) ארבע פעמים בפירוש של החابر על טשיי¹⁴): א' כ"ב¹⁵, א' כ"ה¹⁶), ט' א' (ס' הגלי צר¹), י"ד ל' (צד 6).

ב) שמנה פעמים בספריו ר' דוד קתאי והם: 1) במלל (דפוס וייצאה, 1545) צר ניה ע"א (צד 6), 2) בשרשיט, ערך ארך (צד 72), אשם (צד 55), כראה (צד 108), נום (צד 8), שוע (צד 155), שלש (צד 158). 3) בפירושו על ישעה נ"ב י"ב (צד 89).

1) הוא החבר פירוש על פרשנה הנה ישביל עברי בלשון אשכנזי (וינה, 1534) והעתיק בו פירוש ר'יך על הפסחה, וזה לשונו: *[ריל ס' הגלי ו' הברית]* *Diese zway püecher sind wider den christlichen glauben fundiert und sind gleich wie der Ny-zochon, das ist überwindung.*

.Bibliotheca Rabbinica (1640), 441 (2)

.שפתו ישנים (1680), 16 (3)

.סדר הדרות (1768), b (4)

Bibliotheca Judaica Antichristiana (1800), 53; Dizionario storico degli (5)
.autori ebrei (1802), I, 185

.Bibliotheca Judaica (1851), II, 187 (6)

.תולדות גורי ישאל (1853), 199 (7)

אוצר הספרים (1880) צר 97, והוטף לאמר אין לצחח מידי ספק, ואחת מה שҳחכם זה לא ייע דברי ניבייר בעסמו של 1877.

.Literaturblatt des Orients (1850), XI, 332 (8)

.אוצר נחמד (1856), I, 108 (9)

.Hebrew Grammar, II, 19 (10)

.Kitto's Cyclopaedia of Biblical Literature, II, 735 (11)

.Standpunkt und Leistung des R. David Kimchi als Grammatiker, 11 (12)

.עין זוקם, ליטעראטורבלאטט דעם אידיענטס (1850), צד 356, 376 (13) וגם גינגר באנדר נחמד (א' צד 109).

(14) בט' כי מיכבען אשר הביא ממגו גינגר, והרבויות גזרבו עליו בס' הגלי לא נמצאו בכ"ז אוקספורד ולא מזאת הגירה הוזת בספר הגלי.

(15) ג'ב הוכרים בארת הי כל זה בס' הגלי לא נמצאו בכ"ז אוקספורד ולא מזאת הכיאור הוזת בספר הגלי.

ב) בס' השם¹) של ר' משה מלנזרוש וזה לשונו): מרוח, אל תבא בית מרוח, ובסמווק וסר מרוח טרוחים. פ"י אבן קמחי בספר הנלוי הון גנדיים שיפשטו ביבת אבל ומכתין בהן את המחות קוברטורי שלן טרוחים וועדרפי על המחות מוה ומזה לנחותם. ומרוח כתו מרוח בהפקן מן טריה העורף. וכמהו טרוחים על עירשותם (עד 152).

ועתה עינינו הרואות שט' הנלוי הוא ספר דקדוק ונחלה לשוני חלקים, א) צר 5 עד צר 63 הברעות בין דבריו מנהם והתשובות אשר השיב עליי دونש²) וט' תשובות על הברעות ובנו תט' בינוותם, ב) צר 63 עד סוף הספר הנחות על מהברת מנהם אשר לא השיבו עליי). ולפי דעת ר' יוסף לא כתוב ספרו לשם התורה ולשם הדקדוק, כי אחר שיצאו ספרי חיון ור' יונה לא היה מקום להילוק או להבריע בין מנהם ודוניש ותלמידיהם, אלא ר' יוסף שט' מטרתו כננד רבנו תט' עצמו כמו ספרדי כננד צרכתי אשר לא ידע חכמת הדקדוק של פרובינציה, ארץ אשר ר' יוסוף התנורו בן, ולפי זה קנא לחכמת הספרדים וכן להראות החמתו בלשון הקדרש. הס' הנלוי הוא בן זכרים של ר' יוסף, כי כבן ששים שנה חברו, כאשר אמר בהקדמתו, ואחריו ס' זכרון וס' הברית, כי הוא מוכיר ב' הספרים האלה בט' הנלוי, ולפניהם חיבור פירושו על משלו, אשר בו הוא מוכירו.

מחכוריו ר' יוסף, לא הזכיר בספר הנלוי כי אם ספר זכרון (עד 5, 22, 58, 60, 62, 64, 88, 132, 147), וכי הברית (עד 135). ומחכרים אשר היו לפניו הוא מוכיר בהקמתו רבנו הארי נאנן, הריר יצחק בן ניאת, מנהם בן טוך, המורה החכם ר' יונה בן ננאה, דונש הגרא ר' אדונים, הריר משה בן עזרא, הגניד ר' שמואל הלוי, המורה הנדרול ר' יהודה חיון, ר' לוי אבן אלחנן, ר' יהודה בן בלעם, ר' משה בן נקטילה, והריר אברהם בן עזרא, ומהערפתים הנאנן רבנו יעקב ווקנו חפарат החכמים וראש המשכילים וכחדר הנכונים רבנא שלמה אשר נבע מצפונו ויפוצו מעיניו בכל ארבעה רוחות. ובתוכה הספר הוא מוכיר החכמים האלה, רבנו הארי נאנן (עד 19, 53). הרב ר' יצחק בן ניאת³) (עד 27). ר' יונה בן ננאה (עד 21).

¹⁾ Dukes, Jewish Chronicle, 1849, S. 336.

²⁾ באוקטובר כ"י אופני 152 עד 88.

³⁾ קר' להשיבות רונש לסם, 160, כדי מתח קמחי לא החיג, ומהנשאות 136 קמחי עשה 129, כי סייד לא יבל עם לבלה (§. 18), הזים עם הדרה (§. 25), יבש ושניים עם יג ע (§. 43), יכעה ויביע עם חכעה (§. 67), כבש ולהגן ומלך עם כדכד (§. 99), וטן סאנע עשה גי פרקים, סאנע (§. 40), יצען (§. 41), קטונן (§. 42). רטפס רוזיף (§. 98) של קמחי הוא לנדר כרבב של דונש. תש' 130enia רק על דבריו ר' יוסוף הנמצאים בצד 88 מהדרוט.

⁴⁾ בס' הגליו השרשים האחדורים והשנאים יבואו ראשונה ואחריהם החלשיים. האחדורים הם נחצחים לטדר כמו גפלו האות ד"ת ז יבא בין זה וזח כי נחצחים כמו זו. בפרק הא' והג' כל השרשים הם מעורבים זה בזה ואין שם כי אם סדר א'ב.

⁵⁾ פירושו הערבי על קהלה אשר גלה מצעונו Dr. Jacob Loevy. עין ספרו Libri Kohelet versio arabica quam composuit Ibn-Ghijâth, Dissert. inaug., Lugd. Bat., 1884

הקדמה

משה (51) (2), 72, 90, 107
בנִי (צד 104), רְבָנוּ סַעֲרִיהַ הָגָן (צד 94), רְבָנוּ נְסִים (צד 26), מָשָׁה
8, 40, 45, 50, 70, 79, 91, 110, 124
, 45, (93), רְבָנוּ שְׁלָמָה [חֶרְבָּה הַגְּדוֹלָה רְבָנוּ שְׁלָמָה הַצְּרָפָתִית] (צד 45)
, 143
, 77, 82, 98, 109, 117, 121, 134, 143
רכְ גָדוֹל בְּמִקְרָא (צד 158). והוא הופש על מלות אשר נמצאו בפיוטי הקלייר
(צד 73) ו/or יְהוָה הַלְוִי הַגְּקָרָא קָשְׁטִילִי (צד 57) וכן מוכיר חיבת אחת של

רְיֵשָׁלָמָה בְּנִגְבּוֹל (צד 151) אשר חילקו בו חכמי הדריקות.¹

דבריו רְיֵשָׁלָמָה פְּרָהוֹן² נמצאו פעמי אחד, אך הם סגורים. בci, ולפ' מה השבטים דברי הייצונים ושמתיום בפרק ההופפות. הדרקרים ורבינו שמואל (צד 13 שורה 4 מלמטה) הם לפי דעתו הוספה של כותב אחר, ובדבריו רבנו שמואל (צד 27 שורה 21) מלת שמואל בלבד ספק טוות המעתיק. כמו כן נראה לי שבכל דברי רשי הנטאים בס' הנגלי רק אחד הם הוספה מיד אחר כי רק בוה האחד (צד 143) אמר ר' יוסוף, וכן אני ראיות בפירושו הרבה הגדול רבנו שלמה הצרפתי גנו, ולא בן באחרים.

ר' יוסוף היה בקי מאר בתרגום ובසפריו הכתמים כאשר נראה מדבריו הרבים אשר הוא הביא מהתרגום ומההמלמור³, וגם באר כמה מלות עבריות ע"ש לשון ערבי.⁴ האלה נמצאים בס' הנגלי, א' קהחי: רונייד (צד 124); erin (שם); bogusquet (צד 26); קרין (צד 53); שראוי אפיילין (צד 66); mote (67); serai afillaz (66); amotians (שם); origan (שם); isope (69); amoteans (שם); arorin (שם); safra (111); non dasafanter mai (109); שפן (צד 111); motes (133); gofanonier (117); מוטש (צד 133); estreindre (136); אשטרינדרה (צד 134); esternuer (134); קורסיר (שם); איפנטיאנט (צד 104); paradis (104); מוי (צד 142); איפנדראונס (צד 146); איפודצמנט (צד 146); courcier (146); couvertures (153); tailes (148); קברטורייש (צד 30); obedionsa (30); obourez, bouveriz (צד 160);humains (בניטין); בוכריין (צד 160); flature de champagne (שם).

¹ והוא תפש ג'ב על דבריו המתשרר האומר יי' רקי' (6), נקמת, משחתת ומושחה (57), וגם על ר'ת שכח שקייה (18), נ' (48), מצעיר (48), יוב (49), לצהיר (56), ועל מנתם שאמר ابوו (66), מגש (83).

.Bacher, Revue des études juives, XII. 73-74.²

³ תרגום ירושלמי (צד 140), ס' יצירה (צד 75, 3).

⁴ צד 8, 12, 16, 19, 23, 38, 24, 51, 53 (2), 61, 66, 69 (2), 70 (2), 71, 73, 74, 76, 77, 78 (2), 104 (3), 105, 111 (2), 113 (2), 118, 125, 128, 132, 134, 144, 146, 152, 153 (3), 155, 157, 158 (8).

.Bacher, Revue des études juives, VI. 208

⁵ והם יותר קרובים לילשון צרפת' מלשון פרובנסאל' ואפשר שהכ' נעתך ביר צרפת' (באנגלטירא? כי נמצא בו השיר של ר' מאיר מנורז' אשר הוציא לאור ה' דרי בערך גנער) והוא שנה הלועדים כפי לטענו כמו שמצאנו בכ' של רשי' באוצר הספרים שוגט (יעין דרבי A. Darmesteter, Archives des missions scientifiques, Paris, 1871, 91 sqq.; 1878, 383 sqq.

והנה נמצא בכ"י של ס' הנגלי העורות ארכות וקצרות של בנימין אחד וهم יקרים באשר הוא מזכיר דבריו הרשכ"ם והם נמצאים בספרים 4—11, 13, 2, 19—21, 15, 23—25, 29, 34, 35, 40, 44, 45, 47, 50—52, 54—56, 60, 63, 65—69, 71, 72, 82, 84—88, 97, 106, 107, 110—113, 116, 117, 119, 120, 123, 125, 128; וכן (2) 65, 68, 69, 70, 72, 105, ואפשר ג"כ הדברים ללא שם המחבר (צד 70) אשר שמות בהחותות הם הנחתת בנימין.

ואני לא נודע לי מי הוא בנימין אשר הוא זאב יטרוף על קמחי, אבל בודאי הוא אינו לא בנימין בן אכרהם הרופא) ולא בנימין בר יהודה רומי כי שניהם היו שכוני איטליה, ובנימין המשיג על ס' הנגלי הוא ילד ערפתני מסני טעמים שונים, (1) הלועים שלו הם לשון צרפת. (2) הוא מזכיר רק חכמים צרפתיים, ה"ה רשי" (צד 13, 18, 22, 23, 25, 26, 31, 38, 42, 47, 49, 51), ר' יוסף קרא (צד 10), ורשב"ס (עיין למטה), והוא לבב ונפש עם ר"ת כנדר המחבר של ס' הנגלי אשר הוא נוקב בשם הקורא (ורמיה ז' יא, ש"אכו ב'). בנימין לא דאג לא למנח ולא לדונש והוא חולק על קמחי לפ"ז שהוא מתקומט על רית, וזה הטעם שבנימין לא השיג רק מעש בחלק השני של ס' הנגלי (טסהה של השנותיו נז' נוגעים לחלק הראשון). כי בו לא רב ריבות ר' יוסף עם ר"ת. (3) השוואות שראשי לשון עברי עם שראשי לשון עברי אשר נמצאו כמה פעמים במס' הנגלי לא מצאו חן בעיניו בנימין. ואם לא יראהו פנוי אמרתו שבנימין זהה הוא תלמיד של בית המדרש לבני מאיר הערפות ולזה הוא לחם מלחמת רית ("הטאור הנדול", צד 65) וזה אהבתו לדברי רשי" ורשב"ס וריבו כנדר ר' יוסף קמחי.

ראאה גם ראה שבנימין מזכיר הרשכ"ם י"א פעמיים: א) היה פעמים פירשו על התורה: שמות ג' י"ד (צד 68), שם ד' כ"ד — כ"ו (צד 69), שם י"ד ג' (צד 65), ויקרא כג' מג' (צד 10), דברים ל'ב י"ד (צד 30), מלבד הי' האלה אשר נמצאים בלא שם המחבר: שמות ט' ה' (צד 7), שם ט' ט' (צד 15), שם י'ז י'ח (צד 12), שם כ"ד י"א (צד 40), שם כ"ה ל'ב (צד 16^ב): ב) היה פעמים דבירו על שאר כתבי המקרא: תהילים מ'ח ג' (צד 24), שם ע"ד ד' (צד 39), שם ע"ז ו' ורדה ב' כ' לה' (צד 36), תהילים ק'ד ט' (שם), איוב א' (צד 56), איכה ב' ט' (צד 35): ועוד. ואפשר ג"כ על תהילים ע'ג ד' (צד 70) אשר שם המלה שמואל חסר. ועוד אשימים לפני קוראי פירושו שני פסוקים בלא שם אשר הביא בנימין במלת קבלתי, ואלה הם: (צד 19), ואני בנימין קבלתי מלמדיו כי מצאנו דוגמתו בתורי עשר, אהבו הבו קלון מגניה, אך אמרתי כי רוחקים הם, כי שם לשון עבר... אכן לפני שהוא ברבע עפיק נתקד בצריו אפו ולא אפו ע"כ. גם אמר (שם): ואני בנימין קבלתי כן כי סופה כמו קות, והוא מלובוש כמו סותה, כיಆ"פ שמשני שרשים הם עניין אחד להם ע"כ. עיין פירוש

¹⁾ עיין בערלינגער, פליישט סופרים, 12.

²⁾ ועוד השווה דבריו בנימין (צד 47 שורה 7) עם דבריו רשב"ס (דברים י"ט ה').

הקדמה

רישבים על שמות פיו כ"ג (מדפוס Rosin). ושם נאמר כזה: אפ"ו, אפ"ו היה לו
לומר . . . אלא-בשביל שניינו כהobar לאחרוי אלא מנון ברבע שהוא מנינו
הטלביס לבן ננק' בצרי, ולא מצאי דונמו אלא ה'בו, אהבו ה'בו קלון מנינה
ברורי עשר עיב. נט אלה דבריו רישבים על שמות ליד ל'ג: מסוה, בנד
הקרוי בן והוא י"ו בו עיקר כמו כי של מקוה ישראל, וגם תי"ז של סותה עיקר
ושני מלבושים הם ושני גנות, וכן פתר דוגש, ע"ב.

ואסוף עוד אייה דברים על החלת הכרעות רית, באשר הbia בנימין דבריו
רית שלא נמצאו בדפוס פיליפאוסקי, זה לשונו (עד 48): רבנו ידע בן באמרי
בראשית ספרו אמנים נאמנים נאמן על דברי מנהח ודורש טניאם ע"ב,
וחטנו פיליפאוסקי לא הדריטם בשכלי שהם הטריטם בכ"י אוקספורד אשר ממן
הוציא ספרו לאור, ושם העלה קרווע החזי באירק, וכטובו הנROLE העתק בשביל
התכם המורה בנית המדרש הנROLE בפלורנציא Professor D. Castelli אויה שורת
מבי' שם¹) ואלה הם: אמנים נאמן על דברי מנהח ווונש מニアם ויאמר יעקב
באשר ראם מהנה אלהים הוא וזה וסודו לא פון היה אDEM לבדו מהшиб אשר
חמציא ידו אעשה לו עוז כנידנו נט כי קטנה [sic] עכה טאגני [sic]² בטהותי

אני בחסדר הי להאר עני שניהם להאר עני אשר אמר לנו.

ועליה לחתה תודה להמעתק Angelo di Capua אשר העתק הס. הנלו מהכ"י,
ונם להכמים יודע העתים אשר היו לעזר לי, היה Professor W. Bacher אשר בקראת הספר העיר כהונן על אויה מלים אשר המעה הספר בהם, והראש
לחברת מקץ נודמים Dr. A. Berlinet אשר קרא דפוס הראשון, והיה ל-
לעניהם, ובאוד של אויה הלוועים הקשיים בכתב צרפתי ופרובנסלי שמתה לפני
.Professor A. Darmesteter

Biscionii Bibliothecae Mediceo-Laurentianae Catalogus, l. 141 ¹

² כ"י אוקספורד 1449 : קטנה עכה טאגני.

הקדמה.

מי חכם ויכן אלה ונכון יותבונן במופלא לחקר ולדרוז ששבעה עמודים שחצבה החכמה מאיריים כלפירים אשר עליהם החכמה נשעת והכרת המומת מוגננה, ואלה הם אשר נקבעו בשמות בספר החכמה המש הרנסות שכדים ובעל הלבונות קראום חמשת החותשים, האונים לשם וועינס להשניה ואפסים להריה והחק לטעום אם מתק אמן ווידים להמש אם לא אם יבש אם הוא חם אם קר, וכל מה שיישג האדם בחוש האחד אין כה בחברתו להשיג, לא ישמע בעינים, לא יראה באונים, ולא יטעום באפסים, לא יריה בחך ובשפתים, והמשוש בידים. החוש הששי הוא עמוד יכין החכמה, מתקן כל המומת, נקראת הגנת המנידים, או כי יש בעולם אספמיא ורומי רבתי, יגידו המנידים כי המה בעולם, והוא לא שמעם עצם באון ולא ראם בעין ולא השיגנו וודע כי ברור מללו בעבור כי לא נמצא בעולם מכחיש דבריהם ולא סותר מאמריהם, יוכל שתהיה ספקה בחוש الآחרים אך בזה אין ספקה, כי يستפק אדם בשמע ובראות, שמא שמע שמא ראה, או יכול שלא שמע ולא ראה. החוש השבייע הוא עמוד היומיינו בו עז וחזק יותר אשר עליו משענה התבוננות ובו נכיר ונדע בוראנו ית' ויתרומים והוא שיראה מעשה וייר על עושהו ויביט מפעל ווירה על פועלתו יראה ספר כתוב והוא לא הכריר הקופר באחד החושים שהקדמננו אך כתיבו מעידה עליו אם חכם באונתו אם לא, ובן בית בניו יורה על הבונה, ומה העמוד נכיר יתברך, ואם אמר נכיר בוראינו מדרך החוש הששי שהוא הגנת המנידים כמו דבריהם שנאומין בעירות ובכרכים ובמחוזות ולא השיגנו בחוש الآחרים כי אם בהגדרת בלבד ואין מכחיש כך נאמין ונכיר כי בורא יש לעולם בעבור הגנות בני אדם ואין מכחיש, תשובהם כי אוטם שמנידים על הפליכים ועל המהווות העיקר הוא ראייה שראו מקטעם, ואע"פ שמקצתם לא ראו, ועוד כי אם לא יאמינו יכולם ללכטה ולראות, אך ידיעת הבורא אין השרש ראייה כי אם המניד הראשון עם המניד האחרון כלם סכלים בראשית כבורי. על בן נכיר יחוּדוֹ ונדע מציאותו מדרך מעשו כי עולם בניו מוסדר בחכמה וברdue, בלי מניעת, נכיר כי בורא אחד ברא, ואלו הרגם המציאו, ועל אלה ד' חושים אמר' שלמה חכמות במתה ביתה חכבה עמוריה שבעה (משלי ט' א'), ועוד כי כל החכמות הנמצאות כמדרנת שלוש כסאות, החכמה העילונית היושבת בכיסא כבוד מריאשון היא חכמה אלהות בדעת יהוד הכרור ובתרותו ובמצוותו להשיג אהבתו לעולם הבא, ואין לאת החכמה חלק בוה העולם, כי ציריך האדם שתהיה כוונתו לעבדו הכרור ולה爱好 אותו ולא בעבור העה'ו, והחכמה היושבת במדרגת השנית היא חכמה הכבבים וחכמת השיעורים והחכמה הדפסאות ודומיהם שהם נחלקים לציריך העה'ו ולצורך העה'ב, ומוחר להינות מהם בעה'ו, והחכמה היושבת במדרגה התתונה היא חכמה המלוכות והאומניות לישוב העה'ו, תקון בתים ושדרות וכרכמים ומלבושים וככסף וזהב וחקון

אכנים יקרות ודומיהם, ויש מי שתנגדו האלהים מרע והשכל בחכמתה המעליה וסיענו מחולו לרביין בשנית נם בשלישית ויחכם וינבר על השלש האלה. ויש מהה ששהשינה הבונתו בחכמת הטולות או בחכמת הרופאות ודומיהם, יכול שהוועה עמוק ברם ואינו עמוק באחרות, ויעשה החכם ברופאות ברגע אחר מה שלא יוכלו לעשות מאה החווים בככבים לסקלים בסמני הרופאות, וכן יידין במולות חכם מחייב היכנבים מה שלא ידינו מאה מחייב הרופאות לסקלים ואולות במולות, ואמרו כי היכמת הרופאות אינה שלימה ותמיימה עד שיכיר וירע במולות, כי אם ירכיב הרכנת פמיס לאדם גדורל לצורך כל השנה ולא יכיר במולות להכיר החון העיחר אם קר אס חם ולא ירכיב המركחת על אפנה ועל תקונה, וכן יש בחכמת המלאכות, מה שיתקן צורף במלאכתו ברגע קטן לא יוכל לתקן מאה ננויות, וכן בכל המלאכות כל אחר ואחד מהר במלאכתו ובכער במלאכתה האחרת אם לא למורה, וכן אמר בחכמת התורה והמצוה ובשימוש הלשון, שמי שהוננו אלהים והשינה יד הבונתו בחכמת התלמוד וקרוב הרחוק ולמד מפני נזונות הרים ונבונים ולמד חכמת המקרא בפשטות ובדרוקינה בספרים ומפי טופיטים אשר היא היתה אומנותם מיום עמרם על דעתם. גם בחכחות היזוניות הבינו בינוות ובמלאתה השיד היה מוחזיקין צנה ורומה כמו רבני האיי גאנון והירץ יצחק בן ניאת שהוא עוסקים בתלמוד גם למדו ספרי הדרדקוק מפני החכמים בדרדקוק הלשון.

ואני העביר אשר ראיתי בחכורותיהם והחכונתי בדבריהם חברותי אני זה המפר להוביה בו האמת בריאות לכל מבין נלוות, ולא יאמרו הבוערים בעם כי אתה קראת אל המלך ואני שטן מוכchio לשטרו עמוקקי רב וגאנון רבני יעקב אשר בצלילו נזהה בניים, האמנס כדרביריהם כן הוא, גם אני ידעתי כי גנבה ידו ועצם כהו ומארדו ועמדו בסחו כל הנבונים, אך לא יגע בדרדקוק ובחברותם למצוא עמוק צהותם, ולא עסק בתינוי מפני כי מורה ואינה מורה היא, ואני הריני בגין שיטים שנה הווע עפקתי בחכמה ואתה יטימ ולילות, ואני דומה שונה פרקון מאה פעעים למי ששוננו מאה ואחת. גם כי מפני ספרים וספרדים יש למלוד, ואני על כן יענוי ומצאי ובינוותי בספרים ומפי טופיט השיבות דברים נכווהים למורים, ונונה האמתה גדורל מכל בני קדם, כאשר משלו משל הדיוותות על חכם אחד שהיה משב על חכם אחר וקן, אמרו לו לא תבושש להשיב על ז肯 סנק, אמר רהט האמתה אשר עמי ז肯 מנגנו, ואמר פילוסוף אחר בהשיבו על אפלטון ראש החכמים, אמר האמת ואפלטון שניהם אהובינו והאמת יותר הביבנן, גם אני כתו ראש דרכך אמרת (תהלים קיט קס), ראשית ציויך ודברך שצווית על בני אדם לעשותה הוא האמת, ודרעו כי באשר תעדר האמת הכל גער, ונחוב אמרת מאירן חמזה ואדרק משמיים נשקה (תהלים פה יב), וכתו אחורי נם הייתן התוב וארצנו תחן יכולת (שם ג'), כעל האמת בנוטריון, אליפ' אמרת, מיס מאירין, תיזי תצמה. וצערנו יידין לכה ונות מישודינו לכה וכות, כי כאשר עליה על דעתך להזק והספר אשר קראתי ספר הגלוי, יען כי גליה רעת ריבי בו בין המברים הראשונים, או עליה בדרעתי להוציאך בו הדברים הנכוחים והונבונים הנמשכים אחרי הדבר בכל פסקוק ופסקוק ומלה ומלה, כי גם כי ראיינו קמים תחת אבותיהם ממשיכים על דברי הראשונים ומגנלים סוד בינהם כאשר עשה הנאון ובניו יעקב, השיב על הפוארה החכמים

וראש המשכילים וכתר הנבונים רבעה שלמה אשר נבעו מעתנו ויפוצו מעיניינו בכל ארבעה רוחות, על כל זאת לא אחר רבו מהшиб עליו אהרי אשר התברר אותו האמת, נשא את פני האמת ולא נשא את פני וקנו, כי ירא מפני קונו והמשתכל בעין רצונו לספריו זה פרטנו נשמה שדי תבינו.

יתברך ויתרומם אל אלה הרוחות, ויתנשא השת חכמה בטוחות, ושם פה לאדם לדבר נכוות, ומכתא בשפה לדרכן צחות, והמציא מנוחות והמשיג הכהות, והמניה אנהות, ונפשותナンחות, משבי' בצחות, ובנה בחכמה עולמו והמאיר יצורי עולמו בשלשה כחרים מפוארים בספר וספר וספר מכוירים. בספר יצירה נחרקים, ואיש איש על דגלו נוכרים, וכן אלפינו והכטנו מבהמות ומעופף השמים, ואנלה אני זו פתרונם, כי לא פודר, ספר החובן, ספר דברו, ספר צורה, כי צורת המכח מפוארת מכל ציר וצורה, נקראה ספר עברורה, ספר החובן ומניין, בספר כלשונו מצין, ולספר דברו, דבר על אבנו דברו, באלה שלשה הבני נכבד והוועלה כבוד האדם על שאר הנולדים, כי נכח מהם הצורה והספרה והחובן וכל האמת בני האדם עלייהם תלוי וברום ראש הדברים בלשון הזה לדמיונם באחותות והעכס נשתרון, וכיה אמר עם הספר, שכחי שלמות, והשכני ברכות, וחשי מכאות, ואחרי אשר הפאר הכרוא את האדם באלה הบทרים בהר בורע הקדש והנחים דתו בלשיןך, לשון הקרמוני, כאשר דבר בו משל הקדמוני, لكن יקרה אשה כי מאיש לוקחה זאת (בראשית ב ב), אדם מאדמה, ובאשר צעה צועם משמריהם, גנות בינות עם עמק שפה וככבי לשון, בכתר בעורא העצים מרבר אשדרות ואינם מכירים לדבר יהודית (נהחיה י כד), נשבחה מה רוכ בלהי, וכאשר גלו שפת בנות אדום וישראל, אותן שהיו בארץ יישמעאל ראו שהיו מקפידים עם נכרי בלשונם ובനימוטיהם נתנו אל לכם לפתח טנור הלשון אשר נשכח מהם, וכן נמצוא ברבותי דיל שאמרו אותם שהיו מקפידים נשקיימה תורם בידם, ועל כן עשו הראשונים חכמים בלשו' והברום על לשון אל'פ בית, מנהם בן סרוק, והשנת דונש הנקרוא ר' אדרנים, ואחריו הכר המורה החכם ר' יונה בן נגאה המחברת וקרא שמו ספר השרשים על אי' ספר לא יערכנו פו ובדיוקת הלשוי עשה ט' הרקמה והшиб בס' הינה על ט' המורה הנרויל ר' יהודה חיון וכן השיב עליו הנגיד ר' שמואל הלוי והרם ספריות בהכתת שימוש הלשון, וכן הרץ משה בן יונה דבר צחות בס' ערוגות הבשיט, ואחריהם קמו חכמים בלשון ר' משה בן גקטילה ור' יהודה בן בלבע ור' לי אבן אלחמאן והרץ אברם בן עורה שחבר ס' צחות והרבה יציעות בשור להוציא הדברים לאור. וזה הمثال היה בדברי ר' יונה בן נגאה, יותר הצעתי בשמן לנויה למדוד אשר הוציא הסוכה בין, ורבנן אשר היו באין צחות והחומרה שמו רוב עסקם בתלמידי לאפרקים במקרא והשניה ידע להعش ולכונת מצוני התבונה אך לא בשימוש הלשון, על כן לא נתישבו בו, ובמי פתאי עמו אמרו כי אין דיקות הלשון זכמתה, והיה זה להם על האמור במשל הקרמוני ט' שאינו יודע האוננות מואסן, ולא הניע אליהם מספרי הדיקות כי אם מחברת מנהם ותשובות دونש ואשר הכריע בינוות תפארת הנולדה רבעו יעקב להזק דבריו מנהם כי הם פלאי, והרבבות הנבונות וברום עתיקים אינם צדיכים חזוק כי הם על ממשורת חוקם יעמדו ואין על בנים ורונש אשםה אם עקלו נתיב האמת בלשוי כי לא ידע מה הוא, כי ערד

לא נבנה לו כנין מתוכן לא אהל ולא משכן ולא עמוד ולא בן, כי התאזרו פעמי אצלי ולא הוקם המשכן עד בואם, ורי יהודיה המורה חכבר ספרו על אהותיות אהויי בלבד, וספר אחר מבוצל הנקראים בעלי רמיון, כי שימוש האותיות האלה קשה מאד, בעבור כי פעם יתנו בתיבות ופעם יטעו, ועל בן נשתחשו בהן הראשונים עד בואו והשכל חובה עליו לחקוק אותם על ספר על הארץ. ועל אשר הננו אלהים מרע והשכל חובה עליו לחקוק אותם על ספר להשאים לבאים בעקבותיהם כענין שני בא כתבה על לוח אתם ועל ספר חקה ותו ליום אחרון [לעד] עד עולם (ישעה ל' ח.).

ואני נתתי לבני לחור ולדרוש דרך הצעחות לבור וללבן הדבר כאשר הורי מורי, ובינותי בספריו החכמים האומרים בריקות הלשו' ובפשת המקרא זה בכנה וזה בכנה, יוכל להיות שניהם קרכבים לעניין, אך מי שאינו יודע מוצאי הדינים ומוצאיו לא יתכן פרושו ופשטו לא יתפשט, כי לא חחכמת הכתוב הדינים והאstor וההתיר והرسאות, כי בהן יש לכל אדם לשמר בנפשו מאיד פן יוסיף ויגרע, ונמצא הוא נול ונוון ואסור מותרים ומתיד אסורים וסימות חיים. ועתה החלותי להובוט ולהכריע כדעת שלשית מרבי מנהם ואשר השיב עליו دونש והבריע הגאון רבנו יעקב עין ישרא' בינותם, ואחריו כן מאשר טעה מהם במחברתו ולא השיבו עליו, ומאלחים אשא' עוזר ומשען שישמורי משניות, כמו שאלה ממנה משיחו שניאות מי בין וגוי (תהלים יט יג). ואומי' גל עני ואביטה נפלאות מטורתק (תהלים קיט יז), אף פליאה דעת מימי כאשר השיבו עליו בענפי גלוּי והגיהו השרשים אשר לא שרש באرين גועם, והגיהו מלקט לקטני שניאותיו בין עמרי תבונתו, ואעوب מלקט פן ירבה על הקער ביד כמלילות קציר ספרו ולא אניף עליים חרמש בכתיו וחומש לא תנוף על קמת רעך (דברים כב כו):

אמת היה בעוד יחי נאם יוסף בנו קמהו:

אוו لكن חזון רוחיו אמרת סודיו בתם שיתו:

דיע' בינה פקחה און וביען שכל תהיה תוהה:

וכתבו על לוח לבך את ספר הגלוּי הזה:

קחה מסור השכל וכל דבר תלוי:

לכה ודרוש אותו בספר הגלוּי:

אמת אוכח ואידינה ומשוא' אחורלה חוויל:

ולא איש פני קמן ולא אהדר פני גודול:

נגיד ראשים אשר החל לדבר לשון צחות ועלה בחחלה:

מנחם הוא בנו סוק מקורא במחברתו הלא הורה מסלה:

דעו מי הוא אשר זמה אותו מסלול ולא ירט:

ולשון לו כעת ספר אדוניים הוא בנו לברט:

תאומים נלו אורות שנים הדרם פי זמן ישוד ויקוב:

גאון יעקב ואור שמש מאיריים פני שמש בכל משור ועקבו:

ואם שמש בכור بواس מגאנונו ומכר את בכורתו ליעקב:

תשובות דונש ומנחם.

א. ט"ה. אמר מנחם בשתי אוחיות אלו גישות עם אוחיות השרש, חומרים בסימן ח"ט ספ"ר נו"ע צד"ק שעשה, והשיב עלי אדרוני דונש במצויאו אותם בשימוש במילוט החפעל, כמו מה נצטראק (בראשית מד טו), הזורמנתון (דניאל ב ט), ואלה הדברים לא אדרוני להם, כי על המחקה הציבם מנחם, כי על بواسם בבנין החפעל מפני צחות הקריאה שלא יוכל להקרא בהתחבר צי עם תי ווי עם תי נתחלפה תתי בתי עם צי, כאשר פרישתי בס"י הוכן על החליפס בעבור שמן ממוצא אחר, כבר פירוש דונש כי היה לו להזכיר ט"ד מסימן השרש ולהוסיפה בסימן השימוש, לא יתכן, כי נכונה בפי מנחם, ורבנו אשריו החוקין דבריו ואני אחורי:

ב. לעות. לעות אמר בריבו הי לא ראה (איינה ב לו), מה מובן ומה יפו דבריו דונש שפתר אותו כי לא ראה ולא בחר הי לעות דין אדם וריבבו,ומי אמר דבר זה ותויה, אמרתי אמת שעות דין אדם, כי הוא לעולם לא צוח ולא להטוה משפט גבר נגר עליון, כי מפני עליון לא הצאנה הרעות והטובות, כי יש לאל ידו של אדם לעשות הטוב והרע כאשר ישר בעיניו, כתן ראה נתתי לפניך הוות את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע (דברים ל טו) ואמר ובחרה בחיים, נתן הבחרה בידך, ועל זה אמר נחפה דרכינו ונחקרה (איינה ב מ) ונבחור מסילה ישירה ותהייה לנו חיים ושםחה ואורה: ואני בנימין אמר כי לעות הוא מכת חולין הבאה לאדם דונמת מעות לא יכול לתקן (קהלת א טו), שפתחונו אדם מעות ומוקלקל בעורות שבאו עליו על ידי שעתו האלהים ולא יוכל לחזור ולשוב לקרמו כמו שאמי הכם ראה את מעשה האלhim כי מי יוכל לתקן אשר עתו (קהלת : יי), ואני מლשון עון העוני והרשענו (זהלים קו ו) מנורת עשה בנה, שאם כן היה לו לתר מעות במלא פום, או מן עות פניה (ישעה כד א) לעות, מן כליה לכלות דבר ה' מפני ירמיהו (עורא א א) אבל עות התי"ז עיקר, והוא שבר וערה הבאה לאדם, כמו שאמי איוב דעו איפה כי אלה עיתוני (איוב יט ו) ולא אמר לא עוני ולא עיוני, ועל מקרה זה של לעות אדם וגוי היה להביא ראייה ממה שאמר הכם אולת אדם תפלג דרכו ועל ה' יזעף לבו (משל יט ג), לבו של הדיוות זעף כי סבור אשר לא מעונן בא לו והוא אלתו אשר תסלפננו, נרננה ונשמהה כל יטנו ומיטומים צור יתיננו:

ג. בנס וקצף שנייה (דניאל ב יב), אמרתי אני עליון אין להוסיפה ומטענו אין לגרוע מאשר פרשו דונש בזעף ובקצף גדול, ואמר להברה,

ובכו על וייו ואמר וייו נופות כמות הרבה, ואני אומר על כל וייו נספת במרקא כי הוא רמו על כל מלחה חסורת דמותה, כמו ותשב תמר ושוממה (שיב' יג' ב') שפתחנו עצבה ושוממה, או דוגמת נרדם ורכב וסוט (תהלים עז' ז), פתרנו גרדם איש ורכב וסוט, וכמוותם ויאמר לו ושובת אל גדריה (ירמיה ט' ה') שפטרי לך ושובת, וכמוותם הרבה, וכן בנם וקצף שנייה קם ואמר להוברה, או צוה ואמר כמה שאמי קרא בחיל וכן אמר אמי (דניאל ד' יא), וגם יתכן מניסין, כמו על על אריך (דניאל ב' כר), שהוא כמו בא ומתרונם באדיין עליין (דניאל ד' ד), ובכברי הם תמים כמו נסין, וסתור בנים בכעס מתרונם וועפים (בראשית ט' ו) נסין, בעסיק, והאחד נסיק, וויצרנו עליינו ישיש; ואני בנימין אומי כי אין המקרה חסר וייו, כי בן פתר, כל קבל דנא דמלך נהיה בועף וקצף גדור, ואמר להוברה להכמי בבל, ואין המקרה חסר רק נהיה, כי דרך היהות להתחדר מן הרבה מקרים, נס על מה שאמי המשורר נרדם ורכב וסוט לא חסר דבר, כי למללה אמר אשוחלו אבורי לב נטו שנחת ולא מצאו אנשי חיל יריות, אשוחלו כמו השוחלו, אהתר בר מלך יהודה (דה' ב' כ' לה), כמו התהבר, וסת' לשוי מוליך זעירים שלל (איוב יב' יז), מגערתך אלהי יעקב נרדם אותו חיל ורכב וסוט, כי מי יעמוד לפניך מאו אף מתחילה אף, צור חסר מעלי אף ועל חוויחני בקעפך:

ד. בשדים, לא נאות לכטיל העונג אף כי לעבד משול בשדים (משל' יט' י), חברו מנהם במחברת בית יען כי פתרו מלשון לחם ובשר ומון חי בשדים לב מרפא (משל' יד' ל'), ורבנו יעקב הפטנו, איך אתחמכו אני בחבי השוא ובטרונות לא נוכנים, כי לא נמצא במרקא קבוע מלחים ויין וכשר, כאמור שתי להם (ש"א י' ד), חמשתם להם (שם כא' ד), ולא מצאנו לחמים, ולא יינות ויינס, אף כי נמצא בדברי רבותיי לחמים ויינות, לשון חכם לעצמו ולשון מקרא לעצמו, וכן כוה יש לחפש המשורר שאמי בשינוי יני רקי, כי בשתי שננות שנג, האחת שרבה יין בקבוץ לשון רבים, והשנייה שהדביכו לרקי כי במרקא איננו דבק באמורו מין הרקה (שיר ח' ב), כי הרקה הוא שם התואר כמו רקוות, יין רקהו ולא יין רקוות, שאם כן היה משמעו יין של רקוות והוא בעל היין, והרי בעל היין הוא רוקח ולא רקוות, וממצאו בשקל רקה שם התואר כמו מלך עבר ילד, ואית הנה נמצא חי בשדים לב מרפא שכתיו בשור בקבוץ, אני אשיכך מלים כי נס לשון המשנה שאמי לחמים ויינות לא אמי בשדים, ועתה אפרש לך למה אמי חי בשדים, הנה סברם המשכילד בדרך הווים עם עצמות, כאמור ורכב עצמות קנהה, כמו שעשה לדעת את מוצאך ואת מוכאך (ש"ב נ' כ' ה'). כי היה לו לומר אתה מבואך, כמו מקום מקומך, מלון מלוןך, אך הוציאו בדרך מוצאך שהוא עומדת על עמידתו שהוא מושרש יצא, וכן במלת הורו הונה (ישע' נט' יג') היה לו לומר הורה קנהה, כי הוא מן והגיות (יהושע א' ח), והויה מן הורני ה' דרך חזק (תהלים קט' לנ'), והוציאה הנה כמושaza הרה כדי לונס, וכן במלת בשדים, לפי שאמר ורכבי עצמי קני וווע עמו חי בשדים, ואמי העצמות זה בשדים שלל העצמות חייהם לב מרפא ורכב שניהם קנהה, ולא כוון שייהו חי הבשר הוא לב מרפא בלבד וכיון לא כיון ברקע לעצמות בלבד ואית אין חיים בעז', הרי אמי הגביא יוזקאל התהינה העצמות האלה (יוזקאל לו' ג), וכן

יש רקב בכשור ואפי' בשם כרכתי' ושם רשעים יركב (משל' י ז), וכח' זכר צדיק לברכה, אחריו מותו יernel וכרו בכל דור ודור ונספ' כמו הברכה טומס' ברכר, ושם הרשעים יאבד מיד כמו הרכבן שיכלה הבנרים והאלני: ומה שאמי רבנו לרפאות מהין מכת' מהם בעין הבקש שלא אמי משול בנסיבות כמו מושל בבני אדם או על בני אדם, ואמי הנה נמצאו כמו חסר הדק מושל עם (תהלים קה כ), לפי ראות עיני יותר קרובים לעורתו שלו כר מושל ארין (ישעיה טז א), מושל בכבודתו עולם (תהלים טז ז), ולא אמי על ארין, על עולם, ולא באرين ולא בעולם, וזה ידוע לכל מבין כי הבעל שהוא כמו התאר כמו מלך יתכן לחבירו בלבד אותה דבק', כמו מלך ארין, מושל ארין, של ארין, מושל עמים, אך מושל בשירים שפת' טשול בני אדם יראה מדריבו מושל בני אדם בחמים, لكن פתר' הנגן בה הוא לא נאה לכיסיל החנון, יותר קשה עבר מושל על שרים ועל שלטונים, אך על בני אדם כמו בניו ובני ביתו יתכן למלך ולמושל, וגור עמידני פן אכשל בשל': ואני בנימין אבי או ראייה לחיבור דרך הוגן, החומות יכיסומו (שמות טז ה), יכיסוון היה למי, אך בעבור אן הרראשון את' השני, וכן מזאיו ומבאוי (יזוקאל מג יא), מבאוו היה לווי' נפה' הרב, אבל בוג מזאי' אמי' מזאיו, וכן כשפחה נברהה (ישעיה כד ב), נברהה היה לווי', שכל תיבת שסתופה מפיק היא או סופת מים או ייז' או ייד לא תפחה בף' שבראהה, נמלכם, נמלכו, נמלכה, כמלכי, כדרכו, כדרכה, כדרבי, וכן בכל עשרה הבנים, אבל בעללה בשפה' נברהה, וכן צאננה וראנה (שיר ג יא), צאננה כדרכו מן שב שכנה, רד רדנה, אבל מן ראה היה לווי' ראננה, בנה בנייה, קנה קניתה, וחברים דרך הוגן. ופתרי זכר צדיק לברכה ושם רשעים יركב, על הבנים הוא שחן זכרו ושמו אחורי מותו, כמו שאמי' הנביא ליטרים שאין להם בניים כי לא يولדו, ונחתה להם בביתי ובחוותיהם יד ושם טוב מבנים ומבנות (ישעיה טז ה), כי הבנים והבנות ימותו ואותם שם לא יסוף נצח ועל חנינה מישאל וועיריה שהוו טיריטם בהיכל מלך אומי' מקרא זה ושם יוד שביבת ובחותמת הדו שאמור בעורה על ידו בנו (נחמיה ג ב), פלוני ופלוני, צורי יעמוד לימי:

יסובבני פלטני:

ה. אכן. (עמוס ז ז), פתר מנוח כמו שבר, מן נאספו עלי' נכים (תהלים לה טז) והמלה גרוועה אל'יך, וודונש השב עלי' האם כי עינינו מן קו המדה (ירמה לא לט), אמרתי אני מלאה זו לא תקחנה סברה, כי היא יהודית ולא יתכן שתהיה משורשת נכים ולא מענינו, כי אל'יך אנך שורש, ונכים ונכח רגלים (шиб' ד ד) שני שורשים, נכים בשקל נחים אתה (בראשית מב יט), מתחים, והוו כל זדים (מלאכי ג יט), לצים (תהלים א א), כלם מחותפי עין, ואם היה נכים משורש נכח רגלים היה נכים קמיין הפיה בשקל כליט רוים דוים, ונכח רגלים מחותפי למד בשקל דוה לבני (איכה ה ז) בספק, ובמוכרות דוה נכח בקמץ, ונם לא יתכן לפהו מן נכאים (ישעיה טז ז) ומן נכאו מן הארץ (איוב ל ח) כרבבי רבנו, כי האל'יך בהם שורש, ונם לא להיות אנך מלא הפה' ולפוטרו נצב על חזות שבר, כי מה עניין ובדו שבר ונפץ, כי השבר אינו המשבר כי אם הנשבר ולא כל' המשפץ לשבר החומה כאשר אמרו, لكن יתכן כי פרטורנו של אן קו כמו שא' דונש, וכי פרטורן אשר אמי' עmons הנביא, הנה הוא על חזמת

אנך, חומה ישירה בינוי בקן, ובידך אנך, קו המדה למוד להם מידה במדרה, והנני שם אנך בקרוב עמי, אני אשים קו בתוך עמי שאמוד להם כמפעלייהם מידה במדרה, ופתרי זה נכסף מכל כליה חמדה:

ו. נרכין. (עו"א ו' ד'), דברי دونש נרכין טורים, נרכין די אבן גל הלטא, דברי רבענו ונרכך דעת הרא (שם), והוא נדע ביהודה:

ז. קרת. (משלי ח ג), חפש רבענו ומוצא שהוא קרייה ולא קורה בראיות שני פסוקים עדים נאמנים לכל הכמה מבנים, בטוב צדיקות העלו קרייה (משל יא ז). בברכת ישרים תרום קרת (שם יא יא), והיתה לו לשם ולתפארת שם עולם לא יקרה, ומוהו על גפי מרומי קרת (משל ט ז), ופתח על נפי כמו ינפו הדלותות (נחמיה ז ג), שהוא יסגרו, ומה טוב בזה דברי הגאון רבענו סעריה שאם כי על גבי חרשו הורשים (תהלים קכט ג) ועל גפי ועל גוי מן ואותי השלחת אהרי ניריך (מי"א יד ט), נף גב גו, כי שלשותם ממוצאת בומ"פ הסתהלים לפקרים, והנה דבריו דברים צדיקים:

ח. בידורי אש. (איוב מא יא). אמרתי מלה זו לא תקחנה סבירה כי אין לה דמיון,لنן חתר לפי עניינה, ואם הכלף שורש כאשר אמר משקלה קויטור, [וainen] כיר בעבור כי כיר מהנדשיהם, ואינו בידורי אש בכ"פ ידרוי בלבד כ"פ, כמו עתיד לכידור (איוב טו כד) שהכ"פ בו שורש וענינו בעניין כדור אל ארץ רחצת ידים (ישעיה כב ייח) שהכ"פ בו שטוש, וובר זה מפינן לא ימוש: ט. לשדי. (תהלים לב ד). פת' מנהםמן ואת שרווד (ירמיה ד ל), ודבריו אינם נשמעים למכניסים וודיעים, כי הלמ"ד שורש בדברי دونש, ודומו לשר השמן (במדרב יא ח) ופרטונו לפי עניינו במו דשן שמן, והאטנטם יפלא בעניין על אשר פרת רבענו לא נס ליהה (דברים לד ז) כמו לחו, לא ברוחIFI לחו, והוא בן לא יתבן, כי להה כמו ליהתו, וכבה פתרונו ודרתו, לא קrho מהה בזקנום שבש ליהט ותכינה ענייהם, כי הוא לא מהה עינו ללקנתו ולא יבש ליהתו. ונם מלשון ערב הוא יבש, שכח הס אמרים יבש הלחם נס אל רבנו, נס על דרך הרוקוק לא יחוישבו דברי רבותי לפרסו מן לחו ולהו, כי יוזך לחו לא חפה לעולם בכנוייהם באומרו לחוי לחיך, והנה להה ההיא במקומות ויין הכנוי, כמו לחו בויין, וכאשר יוסר הווי ישאר לה, כמו מן דוע דע, ריע דע, ומן לחוי הייז' בנו שורש לא יאמר לחו, ולא מן צרי צרו, שבוי שבוי, יס' יט', הרי חרו, כי אם מן לחוי לחו, ולא להה מן לחוי, צרוין, יפוין, שבויין, צרוין, ויתכן לאמר דעת מן אישא דעוי (איוב לו ג), וכן אם יפול עין (קהלת יא ג) נוכל לומר שהוא מן עצה (ירמיה ו). על משקל דעת מן דעה, וההווון להחכונן:

שמועה מפי מורה רעה:
יג. חרויין. (תהלים סח ייר). שמעתי הקול קול יעקב בקול שרוי אבן מנהם מה היה לו להALK לשון חרוץ לשש מחלקות, ובכלם בחלק אחד יפתח לשון חותן כמו כליה ונחרצתה (ישעיה י כב), עומק והחרוץ (Յואל ד יד) מקום שחתוכין שם הדין, ויר חוטצט תעשייר (משל י' ד), החתוכים בירוש סחרותם, ומוגן חורין (ישעיה מא טו) מענינים, דף שחותק התבנן, חריצי החלב (ש"א ייח). החיכות שעשוני מן הצלב כמו המאה או גבינה או דומה לו, ואו החזרן (ש"ב כ ב) תחתך ותחכה, לא חרץ לבני ישר לאיש את לשונו (יהושע י' כא), לא

חתק לאיש את לשונו, לא דבר עמהם שום אדם בקושי וחתק לשון מטופ ועד רע, ובזה הולשן לquo האומר לדבורי חתק לשון, לא יחרץ כלב לשונו (שםות יא ז), לא יגע לשונו בחתק קול, כי אין לכלב חתק דבר, כי הרוח יוצאה מהרונו ובא עד הלשון, ולשון בני אדם מתחכמתו הרוחה לדברו מוכן. ואברותיה בירוק חוץ (תהלים טה יד), נחך בעוריו זהב ותפוחים או באבני יקרות החוכות בה, וכן מחרוז ומפו (משלת ט). אבניים יקרים החובות. אכן לבכור הראות לעמים רוב הכםתו הפרידם איש מהו, וכן עשה מלשון דודו שחלקו לשלה מחלקות, שאמר דודו לשון חופשי, דודו מר דודו, דודו שם העוף, והם שלשתם אחד הם לשון חופשי וכן חוץ שדר בבית ובשרה ובארמין המלכים, והתבונן בכל אלה הדריכם:

יא. לבן. על מות לבן (תהלים ט א), פה רכנו לבן כמו לבור ולבן (דניאל יא לה), אמרתי כי לא לבנהו ביושר ולא בירון, כי למד לבן על דעתו שרש ואו יחסר למ"ד אחרת לגוזר לבן, ועוד יחסר ה"א להיות בחשלאמו להל בן, ואם יחסר ה"א לא יחסרו הלמדיין, ואו יהיה לבן כמו לשמר מעוניה (ישעיה כב יא) לשכית עני ארץ (עמוס ח ד), לניד בירושאל (מ"ב טו), ואו היה מן לבור וללבן, כי ולבן הלמ"ד הראשונה פתווה, וענין הלבן כמו הלבינו שורניה (יאל א ז), ולא בא ממנו מבניין חוק כי אם בהחפה יתבררו ויתבלבו (דניאל יב ז), וזה הלמ"ד הנוספת על השמי ועל המקראות מסימן בכל"ס לא תחשר לעולם, ואם כן איך לפטור לבן להל宾 ולא לבן מבניין חוק. ואישר אמי מנהם כי הוא סן לבן מלשון בינה לא יתכן בתשובות ובנו הנקודות עליו בעבור דגשנות הבית, כי אם היה לבן הבית רפואי טוב לו יהיו ה"א כאשר זכרנו. ואשר אמר דונש כי לבן מלך אחד שנצחו דוד רחוק הוא, כי לא מצאו לבן שם בכל המלחמות שניצח, וושע גrole כוה שאם מומור עליו לא יוכל להיות מומר אותו, ויש שפטו על מות גלית איש הבנים (ש"א יז ד), והמומר בן הוא מוכיה באומו נערת נוים אבדת רשות (בפסוק ז). אך לבן אין נופל על הלשון, כי היה לו לומר הבין ביז"ה. ועוד יש שפותח בו על מות אבשלום בנו, ואינו. ויש מפר' נבל, ומלה הפוכה, וכל אלו עניינים משבעים פנים שיש לתורה, אמן הקרוב אליו יתכן לפות' כי הוא שם משורר אחד ששמו בן והוא נבר בברבי הימים מהמשוררים שהעמיד דוד בכל' שיר נבלים ומצחטי, בכח' ועםם אהיהם המשנים בן וייעיאל ושמטריות (דרה"א טו יח), וזה המומר אמרו דוד על מפלח גלית ונצחו פלשתים, כמו שני נוים אבדת רשות, ונגן אותו בכל' הנונן שעלהמו אותו בן המשורר. ואם תשיבני היה לו לומ' לבן הלמ"ד בשוא כמו לוטף, כי לא נמצא ידיעה על שמות העצם, לאברהם, לzechak, למשה, הלמ"ד פתווה, ולא לשם עצם הערים, לירושלים, לבבל, למצרים, בלמ"ד פתווה, אך ביושר מיחס האדם לשכטו ולעירו יאמר לשמעוני, לרואבני, למצרי, לבבל, אני אשיבך מלטס, כי דרך הלשון ומננה כך הוא, אך נמצאו במקרא מלחות מעט כמו לבן בירעה, ככלות בור הנadol אשר בשכו (ש"א טו כב), והוא שם עצם העיר והבית פתווה, וכמותו יופקדם בטלאים (ש"א טו ד), שם מקומ, ואשר תרנוו יונתן באמרי פסחיא תפוחת על זה, כי לא צוה הקב"ה למןotta ישראל בבקע לנגלחת כי בעת שכונת המונה למונח כלט, שאמר לך מנה את ישע'

וاثת יהורה (ש"ב כר א), אך כשהיה מונה קצתם לצעת עם המלך לצבא לא היה עליו כבר, כמו שני במקומו אחר ופקודם בبوك (ש"א יא ח) שמנה היוצאים עם המלך לצבא, ואמי עבדיך נשאו ראש אנשי המלחמה אשר בירינו (במדבר לא מט). ופתורו על מות לבן כך הוא, העמידו דוד בכלי הנגע לאוטו שהיה שמו בן המשורר, ועל כן פתח הلمיד להבין שתוא המשורר הירוע שמו בן, שלא יסתפקו בו, שככל בן שבמקרה הוא כמו בן אברהם, בן יצחק, ואם היה הלה שווה שוויות היה ממשמעו בעבור בן או כמדומה לו, על כן לא נפלה שוא לקחתה, ועוד נמצאה כזאת בשם עצם עיר בידיעת, כי בסוכות הושבתי את ב"י (ויקרא כג מג), לפי פרטון המקרא כך יחת כי באשר הוצאה את בני ישראל מרעמסס שהיה מקום שעבודם מיד והושיכם בעיר סוכות והוא שם בני תורון, בכתיו ויסעו מרעמסס ויהנו בסוכות (במדבר לג ה), על כן צוה לישר' לעשות סוכות לדורות לזכר יציאת מצרים ואשר היה שם יהורה ואפרים: ואני בנימין אני מורה לו, כי לדבריו מרוע קבע הקב"ה המועדר בט"ו לחודש ובMONTH אוסף גורן ויקב, אכן עיקר ויקר בעיני ה' את אשר פתר בו רבני שמואל, אשר צוה הקב"ה חן הסוכות עשה לך באסף מגננק ומינקן (דברים טו יג), באפסוף תבאות הארץ ובתים מלאים כל טוב דין תירוש ויזכר וכאו' או תעאו מבתיהם ותשבו בסוכות שאין שם דין ותירוש ויצחר למן חוכמו והוא לכל ציצית כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ונוי, ויאכילה' את המן ונוי, ומתקן כך הוו לה' כי טוב כי ליח' אשר הויצויכם מרש לעוזר ואשר נתן לכם נחלה ובתים מלאים כל טוב, ולא תאמרו בלבבכם נחי ועוצם ידי עשה לי את חיל הזה (דברים ח יז), וכסדר ההה שנה להם טsha במקומות אחרים, ומרת את כל הדרכך אשר הוליך ה' אלהיך במדבר ונוי, ויאכילה' את המן ונוי, כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, ואכלת ושכעת, רום לבך ושכחת את ה' אלהיך ונוי, ואמרתה בלבך נחי ועוצם ידי עשה לי את חיל הזה, ומרת את ה' אלהיך כי הוא הנתן לך נח' לעשות חיל (שם שם ב ייח), סת' לפט' שהיבאים הקב"ה אל ארץ טובה לך אני מצוה לכם לזכור הרוך, ולנק' יוצאים מנהתים מלאים כל טוב בMONTH אוסף ווישבים בסוכות לכרון שללא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשכבה ומכת אסורים יצאו למלוך. ומפני החעם הזה קבע הקב"ה חן הסוכות בMONTH אסיפת גורן ויקב, לבליך רום לבנו על בתים מלאים כל טוב, פן יאמרו יידינו רמה והיא עשתה לנו חיל הזה. ורי' יוסף קרא פתר לפט' שאו הוא פני מכל עסקו בשכבר רצה אלהים מעשו, אסף לו כל צרכי השנה מכלת ביתו ואין לו לעשות אלא והיותך אך שמח (דברים טז טו). נס על אשר אמר ופקודם בبوك שער כמו אדרוני בוק (שפפט א ה), והעמידו הרבר ממה שכתיו ופקודם בטלאים, וברור היה להם כי טלאים לא שם עיר, כי לא מצאו עיר ששם טלאים, יונתן תירני כאשר נין, ופתור סוכות עיר לא מנורת עיר. שם יורך שער, גודל רב וצעיר, לבני בו אנער, סר: ויהי לו עיר:

יב. וכל בשליש עפר הארין (ישועה ט יב), חבירו מנהם עם לא יכלבלוך (מ"א ח' גו), והוא לא כלכל דבריו במשפט, וدونש הישב עליו נכונה

כִּי הָאָ לְשׁוֹן מְדֻה כְּמוֹ שְׁמַתּוֹנִי, וְכֵן יְוָה עַלְיוֹ עֲנֵין הַמִּקְרָא שָׁאוּמִי מֵיְמָד
בְּשֻׁעַלְוֹ מִים וְשָׁמִים בָּרוֹת חָכֶן וְכֵל בְּשִׁלְישׁ עַפְרָה הָאָרֶץ, בְּשֻׁעַלְוֹ, וּבָרוֹת, וְכֵל
שְׁלַשְׁתָּן בְּלְשׁוֹן מְדֻה, אֲךָ בְּשֻׁעַלְוֹ הוּא מְדֻת הַלְּחָה, בָּרוֹת כְּמוֹ מְדוֹת הַיְדּוּעָות בַּאֲמָה
וְטַחַם (יְחִזְקָאֵל מֵה), וְכֵל, וְהַ עַל מְדוֹת הַכְּבָשׂ, כֵּל אֲחָד לְפִי עֲנֵין מְנַחֵּנוּ,
וּכְרָ מְשָׁקֵל עַל הַהְרִים, וּרוֹת שְׁלָא זְכָר בְּפִסְקָה וְהַחְלָט בְּפִסְקָה שְׁנִי מֵיְחָכֶן אֶת
רוֹת הַיִּ, וְגַם עַל הָרוֹת הַכּוֹר מְשָׁקֵל, אֲפָכִי אֵין זֶה הַלְּשׁוֹן לְשֻׁקְלָה וּלְמַדָּר, לְעַשְׂתָּה
רוֹת מְשָׁקֵל (אַיּוֹב כָּה כָּה), וְהַנְּהָה הַכּוֹר פָּתָה דִּי הַיְסָרוֹת, אֲשָׁר וּמִים וּעַפְרָה,
וּבְשָׁמִים כָּל שְׁרָשָׁה אֲשָׁר, כִּי בֵּן תְּמִצָּאתָם בְּכָל מָקוֹם כַּאֲשֶׁר יוֹכוֹר אֶרְבָּע הַיּוֹדָרוֹת
כִּי שָׁמִים הֵם אֲשָׁר, כִּמֵּוֹ שְׁנִמְצָא כִּי הוּא לְקַצְוָת הָאָרֶץ (שֵׁם כָּחַ כָּדָ), שְׁרָשָׁ
הַעַפְרָה, וְתַחַת כָּל הַשָּׁמִים יְרָאֵה (שֵׁם), שְׁרָשָׁה אֲשָׁר, לְעַשְׂתָּה לְרוֹת מְשָׁקֵל (שֵׁם
כָּחַ כָּה), שְׁרָשָׁה הָרוֹת, וְמַטָּס תְּכַנֵּן בְּמְדֻה (שֵׁם), הַרְיָה דִּי יְסָרוֹת, מֵי עַלְהָה שָׁמִים
וְירָדָ, מֵי אֲסָפָר רֹת בְּחַפְנֵינוּ, מֵי צָרָר מִים בְּשָׁמְלָה, מֵי הַקִּים כָּל אֲסָפָר אָרֶץ (מְשָׁלֵל
לְדָ), וְהַרְבָּה פְּסָוקִים בְּמִקְרָא מְדוֹרִים עַל וְהַ. וְפַתְרָוֹן לֹא יְכַלְלָקָה לֹא יְחוּקָה, מֵן
אַלְפִּים בְּתֵי יְכִיל (מִאָה זָהָב) שְׁפַתִּי יְחוּקָה, וּקְטָן מְהַכְּלִיל אֶת הַעַלְהָה (מִאָה חָסָדָ),
וְכַמְּוֹה נְלָאִתִּי כְּלָל וְלֹא אַוְכֵל (יוֹמִיה בָּטָן), שְׁמָרוֹת עַלְיוֹ סְפוֹ בְּאֹמְרוֹ כִּי וּעַם
מְלָאַתְנִי (שֵׁם טוֹזִי). וְפַתִּי כָּךְ, נְלָאִתִּי לְהַחְזִיק עַד. וְאַשְׁר פָּתָר רְבָנָנוּ כִּי יְתָר, כִּי
אַנְיָ מְלָא זָעַם כְּבָלִי הַמְלָא וְלֹא יְכַל לְהַחְזִיק עַד. וְאַשְׁר פָּתָר רְבָנָנוּ כִּי יְכַלְלָקָה
יְמָדוֹדָךְ, לֹא יְכַלְלָקָה מְדֻה כְּבָורָךְ, עַל וְהַ יְשָׁעָלָל כָּל אִישׁ לְבָב הַהְלָבָב, כִּי לֹא
יְתָכַן כְּדָבָר זה, וְחַלְילָה לֹא לְשָׁתְּהָה מְדֻה לְכָבוֹדוֹ לֹא גְּדוֹלָה וְלֹא קְטָמָה, אֵין
קָצָב וְאֵין תְּכָלָה וְלֹא רְאִשָּׁת וְלֹא אַחֲרִית, וְחַפְתָּרָה כִּי מְדֻת כָּבוֹדוֹ לֹא יְכַלְלָקָה שָׁמִים
וְאָרֶץ אֲשֶׁר שֵׁם לוֹ מְרָה, אַכְּנָן גְּדוֹלָה מִהַּשְׁמִים וּשְׁמֵי הַשְׁמִים, וְשְׁלָמָה לֹא עַלְהָה
עַל לְבָוֹ לְשָׁוֹם לוֹ מְדֻה, וּבְעַל כְּרָחֵם הַזָּהָה לְחַמָּה לֹוּםָ לֹא יְכַלְלָקָה כְּבָורָךְ, וְתָנָם
צְרִיכִים לְמִלְתָּה יְכַלְלָה לְמִלְתָּה לְאַפְתָּרוֹתָיו יְכִילָן, כִּי הַשְׁמִים וְהַאָרֶץ יִשְׁלַחְמָה
אֵין לוֹ מְדֻה, וְמַיְשָׁאֵן לוֹ מְדֻה לֹא יְכַלְלָה מָקוֹם, וְאַמְרֵי הַקְּרָמָנוֹתָים הֵוָה מָקוֹם
עוֹלָמוֹ, וְלֹמַה נְדַחְקָוּ לְזִמְרָדָךְ, כִּי יְמָדוֹדָךְ שְׁמָעוֹתָו יְמָדוֹדָךְ, וְתוֹהַ קָשָׁה
עַל בְּנֵי הַשְּׁכָל יִזְעַר מְדֻת כְּבָורָךְ, אֲךָ יְאַמְרֵוּ בְּמִדְתָּה הַרוֹחָנוֹתִים כְּדָרָךְ
לְשָׁוֹן בְּנֵי אָדָם, מְדֻת רְחָמִים מְדֻת הַדָּרִין, אֲךָ בְּיוֹשֵׁר אַמְ' לֹא יְכַלְלָקָה לֹא דָבָר דָּרָךְ
מְשָׁלֵל כִּי אָמֵן בְּדָרָךְ הַאַמְתָּה, כִּי אֵין לוֹ מְדֻה קַצְוָה שְׁכִילָוֹתָו לֹא שָׁמִים וּשְׁמִי
הַשְׁמִים, וְאַשְׁר אָמַר מְלָא כָּל הָאָרֶץ כָּבוֹדוֹ (יְשִׁיעָה וּג'), כִּי פָתִי לְכָל יְדָעָה שְׁכָלָה
מְלֹאתָה כָּל הָאָרֶץ, מָה שָׁהֵיא מְלָאָה מְחֵי וְצָוָחָה וּקְפָאָה כְּבָורָדוֹ הָוָה שְׁלַחְבָּה,
וְאַיְלוֹ הָיָה כְּדָרָת הַתְּרִינִי הָזָה אָוֹמֵן מְלָאָה כָּל הָאָרֶץ מְכָבוֹדוֹ, אוֹ מְלָא כָּל הָאָרֶץ
הַמְּסִים קְטוּנָה וְהַלְּמָדִיד צָרוּהִ, כִּי יְתָכַן אָרֶץ בְּלָשִׁי זְכָר כְּמוֹ נְשָׂתָה אָרֶץ (יְשִׁיעָה
וּטְיחָ). וְלֹא נְשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ (ברָאִשְׁתִּי גַּן). וְעַתָּה אֲפָרֵשׁ לְזַאת אֲשֶׁר זְכָר
חוֹזְמוֹתָה וּקְפָאָה, כִּי הָם כָּל אֲשֶׁר בָּאָרֶץ, חַי כָּל אֲשֶׁר בָּאָפָוּ נְשָׂתָה חַיִם, צָוָחָה
אַיְלָנוֹת וְדָרְשָׁאִים וְדוּמִיָּה שָׁהֵם צָוָחִים וְיִשְׁלַחְתָּה לְהָם נְשָׂתָה נְיַדְלָה אֲךָ לֹא
חַיִם, קְפָאָה בְּלָל כָּל הַדָּבָרִים וְהַבָּ כְּסֶף וּכְרוֹלָן וְנְתָוָשָׁת וְכִוְצָאָה בָּהָם שָׁאֵין לְהָם לֹא
נְשָׂתָה חַיִם וְלֹא נְשָׂתָה נְיַדְלָה, וְהָמָה כְּבָוד יְזָרָם שָׁוֹן עַד וּקְרוֹשָׁה וּרְם: וְאַנְיָ
בְּנִימָנִין אַמְ' כִּי לֹא הָיָה מְעוּלָם דַּעַת הַפּוֹתָרִים לְפַתְּחָר לֹא יְכַלְלָקָה מְדֻה מִשְׁאָה
אֲךָ סְעִינִיָּה דּוֹמָה וְלֹא דּוֹמָה, כִּי הַמִּקְרָא מְכוֹנִיהָ שָׁהֵוא לֹא יְחוּקָה וְיְכִילָה, שְׁכָן
אַמְ' הַמְשָׁבֵל כִּי הַאמְנָה יִשְׁבַּ אֶלְהָם עַל הָאָרֶץ הַנְּהָה הַשְׁמִים וּשְׁמֵי הַשְׁמִים לֹא

יכלולך אף כי הבית הזה אשר בניתו, קל וחומר הוא, שדרש לאמר פלאה נשנהה היא אשר רצון הקב"ה לשבת בינוינו ולעגמץ שלונתו הנה, אף כי השם ושםי השם לא יתוקחו, אכן הראה לנו כי רצונו להאמן דבריו אשר דבר לדוד אבי, וכן תרגם המתרגם, ארי מאן סבר ומאן דמי דבקושטא איתרעה הי' לאשרהה שכינתייה בנו בני אנשה דדרין על ארעה הא שםיא ושמי שםיא לא יגולן לטוברא יקוץ. נביא עליינו אורוך והדור:

יג. לבלה. ואומר לבלה נאופים (יוחאלאן כט), חברו מנהם עם וועלחו לא יבול (חלהים א ג), ובא רבנן לוזק דבריו באורך דבריהם למען בכלול מנהם אשר הוא קיר נטוי ונדר רוחיה, כי יבול שרשו נבל, ידור נדר, יפול נפל, ואשר אמר רבנן על دونש כי היה דעתו להחלף בית יבול בפ"א לא עלה על דעתו. ועתה למוציאים יעם דבריו, כי בלה בשקל דוה, בנון רזה לזר רזה לנקה וענינו כאשר פתר دونש בן היה מן הארץ בכנדר תבלה (ישעה נא ז), אהרי בלוטי (בראשית ייח ב), יבלו ימיהם (איוב כא ג), לא בלו שלמותיכם (דברים כת ד), ורבנן הפריד בשורש בין יבול ולבללה, והדרין עמו, אך חברם בעניין, ומנהם לא ראה בשכל ולא ידע ולא שם כי חברם בשרש ובעניין. וכתי בלה ישנה ווקנה, כמו לא בלו שלמותיכם, ויש פותרים בהן לשוי ריקבן, ואינו נטו עליון, כי אהרי בלוטי הייתה לי עדנה (בראשית ייח ב) יעד על פירורי שבך הוא אחריו שנשינו ווקנה. ועם תבל עשו (יוקרא ב יב) לא יתכן לחברו כדברי רבנן, כי תבל שרשו בבל תמס יהלוך (תהלים נה ט) שרששו מסס, פת' בלבול עשו, ופת' המקור בן יתכן, אמר הגביה יוחאלא, צוינו הבה' להזרעים מועבותיהם ואני בן עשיית ואומר לבלה נאופים, לישנה ולוקנה אמרתי נאופיה אשר עשתה עתה יונזו הנשים חוננותה שלמורו ממנה, והיה אם, פת' והוא לא תחדל עוד מלונות. ודע לך כי וועלחו לא יבול אינו מעניין וה כי הוא עניין נפללה להשלה, לא יbole כמו לא יפול, בגובל עליה מנפן (ישעה לד ד), נבל תבל (שמות ייח י), פת' נפל תפל מינעה, וכמההו ומעניינם כי נבל נבללה יזכר (ישעה לב ו), אדם שבל הוקם שהוא נפלול ואין לו תקומה בין בני ארם בעבור מעשיו הרעים ידבר דברים נפולים שלא יהיה להם תקומה, ובהפק נבל שהוא נפול יקרא נדיב, ככתוי לא יקראי עוד לנבל נדיב (ישעה לב ח), ונדיב הוא הגניא והעלוי לטעלה בין בני ארם בנדכת לבו, ומעניין זה נבללה המשולחת בחוץ, ובערבי אויל לנבל סקטם פת' מושליך ומושליך לאוין, ולשון נבללה וגילה קרובים בעניין ושתי לשוני ולא כאשר אני שותחהוף הבי בפ', כי שתי לשונות הם קרובים בעניינים כמו חפלט תמלט, חפלטני חמלטני, רני פלט חסוכבני: ואני בנימין אומר כי נבל תבל אינו לא מעניין וקנה ולא מעניין נפללה אך מעניין ונבללה שם שפתם (בראשית יא ז), שפת' תחבבל שם שפתם על ירי שנדרה שם והוא בשקל נשבה, ורחהה ונשבה למעלה, ושורשם בבל סכט, אך בבל עובר לאחריות כלל שפת כל הארץ (בראשי יא ט), וכן סכט עובר, וסכט בית אל והגלgal (ש"א ז טז), ונבללה כוור, מעצמה תחבבל, וכן נסכו על הבית (בראשית יט ד), ואע"פ שאין דבש בכיה נבללה נפרשנו כך כמו נשבה, כי מכתן מי יצא לפרש ונבללה שם כמו נפללה, וזאת לא זאת. וכן נבל תבל, לשונך מתבלבל להשיב דבר לכמי פניו ארם, גם העם אשר עמק לשונים מתבלבל, וזה צוק וזה צוק, וכבר מתק הלהבר

להשיב לכלם כסדר וזה אחור זה, לא תוכל עשוו לברך, ולפרשו לשוי וקנה ונפילה בדעתך לא עליה. ופתח ואומר לבלה נאופים וגוי עיקר פרט' כתה' רבנו שלמה, אמר לי לבי לזכנה בניאופיה מעתה שהזקינה יצאו חוננותה ממנה, תצא תאות גונתה מלכבה ותחוור בה, והיא, והרי היא עוזנה בזונניה כאשר בתחליה, ויבא אליה כל הבא כבוא אל אשה זונה שהיא עלמה מלאה זימה, ועל חסרון ביטחון של נאופים יעדו ירחציו מים (שמות ל' ב'), ואם בית אישתא (במדבר ל' יא), יזנו יצאו ממנה, כל זונה תרני נפקת ברא, ועל לשון נופל על לשון נינה הכה כמו עקרון עקר (צפניה ב' ד'), אהת שאלתי לבקר צורי בכל בקר:

יד. ארעית. ארעית נובא (דניאל ו' כה), נכונו בוה דברי מנהם שחברו עם הארץ בעברית שתרגומו ארעה, כל התהחותם הם מכונים לארץ והעלויונים לשמים, כמו עוף השמים (בראשית א' ל'), ומגדל וראשו בשמים (שם יא ד'). וכן לארעית נובא, ארץ דברו הוא תחתיות הקרקע, ויוהה בעורי אל שמים רקע: טו. תערוג. כן נפשי תערוג אלקיך (תהלים מב ב'), אמרתני יכנו בו שפטי אמת בדברי دونש אשר כי לכל החיות יש להם קול משונה מהבר, השור גועה, הסוס דוחה, והאריו נמצא לו שואג נוהם נוער, חולק נרולה בדקוק במלת כי נער ממעון קדרשו (וכירה ב' יז), כי האחד בת' מלשון יערו מירכתה אין (ירמיה ג' מא), ונער ממבנה נפעל ומשכלה נבען נבען, ונתחלפה חנעות הנג� בעבור העין, ויש פותרים בו כי נער ממן נערו נערו נערו אריות (שם גא לח) כמו שני ה' מצין ישאג (עמוס א' ב) כן אמר כי נער ממעון קדרשו, ומשכלה נער יכל, ולא יכול יוספ (בראשית מה א'), ונתחלפה כמו כן חנעת נז' בעבור העין, וזה ראיתו ואחרב, וכן הוא פרtron, כאיל תערוג על אפיקי מים, כך אמר המשורר, כאיל צועק על אפיקי מים כאשר יצמא ויכוא לאפיקים שהוו בהם מים והיה שווה בהם ובימי הבצורת לא ימצא שם מים והוא עוגן וצועק מרוב צמאן כן נפשי תערוג אלקיך, תצעק אלקיך, וויכוח עליו הכתוב אחריו צמאה נפשי לאלהים. אך מי שפטת תחאותה, לא יתכן עליו תחאותה על אפיקי מים, כי אפיקי מים אינם הימים עצם כי אם הניאות, והאפיקים הם מקומות שהמים הולכים בהם, ווירה על זה וכל אפיקי יהודה ילכו מים (Յואל ד' יח), ואשר אמר כאיל בלשון זכר ותערוג בלשוני נקבה יכול שככל זכרים ונקבות, וכי יכול על נש האל, לנפש האל, האיל תערוג, ודוממו ותכל דוד המלך לצאת אל אבשלום (שב' י' לט), הרוי ערינה לאדם כמו לאיל, הלא כן מצינו שאמי שאגה לו כלביה (ישעיה ה' בט), על מלך אשור, וכן קולחה כנחש אלקיך (ירמיה מו' כב), וכן מצאננו באדם שאנת מנהמת לבי (תהלים לח ט). וכן כסום עוגר כן אצעף אנה בונה (ישעיה ז' טז). וدونש שאמי כי ערינה לאיל ולא לאדם לא מלא דברון, כי דרך המשל לה ייד. וدونש שאמי כי ערינה לאיל ולא לאדם לא מלא דברון, כי דרך המשל נופל כל הלשונות עליו, ופתח ערונות הבשם (שיר ה' יג) מהיצה היא שהבושים איזמה בה, ופתח דורי יורד לנו לראות ערונות הבשם שהוותה בז, ודוממו להשkont אתה ערונית מטעה (יחזקאל י' ז), משורת מטעה, כי מה עניין להשkont אתה מתאות מטעה או מתשוקתך. ורבנו שמואל ורבנו יעקב פרטו בו לשון תאות ותשוקה. וכתי ורבנו יעקב בפתחו שקיות האדים אל הבשם, ולשקיות אין סבורה חוקקה, ומטה תשוקה כי תשוקתו (בראשית ז' ז) בשקל חוקמותו, ולא יאמר ממן קמימה, אף כי נמצא תקומה, ולא מן תנופה נפייה, ולא טן תרומה רמייה, ודרע

בי ותישוקקה (תהלים סה י) כמו ותוכננה מכפל המרביעים שם כפולו למשר, ונפשו שוקקה (ישעיה כת ח) הוא לשוי עבר, כמו תוכננה כוננו שם לשון צויזי וענבר. וווקף ישבור בז, ונקי כף ובז: ואני בנימין אומר כי מה שהשיב הקורא כי לא יתכן לומר באיל התאה על אפיקו מים שיכשו ואין לו לשותות כאמור ביוואל נס בהמות שדי תערוג אליך כי יבשו אפיקי מים ואש אכלה גאות המדבר (יוואל א ב), וגם המתרני תרני מסברא קמץ, מהן התאהות ולא הצעוק:

טז. נמונו כל יושבי הארץ (שמות טו טו), משקלו נכוונו, והנוין מן נפעל, ושרשו מוג, וכמויהם למן לב (יחוקאל כא), כמו לשום התול (יחוקאל ל כא), והגבועות חתמנוננה (עמוס ט יג), כבל נ' והחמנוננה כבל המרביעים כשל תחרוממנה כמו תחקוממנה, ופת' כלם כאשר פת' רבנו יעקב בן פרת אוחם יוסף, נמונו כמו נמוש, נמונו נסם, אך שמוסם ושרשם אינו אחר, כי מן נסם יאמר נסמו ברגשות הספה"ך, וכן נמונו כמו יכוון, והנוין נסם וכמו מהנפעל, על כן לא יכול בלשון לא נסינה ולא מנינה כאשר אמר רבנו בכל דבריו כי מנינה היה שרשו נסן כמו נסילה נפל, נסירה נרב, ואין שורש נסן בכל הלשון, וכן מנינה לא יתכן כי היה שרשו מג מבعلي הכלל בשלם חנינה ששרשו הנג, ומצענו חמנוניה כמו חמותינה (ישעיה נד י), ולא נאמ' חמנוניה ברגש בשקל חסוננה, שהוא מן סבב, כי לא מבuali הכלל הוא, ובפירוש אלה:

הרבעים בנסתך ונגלה לא אדרונים לאלה:
יז. מסת. (דברים טו י) הודה רבנו לדברי דונש ותרנום ר' מסת (דברי טו ח), ולא לשון מס, וכחו ישר כי סמכו באמת ובוישר:

יח. נסותם. (שמות ז ז) נסתם דברי מנהם באומרו כי הנזן איני שורש, ורבנו אמר שאין להזכיר אם היא שורש אם לא, ונעלם מהם למן אננסו (שמות טו ד), וחביריו, לא אנסה (ישעיה ז יב), אשר נסוני אבותיכם (תהלים צה ט), וشكل נסותם כלותם ענותם ודומם, ומקורם מן נסתה, נסתות את ה, הנה הנזן בלווייה כמסה כמו נשא במשא ונזן נגע במנע, וכן דרך הנזן לחתבען כאשר הם פעול, ודונש הודה לו כי אין נזן במקה, ולא הבין כמו בן הבלתי הנזן, ואמי כי הנסיבות אינם נקרים טעין העמשה והודה על דברי שקר, והביא ראיות דחויתו לאין הcker, ואמי כמו נה ינחמננו (בראשית ה כת), ושמואל מן שאלתו (ש"א א ב), והוא לא ידע כי נה על שם שאם עתה החיה לנו מנוהה, ויונחו יייעי כה מרוב יגעם ומעצבן ידים וכו' נתנחים, על כן קרא שם נה, וכן שמואל, לפי שהיה שאלה אותו מה' ונתן לה שאלתו נתנה היא אותו במתנה לה' כמו שאם' ונס אני השאלתו לה' (ש"א א כה), כמו נתתיו, הוא שאל לה' (שם), הוא נתון לה, וכמויהם וישאלות וינצלו את מצריהם (שמות יב לו), נתנו להם, וכן בלשון רבוחוי השאלני חוץ זה חן לי, ועל כן אמרה שמואל כמו ששאל נתון לי, וקצתה דבריה, וגם אגבי נתתי השאלתו, ליצרי נתתיו:

יט. מן הוא. (שמות טו טו), זאת הפעם הודה רבנו לדברי דונש, ואני המוכחה אומרת דברי מנהם בדברים נכווים כשםש וורהם לעני פקחם, ר' ע והבן כי מן בלשון ערבי כמו עברית, וכן בארמית מי הוא מן הוא, ואני נופל כי אם על בעלי השכל, ומה נופל על שאר הדברים, והנה נמצא מה על בעלי השכל, ואמרו להם אחותם מה אתם (שופטים יח ח), אך פתרונם מה

בשורה בפינס ומה אתם אומרים ומה ראייהם, ומה שהביא דונש כי נמצא מי פשע יעקב הלא שומרן וממי במות יהודת הלא יושבי ירושלים (מיכה א ח), ואין הפשע והבמות בעלי חיים ושבכל, דע לך כי בן פתרוי, מי גורם פשע יעקב הלא יושבי שומרן, וכי עשה במות יהודת הלא יושבי ירושלים, בן משפטם כי ילעינו המשיכלים באוטי מי הלחט או מי הין, וכן לאו אמר מ' מה הוא לאיש הבא, כי איש הוא, אך בצחות לשון טו הוא, ובמשל הדירות מ' אחד לחבריו שהיה מוכר כל' בשוק הייאק אתה מוכר זה, והמשיכל הלעיג עליו ואמי ליטרא בפשות, שחק בו כי עניין איך נופל על הדברים הנכירים בחשבון או במשקל או במדה, אך דבר הנזכר כלו כאשר הוא יתכן בו בכתה תמכרנו ולא ימירנו: ועתה אבאר לך דברי מנחם כי הם סמכים באמת יושר וכשרון מדרך הפתורין ומדרך הדקורק, וזה פתרונו, כאשר אמר משה בתת ה' לכם בערב ובכבר ראו ולחט בברך לשבע (שמותטו ח), ראו כי הבשד בא להם בערב ובכבר ראו המן, ולא יידעו מה הוא, וקראו שמו מתן הוא, על כן שמו בן הוा לדורות, כי לא קראו לו לוויות מי, מענין כי מ' איינו נופל על אכילה כאשר פידישטי, ועוד כי לא ישימו שמו כל הימים כך, כי כבר ידעו מה הוא, ומדרך הדקורק כאשר נאמר מן מנה את מאכלכם (דניאל א) שהוא כמו צוה, קוה, ונאמר בצווי צו את בני ישראל (ויקרא כד ב), כך אמר השם קו לקו צו לצו (ישעה כת י), הרי צו שם דבר, וכן קו לקו עיטמן, והצווים מן ניצרוו, חסר ואמתן מן יងזרו (תהלים סא ח), מנה שיצרוו אותו, ופת' וקראו את שמו מן קראו שמו מתן, וזה שמו לדורות, וכן אמר משה הוא הלחט אשר נתן ה' לכם ואשר מנה מאכלכם: ואני בנימין אומי כי תשובות הקורא על דונש הכל וריק נהשכו לא טובו, כי מי ילק לנו מצרים והוא לנו אשר מ' בלשון מצרים מ' הוा שלא ישול רקס על בעלי השבל, והלא שמא בלשון מצרי מה הוא, ואע"פ שאינו מכון לא על לשון ארמי ולא על עברית מה בכאן, הלא מצאנו כמו כן וקרוא לו יגר שהודותה (בראשית לא מז) בלשון ארם נהרים, ואני מכון כל עקר לשון ארמי, כי דבר סודותה היה לו למי, שבכל מקום תרנו גלון דגנורין, וכן מצאנו בדין תימרין להם (ירמיה ייא), והיה לו לומי להום, אך הלשונות משנתנן כך, וכן עיקר פתרון כי קראו אותו בלשון מצרי מן שהוא באותו לשון מה, ולפיכך קראו מן על שם שלא היו יודעים מה הוא, ומן הוא מה באותו לשון, וכמוון הפל סור הוא הנורל (אסתר ג ז), לא היה צריך לכתחזק אלא החיל הנורל, הואל ובלשון הקודש נכתבה המגלה, אלא להודיעינו על כן קראו לימים אלה פורים על שם הפור (שם ט כב) שהוא נורל בלשון שושן, ואילו לא נכתב מתחלה בלשון שאין מרכיבים באוות המלכות לא הינו יודעים למה נקרא פורים, ולדבריו הרבה היה לו לאמר וקראו את שמו מן כי מנהו ה', צורי יסמרק אדרני וייאווע ענייני:

ב. בשצוף. בשצוף קצף (ישעה נד ח). נפלאי על רבנו אין היה ידו עם מנחם בוה לסתור פשור דונש אשר הוא אמת ויינדו עליו ברגע קטן עובתיך וברחמים נורולים אקבץ, וכן הוא אומי כי רגע באטו חיים בראינו (תהלים ל ו), וכן הוא אומי כי יכער כמעט אפסו (שם ב יב), ורצוינו חיים עד העולם, ווורה על זה בערב יליין בכרי ולבקר רנה (שם ל ו), וכח פת' בשצוף קצף כמעט המתהתי פנוי רגע מפק ובחדס עולם רחמתיך מרוחך, ויכול להיות

בשעך כמו בשוף, מן ווישוף שמואל (ש"א מו לג), בחלוף אותן וצ"ש, כלום' בהתחיה קפנה של קצף, בדבר מועט, וזה אל זה יזכיר: ואני בנימין אומ' דלא דוש ל'קמיהה בזה, כי אין עניין שוף בספ"ך רק בדבר המשופך בידים, ילענו המשכילים לאומי שוף ישנתי או אכלתי, והעקר בדברי دونש מראית הדתני ברנו זעיר סלקית אפי שכינתי ומן ווירא מניך וכטבות עלם דלא פסקן ארחים עלהך. קבץ תקביין יעקב כולך:

כא. נא. אל האכלו ממן נא (שמות יב ט) בדברי دونש וכתרנומו, והערבי מסיעו אותו שאומרים לבשור שאינו מבושל כל צרכו נאי, ובתרנומו בר חי, ומנחם פתרו לשון שבור במשמעותו ועוצם לא תשברו בו (שמות יב מו). מן אם הניא אביה אותה (במדבר ל) שהוא לשון שבון, אלילו שהברשתי לאוין בלאו אחד היה טוב, ומלשון יニア יש בתהלים יהלמוני צדיק חסד וויכחני שמן ראש אל יニアראש כי עוד ותפלתי ברעותיהם (טהילים קמ"ה), פ"ה יהלמוני צדיק ויכנין, חסד הוא עשה עמי, אך הרשות אם ימשח ראשיו בשמן ראש אני קורא אל, כי הוא משבור ראשי במשיחתו, כי כל ימי אני מתחפלל על רעותם ופערוניהם: ואני בנימין אומי כי העיקר בדברי מנחם, ובחנוך שם רבנו לב להציג מנהם מפהIRON שכיריה, כי בן הוא, אל האכלו ממן נא הוא שבור איברים ולא שבירות עצם, גם בשל מכישל בימים אל האכלו כי אם צלי אש, עתה עונה המקרה לפרש על אחרון ראשון ועל ראשון אחרון, כמו בתלמוד אמרاي דסליק מניה, אל האכלו בשל מבושל כי אם צלי אש, ואל האכלו נא כי אם ראשו על ברעינו ועל קרבנו, וכמווה והיה פי ראשו בתוכו שפה היה להפי סביב מעשה אורוג (שמות כח לב), הרי כאן שתי מצות, אחת לעשות ראשיו בתוכו באמציאות ולא למטה אך בשעת ארינה יינוי הפתח, ועוד מצוה אחרת לעשות לו שפה לאוטו פתח, ועתה טפרי ראשו בתוכו נפי תחרא, ושפה היה לו כדי שלא יקרע, ורוב מקראות כהו סותרים ואח"כ מפרשיות. גם מה שפתח הקורא יהלמוני צדיק חסד על הצדיק וויכחני שמן ראשיו על הרשותים לא קרוב לפה וכליות לחלק מקרה והענין, אכן כן פ"ה, למעלה אמי המשורר אל תט לבי לדבר רע להעתעלל עלילות ברשע את אישים פועלין און ובל אליהם במנעימות, פ"ה לא מעדריהם של רשותים, כמו אל תלחם לחם רע עין (משל גג ו) הוא הרשות, מנעימות הוא ואל תחאו למתפעמותו (שם), תהלמוני צדיק חסד, מעדני הרשותים אני שנוא מכל חוכחות הצrikים שיהלמוני על ראשי וויכחני, חסד אני חושב אותו, כי אהוב אני תוכחותיו יותר ממפניו מאכל הרשותים, שמן ראש מלכה שיש לי שנמשחתי בשן, לא יニアראש לא יסידר את ראשי מלכבל מהלומות ותוכחות הצדיק, כי עוד כל עוד נפשי כי אני מתחפלל להזהר מרעותיהם של רשותים, لكن טבו לי ובאות של ציק ממפניו רשותים. יהלמוני הוא מכת רashi, בכח' ולהלה סיטרא מזקה וראשו (שופטים ה כו), הלוויין (ישעה כח א). יニア יסור, כמו ואם הניא אביה אותה (במדבר ל), וכן פתרו רבנו שמואל, יברכנו האל:

כב. סלמלות. סלמלות (ירמיה ו ט) בחילוף ספ"ך בוין היה ולולות, כמו וכרת הולמים (ישעה ייח ה), יכול שיוחיה מלשון סלים, כבודר שישיב ידו על העוללות ומשים בסלים, להזקי ולשועתי ה' אונך אל חעלים:

בג. נפתחי. נפתחי משכבי (משל י ז), פתו מנהום מנפת צופים (תהלים יט יא), כדרתו וכחקו ואתו נמקו בפרטון ולא לכל ספקו, וدونש השיב עליו ואמר מה שבוח יש לקטר המשכוב בדבש, האמנם לא העמידו המלה על אפניה ולא טבעה על אדנית, כי פרחן נפתחי מעין נשם נרכבות הניף אליהם (תהלים סח י), שהוא כמו חתיך מלשון נטפי מים (איוב לו כו), ונפתח היא התפה הנוטפת מצוף הדבש כשהיא ביערתה ונוטפת מלאיה ללא עפוג, ומשכלה נפת בשת, כאשר אמר רבנן על דרך הדקוקך כך הוא, נף קם, נפתחי קמת, זהה מבניין קל, ומבניין הפעיל הניף הקים, תנוף תקים ונפתחי הוא עבר כמי שמת. ופתחי משכבי מר, הייתי על משכבי מר מימי וורדים ומר ואהלים, בדרך שעושי' בספר של שמות על הבנינים ליה טוב, ואת ציריקום ישלם טוב: ואנני בנימין אומ' כי מה שאמי' רבנן על دونש כי לא צריך באמרו בנצח נפתחי אמנים צריך לפִי סברתו אשר נפתחת התיו עיקר כמו ופת, כי היה לו לומר בפת התיו ברגש, והוא במקום שני תויין ההאות עיקר וזהות שימוש, ודבר צורנו מפניו לא ימוש:

בד. עתורי ארין. עורר לך רפאים כל עתורי ארין (ישעה יד ט), دونש יפה פתרו, ואין להшиб על אמרו אמרו כי הוא מאלים ועתודותיהם (יחוקאל בו כא), ותשובתו על מנהם תשובה נגחת, שההר אותו מן ועתודותיהם שוטתי (ישעה יג), ורבנו סמכו על לא דבר באמרו כי נדולי בני אדם נקראו פרים ואבירים אך לא עתודים, כי אין במשמעות עתודים חזק, ואני אומ' כי ידוע הוא כי העתודים מנהיגין הagan ובאשר ילכו דם, ועל כן המלכים נקראים עתודים, והיו עתודים לפני צאן (ירמיה ג ח), שהבל נמשיכים אחריהם, ועל אשר אמי' רבנו מה כה בזמנים, כי אני עורר לך רפאים כל עתורי ארין, אחרי מותם אים עתודים, תשובתו באדו, כי שם נאמר הקים מכשאותם כל מלכי גוים, ולא זה על מותם נאמר, אך אוטם שהוו בחיהם עתודים ומלאים ומנהיגים כאשר ירד נgi לקרבו חרדו כולם לקראותו וקמו מקבריהם ותחמו ואמרו לו נס אתה חולית במונו אלינו נמשלת הורד שאל ואונך המתה נבלך החthic יצע רמה ומכסיך תולעה, ואמר כל מלכי גוים שכבו בכבוד איש בכיתו, בקברו, ואתה השלכת מקברך נצער נתעב, והוא שאמ' בתחלת שאל מתח רונה לקראת בואך, וכל העניין על המתים נאמר, וכן ברושים שתחו לך אורי לבנון מאו שכבת לא יעללה הכוורת עליינו, וזה משל על הגדולים אשר לאורים נמשלים: ואני בנימין איןני רואה שורש וענף בתשובה הקורא על רבנו בוה, הכי אמי' רבנו אשר אין כה במת, לא יצא מפיו, כי ידוע לכל כי כל הפרשנה בישעה דברה דרך דרך על המתים שכבר מזור עזרא לדורות נgi במותו, אכן בן את' כי אין משמעות בעתודים לשון חזק להקרה בן לעולם, ועוד כי לא היה לו לומר עתורי ארין, אך כמו פרות בשן (עמוס ד י) או עתודים ולא יותר, לנין נון פחרו רבנו, והתרני מוכיה בן אערית לך נברין כל עתידי נכסיא, ואם היה עתודים ממש היה מתורי רבכני ארעה כמו' שמתורי' עם הלב עתודים (דברים לב י), ולפרטון רבנו:

אננו מודים:

ר' הדה. ירו הרה (ישעה יא ח), לא נכנו קצת תשבות دونש כי לא הם צעק על מנהם, אמן רבנו הריך פעטו במסלול ישך משניות והארך בדברינו מרבריות, ולחליא דברי שלשתם במלת הרה תכבר העכורה מני מדה,

אך דע כי הדרה במשקל הנגה, וה"א הדרה במקום יייד יידת, או יש שני שורשים הדרה, יידת, בעין אחד, כמו יילך הלך, וمعنى זו אלה כל הנגים (ירמיה נ יד), ליזות את קינות הנגים (וכירה ב ד), במשקל לעות מן עזה, ובן יירו אבן כי (אייכה ב ג), ייטו, והם מבני הפעיל, וכט מלשון ייד. וופת' הוהים (ישעה נ י) אין לו דמיון, וה"א שורש במשקל בונים, והוא מתרוני ניימין שכbin: ולוי בנימין נראה ככתי רבנו שלמה אשר הדרה במשקל עשה, בנה, קנה, היא אהוניה יסוד נופל, וענינו כמו מן הדר הרים (יזקאל ז ז), וכמו הירד שהוא לשון הרמת קול, אף זה לשון:

הרמת ייד, וכתרוגם יידוי יושטם:

כו. נער נער כפיו (ישעה לנ טו), נער כפיו דונש ממן באמרו כי אין הנזין שרש, ורבנו הוכיח בדברים נכוחים למבחן כי הני שרש, ותבירו נם חזני נערתי (חמייה ה יג), נערתי כארבה (תהלים קט נ), ואני אומר כי עניהם מענויות פשוטים, והיה החסן לנערות (ישעה א לא). לוי שהוא נער מן העשתיים נקרא נערות, ותחים ייחד במחברות לצפורה תפארת:

כו. ובשליתה. ובשליתה היוצאת מבין רגלה (דברים כה נ), פת' אותו מנהט מן ישל זיתך (שם כה ט), וחבר עם כי ישל זיתך, כי ישל אלה נפשו (איוב כז ח), ועל זה בא על השל, אני נכסל, שהרי כי ישל שרשו שלה, מנורת ישלי אוחביך (תהלים קכט ז), או מבניין השלה, כמו יפן שהroid בסגנון מן הפנה, כמו יפן ונב אל ונב (שופטים טו ד), ויקש את ערפו (היה בלו ג) מן הקשה, וכט מלוליות להורות על בניית הפעיל. ופירושו כי ישל אלה נפשו הצעקתו ישמע אל כי תבא עליו צרה, מה תקוטו וסבירתו כשהוא נחל וחותם כשבורא נתן לו בריאות ושלה, מה תקוטו כאשר הבוא עליו צרה העתקתו ישמע אל, ואית הדיאק אמר ישל מן שלוה בלא תנעת הייז, הנה נמצא ממנו שלו כל בוגרי בנד (ירמיה יב א), אך הם שני בנינים השלה ושלה, ולא יתכן להיות ישל מן תשולו (רוות ב טו), שאם כן היה לו לומר כי ישל כמו תסבו, יסוב, ותשולו מן שלל ברגשות הlatent, וזה פת' של תשולו, תנע לה מן הצבתים, וכל לשון שלל הוא לשון שלל הרוחה והרותה, וישל זיתך מן של במשקל ידר מן נדר, ויטע מן נטע, ונשל הכרול (דברים יט ה) כמו שהוא יונשל את היהודים (מיב טו ז), וمعنىים של געלך (ירושע ה טו) שרשו נשל במשקל שא את ראש מלכוות (במדבר לא כו) שרשיו נשא, וכן נש פגע בו (шиб א טו) שרשו גנש מן יונש שהוא במשקל ידר, וכן גע את עצמו (איוב ב ה), נגע, ופת' בשליתה מלשון בשפר ובשליל: ואני בנימין אומ' כי עיקר שתורי כי ישליך אלה נפשו, וכתרבי ארום ינתר אלה נפשיה, לתר בתם על הארץ (ויקרא יא כא), כי אמן ישל שרשו שלה, אך הוא מבניין הפעיל כמו יפן זונה ונפהña מן פנה, וירב בבח יהודה (אייכה ב ה), יירבה מן רכה, יונל ישראל (מיב יז ז) שהוא יונלה מן נלה, אך ישל מפעיל מן שלה, ומענינו של געלך שתורי השלך וזהו מנורת שלה ממשקל צו מן צוה, נס את עבדך (דניאל א יב) מן נסה את אברם (בראשית כב א), אלא שוה מבניין הפעיל ואלה מבניין כבד, אכן כולם מטהיל למד פעיל ופת' ישלה וישליך אלה נפשו לפִי שכצע ונול, בכתי וקבע קובעים נפש (משל כב כב), שונים יטבע ברשות:

כח. אפה. (ישעה מד טו) אמרת אמי دونש כי האלף לא תסור מן היסודות והויז או החולם יקום מקום אלף אפה כאשר החסר מן המכתב. ובא משלון אפה מלחה אחת וריה את אשר תאפו אזו (שםות טו כב), אלף אפה בצירוי, ורינו היה בשבעה וסנול אפסו בשקל ענו לה' בתורה (תחליטים קמו ז), וכדברי דונש באפה בן דעת הרוב, ושיחו על' עבר: ואני בנימין קבלתי מלמרי כי מצאנו דונתו בתרי עשר אהבו הבו קלון מגניה (חוושע ד יח), אך אמרתי כי רוחקים הם כי שם לשון עבר שכק כתבי' סר סבאמ הוניה הוניה אהבו הבו, הומינו עצם לקלון, אכן לפי שהוא ברכיע לפיך נקר גاري, אפסו ולא אפסו: בט. מסוה (שםות לד לנ'), אמי מנהם כי יסוד מסות סמץ בלבד, וחבו אל כורדים ענבים סותה (בראשית מט יא), וכן לא יתכן, ודונש אמי כי יסרו טו, אמרתי אני כי יסרו סותה, וכן מכה, מטהה, אך נמצאו אלה בשימוש החעלים, ומסתה לא נמצא, וכי מסוה כסוי פנים ברקיע בערבי. נכונו אמר פי והণין לבו: ואני בנימין קבלתי בן כי סותה כמו קוה, והוא מלבוש כמו סותה (שם), כי אעפ' שמשני שרשים הם עניין אחד להם:

ל. מים. פרה' כדברי דונש, ולא נמצא נפרד, אפי' מי רבים, מי הורדן יברתון (חוושע ג יג), ופתורנו מנהם בו ישבותון:

לא. כה. כלו שרש כדברי דונש, ואשר אמר כי שרש הכת ויך כי' בלבד לא דרך יפה, כי הם שלישיות נכה, אך פעמים שהם חסרים בחבריהם: לב. נוע ונדר (בראשית ד יב), נוע ונדר היה מנהם בשרש זה, כי דבריו מרבים הכל באמרו כי שרש נד דלה' בלבד ושרש נוע עיין בלבד והלא נוע ונדר בשקל קם, שב. ואשר אמי דונש כי נד בשקל וידר חווון לילה (איוב כח), אינם שורש אחד, כי נדר טן נודו כמו קם מן קומו, וידר שרשו נדר, ואנחנו קמנו ונתעדוד:

לג. מה, מי. שרש כי אותיות כדברי מנהם, ודע כי מנגן הלשון לאמר מי על בעלי חיים והשכל, מי האיש הלווה (בראשית כד סה), מי חכם ויבן אלה (חוושע יד י), ולא יאמר מי הבנד או מי הכלி כי אם מה, ובזה תבין מומה ודבר צחות ההשכל וחכמתה:

לה. אדרה. אדרה כל שנוטי (ישעה לח טו). רוח מטהנו ולא קרב אליו דונש, ורבנו העמיד המלה על משפטה כי הוא מן אתפעל אתדרה, ואדרם עד בית אליהם (תהלים מב ה) נרכב משתי מLOTות אתדרה עמהם, ותביא דותיהם בני יצאוני (ירמיה י כ), יצאו מני, קדשtiny (ישעה סה ה), קדשtiny יותר מך, חזקתי (ירמיה כ ז), חזק. יותר מני, אך מה שהבר אדרה אדרם עם ידורון (תהלים סה יין) אינם לעומת מהברתון, כי ידורון שרשו נד כמו יפולון נפל, יבולון נבל, ופתורן אדרה אשטעש מלשון תלמוד האשא מדרה את בנה בשבתה (קכח ע"ב). וכן פרשות רבנו האי נאנן, ושרות דדה כפולי פ', אך מעט נמצאו כפולי הפה במקרא, כי רוכב כפולי עיין כמו שלל, סכוב. וכי אעבור בסך (תחליטים מב ה) בחבורה בזמנ הרגלים, בכח' התמן חונג (שם) וסק מלשון המשנה סך הכל (עבורה וריה יא ע"ב), חברו הכל. אדרם, אדרה עמהם ערד בית אליהם שיבנה במהרה בימינו: ולי בנימין פטר רבנו שיש לו ראות מן המקרא

עיקר:

לה. ווישתומם (ישעה נט ט). מה טבו דברי דונש באומרו כי ווישתומם מז משימים בתוכה (יהוקאל ג טו), והביא ראות נכונות בדרכ המשל ותקצר נפשו בעמל ישיר (שופטים י טו), בכל צורם לו צר (ישעה סג ט), כי לו בויו נקרא אף כי הוא כחוב באלא"ף, ובמדרש רבותינו בכל מקום שישר' גולין שכינה עליהם, שני למענכם שלוחתי בבלה, ושמי' שאטו' בשבח יום שבת על השלחן, ברוך הר יום יהודיך ביריות נמזה בנים, ואוטם בגלות בבלה שלוח למענימו, כי הם אומרים למענכם שלוחתי בבלה, השיין בשורק, וזה לא היה ולא נרא, כי בחיקת היא, אך דרך דרש אמרו רבותינו כן, והארוי בפיוט להוריד בריחים לא הבינו ולא ירו מה הוא, כי פה המקרא כך הוא, כי אמר הי נאכלם למענכם שלוחתי בראש בבלה (ישעה סג יד), שיבא לבבל ויתדרב אתה ויקום דמי עבדי השופך, כמו שני למשיחו לכרש אשר החוקתי בימינו לר' למני גוים ומתני מלכים אפתח הוא יבנה עורי ולחותו ישלח לא במחור ולא בשחר (שם מה א יג), ואוי והורדתי בריחים כלם (שם מנ יד) על הבשדים נאמר שליכו ברוחים ונורדים הנטלים מהם, ולשון והורדתי נופל על ירידת יום בכח' בעניין הcessionים וכשדים באניות רוחם (שם), ופת' בכיהם, כמו רני בלילה (אייה ב יט); שהוא כמו קוני ובכי, וזה קוצר פתר, והורדתי ביום כל הגמלט מן הcessionים ברוחים, בריחים פתרו ברוחים, וכמויה בריחיה עד צער (ישעה טו ה), הבירחים שלה. ומנתם שפט' משתחום, שחוט העין (במדבר בר ג), עינו היה מתחום כוה, כי לא בין ולא יהוה, ורבנו כת' ווישתומם כמו ויתעצב, כי אם אין לאמר שם על השית', מי יתן ידעת מה בין יתעצב לוישתומם, כי זה וזה אהדרים במקומות, והלא יהוקאל שאמי ואשב שם שבעה ימים משטים בחוכה (יהוקאל ג טו), פת' עצב בחוכה, והכל דרך משל על הבורא, כי לא יתעצב ולא יוישתומם, ואשר אמר על הימים השניה כי לא נודע אם היא שורש, באמצעות שתיהן שורש, וכן ערכם ונודע בארץ דרכם, ולפי שראו ישות וישrok (ירמיה יט ח), אשום ואשאף (ישעה מב יד), במ"ס אחת, על בן אמר כי אינה שרש תרע אשום וישום יתכן שייה שרשם ישם מן והבמות תישמנה (יהוקאל ו ז), האדמה לא חשם (בראשית מו יט), יוכל שייהו מן שטם, כמו יסוב כל הארץ כערבה (ויריה יד י) מן סבב, כמו ותשם, כמו ותקל גברתה (בראשית טו ר),מן כלל, או היה שרשם נסב והוא מבני נסעל, יקראננו ה' על: ואני בנימין אמר כי הבל יגע הקורא לפטור הפוט אשר גדור עד הדרש, שדרשו הכתמים והורדתי בריחים על ישר' ואמרו שהם ריחים שהיו מטהנים בהם ישר' וככינול הקה' עצמו מוחן עליהם, אית' והורדתי אל'א' וקדחת הק' עצמו יורד שם, כמו שדרשו שהק' עצמו בננות עם ישר' ושב' עליהם, כמו שכת' ושב' (דברים ל ג) ולא יושיב, ותדע ותשכל מן מוצא דבר כי אותה דרשה אינה יוצתת מושב ה' את שבותך (שם), שאם תאמיר כן מה תדרוש במה שכחו' ושבתי שבות מואב (ירמיה מה מעז), אשיב את שבות בני עמן (שם מט ו), כי ה' נטה' בעמל ושבות עמן עם בני מואב, שהם עובדי פטילים והבלים, אך פירושם לשון מנוחה הוא, כמו בשובה ונחת תושעון בישעה (ל טו), שוכה ה' רביבות אל'אי ישראל (במדבר י ל), וכן הנה שב' שבות אלה יעקב (ירמיה ל יח). וכן כל לשון השבה מבני קל והוא עובר לשון מנוחה הוא, لكن לא תצא המדרש מושב את שבות

שהוא עובר לשבות אך ממה שכתה ושב וכבעץ (דברים ל' נ') שהוא בודר, שאן כת' שם איה דבר ישב, והוא נשמע יפה שהק' עמו שב ובגויים יתחשב: לו. ייד. ייד ה' (דברים לג' יב). הי' הראונה שרש, והאמצעית יוד' המשך כי' גבר, ומנהם ודונש נדרו ממנו, ורבנו לא הוכיח בינוותם, ותרע כי' ייד ודור קרובם בעניין וחוקם בראשם, כי' דוד בשקל אור, סוד, וכן גנלה ה' הסוד, כי' יוד' ראשונה יסוד:

לו. ח'. אמר מנהם כי' שרש חיים היה בלבך, ודונש השיב עליו ולא העמיד דבר על אופניו, ואני אומר כי' חיים מבורי הכפל בשקל ונימ, רביים, דלים, תמים, והשרש חי, ושלח חי (בראשית יא יד), וארכסחד חי (שם יא יב). נפלם תם הכהף (שם מו יח), ומשפט חיים להוויה בשלש יודין', ב' שרש ואחת קבוץ הרבבים, וכן כל המלות שבארנו, ואית איך ישמש ממנה עבר ועובר ופועל וצווי, דע כי' יש בלשון הויה שרש אחד חי, חיית וobicת (דברים ל טו), חייה תהיה (מ"ב ח'), ובבעור שהוא כבר על הלשון לשמש מן חי, להתחברות כי' יודין' ולאמר ממנה כמו אסוב יסוב מן סבב, אהוי חיין מן חי, שימושו מן היה, חיית וobicת, ורבתוינו אמרו משרש וזה שם התאר והחיו וזה מת, בשקל שלומן שלוחה, ושם התאר משרש חי חי בבלשון ובר, הבשר חי (ויקרא יג טו). ועוד כי' וחו, וחומן היה היה, מבניין קל, והשבא אשר וחו, וחו ורינם יהויה, יהויה כמו ויבכה, ויבשת. ושנות חיים לי תרבה, ואורי לעד לא ייכבה:

לה, בזים. יצאו מלאכים מלפני בעיים (יזוקל ל ט), רבני הניח מלאה ואתם עם מלות אהרות אשר הוכיר ולא פירשם, והם בכדו מאר להוציאם לאmittim, זואת כבירה על כלם, בזים, עין כי האחד נקרא צי, וזי איד (ישעה לנ' כא), ואס נאמר כי יוד' צים קבוץ אתה יוד' צי שהיה שורש, ואס היה שרש איה יוד' הרבבים, והלא נאמר מן עי עיים, ומן אי אים, כן היה לומר בזים, והוא חסר, וכמוותו השרה יוד' כל' נאמר כלים, כי היה דינו ב' יודין', ואחת לשratio ואחת לרביבים, ולאמר כלים, והוא חסר, אך בכוויים לא יחסרו באמרו ציו כלין, ועל כליך לא תחן (דברים כג כה):

לט. ציונים. הציבי לך ציונים (ירמיה לא כא), אמרתי אני ציון בשקל חתול, לשון חתול פעל הויא, והרשש צין, והוויא למשך כוינו חתול, וסתורנו הציבי לך טימנים, ושימי לך תמרורים, נלי אבנים וחלים מעיצים מנושאים, כמו ויתרמר אליו (רניאל ח ז), שהוא כמו ויתנשא אליו, והוא נחטה שאומ' לבתולות ישראל, כאשר תלבי בנולח הציבי טימנים ושימי תלים, ושית לבק למסלה דרך הלכת שובי בתולת ישראל שובי אל עירך אלה, ומנהם ודונש לא פטרו, אף כי' כורחו, לפי דרכם שכחו:

מ. סאן. כי' כל סאן ברעיש (ישעה ט ד). אמר מנהם כי' אין הנין שרש, ודונש העמידו היטב באמרו כי הנין שרש כמו שוכן, ור' יונה בן נאה הביא שקלם בספריו, סאן,athan נשאו (איכה ה יג), סאן, ויהי תוחן (שופטים מו כא). וסתורן משמעם לשון שאן דהוא ותוכנתו עלי קרייה תקרה לכל שבטי יה: ואני בנימין נפלאתי איך יפירוש אדם שהנין לא יהיה שרש

מפני תשוכת רבנו שלמה, שאם אין הו"ו והנו"ן שרש הרי הוא במשקל שאון שיאמר ממנו שואה, והמן מן הומה, וחורן מן חורה, ואם כן בהתפלו איד יאמר סואן, והלא לא יאמר הומן, חורן, שואן. לבך פרתונו לעז עניינו קול ענות מלחמה, וכן פרתון המקרה כי כל פאון סואן בריעש ושמלה מגוללה בדרמים, בכל שאר נצחות יש תשאות והמן נצחון מלחמה ושמלת דם, אך והיה רמי ההרוגים אבל בפסלה שנחריב לא תהיה צעקה מלחמה ושמלת דם, אך והיה לשופעה מאכולות אש, ובן היה ע"י מלך ה', ירכו שני ויחיו בני:

מא. יצען. (ישעה לג ב), הסיר מנהם הנ"ן, ולא נשمر כי היה שרש במשקל יפעל, וכן אמר דונש בפהרו, ורגלי אהוה באשרו:

מב. קטון. אמר מנחם כי אין נו"ן שרש בראיות במעש קט (יהוקאל טז טז), ואני אמרתי כי היה לו לומר כי קט חסר נו"ן כמו שהשרה דלית אחר מן אה ועשה אותה מלאה (יהוקאל יח), וגם אל"ף נחדר באותה מלאה, ודבר חד אל חד (יהוקאל לג ל). קטון וקטון כי נירות הן, כאשר ביארות בספר הזיכרין להיו"תו יתרון עד דוד אחרון:

מן. יגע, יבש, שנים. יגע דונש ומצא לו חברו נכנן כי הו"ד שרש, ואמר כי בהונעתם (מלאי ב יז) וי"ז במקום ייד, ומנחם השוחית דברו והרים חבירו הו"ד בהסירו, וכן הסיר י"ד יבש בראותו ויבש מקו"ו (חשע יג טז) ביזיד העתיד לבדה, ולא ידע כי הארץ אשר תחת הו"ד בענור י"ד אהרת, כמו ידע ידר. והסיר נו"ן שנים מהרשש, כי אמר הש"ז בלבדרה שרש, ושרשו ידוע כי הוא שנה, מן ויאמר שנו וישנו (מ"א יח לד), כמו בנו בנה, יצחה ורנת, אלהינו הנכונה:

מד. מנן. ואחריו היה מנן (משל כת כא), פתרו מנחם מלשון ולא חנו איש את עמיתו (ויקרא כה יז), ורבנו רדק ממנו ולא הודה לו אך לדברי דונש אשר פתר בו כמו נין ונכר (ישעה יד כב), ורי בראיות שהביא כי כלם מתמיות, ומה ינק שמו (תהלים עב יז), אכן מה שאמר הרב כי אמר נןמן מנן כמו לנו"ן, קם ממקום, אין זה כי אם השווא השמות לא ידו לעשות השמות שווים, כי הנה נמצאו מעון בשקל מנון מלון, ולא יאמר מנו עז ולא מן מצוק צק כי אם החיק מבניין שנמצא, וה칙קיות לאריאל (ישעה כת ב) ולא יאמר וצקתי כאשר יאמר שם שמותי, והשים והשמותי, כי נמצאו משני בינויים, ושניהם עוברים לאחר, ואינם כמו קם קמתוי, הקים הקימותי, כי קם בורדר והקים עובר לאועל. ודע כי מן ינון שמו (תהלים עב יז) שהוא מבניין נפלע כספלס כי יכול להיות בינוי ננון בשקל נכו"ה בלשון עבר, ועומד בו ננון, גנונה בלשון נכהה כמו נכו"ה עבר, ובעו"ר בו גנונה גנונה, ולרבים נכו"ה גנונו, והצוי הכו"ן הנון, והאת"ז אכון, תכון, יכון, נכו"ה, אנון, תנון, ינון, גנון. וסתורון מעון שכורתי בשקל מנון מלשון עין חחת עין (שמות כא כד), והשם מעון שמעניין לו כי כל בני העולם, כתבי כי לח' עין אדרם וכל שבטי ישראל (זכריה ט א), כמו מנוס שנסים אליו ונמלטים: ואני בנימין נפלאת מה עור הרב לא כח הוושיע ורוע לא עוז, כי האמנם לפי שמצאננו פעיל של מצוק והצקיות לא ישתנה לא אמר ממן צק, ואע"פ שמצאננו שקל בשמות אחרים, אבל שם שלא מצינו ממן פעיל ואני כמו השמות אשר לא יפעלו ממן, כמו טעם, בית, שלחן ודורותיהם, כי מצאננו

מאותו שם פעל מרווע לא נדין פעל שלו לעשותו שוה אל הקרוב אליו, כמו מן שהוא שם, ויש בו פעולה יונן שם, מי אמר לנו מה געשה, אם נאמר אין פעל שלו אין זה כי אם דברים מרבים הכל, ומעון שהoir הרוב אמרתי בלבבי כי הוא הכתה בעלי, והבטה צר מעון בכל אשר יטיב את ישרא (ש"א ב' ל"ב) ועד עתה פרתנו, תראה צורתך בבורך בכל מקום אשר יישיב הקב"ה לישראל שהרי לא יהיה ז肯 בכיתה, והמתרגם תרגומו לשון עון וחוכה, לא נספיק עוד לדאבה: מה. עית. קורא מארץ עית מארץ מרחוק איש עצמי (ישעה מו' יא), החבו מנהם עם עטה וטעם (דניאל ב' יד) לשון עצה, והבورو בלילאות האמת חבר, ולתנים צעק עליי دونש על זה כי איש עצמי מוכיה עליי, ורבנו חזק אהלו במשמעות השכל, והוסיפה בפרטנו כי זה על כורש נאמר, וזה נזכר לכל מבן וכן נאמר עליו למשחו לכורש אשר החוקתי בימינו (ישעה מה' א), ועליו אמר ישעה אכן ולא ידעתי (שם ד), פרתנו טרם נוצרת קראתי שםך כורש, ובניתי אותו משיחי, אתה לא ידעתי, כי היה רשות, וקוראו האל משיחו בעבור אהבת ישראל שישראל מגנות ויזעה לבנות העיר והקדש. אך מה שאמר רבנו העיט צבוע (ירמיה יב ט) כי עוף הוא בעל נונאים ויתאספו כל העופות לא כך למדנו כי אם כאשר נבא ירמיה פורענות על ישראל אמר העיט צבע מדם היללים והוא סביב עלייה, על נחלתי אשר בחרתי לי, ואחריו שישבע העיט יבואו חית השדרה לאבליה, כמו שני לכו אספו כל חית השדרה התו לאכלה (שם יב ט), אומר לעופות אחריו אשר תשבעו אתם לכו אספו החיות שיבאו לאכול, כי דרך ההרונים שבתחלה יבואו העופות עליהם, בכתי באשר חללים שם הוא (איוב לט ל') והחיות רואים העופות צבעו ברם ויתאו לבא על החללים, ומה שכפל העיט הצבעו, ואחר' אמר העיט סביב עלייה דרך המקראי כך הוא, כמו עננה נאם כי עננה את השמים ומה יענו הארץ (חושע ב' כב) וכן היה לו לומר עננה נאם כי את השמים, וכן רדי העיט צבע סביב על נחלתי אשר בחרתי לי, ותאבו ושמעתם בקהל; ולי אני בנימין נראה פתר רבנו מפני פtheses ה"א העיט ואשר פתר לשון תימת, וכן פתר רבנו שלמה, וצבעו מוכיה כפרטנו וכגן, שלפי פרתון הרוב לא היה לו צבעו אך מוגלים הם ברם:

מו. פחים. נופח באש פחים (ישעה נד טו), רבנו הוכיח בינותם ואמר כי הוא ופועל בפחדם (שם מד יב), אך כאשר זכר ופה בהרונים (יחוקאל לו ט) זכר נופח באש פחים, ודונש החדרו כי בעבור פחים הביאו. אמרתי אני כי נופח ופה ריך אחד להם כמו גושע סעי, גושא שאי, והפייה גני (שיר ד טו) אינו מושרש זה, כי פרתון הריחי גני מן ריח, והוא מלשון ערבי שאוטם לריח פית, וכן דרך הרוח כאשר תעבור על הבשימים נורף ריחם ונוסף בהם: מז. רחים. ישכחו רחים (איוב כד ב'), כאשר פתר دونש, ורבנו הורה לו מעין מרחם אמו (כמברבר יב יב), ומנחם פתרו מן רחים ארחהנו (ירמיה לא' ב), והוציא המלה מרחם עקרה כדרכו וכחקו במלות אחרות שנחיתך בהם מכל הפחותים, כמו משל בשרים (משל יט י), וחלמות (איוב ו' ו') ורכבים, ורבנו ברוב פלפולו אמר כי מנחם שנפרד מהם בדעת עשה, ונתן אל לבו להזכיר דבריו ולכללים, ואין זה יתרון ושבח להפרר מדרך הרובים بلا חוק, ועוד כי רחים ורחם אמו טעם מליעיל ורחם ארחהנו מלרע, כאשר אמר دونש בספרו: ואני בנימין

אומר כך הפתרון, ישכחו רהט, אמו שוכחת אותו, לפי שהוא שם בקיין ובחוּרָה ואינה מוצעתה עלייו בפתתונו, מתקן, פ"י מתוק שמת זקן ושבע שנים מתקן לו רבבי נחל (איוב יא ל'), עד לא יזכר לאחותיו, ואני מאטערין עליו כי זקן היה, והשבר בעין עליה, כך היה לו להשבר לרשעים:

מה. הרות (עמוס א יג), מנהם פתר מן הרים ונבעות, וdoneש לשון הרות וילונות, ורבנו אמר יכול שהחיי דבריהם נכוונים, ועוד לרבות רונש וועליליהם תרטש והרוויותם תבקע (ט"ב ח יב), לשון בקוע נועל על נשים הרות, והרות השר, והרות שלם, כמו צפות וצופיות:

מט, יברסמנה (תחלים פ יד), מלחה זאת נפתחה מכחיבות יברים מנה כמו ממנה, כי שעו מנוי (ישעה בכ ד) כמו מעני, יملא כרטז ממנה חור מieur, ואין המים בה יסוד, כדברי רבנו בן הוא. יוכל היה מה אלה ותחלף כי בקן מלשון המשנה קרטסמה גמלים (פאה ב ז) כדברי doneש. ואני דעתו אומ' במלחה זו בדבריהם נכוונים ולאלהים פתורנים, יברסמנה הריש' בו תוספה, ודינו יכסמנה, כמו בסום יכסמו את ראשיהם (יזהקל מד כ), שפת רוניר בלויע', כמו שאמי רשם לא יגלותו ופרע לא ישלחו (שכ). לא יניחו אותו שינגדן אך גלחנן ממן, וזה בסום יכסמו, ובתוכסת ריש' כרשות יברסמן, ודומה במקרא דמשק עיר, וגסוף בו ריש' ואמר דרמשק בדברי הימים, וכן בלשון התלמוד איתבר הרצבה (ברכות בכ ע"א) שהוא כמו החבא לנחרא (שם נה ע"א), וכן גסוף ריש' ביום סניר (משלוי כו טו), ושרשו סגר, וכמהו שפירות (ירמיה מג י), כן עשו במלת יברסמנה שהסיפו עליו ריש', ופירושו יקצענה הoir מיר, שירעה ויקצץ ויכרת השירעים החלמים, וכן הוא אמר וזה שרוי ירענה (תחלים פ יד), וכן הוא אומר על הגפן שאין דרכה שירעו אותה כליה כי אם הלה בלבד בעניין שאמרנו רוניר בלויע', עיפוי כי בסום יכסמו מהקל, ובאשר גסוף בו ריש' נהפק לחוק, ויונגן בכבאות, וכן במקרא הרצבות רשע (ישעה נה ו), ריש' תוספת מענין החגב בהר (מי"א ה כת), ופירוש הרצבות המהשבות הרעות שארם החוב לבנו, ובאשר גספה הריש' נהסרה הויין ונרגשה הבית:

ג. יפה גסוף (תחלים מה ג). לא כדברי doneש שפתו בן ענק, כי אם כדברי מנהח, גם רבנו מורה לו, ושניהם לא גמרו הפתרון. אמרתי אני, רע כי חלק הבורא עולמו ז הלקים, והם נקראים בחכמת העربים ז אקלים, וחכמי הגנים קראים ז קליטש, וחכמי לשון הקדש קראים ז גופות, ואמר כי כל ענק ונוף האור שליהם משונה זה מזו, כי מי ישtsא מנוף תולחו ויכנס בנוף אחר אם הוא בריא יהלה ואם הוא חולה יתחזק חלו בעבור שניי האור, ואין ישאל לא היה בן וירושלם כי מי שנכנס שם מנוף אחר חולה היה מתרפא שם ואם בריא יתחזק בריאותו, ועל זה אמר יפה גסוף משוש כל הארץ, כי שם היה משוש כל בני אדם הבאים מנופות אחרות: ואני בנימין נפלאת מה לו לקורא לפתור רוכ הדברים על לשון ערבי שלו ולשון המשנה, כמו יברסמנה ובעל' אספנות מה לנו ולהם אחריו אשר מצאנו להם מורה מן המקרא, ילכו עיקר כפתר' רבנו שמואל, גסוף הוא גובה שם דבר, בן תנופה והנפה, כמו חק מן חקה, רום ידיו נשא (חבקוק ג י) בן הרמה ותורמה, ופתרון יפה גסוף יפה גובה, ובזה משבחו המקרא בכמה מקומות בנהכה, שני נכון יהיה בית ה' בראש ההרים ונשא מנופות (ישעה ב ב')

ויש מציין אצל נובה ביהוקאל ויוף בנדלו באורך דליותיו (יהוקאל לא ז), וכן עתה משבחה ההר, ולפתורון זה וזהר וננויר בעצם השמים לטהור: נא. איסרים. איסרים כשםם לעודם (הושע ז יב), אין כפתרון מנהם אך לדברי רבענו כי מלשון אמרום הוא, כי אם היה מן לירפה אהבם היה אמר איסרים כמו כי אלהיך מיסרך (דברים ח ה), אלא איסרים, لماذا לא יאמר כי יתכן מעניינו אך לא מבנינו, כי לסתה בשקל לנדרלה מבניין חוק, ואיסרים בשקל אנדרלים מבניין הפעיל. ואין לנו לומר אנדרלים אינו גדויל, על אשר לא אמר אנדרלים, ועוד כי מורה על פתרון זה כשםם לעודם, שפתרונו איסטרה אותם כמו שהשemptyi לעודם בפרשיותם אס בחקותי (ייקרא כז), שאם לא יוטרו אביה עליהם מקרי החומר וימפהו לסתה אותם, והו איסרים כשםם לעודם: ואני בנימין אומר שנם ובנו שלמה בן פטר, אביה עליהם יסורי נכל אשר אשמע לעודם עי' ירמיה הנביא, והמתרגם כן תרנמ יסורי איתי על דשמעו לעצתךן. ואני אומר הפתרון כך, אמר הוועש מצרים קראו אשור הלאו לעוזה, כאשר ילכו אפרוש עליהם רשותי בעוף השמים אורדים איסרים כשםם לעודם, שהווארותים לבתו שוב מצירמה, והם שבים שם ועכברים על בריתוי, על כן איסרים ואפרוש רישי:

nb. כשייל וככלפות (תחלים עד ז), אמר מנהם כי כל מלחמה הם, ודונש פתרו על ישרו לשון הדומות, וראיתו נכמה מן התהומות ובקדומות באו לה (ירמיה מו כב), כאמור לעילן בכשילן. אמרתי כי יש בענין זה לרשות מקרא של מעלה האומר שלחו באש מקרש לארץ חללו טבחן שמק, יודע כמביא למעלה בסבך עז קדומות. פת', זה המשכן שנבנה להוד ולתפארת, כי בל המכיא קדומות בעצי הוער לחטוב ארויים להביא לבניין הבית נורע כאלו מכבאים למעלה, לשיטים לפניו נסא האכבד, ועתה פתוחו הותב שעל הקירות בכשיל וככלפות יהלומון הצרים, ומחללים משכן שהיה שמן נקרא עליו: ואני בנימין אומר כי פתר רוח ואין בו ריח ובממשו פיח, כי מה לו לאמר דרך משל שהובנה למטה כאלו נונה למעלה, ומנה הכל הבל, אך עיקר כפתרון ובנו אשר פתר בספרו שכך אמר אסף, וכור ערך קנית קדם, שכששאנו צוריך בקשר מועידך ושמו אותו וдолיהם על הר ציון, יודע וישבר אותו הצורר כאלו הביא אדם קדומות בסביבי העיר, יודע כמו וירע בהם אנשי סכות (שופטים ח ט), נובה מרחק יידע (תחלים קלח ז). סכימים הם נבחו של עז וחוותו, וקדומות משחיתים העז, ונקפ סבבי הוער בכרול, ברתו יערה כי בקדומות באו לה, אבל עתה איינו כן, אך פתוחו המקדש יחד האין ויהלום בכשיל וככלפות, ובבעל אסותות בפתרון זה ליפות והאחר להזרות:

גנ. רצחותי. את מי עשתי ואת מי רצחותי (ש"א יב ג), פתרו מנהם לשון רצון ולא הבין בפנימי והיזון, כי רצחותי כפתרון دونש כי רצין עז לדלים (איוב כ יט), ורצחותי בשקל סבובי מן סבב חמוטי מן חםם, ואשר הביא دونש עמהם המרוצה (ירמיה כג יז), ותרץ את גלגולתו (שופטים ט ג), לא יסת דקדן, כי הענן אחד ושרשם אינו אחד, כי ותרין מן הרין כמו ותקים מן הרים, אף כי ותרין בחויר ולא בזיד אחדים הם, כמו תקים ותקם, תשיב ותשב, ותקשב קשב למשמעות וחשב:

נד. פארור. כל פנים קבצו פארור (יואל ב') , לא כרבוי רכנו שהחוויק ביד מנהם לפוחתו מן פאר, והבין עניינו, וכובכים אספו נהנים, כי כל פנים אספו פארום. אמרתי אני כי יש להפריד בין אספו וקבצו, כי לשון קבצו לא יתרכן כי אם במקביל דברים ממקומ אחד שהם מפוזרים שם, אך לשון אסיפה כמו יאשוף רגלו (בראשית מט לג), ויאשוף אל עמי (שם). ולא יתרכן ויקבץ אל עמו ולא ייקבץ רגלו אל המתה, אך לשון אסיפה שימוש ביב' פנים, וכן אסוף ייך (ש'א ד יט) ולא קבוץ ייך. אכנים כאישר פתר دونש מן בקהלת או בפזרור (שם ב' ז'). וענינו קבצו שיחור הפזרור, ורי באליין שהביא دونש שם מסורה שהם נכתבים ולא נקראים, ונכוחות הם לירואם: ואני בנימין אום' שם התרגום תרגם כן ביואל, כל אפי' אתחפיו אכרום אוכמן בקדרא, ליהודים אורות:

נה. שבבים. כי שבבים יהוה עגל שומרון (ירושע ח') , בשבי הלך לב מלחם בפתח' שבבים לשון שבבה, ולא הרה עינו צפיה בחכמה והושה, ורונש פחרו על הגכוון מלשין שביב אישו (אייב ייח ה), ואמר כי שבבים ושבבים אחדים וקרובים, ואמרתי אני כי עוד יתרכן היוו מלשון לחותם כלשון המשנה דלמייטיה כשבבא מכשורה (סנהדרין ז ע"ב), החיכת עז סקרה גורלה, וכן פריש רבנו נסים. ושבבים ושבבים אחד הם בדרך הדיקות, כמו חסדים וחסדים עין חסר, אף כי זה שם וזה תאර השם, כמו ילודים וילודים שהם אחדים. ויש מלא אחת מענין זה אשר לא עמדו אנשי הפלתון בסודה, להшиб בחמה אפו (ישעה ס' טז), אשר פתרונה להסביר במשקל להסביר מן סבב, ופתרונו להבעיר בחמה אף וגערתו בלבי אש, ואחריו כת' כי באש ה' נשפט (שם טז), ונמצא בכל מקום להшиб אף שבבה, וכן נוצר על רעה, על בן פרשו אותו לשון להבעיר, כמו שביב אישו, שביבין די נור (דניאל ז ט), ושבבים מלשון שבבא שהוא במשקל סבה מבעל הכהל, וכשה פתרונו, עגל שומרון שנעשה מבול עז גודל מצופה והב יהו שבבים, לחותם קמנות, כדי ליקח מעליו והבו וכספונ, בושקט יהה בל"ע. ופתרון רבנו שפטרו לשון שבבים שאמר עין ואשם הוא עגל שומרון עמל הוא בעני, ויכחו בטוב אמוני: ואני בנימין אומר כי רבנו ידע לפתרו בפתרון הקורה ולא בהרו, גם רבנו שלמה בן פתרו שבבים כתנות נסרי לוחין, ולשון ארמי הוא שיבא מכשורה, גם בסנהדרין (ז ע"ב) עד שיבא מכשור הביא טעם לדרביו כי שבבים יהוה מוליה כפתרון רבנו אשר האיר עניינו:

ושמה לבנו:

נו. שיריתך. אם לא שיריתך לטוב (ירמיה טז יא), אמר מנחם שהו משורת ישראל (דה"א יב לח), ואני אומר כי אם היה כרביו היה אמר השאריתך, כי לא נמצא ממנו מבניין חוק מלשון שארית ולא מבניין קל כי אם אחר עוד שאר הקטן (ש'א טז יא) שנאמר ברוד והוא ברוד, נשוא, כמו נשמר. ועוד כי שיריתך בפתרון דונש מן טשרא קטרין (דניאל ה יב), ושיריתך לולי הריש היה דגושש כמו עניתך, צויתך, וענינו כמו פתחיתך, אמר לו הקב"ה אם לא אפתח אותך ממאסר ומפנייך בעת צרכם של ישראל את האויב, וזה הוא עניין שאמר רב טבחים לירמיה הנה פתחיתך היום מן האווקים אשר על ייך אם טוב בעיניך לבא אתי בכל בוא ואשים את ענייך ואמ רע בעיניך חdal ראה כל הארץ לפניך (ירמיה מ ד'), וזה אמר לו נבוארדן רב הטבחים, ואחיך

כח' ועדרנו לא ישוב (שם ח), פת' ועוד לא ישוב ירמיה בתשובה לרב הטעחים מה לעשות אם ללבת אם להשר, והוא הבין בו כי דעתו לשער, ואמר לו לך ושבה אל גדריה, ואח"כ אמר ויתן לו רב טבחים אורה ומישאת וישלחו, ולטומחים יגעם מראהו; ואני בנימין אומר כי הינו פותרים ועדרנו לא שוב, בכל זאת לא חפץ לשוב, ואמר לו הקב"ה שובה אל גדריה, ואם כדבריו הרב היה לו לאמר לא ישיב, ולא תחמה מה תשובה נופלת אצל ירמיה אל בכל שלא היה שם מקדם, הלא מצינו שאמר המשורר יושבו רשעים לשאולה (תחלים ט יז), ואע"פ שלא היה שם עדן, וכן לא ישיב את העצם מצירעה (דברים י טו), ואע"פ שהבנין לא היו שם, וכן שוב מול את בני ישראל שנית (יושע ה ב), ואע"פ שלא מלו מעולם הויאל ומלו אבותיהם, כן עתה הויאל ונלו תורה בכללה: נופל תשובה אצל ירמיה;

נו. תקנא. אספראנא תקנא (עורא ז יז), שאמר לו המלך לעוזרא פתרו מנהמ לשון תיקון, ואין זה תיקון המלאה, כי תיזי תקנא כמו תעשה, ואני תיזי התיקון, אך הנכון כאשר פת' דונש כן היה לשון קניין, ויפה דרך ב尼克ודם להפריד ביןו ובין כי תקנה עבר עברית (שמות כא ב), כי זה באלא"פ צירוי וזה בה"א וסגול, אך ענינים אחד, ורבנו בן תקנו בלי כהך:

ולב בית ישראל חבריו:

נת. תקופה (דה"ב כד כנ), אמר מנהמ מבטה שפה אשר יסתה מתקוף (קהלה י') שהתייז בשרוש, וכראית רבנו שמואל שהוא בשקל מלוכה, נכורה, ואני אומר כי התיז בתקופה כמו תיז בתנוחה, תשובה, תקומה, אותיות אמתינה הנוטשות על שמות, והוא בשקל תשובה, והוא מלשון סבוב והקפת, אע"פ כי הקפה מן הקוף, כי הקיפו מי המשותה (איוב א ה), שרשם נקי, ותקופה מן קוף, ואלו דברי רבנו לעולם ייחכו:

ס. אספות. (קהלה יב יא), אמר מנהמ כי מקצת הפטורות פתרו בו לשון ספים, והוא אמר כי הוא מלשון אסופה על המסתמות האטיסטות הלחחות, ורבנו האריך מادر בדבריו לחוק פרוץ הספסים והמוות, ואני אומר זאת לא ואת, ועל פי שלשה במלה זאת לא יקום דבר, ומן השלשה הци ננדך הרבה ר' יצחק בן ניאת, וכן פתרו דברי חכמים לדברונם, שמעירדים את הבהיר להרישה ודישה, ואח"כ אמר וכמסמרות נטוועים בעלי אספות, פתר רבי בעלי אספות תקוועים ונטועים בלבבות השומעים והמשיכלים נמסמות, ודברי חכמים מושך עצמו ומושך חבריו, כמו מתן בסתר יכפה אף ושחר בחיק חימה עזה (משל בא יד), יכפה אף ישמש לשניות, ושוחר בחיק יכפה חימה עזה, וזה קצר הדבר, דברי חכמים ודברי בעלי אספות הם כרבוננות וכמסמרות בלב השומעים. ופירוש אספות לשבות, ישבות שחכמים נאספים שם, וכמוهو באכפי השעריים (נחמה יב כה), לשבות קטנות עשוית לשוערים, וכן ולאספות שנים שנים (דה"א מו יז), ובלשון רכובינו אגב אספה דביתה (בבא קמא קד ע"ב), ופירושו אגב בית היושבה שהיה לו בבתו ולא סוף השער כמו שפרשוו, כי מה עני להקנותו אגב סוף הבית, ועוד כי מה עני כמסמרות הנטוועים בספסים, אין

הקוועים יותר מטטרות הקומות והדלות, וכיה' ויהקחו בטעמם לא ימות (ישעיה מא ז), ולא הוכר מסטרות הספדים: ואני בנימין אומר כי נ cedar בעני אלהים ואדם פתרון רבנו יותר מפתרונו, כי על הטקרא ראיית התלמוד כפן גולמד, ועוד הביא רבנו ראיית ראיות, והקראה לא סתר הפתרון, אך אמר דעת רבייעת לא נ cedarת סא. מאורות. נשים באורות אותה (ישעיה כו יא), אברנו מהם עם ארויות טרי (שיר ה א), ולא יתכן להיות כן, כי ארויות טרי שרשו ארה, כמו בניתי בנה, וכמוון בשרש ואורה כל עברי דרך (קהלים פ יג) ילקטווה, אך מאורות במשקל מקומות מושבות, ופט' מכערות ושופות, ובדין השיב עלי רונש, ורבנו יעקב היה ידו עם מוחם, אך הבין בו מה שלא ידע ולא הבין מהם, כי אמר ע"ס שאין שרשם אחד ענים אחד, כי אמר דרך הקצרים והענפים לקלות אותם אך מה עניין לשורעס, ואני אומר כי מאורות אותה לקשות אותה ודרתו לשורת אש כי לא יצליחו לכל מלאכה, בעניין מה שנ' מה יהיה עין הנגן וגוי (יהוקאל טו ב). ואמר הנה לאש נתן לאוכלה (שם ד), ופרשא זו נסכת על פרשה כרם המה, ועל זה אמר ביבוש קצירה תשברנה ותבאננה נשים ותשפנה אותם, והגינה עניין הלקט ולקה מה שהיא כוונת لكم עצי הנגן כי היא השריפה ולא יצלה לכל מלאכה, וכמוון צמה בל' יעשה קמה (הושע ח ז), והתבואה קודמת לסתה, והגינה וכרכן התבואה ולקת לעניין השלישי, ואם היה אומר צמה בלי יעשה לחם או טוב לו, כי הכוונה מכל הגינעה לעשות לחם. ואשר אמר לא תארו מובחי (מלאכי א י) אין זה, כי פתרון לא תבערו עצי מובחי חם, הדайл ולא ארצת אותה העולה מירכם בחנים אתם מבקרים אש על מובחי. ואשר אמר רבנו כמו שהם בו וכוה שני שרשים וענין אחד בן יהה ייחבל לו (משל יג יג), ולנקבה בוה לך (מ"ב יט כא), ונמצא משורש וזה בוה יבוחו, (שיר ח ז), וכן משפחות (איזוב לא לד), ונמצא שרש בוה לדבר, כי דבר ה' בוה (במורבר טו לא). ואור לא נמצא מבנן קל, אך מאורות יאמր מז האיר, כמו מקומות הקים, תארו כמו תקינו, ומאורות ותאورو קרובים בדקדוק ובעניין כמו לבו באור אשכם (ישעיה ג יא), ואין דרך הלשון להכבד הקלים ולהקל הכרבים, כמו שאמר שברתי, שברתי, בן יאמר זברתי, זברתי, עמדתי,

עמדתי, וחתבונן מכל אשר אמרות:

סב אנורה. لأنורה כסוף (ש"א ב לו), פתר מוחם אנורה בקצר (משל י ח), ויתכננו דבריו, אך דברי דונש שפותו מלשון עשרים נהה (שמות ל יג), והאלף בו יתרה כהונן וכשווח, ודברי רבנו הי לו לעורות: סג. אלופ. ואני ככbesch אלף יובל לטבחה (ירמיה יא יט), חבר אותו מוחם כענין אלף נערוי (ירמיה ג ר), אלףים בראש (שם יג כא), ואמר כי פתרונו גדרולים וואשים, ודונש אמר בכשב אלף ואמר כי הוא חסר ויין, כמו סוט ענור (ישעיה לה יד), שמש ירח (חבקיק ג יא), ודברים הביא במוחם, והזכיר דברי יתרה בן קרייש שאמר כן, ואמרת אני כי מה טובו אמריו בכל אותו הפתרון, ומה יתרון לרוא השבל לו כי היה לו להביא עוד ראייה אחרת על אלף שהוא שור, מן אלףינו מסובלים (קהלים קמד יד), שהוא שורוינו

מסובלים, צאנו מאלפות (שם קמד רג), כי אין ראה מן שגר אלפיך (דברים ז יג) על אלוף. ועוד הביא עור על יובל לטבח, ולא אמר יובל,ermen שמן וקטרת ישמה לב (משלוי כו ט), ולא אמר ישמחו, ווישב את משה ואת אהרן (שםות י ח), ולא אמר ווישבו, ואני סמכתהו בامر עמל הנסילים חינענו (קהלת י טו), ולא אמר תיעטם, בנות צערה עלי שור (בראשית טט כב), ולא אמר צערו, ובנותיך על עד תאמנה (ישעה ס ד), שתוא לשון יחיד ומשכלו תפולה ולא חפעלה, כי הנזין אינה לנקבות נסיבות הפתאים, כי אם שרש מן יהיו אומן את הרפה (אסתר ב ז). ורבננא יעקב הורה דבריו מנתם, והוא פלא מה הוישע באמוריו השור לא יובל, ולשון יובל לא תחנן כי אם בנשאים ולא בנונאים, והלא לשון יובל מובה והולכה אחר הם לשמש בנשאים ונונאים, כתה וייראו האנשים כי הוכאו בית יוסף (בראשית מג יח), וזה הנונאים, וכן ויביאו את קרבנים שיש בעלות צב (במדבר ז ג), ואומר ויביאו לו את המנחה (בראשית מג נכו). זה על הנשא, והנה מפורש בפסוק אחד מי יובילני עיר מצור מי נחני עד אדרום (זהללים ס יא), הרי נתני יובילני אחד הם עניין הנונאים. ואומר כי מרחם יתגוז ועל טבעוי מים יגהלים (ישעה מט י), וזה על גלותם והם יהיו נשאים, כמו שאמר והביאו בנים בחוץ (ישעה מט כב), ואית יובילני יאמר על הנשאים ונחני על הנונאים, זאת לא אתה, כי אין לך לנושא הנולים בכתף ועל הסוטם, ועוד הוא אומר אוביים אוליכם אל נחליהם (ירמיה לא ט), וכן לשון הולכה יאמר על הנשא ביד, כי את המתחה והולך מהורה אל העדה (במדבר ז יא), מולין יעצים שלל (אוב יב ז), מוליכם בתקומות (ישעה סג י), ועל הנונאים נאמר. ואשר הביא רבנו ראה בשיריו מהקדמת כבש על שור, כי אין הלשון כי אם שור ושה, והלא מצינו שור וחדר ושה, שני בנות עיר הכהנים (ש"א כב ט) ובשופטים (ו ד) נאמר משה ועד שור והמו. ואם נתנו אל לבם עניין הפרשה על מה נאמר ידעת כי לא עליה על דעתם לפרש כן, כי כה הענן שאמר הקב"ה לירמיה, לא תלך לאכול ולשתות עמהם כי הם החשובים להשקרת סס המות, כמו שנאמר נשחתה עין בלחמו ונכרתנו מארץ חיים ושםו לא יזכר עוד (ירמיה יא ט), ותרגומו נהמי סמא דרמותא, וזה וירחו עין וימתקו המים (שםות טז כה), נס בתקן נס, שהשליך סס המות במים ונמתקו, והוא אמר והי הודיעני ואדרעה או הראיוני מעלהיהם, כי אני לא עליה על לבי לעולם כי ייחסבו עלי רעה כאות, ועל זה אמר ואני כבש, כמו המכש או השור שובילו לטבח והם אינם יודעים安娜 מולייכים אותם, כי אם היו מבנים היו מפריכים בכל יכולתם, ונם אני אומר בן שם מולייכים אותו לאככל עמהם כי לטבחו אותי ולא ידעתי, ועל זה הענן המשיל אותו לכבש ולשור, ולא לעניין התהאות כמו שפרש רבנו שהעולם מתאות יותר לטבוח המכש השמן והגדול מן הכהוש כי אם לעניין ההבנה, כי הכהוש והשמן שניהם מבנים כшибובלים לטבח. ואשר אמר מנהם כבש גדול אין ראה נרול על שמן, אם כן אוב שמן היה, שנאמר בו נרול מלל בני (אוב א ב), והשוניות אשה נרוללה (מ"ב ד ח), והנה כל מקום שדרשו על שמן פרש כל איש שמן, וענלוין איש בריא (שופטים ג י), ואשר הביא רבנו ראה מן כיקר כרים (זהללים לו כ) שפט השמן שכברים, דרך בני ארם להוליכם לטבח יותר מהכהושים, לא כך פרה, כי זה פתר זואי כי ביך כרים,

כמו היקר שכירם שהוא החלב שהיה כולה עין המוכח, ולאובי יcin מטבח: ואני בנימין אומר כי השועות רבענו ישועה לה, אך שוא חשיבות הקורה לא לעור ולא להועל, כי אמנס יובל לא יובל כי אם על הנשא, ומה ראה הביא הרוב על יובל שיותה על הנוהג לא אחת בהט, כי יוכא ומוכא לא יורו על יובל, וובילני עיר מצור, הוא על הנשאים כי נס דרך גולשים בנק, בכתי ונשא אחכם בצענות (עמוס ד' ב'), ואשר אמר הרוב כי מצאננו שהוחמור ושור, גם רבינו ידע כן, כי וולתי ראיות הרוב יש לי ראייה ממה שבתי במדין בשופטים, והיה אם ורע ישראל ועלה מדין וגוי ולא ישאראו מהרה בישראל ושה ושור וחרמור (שופטים ז' ג') ולכון לא פידיש רבינו תשובה זהה על רונש, אך בחרמו יספה, לפי כי ברוב מקומות לא מצאננו שור וחרמור, ואחרדי רבים להחות על דבר אשר יפלא. ואשר אמר הרוב כי אין עניין הפרישה על התאות כי אם על ההבנה, אמנה על שנייהם והוא, שאנשי ענחות חשבים מהשבות להשווין, ולא הבן ולא ידע כמו שארם והשוב על כבש שמן ולא יבין ולא ידע, ואישר פטפט הקורה על מנתם לומר כי נдол איננו ראייה לשמנן, טוב היה לבלהם פז במתג ורסן, כי אלוף גערוי הבי יתכן לפירוש נдол בקומה, מה טיבו להזוז ארוך יותר מדי, יותר משאל שهما נבואה מכל העם משכמו ומעלה, אם בן נברך עליו משנה הבריות, אך אלוף והוא ראש ושר, בן אלוף שאצל שענף שמן כשור גיבוריין, ולא כבש ואלוף כדרבי רונש, ולהביא מראות מאה וגיטאות נס התרגום מסיע לרבי רכני, ואנא כאמר בחיר רלבנטא מסוכר, ולדרבי הרוב היה לו להרים ואני כאמר ותורא. ומה שאמר הקורה כי אין פרחון בקר ברום כדברי רבינו, לא פירוש מודיע לא בן כענין הקטנים אשר לא ייחסם להם רברים נאמנים רק מה שחתרו להם הרגנים, אכן פה' רבינו שטואל בו, ואובי ה' בקר ברום, מכונעת בעעה של תבואה, שרדך התבואה להתפשט וככליה אחת בא שדפון פתואם ומשחרת בעשן ולא נשאר רוק הנקים לבדים, בן הרושים מאלחים וכרכען שאל ייחתו, בלו' פסטורא דקנפיינא, בלו בעשן בלו, כשנשראפים אחר בן משהירם בעשן לסוף יום או יומיים. בקר כמו הוקר גנלק (טשלי כה ז'), וכן בקר (קהלת י' א), ומגע האדם מכבוד על ידי סכלות מעט כי חוטא אחר יאכדר טוכה הרבה, ודבר ה' היה בקר (ש"א ג' א), מגע מאין נביא, בקר בעני ה' המותה לחסידייו (תהלים קטו טו), שמנגע מות מחסריין, בכתי ולא תנתן חסוך לבאר שחות (תהלים טו'). וגם ברום הם בעקבות של תבואה, בכתי ירעה מקין ביום ההוא בר נרחב (ישעה ל' ב'). בעעה רחבה, וכן לבשו ברום העزان (תהלים סה יר'), מתמלאו בעקבות של תבואה צאן חזועים בהם לטם שנדרלו עשב יותר מדי', וכן עם חלב קרום (דברים לב יד), אילים מפוטמים במרעה, וכן שלחו בר מושל ארין מסלע מדורחה על מואב (ישעה טו א). נאמר שהו רגיל להסביר מנהה ומס בכל שנה, כמו שני ומשען מלך מואב השיב למלך ישראל מהה אלה ברום וגוי (מיב' ג' ד'), ועה שמת איזו נא' עליהם שלחו איזון כבשים שהיו מפוטמים בעקבות בשם שהיותם רגילים לעשות, ואל השמי פלשת בולך כי נשבר שבט מכך כי מישרש נחש יצא צפע (ישעה יד בט), החת איזו יבא יהוקה, יהוקנו ייה ויישבנו ממיטב עליה:

סד. אגמון. כדור נפוח ואגמון (איוב מא יב). חברו מנהם עם הלבוףaganmon ראשו (ישעיה נה ח), והם ב' עניים, כי דוד ואגמון כמו אנס מים (תהילים קיד ח), והלבוףaganmon חוח שהוא מבול כבופת הדראש, כרבבי רבנן, וצדדים בו הדנים, וכי יכול להיות אגמון גמא:

סה. ארמן. דברי דונש קרובים, ואמרתי אני הוא כמו ארמן בית המלך (מ"א טו יז), פלטן גודלים יקראו ארמן, מעין זה פתר והשלכתנה ההרמונה (עמוס ד ג), כמו הארמונה, בחילוק ה"א באלו", והוא נאסר על צדקו מה כאשר פרץ בחומות ירושלים וברח והשליכו הארמן שהיה בקי"ד החומה לארכז, כמו שאמר בענין ופרציט תצאנה אשנה גנדה והשלכתנה ההרמונה, פת' כי כל אהת ואחת המכח יצא בפרץ גנדה, כי הרבה פרציט יפרוצו ויצאו בהם, ועל זה נאמר עללה הפורץ לפניה, צדקו שפרץ בחומה יצא לפניהם, וזה ויעבור מלכם לפניהם, פרצוי ויעבורו, הם עבדיו, שער יצאו בו, פרצוי בחומה ועשוו שער יצאו, ויעבר מלכם לפניהם, כאשר אמר, כי בראשם, שבינה שנסתלקה מהם כבר בראשם קודם מהם. ואני בנימין עד כאן פתרתי העניין לנחמה ולא למחרמה, שכן כתוב למללה במילה המורשתית אסקף אסקף קובץ אקבץ שאירית ישראלי חזך אשימנו צאן בצורה (ב יב), פתר' צאן הרבה הנטונה במבעדי גדרות צאן, בעדר בתוך הדברו תחימנה מادرם, פתר' מקום שהוא מתנהג שם כך תהיינה הערים והומות מרוב בני אדם אשר בקרבתם, וכן תרגם יונתן כעדרא בנו דיריה. עללה הפורץ לפניהם, והוא המלך השופרן גדרות טירות וומכון חדרם ליישר לפניהם הדרך, נפתחון רבני שלמה, וכן תרגם יונתן יסكون משובין כד בקדמייתא יסיק מלך מדבר בראשיהם ויתבר בעדי דבבא דמעיק להו ויכבש כרכין תקיפין, קרי עפמא יכחשונן ויהו מלכון מדבר בראשיהם ומימר דה' בסעודהן. ומה שאמרו בעמוס ופרציט תצאנה אשנה גנדה ונוי פתר רבני שלמה בפרצוי החומה תצאנה לנו, אשנה גנדה, כמו יעלו כל העם איש גנדו (יחושע ז ה), שירכו פרצאות החומה ולא יצטכו לבקש פתחים, והשלכתנה ההרמונה, והשלכתן מעליכם הנאה והסורה שנטלתם, ולשון תרגום הוא, הרמא דמלכא, צווי המלך, ותרגם יונתן ייגלון יתבונן להלאה מן טורי הרמני, ועל זה אחריך דורך הקורא, אבל לפרש אקבץ שאירית ישראלי (מיכה ב יב) לרעה לבוי לא יואל:

ס. אחריתבן. ונשא אתכם בצענות ואחריתבן בסירות דונה (עמוס ד ב). פתר מנהם בצענות מננה וסורה (תהלים צא ד), ודונש שהשיב עליו אחריתבן כי אמר הם הבנים ואיתוי ותחן לארבע וחותם השמים ולא להארתו (דניאל יא ד), כלומר לא יניח מלכוותו לבנו, וטוב פתר, וכמוו ואחריתבן ביחסם ירצו סלה (תהלים מט יד), כמו בנהיהם. ורבנו האריך בפ' בסירות ובצענות, ומתר אוטם לשון ספינונות, צנויות מן צנוה ומגן (יזוקאל כב כד), סירות מן פיר נפוח (ירמיה א יג). ואמרתי אתה דע אָף אני, כי בצענות אין אלא מלשון צנינים וקוצים, וכמוו עצים פחים ברוך עקש (משל כי ה), קוצים ורשתות בדרך העקש, הצנים להפריש ברגלים, והפחים ללקש בני אדם, ושומר נפשו לא יעבר עליהם. וכן פת' ונשא אתכם בצענות, וימשכו וישאו אתכם בחחות ובסירות, כמו סירות סבוכים (נחום א') שהם חותם שתוטשים הרגים בהם כי

יתפשו אתכם, וכן אמר על נבורנץ והעשה ארט כרמי הום כרטש לא מושל בו (חבקוק א יד), ואמר יגורתו בחרכיו יאפסחו במכמרתו (שם טו), והענן מוכית, וכן הוא אומר וישאו אותך ממקומם כמו שנושאים הרנים מן המים בעניים, ובניכם ישאו בסירם שנושאים הדנים: ואני בנימין איןני מורה לפתרו, כי לדבריו היה לו לומר ותמשכו בעניות ולא לשון ונשא, אך פתרון רבנו נכון, וכן חרבן יונתן הפרק באBUMOS, ויטלון יתכן עמן על תריסתון ובנהכו בדיגיות צידים, וכן

לפניהם כל יודעי דת ודין:

זו. תבעה, נבעה, יבע. שם תבעה אש (שעה סדר א), אמר כי מלא זה את לא השיבוה שלשתן על אופניה ולא יסרו על ארנית ולא העמידה על בניינה, כי געלם מעינם ענינה כי אין מפרון נבעה בחומה נשגבנה (ישעה ל יג) אך שרש אחד להכ, ואינו דומה ליביע שמן רוקח (קלהות א) לא בפרטן ולא בשרש, ועתה אוחזת בתוכנה בינה שמעה זאת ולברך תשית לדעת החכמה אשור ודברו במחלוקת תולות האש, יש מן האשים העליונים שיש לה וזה גודל ואני אוכלתakash המלאך הנראה בכנה, כמו שני והטנה אינו אוכל (שמות ג ב). ויש אש טבעה לאחוך הצלעים למים, כמו שני ההופכי הצר אם מים (תחלים קיד ח), ונאמר הנני עומד שם על הצר בחרוב והכית בצור ויצאו מים מושחה העם (שמות ז ו), ואות האש עמדה על הצר, וזה היה החניתה בה חורב, שאמר ויחיצבו תחתית החר (שמות יט ז), המקום אשר נמס סכלע גההך למים, ואותה האש יודה בהר סיני ביום מתן תורה, כמו שני ומראה ה'akash אוכלה בראש הדר (שמות כד י), ועל זה אמר הרים נלו מפני ה' (שופטים ה ה), שנתקפו הרים למים וכי בישעה (סדר א) בעבר טעםך הר סיני לו קרעה שמים יורת, כאשר עשית ביום מתן תורה, נקורה אש המטים, שהיתה מסתה הרים, מים תבעה אש, שהיתה האש מבקשת מים בעבר שטבעה כך להפוך הצלעים למים או תוריע שמן לצריך. ופרטן תבעה תבקש מלשון התרנים וביעו (ישעה כא יב). ואית היאך יתכן לפרש הרים נלו על יורת מים, הלא הוא כת' אחורי נס שמים נטפו נס עבים נטפו מים, אשיך שכך הוא, הרים נלו מפני האש, וכן נטפו מים אחורי מן העבים. ופרטן נבעה בחומה שנגהה אשר בישעה יתכן כאשר שת רבענו נפה, שנעשית החומה מבצעת מפני האבני הסדרות הנפרדות זו מזו, מלשון אכבעותה (שמות ט ט), ואכבעות נכפלו בו בית ועין ונחרט למד' פעיל והאלף בו נספתה. אך יביע שמן רוקח לא יתכן יהותו כי אם מן יום ליום יבע אומר (תחלים יט ג), פתרונו כי בראות העולם בני הרכיע יספרו ידרבו פלאי אל, יביע לשון דברו, וכן יביע שמן רוקח כך פתרונו, זובכים המתים יבאשו ויסרתו שמן רוקח, ויביעו עליו בני אדם שידברו ויאמרו כמה השוב הזה לולי שהפיטרו הובב והבאשו, כך התשיל החכם יושב בו סכלות מעט, אוטרים כמה היה נכבד החכם בחכמו לולי הסכלות שבו, וזה אמר שלמה אל תהי צדיק הרבה ואל תרשע הרבה, ואל תהחכם יותר (קלהות ז טו י), וכבסכלות לא אמר לא הרבה ולא יותר, כי המעת ממנה מקלקל בעליו יושפfil מעלהו, ופרטן אל תהי צדיק הרבה, אל תהחכם בלבד כי השלמת כל המצות שוכייחיך מרובים ותאמר לא אוסף עוד בצדקות כי די לך, ואל תרשע הרבה, שתאמר לא אוכל עוד לחזור בתשובה, וכן אל תהחכם יותר, אל תהחכם יותר כי כבר השלמתי

החכמה, וכן אל תהי סכל, שתאמי לא אוכל עוד ללטוח, והוא יביע שמן, הובוב מביע עליון בניי אדרם שהוא עושה שמדברים עלי רואו: ואני בנימין נפלאת מה היה לו לקורא לעשות עצמו בנאי חרש וחושב מעשייו מעשי ידי אומן לפתח תבעה אש, תבקש מראית החרנו, ועוד כי היה לו להביא ראה ממה שבתוי אם התביעין בעיו שוכו אתיו (ישעה כא יב) שפתור אם בקשתם כבר עוד תחוורו ותבקשו כל מצפוני עשו יפה יפה, בקשה אחר בקשה, שוכו פעמים ושלש לחפש עשו ולבקש מצפוני, ומפני צרך הרבה מאר, אף לפי מחולקת האש שפתור הרוב האש תבעען הרבר כשהובכו למים, ועל רבינו נאמ' ונכיה לבב הכמה, שנם יונתן בן תרגי הענין על מתן תורה ותרום מים תבעה אש, מיא מלחה אишטא, והוא והמים אשר במלחלה להכחה (מיא יה לח) שהביאו רבינו. יביע שמן רוקח, לדברי הרוב היה לו לומר יביע על שמן רוקח, עוד שחת דבריו בדרכיו, כי פעע פתר יביע בודד ופעע פתרו עובר ועשה הפעיל, ועל יביע שמן רוקח בדרכיו רבינו בן הוא, נפל דבר של יכיע. ופתור של אל תהדי צדיק הרבה לא יתקן, כי לרבינו היה לו לאמר אל תהדי צדיק בעיניך הרבה, וכן כולם, ועוד לרביבו מהו שכת' אחוריו כי יראה אליהם יצא את כולם, ולא חוו בכם, ועל מה שתרנו אין ראה אל מה שלא אמר הרבה ביויר בסכלות, אם כן יתכן הפתורון, אל תהדי צדיק הרבה להרhom יותר מדראי על הבירות ולבתי עשה משפט כי אין מרחמים בדין, אל התהכם יותר לענות על כל דברי הנכילים, בכתי ואני בחרש לא אשמע (ההלים לח יד) גנו, וכות' אל חען בסיל כאלותו (משל כי ד), כי יראה אליהם יצא את כולם, ילק' ויתנאג עם החכמה והסכלות הצדק והרשע, הכל לפי השעה,

לא אירא משמעה רעה:

סה. בושבבם. בוישכם על דל (עמוס ה יא), אני אומ' שירשו בשם והוא מקור, ורינו היה בשקל בתהשכם את העיר (חוישע ח ח) אכן בא בשקל במוצאכם אותו (בראשית לב ב), ותחרונו לפני עניינו רמסכם על הדרלים, ואין לו דמיון במקרא, כי הביאת בו שרש, כמו בויסכו את חלקי (ירמיה יב י) בחולוף שי בס', כמו ובולם שקמים (עמוס ז יד) שהוא כמו ובולש, מתרום ויחפש (בראשית לא לח), ובולש: ואני בנימין או לפי שעומס הנביא היה מנמנם בלשונו, כמו שאמרו רבותי למה נקרא שמו עומות שהיה עמוס בלשונו, והוא אומ' בלשון שי ס', ובתקום צ' שי, ותרני יונתן יין בוישכם על דל ומשאות בר תקו טמן, ניד הילך במיביכן מסכנית ומנסכו השיליאו וגוי:

סת. ולבקר. ולבקר בהיכלו (תהלים כו ד). מנהח פתרו מן לא יברך הכהן (ויקרא יג לו), ורבינו הודה לו, ודרונש פתרו לש' לשחרר וכן הוא כשר נבן מוצאו (חוישע ז ג), כי המעד עליון בברך חפלתי תקרטך (תהלים פח יד), אליו אהיה אשחרך (שם סג ב), וכן אמי ישעה אף רוח בקרבי אשחרך (ישעה כו ט). פתר' בעוד רוח בקרבי אשחרך מלשון שחורה, אך פתר רבינו אשר פתר ולבקר עניין דרישת לא יתקן, כי שתי לשונות הן נפרדים בפתרונות לשון ביקר ולשון דרישת, כי לשון ביקר הוא חփוש וויעון יותר, ויזבח על פת' זה המקרה שהביאו רבינו ודרשת את צאנין ובקריות (חויקאל לד יא), כי בן פת' אדרוש אותם אלך לאוותם ובקרותים ואחפש על ענים על החזקה ועל הגשברת, כי מה עניין לפреш ודרשתי צאנין' ודרשותם, וכן בברית רועה ערדו ביום (חויקאל

לד יב) שצאננו נפרשות או יחפש ויעין אם באו כלנה, ונס לא יברך הכהן יוכיה שפת לא יחפש למצוא בו מום, וכן לש' המשנה בדורות חולמים (נדורים לט ע"ב), יחפש וידركן עניין חליין, על כן אין לפרש ולברך בהיכלו ולהחפש בהיכלון, כי כבוד אומ' עליו; ואני בנימין אומ' כי יגע לריק כתו הקורא לצעק על רבינו וקרא עליו מלא, מהמונו לא יהיה רבינו כי יודה לדרכיו אשר לבקר דרישת יפה, וכן אמי' המשורה, אחת שאלתי לדרכו דרשו ה' בהמצאו ק' אותו בחיתתו יפה בchap'ות כך שימצא אליו, כמו שאמי' ישעה דרשו ה' בהמצאו ק' אותו בחיתתו קרוב (ישעה נה ו), עי' קריאתכם ודרישתכם יקרב וימצא, ומזה ייבר עכודתו בקומו לפתי רבענו, אכן הוא נכוון על פי השובותיו אישר נכוונו, ולא הושיבם הקורא כי לא ידע בפשר מאר:

ע. הגידו ונגידנו (ירמיה ב'), מנהם פה' לש' משינה, כמו תרג' וימשבו (בראשית לו כה) ונגידו, ודונש אמי' הנידנו עליו דברי שקר ונגידנו למלך, ובנו הודה לדרכיו, לפי שכת' בפ' בירמיה ונכחו בלשון (יח' יח) ואני אבוא אהיריהם, אודה בדברי שניהם:

עא. גנון. ונפו יגון ואנחה (ישעה לה'), רבנו הובי בו הנכוון כי יונא (אייכ' ג' לג') מן יגון ואנחה, אך לא נמר, ואני אמרתו כי יונא מלשון יגון, ודונשות הגימיל בעבור יוד' השרש, והוא מבני הפעיל וויז' אית' הפתוחה תורה עליו ביו"ד ויקא (יונה ב יא), ורב זה הלשון נמצא בשנות ובהפעיל השמות הוניה יגון, הפעלים הונין נפשי (איוב יט ב), מן הוניה, אשר הוניה ה' (אייכ' א' יב) ושרשם יגה. וראיתי בפתחי רבני שאמי' יגון יגון מון חזות, ודון מן זדה, וזה לא נמצא בכל כי אם לנבקה, שאמי' ירמיהו שלמו לה כפעלה בכל אשר עשתה עשו לה אל יחי לה פליטה כי אל ה' וזה אל קדוש ישר' (ירמיהו נ' כת), ודון ולצון וישון כלם ממחלי העין' זד, לנ', שיש, זות, לצת, שחת, ולצת לבך תשא (משל' ט יב), כי אילו היה שרש זוזון וזה היה אומי' ממנה לנבקה זדהה, כמו מן בנה, בנהה ביתה (משל' ט א), ויאמר אודה תורה מה שלא נמצא, כי הנמצאים מזרון הם משני בנינים ושרשם ופתח' אחר, זד' כמו קם, וחוד' כמו הרים, אך קלון חרוץ שרשם קליה תורה, והוועין והונין כלם נספותו כתופסתם בזוכרון ושבuron בשלמותם, ודון וישון ולצון חסורי עין, וקלון וחורן חסורי למיד, ונמצאו בחורן שני בנינים, הרה בדור וההרה לאחר, ומן הרה ויהר אף ה', ומן הרה, ויהר עלי אפו (איוב יט יא) הו"ד פתוחה, ומן קלון בא מבני נפעל ונקליה אחיך (דברים נח ח), ומן הקל בא בענין אחר אשר קלם מלך בכל (ירמיה כת נב), קלוי באש (ויקרא ב יב), ומגורות ואת שמות שהונין' בהם שרש, ארדון, אסון, ובשרש יגון טעה دونש הרבה טויות באמרו כי יאמר ממן נן, כמו מקום קם ומלוון לנ'. ועוד אמי' כי הונין' בהם שרש, ובנו אמי' על دونש כי כאשר אמי' תחן להם מנינת לב (אייכה ג סה) שהוא מן הנשניים לא טוב פתר, ואמתה הווא, כי לא טוב עשה, ורבנו אמי' כי הווא מן אמגנד ישר' (חוושע יא ח). ומן אשר מן (בראשית יד כ) שענינו סנו, ואני כי מגנה בשקל סגולה, עברה, נבראה, ערבה, ומשקל וה איננו ישר כי אם מזוקל כי בין שלשות עקרו שרש המלה מצבאה, וייה כאשר פרח יוסף בן היה, וזה פתי' מגנית בשקל מחותה דלים (משל' י טו), במפלת שדה כולם (ישעה לו ב), ולא ימצא במקומו הרש (ישעה ל יז), ואולי

להו רמו רונש בוכורו מסבה, אך אמי כי הוא מן השנאים מן נן, ולא הבין על משקל זה כי הם מבעל היבול ששרשו נן, חתת, מלל, כחת, ומחרוי מונת לב כסוי לב, והוא חולץ ידו מהחלאים הקשיים שאין להם תוחלה רפואה, וזה מילשון מן וצנה, כי על כן יקרוו מן שכחה אדים, והם בסמן אינה שרש כי נמצא מעין יין עליהם (זבירה ט טו), כמו יסק עליהם, וננותי על העיר (ישעה לו לה), כמו ושכתי כפי עלייך (שמות לג כב), ורכנו כאשר פת' סניות לב קרוב היה לפירוש כסוי, אך כאשר דמהו למנן צרייך (בראשית יד כ) בעין ובמשקל לסוגלה וחבירו, לא יתכן דבריו: ואני בנימין נפלאתי מרוע לא השיב הקורא כי אם היה מניינת לב המים עיקר כמו מן צרייך, אמגןך ישר/, והוא משקלו מעלה מן מעלה מרידה מן מרד, מה ישיב על זה, וזה היא תשובתו, כי אם כן היה לו לומר מגנת נוין רפה ולא דגשנה, ואמנם רבנו שמואל אמר כי מגנת שרשו ננן כמו מומה מן זומם ח' (ירמיה נא יב), מתחה מן תראו חתת (איוב י כא), אך נפלא כי לא מצא ננן כי אם הצלחה וסיכון וננותי על העיר (ישעה לו לה), ננן והצליל (שם לא ה). ורכנו שמואל לא נתן לב לחולי:

כסי הלב אשר פחר הרב כי לא מפיו היה:

עב. וכן אלו. וכן אלו מן הכהונה (עורא ב סב), פת' מנה' כמו יברלו, ורכנו הודה לו, כי אמי הם כמו עיקר ועקור כמו כל אותם שהם מן הראש, כמו ותשרש שרשיה (תהלים ס י), הם כמו ותעש שרשיהם, ואשר באו מבניין חוק הוא עיקור שרשיהם, כמו ותשרש מארץ חיים (תהלים נב ז), והביא ראות הרבה ויפה שתרווחו, כי בן דעת מפרשיהם אחרים ופרשו כי הנואל הוא הקרוב לאיש, כמו שאמי ובאו גואלו הקרוב אליו (ויראה כתה בה), יש גואל קרוב טפני (רות ג יב), ואלו נחרחקו מן הכהונה, אך פתר רונש שפת' ויתועכו יש לו חוק שמתוק פת', כי כל אותן תיבות שנמצאו מוה הבנין שהוא בנין חוק כי הוא יושעלו כולם לשון תיעוב הם, כמו מנישים על מובחיח להם מגואל (מלאכי א ז), ולולי האל"ף היה דגש בשקל נה משולח (ישעה מו י), על בן הגט"ל בחולם, ובן במא גאנלוך (מלאכי א ז), דינו היה דגש לווי האל"ף על בן הני בצעירין, ומעין זה על בן מלבושים אנאלתי (ישעה טב ג), ומהם טעה בוה ושנה בפרטון עקר ועקור שפת' אשтолלו (תהלים עו ו) עיקור השתילים, ורכנו אמי ולי נר' אשтолלו אבורי לב כמו נשתוללו, ובן אהבה יהושפט (דר' ב ב לה), נתחבר, ואמי כי פת' אשтолלו נעשו שלולים, ואני אמרתי כי אין להחליף אלף בנוין כי אם בה"א, השתוללו, התהבר, ובן כל מלבושים אנאלתי, כי גאנלתי אין צרייך למלבושים, ואשר אמי בפת' נעשו שלולים לא נעשו כי אם שלולים שלולים אחרים, ומוכחה עלייו וסר מרע מסתולל (ישעה טט טו), כי ירא השם נעשה בעבו שלא היה עוזה במעשים, היו שלולים אותו והוא היה גורם לעצמו שלא היה מאמין אותם, וכאותו הענן פרש רונש, להציג פנים משמן (תהלים קד טו) כמו יותר משמן, ולא פירש יפה, ואני אמי כי כלל בפסקן י' בדברים אשר בהם מסעד ואראה ושותחה לבני עולם, והם יין ובשר ולחם, ובר מעשה כל אחד מהם, אני היין משמה הלבבות, ולהציג פנים מאייה מהם אמי משבן, הוא הבשור המשמן, ולחם מה מעשונו, ולהם לבב אגוש יסעד, כמו אמי טער לבך פת' לחם (שפיטים יט ה), ואית' أنها נמצאהermen שהוא שמן דע לך כי כל רבר שמן

שכעולם והישומן על שם השם נקראו, כי השם יותר שמן מכל הדברים המשמעותיים, ועל שמו נקראו, ובmouth וברשי בחשש שטמן (תהלים קט כד), מה שטמן שהיה בו בחש והוא רוח, ויכול להיות בחש שטמן (ב' ותירוש ייחש ב' (הושע ט ב'), וכמו וכחיש בו לא ראייתך (איוב ח יד): ואני בנימין אומי כי אשׂתוללו ואתחבר פה רבנו שמואל כפחרון הקורא השטוללו והתהבר, אך להצטייל פנים שטמן פה' כישנמיה שטמן פנים מצהילם, ויש לי סעד לדבורי כאמור בברכת אישך על ידי השם זקןיך דברום לג כה, כי עליותיו יהיו ימים שהוא דברם דברם בם שהן ימי זקנתך, וכמו שאמרו רבות' שטמן שפטתני אמי החוירוני לימי נעורחות נמצאת:

שטמן מצהיל פנים:
עג. נגרזרג. אמרתי אני גנרוותי מנד עיניך (תהלים לא כג) כמו גנרוותי; איך נרד (תלה הפוכה בדברי רבנן, ולאדיב (ש"א ב' לנ) ולדאכון:

(דברים כה סה) הַת הִעְלִים:

עד. דחון (דניאל ז יט), אין נר' לפה' שלחן כי אם מנד' שיחות, לא הביאו לפניו מנד' שיחות ומישלים כדרך המלכים לשצעעך במשלים עתיקים: עה. דשה. כי תפויישו בעגלת דשה (ירמיה ג' יא), מנהם בתה' מלשון דעת חשים (ד"ה א' נא ב'), ולנקבה יאמר דשה, ודונש אמי' מלש' דשה ועשב (בראשית א' יא), ורבנן גורה הבעם לדברי دونש, כי נכוויים למבחן הם כי העגלת הרועה בדשה תפוחש אך לא הדשה, ואני רואה בוה' מנהם, כי לא נמצא מן דשה שט חותואר שיחות דשה לזכר בערין, כי אם היינו מוצאים דשה לזכר היינו אומי' לנקבת דשה, כמו מלא מלאה, והיה לו לאמר מכעל' האלף' דשה דשה בעבור כי בעלי האלף' אין דרכם בגב' ההי' שיאמא' רווה לזכר רווה לנקבת, ומפת' כי יאמ' לזכר דש ולנקבת דשה כמו שבה כמה, ונחתלה ה'יא באלאף', כמו כלא באלאף' כליה בה'יא מרוה בה'יא קראנה לי מרא' (רות א' ב') באלאף', כן דשה ודרשה, ומפת' דשה ולא חורשת, כי החורשת רזה וענינה לפי' שאינה אוכלת, והדרשה אוכלת כל הוות והוא החענתה ומתחענתה כי היא עושה מלאכה ואוכלת ואין מונעה בכח' לא תחומות שור בדישו (דברים כה ד'), וגם באומות לא ראיינו חוסט פיהם, ועושים מעשיהם:

עו. וידנו (בראשית מה ט), חלקו מנהם מן דג דגה, ודונש הישיב עליו כי עניין אחד להם, והוא נבון, כי פה' שיינו וועו פריטים ורבניס' כדרנים, והתרגום פתרו היטב לפי' שראה בקרב הארץ, כמו הדרנים ירבו הbensים בקרב הארץ, ורבנן גורה לדברי מנהם בתקלו אוטם, ולא ידעתו למה, ואחריו אשר אומי' רבנן כי יושרצו וירכו ויעצמו (שמות א ז) פתרי כל אחד בפני עצמו, פרו מן פריה ורבייה, כי בעבור שהיו מעוניינים אותם לא היו נמנעים מפריה ורבייה, ויושרצו כמו השרוצים ארבעה חטשה בקרים אחד, וויבו גורלים ורביס' למעלה בקומה ברגע קטן, שלא כדרך שאר תאותים שהם קטנים, ויעצמו בעלי עצמה וכח ואוניס', ווינעם למשכילים ולנכונים:

עו. דגן. נראה לעיני דברי רבנן:
עה. דדור. במחברת תרין פתרונו חרוץ:
עמ. ותתינו (דברים א מא). פתר אותו מנהם מן חן, כמו שאמי' הכת' הנקנו וועלינו (במדבר יד כ), ומה התגובה בון, כי הנקון בקרבו כי הרבנה

נמצאות מלהות הרבק שהם מלאות העניות פעמים מצטרפים בשימוש, כמו נשאתי אמריך אפונה (תהילים פה טו) שהוא מלשם פן, כי אני המשורר עלי סמכה חטף (תהלים פה ח), כי תמכה ימינך (תהלים טג ט), ואחיך אמר נשאתי אמריך אפונה, כל ימי הייתה מפחה פן יגרמו לי עונותני, וכל שעה ושבועה היהי אומ' פן יהוה כך וכן, ואפונה מלשם פן, כל עת היהי אומ' פן פן, וכן מצינו בדברי רבוותי שאמי שהצדיקים מפחדים כל ימיהם שלא יגוטו החטא, וכן יתבונן להיותות ותהיינו פן חן, ומוכיה זה הננו ועלינו, ומה שאמי דונש כי מלאות העניות לא ישמשו בפועלות וזה רעיון רוח וחבל רוח, כי ישמש מיוחד ולא מהבירו, וה מבין:

יבין טריוויאן:

פ. הצען. ובאו עליך הצען (יחזקאל כג כד). מנהמ פה לש' צנה ומנן, ודונש אמר כי מין כל קרב הוא ורבנו אמר כן, ואני אמרתי כי אין הצען מן צנה ולא מין כל קרב, כי אם חוק ורועל, כי אחריו כן וכבר כל מלחה, צנה ומנן וכובע. והצען כמו הצען שהוא זרועל, והביאו בניך בחוץן (ישעיה מט כב), והצענו מעמר (תהלים קכט ז) שהוא זרועל, ונמצוא זרועלות שהם חילות, וזרועלות הנגב לא יעמדו (דניאל יא טו), כמו חילות הנגב:

פא. הגנה (ישעיה כז ח), אמר מנהמ כי הסרה ה"א הגנה מן וינה בני איש (אייה ג לב). אומ' אני כי איניםἌδεις לא בשרש ולא בperf., כי וינה בני איש מלשי יונן ותויה, ודונשות נימל' וינה בעבור הפ"א שהוא יוד' מן יונן, ובדרמותו ובצלמו יירו אבן כי (אייה ג גג). ירו גורל (Յօֹּאָלְּ דָנָ), שהם מן הרה, כמו ייטו מן הטה יכו מן הכה, אך אלו מהשרי נון' ואלו מהשרי יוד', והיהודים והנוגין נבלעות ברגש, ובית אלהינו נהלך ברגש:

פב. יזה (שמות כח כח), לא כדי רונש שפטו לא יمعد, ואני משרש מזה או מזיה, וגם בפרטנו לא ידמה אליהם, כי מזיה אפיקים רפה (איוב יב כא), המ"ס בו בראש, בshall משיח אלהי יעקב (шиб בן א), ודורמים לו ולמזוה תמיד יחרגנה (תהלים קט יט), אין מזוה עוד (ישעיה כנ), בshall מצה, ופתחו לש' אוטין, אין בו אומץ, אך ולא יה החשן שרש זהה מבعلي הבעל בשקל ימד מן מרד, והוא מלשי' משנה משרכו והחזי הלב (סוטה מו עב'), רחיק' הלב, אין מזחחין אותו (חולין ז ע"א), אין מרזחיקן אותו, ולא יה פתר' ולא ירחק; ואני בנימין אני רואה רק דברי רבנן, כי אחרי אשר מצאנו משקלו:

שאן היטים עיקר לא נידון לא יה מלשון המשנה כי אם מלשון המקרא:

פ. האזיקים. מן האזיקים (ירמיה ט ד), הברנו מנהמ במחברת אל"ף, ודונו מן מחברת זיין כאשר אמר רונש, ואני אומ' כי האל"ף תוספת כלאי'ף אהמול ואורוז, וייד עליו לאסור מלכיות בוקים (תהלים קמט ח), הבית שמוש וחוקו' דונשה להסרון היוד', כמו וכחתנו חרבותם לאתים (ישעיה ב ד) שהתיי'ו דונשה להסרון היוד':

פג. בריר הולמות (איוב ז ו). לא כדי ריבנו שפתו מורי ריר משונעים, וגם לא כדי ריבנו שפתו מן חלום והביא ומצא אין לו לומר כי אינו מורי הולמן הביצה, כי זה נשג זהה רפה, וגם מן מקראות שבת' והיה כאשר יתלום הרעב (ישעיה כת ח), ועוד כי אמר' שהיה לו לומר ריר הביצה, על כן לא אחריש, כי דעתך גותה לפת' רונש וקדמוני העתים אשר פתרו מהלמן

הביצה, כי ראש הפסוק מוכיה על סופו באמרו היאבל תפל מבלי מלך אם יש טעם בפה ברור החלמון, הנה וראשו בדברן הנאבל לטראה עינים ולא בחלים, אף כי מבלי מלך הוא, גם סופו מדבר בדברן הנאבל בפני עצמו והוא תפל ואין לו טעם, כי לא היה משל זה כננד ריעיו בדברי רבען, כי עד הנה לא כרמ, כי אם צרכו וצערו היה מנד ומתחנן עליהם באמרו הינחק פרא עלי דשא ואם יגעה שור על בלילה, כי נס החווית והבחמות לא יגעו ולא יתקנו בעת אכילתיהם, ואני בעת האוכל צעוק ומשועע כי אין לי חפץ במטעטם, גם אין להם טעם בעיני כמו תבשיל שהוא תפל ואין לו טעם בפה, ועל זה אמר מאנה לננוו נשוי המתה כדי להמי, אוטם המأكلים שטבאים לפני לאכול מאנה נשוי לננוו בהם כל שכן לאכול, והם כדי להמי, כמו מכאבי בשורי, כמו על ערשות דוי (תהלים מא ד), לחמי בשורי, כמו לחם בערבי בשר, וכמוון לחם אשח (ויקרא ג יא), ולהומם גנלים (צפניה א ז). ועוד לא הוכיר ריעיו לאמר שייחו דבריהם כירר החלים, ועתה התחלל לדבר כננד ריעיו, ואם' אחוי בגדו כמו נחל באפיק נחלים יעכשו (איוב ו טו). ואשר אמר ריר החלמון ולא אמר ריר הביצה בעבור כי החלמון הוא העיקר, ואין פה בעולם בשערו כמווון לא לחם ולא בשר, ועל כן נקרא שמו של הלמות שהוא בריות לכל אדם, מן ותחלמי והחיני (ישעה לח טו), וגם רבותי אמרו כל שהוא בכיצה בכיצה טוכה הימנה (ברכות מד ע"ב), ואן מאכל רע כירר לבדו ואין בו טעם מבושל כל שכן הי ובלא מלחה. ואשר אמר רבנו על דגשנות של הלמות ורטון החלמון אין זאת ראייה, כי מצאנו אביר ישר (ישעה א כד) שהוא רטה, ואביר הרועים (ש"א כא ח) רגוש, והם שווים בפחדונם, ורבבים כהם, ועוד על דבריו תשוכתו בצדו, כי הלמות דעתו וכן כל לשון הולם רפה: ואני בנימין אמר כי דברי הקורא בירר הלמות תפול וטוח טעל יסוד נועל, כי כאשר אמר השיב רבנו על דגשנות הלמות אם הוא מן החלמון לא יצא מפיו, אכן הבני ראות על דעת להיוו במקומו, והרב לך לו מעשה החובב היורד על הגעושים הרעים, כי עוב לו כל תשוכות רבנו, ואשר לא אמר כתוב בה וכור רבנו להראות העמים, וכובה טמא טמא יקרא, וכי ימצא חלבון וחלמן במקרא, וכל עקר דבריו ואשר אמר כי עדן לא הוכיר ריעיו, ומה בך, הלא פרה רבנו יתשב יפה על המأكلם, כי כאשר ידמה לו המأكلים במأكلם החלום כשתוא סבור לאכול ותנה נשוי ריקה, ועל זהה קקה, ושל הרוב תרחקה:

פה. וזהגרו (ש"ב כב מו), מנהם פתר ויהגרו רפין חגורה והסורה בלשי עיקר ועיקורו ויתכנו דבריו לולא ממסורותיהם שאינו לשון הנורות, ודרכי دونש שאט' וופתחו מכבר הכתבים מלשון התרזנים נבננו, ויהגרו (תהלים ייח מז) שהוא בסנהה האחרת מלשין התרעתי הוא, אימהה (דברים לב כה) המתוונים הרנת מותא, וגם דברי רבנו שאט' שייהו שניהם מעין הרנת מותא, ויהיה ויהגרו הפוך, ויהיה עין ממסנותיהם כמו מעירות, כמו ומחדרים אימהה (שם), טוב הוא ללי כי נמציא מקרה אחד עוזר לפתח'Dונש שם כבליט, שא' במכה (ז י) ילהבו עפר כחיש כווחלי ארץ ירנו ממסנותיהם, ופת' מכובד כבליהם ילכו שהוח כחיש על גנון וילחכו העפר: ולי אני בנימין אינו עוזר לנו, כי נס אותו יפתח רבנו כאשר פתר, כי נס אשר פתר רבנו שלמה ירנו ממסנותיהם, יחרדו מרוב דוחק

אסוריות ומנור כל'ם הלא יונתן תרגם במקה כוחלי עפרא יווען מבירניטהוּן פון. יהוד. ועתהفتحיה יהוד (תהלים עד ו), חברו מנהט עם ברול בברול יהוד (משלוי כו ז), ודונש פטר יהוד יהודו, ורבנו אמר כי לנראה עינים יפה פרוש אך לא לרואה הלב, ואני פתרתי המקראות שלמעלה שכחתי בהן יודע כמבייא למללה בסבך עז קרדומות במחבות כשל ויכלפות, ועתה אפרש מה שכח שאנו צוריך בקרוב מועידך שמו אותןאותה. כי נבוכנוצר עלה בדעתו להלחת על בני עמן או להלחת על ירושלם ועמד על הרכבים לקסם קסם, וכן מפור' ביוחקאל שכחתי שם קלקל בחיצים שאל בחרבאים (יוחקאל כא כו), ויצא לו הקסם לירושלים, ואמי הכתבי והיה להם קסום שוא בעיניהם (שם שם כה), חשב בלבבו כי הקסם נוב היה, כי טוב לילכת על בני עמן, והצער סבב את הקסם לירושלים בעבור שנשבע לו צדקהו בשם שלא ימוד בו וכח� לו, והוא שני שבועי שבועותיהם (שם), כי היו נשבעים להם צדקהו ושורי, ואמי והוא מוכיר עז לחתפש (שם), האל הזכיר עזם שיתפשו נבר הארץ, והוא שאמ' יין הוכרבם בכה וחתפשו בתורה מועידך, שמו אותום, שהוה בהחה שוא ושרק בעיניהם שמו אותו האותם אמרת, ועתה פתוחה יהוד, אותו הפתוחים שהוו על העז מוחב הלמו הווה של גבי עז האורים ושברו הפתוחים בקדומות ובכישל ובילופת, ואח'ב שלחו באש מקישן, וחללו את שם קדשך: ואני בנימין ראהי אשר פtar רבענו שמ'יו שאנו צוריך, דרך חילות הצרים על עיר לצעק בכניסתם לעיר ושתים אותום כהך מגילותה העיר להראות שכבותה, ואח'ב שורפים העיר, ונודעו אותום בשחביאו לטעלת את הקדרונות בסביבי העז של דלות ופתחה יהוד הילומן אבל אותויתינו לא ראיינו. יהוד בולם, וכי הוזע יהוד לבס (תהלים לג טו), ולעתרנו יתישב, כי יודע הוא נפל דבר של שמו אותום אותוות:

פון. חונך. כי אלהים פור עצימות הונך (תהלים גג ו), פט' בו מנהט חון החונה עלך, והנכואה דבירה עליו כי הנכון הוא. ודונש השיב עלי' ברב דברים כי לא ימצא שלש נזירות צדקהך צדקהך צדקהך, כי אם צדקהך בסמיך, וצדקהך במוכרת, ובן עושך עישך, קנד קנד, וدونש לא נוכר כי כתוך רברותיו נמצאו תשוכותין, כי נמצא בישעה בשםינו ענק (ישעה ל יט), ואני ענק ולא ענק, ואע'פ' כי מעתים הם ימצאו, וכמהות כי פארך (ישעה נה ה), לוכר, וכי'ש כי חונך יתכן להיות מן המלות שנחלקות לשנים, ורבנו חזק דברי מנהט בחוקתם והעמידם על עמדתם בחוק וסדרם, אך כי פסוקים שהביא באוטו מוטרו לא הניחו רבנו על מכונחות ולא תבנש במתחנות, כי אמר' שם פחדו פחד לא היה פחד, פת' כמו ורוף אותם קול עליה נדף (ויקרא כו לו), וחביא וה' השמעית את מהנה ארם (ט'ב ז) וגוי, ונסו ואין רודף, ואני לא נך דעתוי נטה, כי על זה לא אמר' לא היה פחד, כי מכל מקום פחד היה להם אחריו אשר נסן. ועוד פtar אבל עמי אכלו לחם (תהלים גג ה) כאילו אכלו לחם, ולא בן הוא עטדי, אבן זה פתרונם ממשפטם וכדיןם, אבל עמי האומות אכלו עמי ועדין אכלו לחם, כי הם בחיים ולא מתו, כי חזרה התורה על ישרי לאומות, ואמי קדר ישרי לה' ראשית הבואתו

כל אוכליו יאשטו רעה הבא אליהם נאם ה' (ירמיה ב' ג'), ואמר במוור וה הלא ידעו פועלין און כי ישן קדרש ראשית תבאותו, ואוכלים ימות עליהם והם אכלום ולא פון, ועדין הם אוכלים להם, והיה רינס למות, והי לא קרא. שלא חוו בחשוכה. וכן פרש הנאן רב סעדיה ויחו את האלהים ויאכלו ויישתו (שמות כד יא), הם ראו אלהים ועדין היו חיים, ויאכלו ויישתו, בענין לא מתו ואכלו ושתו כאשר בני אדם, כי בדין היה להם למות על אשר רוא, וופתרי שם פחדו פחד כך בנין ישן לא שלח ידו ויחו את האלהים ויאכלו ויישתו. וופתרי שם פחדו פחד כך הוא, לא היה אותו פחד כפחדים אחרים שכעולם, למה, כי אלהים פור עצמות דהונך, החונים עלייך להרעד לך, הבישותה אותו הצר ההנה עלייך, כי אלהים מסכם,مام עצומתם ולא היה פחד נמדו, ודומה לה התרון טקרה אל זה שאמי ישועה הנה הוי נקש אש שרפתם לא יצליחו את נפשם מיד להבה אין נחלת لكمט או רושבת גנוו (ישועה מו יד). פתרו אותה הלכה שתחשוף אותם אין נחלת לחם, אינה נחלת להתחם בו בני אדם ולא אוור ואש שיוכלו בני אדם לשכת גנוו, כי אם להבה שתשறוף אותם, ולהם להתחם, והוא מקור מכניין קל בשקל לשכב אה בת יעקב (בראשית לד ז), ומפני הייחות נצחונה הلتדר, ונמשקלו בישועה יזכה כי לאחנן (ישועה ל יח), שהוא לחנן. כי היכף והותם לכינוי ונשאר להן, בשקל להם, וממו וושרש רתמים לחם (איוב ל ד), להתחם, וכן פת הקוטפים מלאה עלי שיח (שם), מלאה וחרולים וקוצים על שה השדה ושרש הרתמים להתחם, מלאה לשדי קוצים כתרגום יונתן שתרי משתק תרול (צפניה ב ט), משפט מלוחין. וכדומה לה נאמר על הלוחין משאותו יגנוו אלם משברים יתחטאו (איוב מא יז), פתרו נאשרו יגנוו כל האילם והחקוקים מאד יתחדו יגנוו, ויתחטאו, ויחסרו מהסיד את שברים אחרים כי דע להם כאשר יראוו, ויתחטאו לשון הסuron, וכן הוא אומר שם שם עלייך בפק ובדור מלכימה אל תוקף (שם מ לא), אם הייתה משה עלייך ודין לא הייתה מוסקה ליבור עד מלכימה אהות ליעלם, והסכן בה עמי ושלם: ובענייני בנימין הוא מתליצין בפתרו אוכל לחם בשם חיים, כי עיק' פתר באליו אללו לחם, ולא ברנו על אותה אכילה כשאר אוכלים, שכחוב ואכלה ושבעתה וברכת (דברים ח י ו נ), וזה ה' לא קראו, גם מה שאמי שם רב סעדיה ויחו אלהים ויאכלו ויישתו, שלא מתו, לא אשמע לו ולא תאה נפשי כי לא יצא טפי הנאן, כי אתרי אשר כת' ואל אצלי בני ישן לא שלח ידו מה צויך לשנות ולומר ויאכלו ושתו, אך כי עיק' פתר ואל אצלי בני ישן לא שלח ידו, ע"פ שעוני האלהים והו ראיים לך, כמו שמצוינו במשה כי ירא מהביט (שמות ג ו), ומה שכתבי ככלע את הקרש ומטה (במדבר ד כ), וכן ייך באנשי בית שמש כי יראו בארון ה' (ש"א ו ט). ומפני בריות הברית נראית להם, כמו שמצוינו באכרם בכירות ברכות, וכן בטשנה הנה אנחנו כרת ברית לנו וראית את אחרוי (שמות לד י ו נ). ויאכלו ויישתו, הם השלטנים שזובו ואכלו הבשר, כת' למעליה ויזבחו ובחים שלמים (שמות כד ה), ועוד יש לפרש ויחו את האלהים בעולות, כמו שבת' בענין עולת הרונל שקרואו הכתמים עולה ראייה לא יראו פנ' ריקם (שם כט). ומה שפתר אין נחלת הלכה שתחשופם כי לא תהיה נחלת, זו היא אולת, כי מה לנו אם להבה אם נחלת רוק שייהיו נקש. אכן כן הפטון, הנה הוי נקש אש שרפתם אין נחלת לחם, לא

יהיה להם שארית שאחר השורה תשאר הנחלת להתחמס אליו, והוא בקש שאין בו שארית ולא חשאר נחלת ולא אויר לשבת גדרו עגנון הקש, ובכגון זה התרם המתרומות לא יצילו נפשם מיר להבה ונגי לא ישבון ית נשחון מיד קטולין ליה שאר ומשיזוב אף לא אחר לאשותזובא ביה, וזה מצא מכל פתרונו וכשלונו. ומה שפת' שרש רחמים, פת' לחם ממוש, כי מדבר בעניין אחרים הישכבים במדרכות ולא במקום ישוב ואוכלים שראשי העשיבות והם פראים אנשיים, אך לפת' אין זה כי אם דרך בני אדם להתחמס במשרבות העשיבות. ומה שכח' משברים יחתמו, פתרוי טשברוי ים גללו נעשה המאים ווסרים על ידן, כמו שכח' חשוב החוזם לשבה (איוב מא כד), וכן מלחתה אל חספ, פתר' מעולם כפתרו, ועוד יש לפת' שיט עליו כפק, והוא אימחהן להליהם בון, כמו שכח' נפק מעלי הרחק ואכפי עילך לא יכבד (איוב יג כא), אי אפשר, שם תנמה להלחם והונור גבורהו אל חספ עיר להלחם בו, ורבנו יעקב בנובו רוח אלהים בו:

פח. נחנת. מה נחנת בכא לך חבלים (ירמיה כג כב), פת' אותו מנהם מעין חנה איפה חיה גני, ודונש השיב עליו וטהרי מלש' חן, ובננו דין כן כי אילו היה דונש כמו לא תחמס (דברים ז ב) טוב היה פתרוי מן חן, אך כאשר אין שם דונש אין כי אם מלש' חניה, ואני תחמתה על זה תמייה גדרלה איך השיב רבנו כי חניתה אינו כלש' חן, כי באחת חניתה והן ולא תחמס ולא תחונן (תהלים נת ו) וחנותי את אשר אהן (שחותן לנ' יט) ולא אתן להם חניתה ירמיה טז יג) כלם עין אחד להם ושרש אחד, איש באחו ידובק ויתלבדו ויתחבקו ויתהדר תחלכו וזה מה לא יתפרקנו, כי לשון חן הם כלם, והונש במלת לא תחמס לחסרון נוין הבעל ששורשו חן, ואם היה חניתה עין אחר והיה מה נחנת ממנו, כמו כן היה ציריך דונש בעבור נוין הבעל, והלא חניתה שרשו חן, ואשר נפרד מהם מעש והוא אשר חנן אלהים (בראשית לג ה) שעינינו אשר חן, וממעניינו וחנים נחון بلا מהירות, והם תוספת ודונשות נוין חנים בעבור אחרת. ואשר נראהה לי בפתרון מה נחנת זה הוא, כי הוא מלשון חנן כרבינו דונש ורבנו חורה לו, אך זה פירושו ודרקרוקו, כי יהוקים היה בונה עליות מרוחחים, והיה עושק ונול שבר שכיריו כמו שנאתי עליו או בונה ביתו בלא ארך ועלוותו בלא משפט ברעשו עבר הנס ופעלו לא יון לו (ירמיה כג יג), מצאת שקרא הפעול ריעשו של מלך לבני מלכים הם, ופת' פעלון, לא יתכן לערכו ופעולה שלו, שכירו, לפי שכיל ישיר בני מלכים הם, וכי תחמן חן לערשו ופעולה שלו, וכי פועלו הוא פועל שלו, ואילו היה בפועל היה כמו בפועלו, וכן הוא אומץ ופעלו לפועל שלו לא יון שכירו, על כן אמר לו התחמלך כי אתה מתחה בארו (שם ט). התחתקים מלונתק בעבור שאותה מתחבר לעשות בית ארום, כמו אין תחורה את הסוטים (ירמיה יב ה), תתחבר, וכמוות אל תתחר במרעים (תהלים לו א), והוא בשקל חברה, ויהיה שרשו תחר, אע'ס כי תתחורה פועלתו תחרה מארבע אותיות, ויש מפ' אל תתחר כמו אל תתגר (דברים ב ט) מן יגירה מרדין (טשי טו יח), וכן אל תתחר מן חורה, אל יזר אפק בס כשתראה שלותם, ואל תקנא בהם להיות כמותם, כי בחציד מהורה מלון ונירק דשא יבולון, ודע כי יבולון אינו לא בלו שלמותיכם (דברים כת ד), כי אם מן ננכול עללה (ישעה לד ד) שרשעו נבל וענינו לשון נטילה, כאשר פט' בפתרון לבלה. ודע כי מה נחנת מעין גפעל הוא, וдинו היה להרגש בדברי רבנו, אך הוא מן המלות הפתחלקות

לשנים, כמו אשר ישנו פה (במדבר כט יד), כי יש היה מלא בפניהם עצמה, וכן כמו אותו והוא מן עוננותו ילכדרו את הרשות (משל' ה כב). ילכדרו אותו, וכן ובקבשו לי ממש (במדבר כג ג), כי אם היה מוסודה על דעת מלא את היה או' ובקבשו בדינות הבית כי שרצו קרבן, וכן מה נחתת, מה חן מצאת בעיני האויים, הצרו והעיקנו לך בעבר בניין הארים שכנית, hei אמרו בניין גודלים בנו לא נרע להם הנה לא עמו מחשבת רעת יידיהם: ואני בנימין או' כי כאשר אני על רבינו אשר דן על הדגש להוות דברי דונש אליו דונש לא בא בפי, כי על הדגש נתן טעם, אמנה הפריד בין חן לחניתה, ודבריו אמת ואמונה, ומה נחתת גם כן פתרו ובנו שלמה לשון חן דברי דבר, אליו רעה לא תקיב וללבו לא יעב: פט. חותה. כי נחלים אתה חותה על ראשו (משל' כב), ארתוי כי מעין החותה ושרשיו נמצוא היהתה איש אש בחיקו (משל' ו כו) ולחותות אש מיקוד (ישעה ל י). החות גערה במבחן (משל' י). וכולם לש' הבערת, כאשר פתר מנחם, אך לא באר הפתרון, ולא דונש כאשר האריך עליון האריך ולא העירך ערך דבריו על נבון, וגם רבינו פת' פסוקים אחרים ולא פתר אלו, ואני אושיב כל אחד ואחד על כנו. אם רעב שנאך האכילתו והש��תו כי נחלים אתה חותה ומכביר על ראשון, כי יפלו פניו ארעה מרוב בשתו וככלימתו שתוא הרע לך ואתה גומל לו טובה וברכה חחת קלתו, ואם הוא משביל לך גמולך הטוב ויושב יונחים מרעתו ואם לא כי ישלם לך, ואתה בטח בהי כי הוא ישלם לך ויקום מתנו אם יעמוד ברשותו כמו שיקום ממקם המשמה בנטילתנו ויшиб מעלו אפו. היהת אש בחיקו, היבער אש. לחותות אש מיקוד, اي ושברה כשבר נבל יוצרת כתות לא יחולול ולא ימצא במכחתו הרש שילינו בו נחלים מיקוד כדרך לחותות אש כדרך העולם שמכירות אש בחורי יוצר מבית לבית, ולא בלי להליכך בו מים. וכמוות החות גערה במבחן מהכות כסיל מהה, תבעיר הגערה במבחן שגען בו החכם וינלט וישראל ויינה בגערה בלבד וויעיל לו יותר טמאה מכות לכסיל, וشكل תחת גערה במבחן כמו ותליך וחתעה (בראשית כא יד), שרשיו כתה, וכן תחת החטה, והמותין בהם צרוין, על כן דינם מבני תעה, החות, כי אם היו בסגול הוו מן החעה, כמו וויפן ויקש מן הפנה הקשה, ואלה המלות שרש החטה מן מהתה הם, ולקה מל' מהתה (ויקרא טו יב), כל' עשוי להבערת האש לקטורת. ועתה אפרש לך הפסוקים שפ' דונש בו ולא השלים פרתונם, בכל עת יהיו בוגדים לבנים ושםן על יהסר (קהלת ט ח), כי אני עניין מעל ראשך, כמו אתה חותה על ראשך, מעל ראשך, ורבנו אמר' על ראשך היה בלי השרון, ואני אפרש לך עניין הפסוקים, שלשה הם דבקים זה בזה שסתומים על האדם לעשותם בעולם הוה לעין בדורך פרנסתו, וזה אובל בשמה להמק ושותה בלב טוב יינך (קהלת ט ז) כאשר תרע כי רציה האלוהים את מעשיך, ואני בכל עת יהיו בוגדים לבנים, משל' למעשים טובים ולהכמתה, ואחריו בן אמר' במה שנתחייבנו בני אדם בישוב העולם בפריה ורבייה, ראה חיים עם אשא אהבתה (שם ט), ראה להשאר חיים לעולם, ויש מפרש' ראה חיים תהיה עטה בהשקט ובסלה. ואם יאמר אדם כי החות גערה כמו אל תירא ואל תחת (דברים א כא) לא תשבר ולא תערץ אותה, ולא יתכן לומר כי הגערה תעשה באחר והוא המבחן, כמו שאמר תחת גערה במבחן הגערה תעשה במבחן, וועוד כי תחת

גערה טעמו מליעיל, ועוד כי יש עוד בשרש זה בთווה מלאה אחרת יהתק ויסחן מאהיל (תחלים נב ז) שהוא בשקל יפרן, יובן, ישקן, היודין פתחות, ותודינה על בנין הפעיל הפרה, הרבה, השקה, החתה, כי אם היה מן חתת היה יהתק, חיית בחרוק, כמו ען אחותך לאניהם (ירמיה א י), שהוא מן חתת והחיית בחירק נורוך בעלי הכלל שחן מן הפעיל, וכן יתפרק בענין יכל מען הבורי יהתק ויסחן כריך ושרשך שם בפסוק נס ה' יהתק לשנה יהתק ויסחן מאהיל ושרשך מארץ חיים, יוכל לפרשו מלשון הבערה, יהתק וישראל ויסחן, כמו שאמי וכלהו את עצי ואת אבני (וכרייה ה ד) עציו בשפה, גם האבנים ישרפו:

צ. חנתה פנה (שיר ב יג), מה שפה בו רבענו הוא הנכון לשון בשום, כמו ויחנטו הרופאים (בראשית ג ב). ויתכן לפיו עניין לש' בשל, אותו פנה תמרה (ירוש' ערלה א) שלא היו מבושלים נתבשלו, וזה לפ' שאין בשום בתאנים, והוא כלשון רובי ראייה היתה אשת אויריה לדוד אלא שאכללה פנה (סנהדרין קו ע"א): צא. בחוחדים (ש"א ג י). על הנכון הושיבו רבענו כי הוא מן קווים וחוחדים, אע"פ שאין חונחים נקראת וויאי הוחדים אינה נקראת שויים הם, כמו עולה בהרגשת הויא וועלתה קופאה פיה (איוב ה טו). עלותה תפעלן (תהליכים נה ג), ועוד אני אומר כמו היירוך שועך (איוב לו יט), שהוא כמו שועך, שועך וועך. ובאותו מענה יש להבהיר כי זכר בו כי דברים שאם מומין לעותות בצרה, תפללה ושהר ומלהמתה, כמו שעשה יעקב אבינו בעת צורת עשו, החלה ההפלא ליווצר, ושלח מנהה וישלח מלאכים ונודמן למלהמתה, חזיה עצמוני לשתי מהנות. וכן אמר אליהוא לאיזוב, הלא רעדך רבה ואין קן לעונותיך (איוב כג ה) כל כך כי לא היה מועיל לך שחד, כמו שאט' ורב כפר אל יטך, כל והב וכוף שלך לא היה מטה אוטך מזאת הצרה ולא יצילך, ואמי היירוך שועך, הייעיל שועך או חפתקה, לא בצר, שלא היה בצרה זו, וכל מאמץ כה, ובבעל הכח והזרע והזוק היום יועילך. לא היו, אך עתה כאשר באה עלייך הגראה אם תשוב עד שדי הבנה תרחיק עולה מאהילך (כב כג) ונוי, ומאמץ כה בשקל מחדמי בטנה (חוושע ט טו), מאוי ררע (חולמים קט ט), שכלה שמות, ודונשי למד פעול, ומאמץ לש' חוק ואומץ, ופירוש בחוחדים שהזו מתהבאים במערות ובין הוחדים וההורלים: צב. מהספס (שמות טו יד), נכפלה בו העין, והוא מלש' חשבה את זרוע קדרשו:

(שעיה נב ז), והשין' כמו סמ"ך :

צג. מטעני חרב (ישעה יד יט), יפה פטו רונש מלש' הערבי שהוא כמו מרוקרים, מטענו בעירכם (בראשית מה יז) עניין אחר לשון תלמוד אהת טעונה (ירושלמי בכא קמא ג ה) כבו נשואה, ואני שמעוני שהוא מלשון מטעוני חרב, כי אם אל התאהרו וטענו בעירכם בדרבן ומחרו ואל תטעכו, כאמי מהליך שלשה ימים לכו ביום אחד, ודרקיו בדרכן הערים שלכם ועל החמלו עליהם ומחרו להביא אבי אלין, כי מה עניין לומר טענו משאות על בעירכם, וכי זה אריך צוין, וכי לא ידע כי לא יוליכו אותם רינקים בלבד משא, וכן אומי בלשון ערב למחמר אחר החמור למהרו אטעון אלחמא שיטהורו בדרבן: צד. ובנה אשר נטעה ימיןך (תהלים פ ט), אמרתו אני שהוא כמו וננה, וכן פת' שוב ופקוד גפן זאת, היא הגנה אשר נטעה ימיןך, ובן אדם, א' ישן אשר אמצתה לך, עתה היא שורפה באש כסותה, תהי ייך לעוזר איש ימיןך איש

החייב לך, כמו שיש ימink על בראשו (בראשית מה יח), ולהוציא מרדך האומרין כי רבי יד שבמקרא הוא לרעה, כמוathy ייד כי (ש"ב כד יז), הנה יד ה' הוויה (שםות ט ג), ותהי יד ה' בהם ובabhängig (ש"א יב טן), ופותרין העין על עשו, מאמי וכנה אשר נטעה ימINK, האומות אשר נטעתם, ונם שרשוי היא תחיה שרוوها, באש, כרכבת והיה בית יעקב אש ובית יוסף לחש (עובריה יח), תהי ייד עלי לרעה, וזה הפתרון לא יתקן, כי חיז לא יקרה לעוזו אש ימINK, ומצענו יד לטובה, ויד ה' הוויה אל אלהו (מ"א יח מו), ויד ה' עלי הוקה (יהקאל ג יז). תהי ייד לעוזתי (תהלים קיט קעג), כך תהי ייד על איש ימINK (תהלים פ יח), ופת' וכנה כמו ונגה בחילוף כי' בנים'ל, כמו ויסבורי (בראשית ה ב), ויסנרו, יסבר פי דוכרי שקר (תהלים סג יב), יסנרו. ואשר אמר רבינו כי וכנה כמו כוננה בהה לא בון אמרתו ולא תכן מדברותיו ולא ונכר הטעם מה אשר בצד וכנה ובדין השיב בהה דונש מדריך הדקות, כי אם היה עניין בוננה מבניין חוק היה וכנה כמו צעה, נלה, כליה במחמת כליה (תהלים נת יד), כי לא יאמר גלה צוה בקמץ ולא כנה מן אבן כי אם כנה בעזיר, אך מלשוני הבנה יאמ' הבן. ומאריך דונש בזאת, ואשר אמר רבינו כי אין בנה אמר רביה, רביה צבאך (שופטים ט בט), מן כליה וכנה צזה ישועות יעקב (תהלים מ"ד ה) בטובךך, אך אשר אמר כי מן בין אבר הבן לא הבין בנינו, כי לא יאמר מן בין הבן, ולא מן כסךך, ולא מן שב השב, כי אם מן בין אמר בון ומין כס מון שב שוב, אך מן הבין יאמר הבן ובן הקמת הקם ומון השיב השב ומון הרים הרם, ואשר אמר מן רומם רוממה או רומם ומון כונן כוננה או בון אמרת הוא, ומון תען יאמ' הננה ומון סכבה סכבה בקמץ הטרך בדברי רבנן, אך מבניין קל כמו שטורה, ונרה לי' אלחי (המימה ה יט), ומאריך אמר כי מן חנן יאמר הננה אמרת ואמונה, אך אשר אמר שייאמר מן חנן הננה אין זה במחמתו בנין חוק, כי לא יחוור לעולם מבניין חנן החוק זה לא פ"א ולא ע"ז, מפני שאם תחסר הפה לא יזריש העין, והבנין נבנה על הדניות, וכן נמצאו מהלכי הפה ישב ויישבו טוירותם כך (יהקאל כה ד), וכן ידע, ידעת הישחר מקומו (איוב לח יב), ולא חסר הפה, וכן מהלכי העין קים את דברי הפורים (אסתור ט לב), אך מהלכי הלמ"ד נמצאו בבניין חוק בעבורו כי הדונש קים בהט כליה צוה נלה וחבירותם, על כן לא יאמר מן חנן הננה, ולא מן סכבה סבה ולא מן רנן רנה, ועוד כי בעבלי הכהל יותר וחוק להסר אות הכהל ולשות הרונש באות אחרת מפני שתיריבת המלה כי' דונש, דונש לגוזרות על בניין הוק ורונש בעבורו הכהל, אך בבניין קל שאינו צריך להדונש כי אם בעבור השרון אותן הכהל יבליע העין בלמ"ד, ויאמר מן חנן הננה ומון סכבה סבה, כמו על ספר הקה (ישעה ל ח) שהוא הקה, וכמו סלוה כמו ערמים (ירמיה ג כ) בין שלל, וצתר' הרומיה כמו סלו לרווח בעבות (תהלים סה ה), יסבוחו מן סכבה, יסבוחו צאלים צללו (איוב מ כב) מן סכך, דינם יסוככוון, יסוככוון, ואילו היה מבניין חוק היה הקה, סלולה, יסבבוון, בהגשות העין ושלמים, וזה לא יתכן בונה אשר נטעה ימINK מפני כי' דרכיהם, האחד כי אם היה מן הכהלים היה הכהן בקמץ חטף או בשורק כמו על ספר הקה, והשני כי אין וכנה מן בין כי אין שרש בין בכל המקרא, כי אבן (ישעה מה ד) שרש נה, גם ובשם ישראל בנה (ש"ט מ"ה), אין מן בין ולא יכונן תיכון איינו משורש בנן ולא יקוטם כסם, כי אינם בין

הכפולים כמו סכט, בז, והוינוֹן עיני הפעלים, ולמדני הפעלים כפולים בהם בדרך כלל בנין מרבע, ואשר הביא רבנו ראה על לשון יכונן כוננו בלא וייזן מינ סוכט וסכט, ההוֹם יסוכנני (יונה ב ו), וסכט אותה (קהלת ט יד) בויז ובלא וייזן לא הפצת זאת, כי כי בנינים הם, בנין מרבע מן כונן כאשר כונן להשחתת לעולם (ישעה נא ג) בנין וה חלום הפיא ובויזן, אך סכט איינוֹ מבנינו ואין עריך בו וייזן כי סוכט כונן פשר עניין כי סוכט כונן כאשר עבר הפעול מהם מסוכט כמו מין כונן מבונן ומין סוכט סוכט כמו מין :

שמר שומר שהם בנין קל :

זה. בסוחרים. קוצחים כסוחרים (ישעה לג יב), הם כרתוים, כמו שורפה באש כמותה (תהלים פ יז), שהותה בתחליה כסוחה ואח"כ שורפה, והם מלשון התרגום לא חומר (ויקרא כה ד), לא הכסת, וכמוות ותויה נבלחם כסוחה בקרוב חזות (ישעה ה ה), וכסוחה בשקל ושכלה אין בהם (שיר ו ו), הכ"פ בהם שרש כדרבי רבנו מאור לבנו, ורבנו שלמה שחר כסוחה ב"ף שימוש כמו דבר הניסח מתוך גועו של אדם הוא הרוק עניין מהי ומואס (אייכה ג מה) :

או. כמה. כמה לך בשורי (תהלים סג ב), אין לו רמיון, ופתה לפני עניין, בשקל שמר וכדר השליטים, כמו כליה שאורי (תהלים עג כו) כמה בשורי, והוא כמה מפיק בשקל נגה נה, על כן נקודים קמן ופתה בשקל ונבר שמר השליטים, כי עשה, בנה, זנה קמוץ' :

צ. כרמים. לא יפנה דרך כרמים (איוב כד ייח), פתי מנהם מן רמים, והכ"פ שכמוש, ואני אמרתי כי דבריו טובים ויעזרים, כי התגנבים הולמים החפוּי ראש בדורכים פן יפנוּ בהם הרודפים יוכירום, ולא יפנוּ דרך ישר כמו הנכבדים והרמים והולמים ביד רמה וקופי קומה, אך רבנו סעדיה נאנן פתי לשון כרמים ויתושים, ולא היה דעתו דעתך רבנו, אך פרש לא יפנה דרך ישב, כי לעולם כאשר אדם רואה דרך כרמים יודע הוא כי קרוב הוא לעיר, וכלל אותו הרשות שתקלל הלקתו בארץ, ויהיו כל ימי במדברות ולא יפנה דרך ישוב, כי יילך אורה לא ישב: ואני בנימין אוֹי תקולל הלקתו בארץ, חילכת השדה שלהם מוקלחת ונכابتת באבניים, לא יפנה לראות כרמי כי מוקללים הם כבר:

צט. רטפש, זרזיף. ראיתי בדבריהם שהביאו מLOT מרכבים ולא פרושים, ואני אפרש כי מLOT אלין, כי הם מודכנים משתה מלה, וטפש (איוב לג כה), רטב ופש, מן פרו ורבו (בראשית א כב) שתרנומו פושו וסנו, ודע כי המורכבים אינם שלמים באותיות רק ורמו אל אחד ואחד, וכן זרזיף (תהלים ו) מרכיב אומר על הנשים וכרכיבים זרזיף ארין ישנהש הוא ור בא מרחוק, והוא זוף ארין, תלוה לארין, נתרגום תלוה (דברים כה יב) תוווף:

צט. כבדה, כבש, להג, ומלך. הייטב רבנו לראות כט:

ק. מורתה. למען היה לה ברק מורתה (יזוקאל כא טו), הארינו בו דברים, ואני המוכחה אומר כי מרך ומורת ומורטה ונחשת מטורט (מ"א ז מה) עניין אחד להם, וכן ימרת ראשו (ויקרא יג מ), שימרת עד שיקרת, וכן מרכז הרוחניים (ירמיה מו ד) כמו מרטן, ואשר אמר למען טבוח טבה הוחרה, חרורה בעבור להחותך במחרה, ואשר מורתה שתברוק ברק מרותוק להעתר הרוחניים:

כא. וימרחו על השחין (ישעה לך כא), פתרו מנהם לשון חתול, ודונש אמר פ"י יומשו, ורבנו הורה למנים מלשון משנה, מרוח רטיה (שבת עה ע"ב), ואמרתי אני כי ב' מלות הן במקרא מענין אחת, וימרחו על השחין, או מרוח אשן (ויקרא כא כ). שפתורנו מעוק וכחות ביצים, כי כן ארי ביצי שועל, אשבי חעלא, ומרוח הוא פועל, מרוח הטעים קמוצה במוכרה ובכמוך בשבא, וכן וימרחו יומעכו ויכתת על השחין:

כב. ולמזה (תהלים קט יט), הכר פרשתיו במתברת יהה כי המ"ס מן הירש נשלך מצח, ויוה שרשיו זהה, ואין ראיית שרש האחד על חברו:

כאשר אמר רבנו:

קג. נד. כבר בארתי מה שעלה בדעתך:

קד. סרבים. (יהוקאל ב ז). אמר רבנו סרבים לשון קווצים ואין לו דמיון, ואני רואה לו דמיון מדברי התרנים, ואני מלש קווצים כי אם כמו עט מרוי (ישעה ל ט), עם סרבן, ויטאן (בראשית לו לה), וסריב, וזה פתרוי כי אמר האhor ליהוקאל, ישראל עטם חלוקים נ' חלקיים, יש מהם סרבים, סרבנים ומורים, כמו שני כי אינים אוכבים לשמעו אליך (יהוקאל גז), ויש מהם כמו שלונים וקווציםшибאו לשמעו דבריך כדי לבטלים ולטחיר אותם ולהיות דבריהם אליך כמו. קווצים וסלונים, ואלה יותר רעים מהראשונים, ויש מהם כמו עקרבים ונחשים כונתם להרגן אותך, על זה אמר כי סרבים ומלנים אתה יושב:

קה. נסחף. נסחף אביריך (ירמיה מו טו), מטר סוחף (משליל כי ג). ראייתך בדבריהם ואין בהם מועיל, אך ענייני כי מלות אלו סוחף ונסחף כמו נשוף, ויראה עליו מטר סוחף כמו שוטף, ורבנו אמר כמו סותב, וסתורין זה על דברך בחלוּפָה כמו בית בפ"א מוציאא בומ"פ. ופרש רבנו כי פסוקים הללו יפה יפה, רשותה כף רמיה (משליל יד), כל ימי הוא העושה כף רמיה, ויד חרוץים תשעיר, יד החותמים בירוש שחרותם היא מתשערת, וכן נבר רשות וועישך דליים שם כח ג, נבר רשות כל ימי העושק בני אדם ויראה בעיניו אוסף ממן והוא מאבד בעושק שעושה, כמו המטר שירוד וחושבים להועילם והוא שוטף תבואה הנורעת:

קנ. מסכין (קהלת ד יג), אמר מנהם כי הטעים שרש, ודונש אמר כי אינה שרש, ורבנו הודה למנים בראית התרני אורי יומסכנן אחוך (ויקרא כה כה), ואני אומר כי איני שרש ואין התרנים ראייה על הדיקות, כי אין דיקות בתרנים, כי נחמד (בראשית ב ט). דמרגנן, ולא תחתאה (דברים ה יח) מתרנים לא תרוג, וכן התרנים פרי עץ הדר (ויקרא כג מ) מטה הלשון אחרון כמו נחמד, וכן אמר התרנים נפלו לנו אתון נורא מכפתן (דניאל ג גנ). ואין זה דרך הדיקות כי מכפתן הם הקשוריהם אותן והקשרוריהם מכפתרים. והרב ר' יצחק בן ניאת פרש בוקע עצים יסכן בהם (קהלת י ט) מלשו' מסכין, יחלש בהם, הבוקע עצים יעצב ויהלש בהם, כל שכן אם כהה הבהיר, אם הקורודום אינו מהודד, והוא לא פנים קלקל, לא הוזחבו ולא נמרטו פניו, כמו נחשת קלל (יהוקאל א), יותר ויותר יהלש עליון, ויש להוספה בו כה יותר להטבות העצים, והוו והילם יגבר, והמקרא כפול הוא, מסיע אבני יעצב בהם ובוקע עצים יסכן בהם, יחלש. וש מפ"י יתחמס בהם, מן ומהיו לו

סוכנת (מ"א א ב), מרוב הינוועה יתחמס, ופירוש לא פנים קלקל מלשון נחשת קלל, שהוא לשון גננה, ואורי אם פניו הקורדים אינם צחובים ומנווים שכחם החילד עלייו להסתוף כה. ושורש קלקל קלל, נכפלת בו העין כמו בגלגול שורשו גלל: ואני בנימין או כי אהרי אשר אין לו לר' ראה להיות מ"ס מסכן ענף ולא שרש טוב לדמותו ללשון הארמי כבדרי רבענו, ועל פרחון הרב ר' יצחק מה עיר לא כה, גם אנחנו בן פרחונו, יעצב בם, טורה ועצבנן הם לו, כלומר דורש רעה הבואנו, גוללaben אליו תשוכ, אם קכח הבROL, החליד החרב שקרוי ברול, ונשל הנברול (דברים יט ח), והוא לא פנים קלקל, בעל החרב לא מרת אותו למען הוות לו ברק וחדרו, נכתוב קלקל בחצאים (יהוקאל כא ב), היאך כובל לנבר הילם ולחתוך דברים קשים כמו בן יתרון הבהיר חכמה, יתרון ממון והכשידו על ידי חכמה הוא רכה, ובוה תיקן הרוב שפתוי וחילם יגבר, לא תימה, וכן נראה אהרי כן. מעוטה. מעוטה לטבה (יהוקאל כא ב), אמר רבנו כי מעוטה לשון עצה מן עית (ישעה מו יא) ומן עטה וטעם (דניאל ב יד), ואמר כי מעוטה מעוטה מן החופי העין, עוצז עצה (ישעה ח י), ואח"ב אמר שעינוי כמו לוטה בשמללה (ש"א כא י), ולא בן עמרוי בפרשו במעוטה, כי הפעולה העזה היועצת (ישעה יד כו), ועוד כאשר אמר מהטופי עין הוה עצה לא מעוטה, בשקל על פי אבשלום היהชา שומה (שב"ג לב), כי שקל מעוטה שאמר הוא מאומה מבוסה, מבוכח, כלם שמות לא פעולות, ואני אומר כי הוא בשקל מעונה מן ענה, מכוסה מן כסה, וכן מעוטה מן עטה מבניין חזק, ועינוי מלשון עטה כמו לוטה. ויש באotta פרשה פסוקים עמוקים לעמודו בהם, למן טובות טבח והורתה למן היה לה ברק מרוטה. או נשיש שבט בני מואסת כל עין, אמר הנביא איך נשמה או נשיש כי החרב הזהאת בוחרת לברות שבט בני ומואסת כל עין אחר, אח"ב אמר כי בוחן ומה אם גם שבט מואסת לא היה, פת' כל בוחן וכל צרה היה טוב לנו בלבד שלא היה זה את החרב המואסת העצים ובוחרת לברות שבט בני, ויש מפר' שבט בני מואסת יותר כל עין, ושבט בני על ישראל נאמר: ואני בנימין או כי פרה מעיטה בן הוא, אח עשויה לבך מעיטה לטבה, כך אמר יהוקאל, או על החרב עשויה לבך ומרוטה ומכוקה ומעטה לטבה נס לוטה היא בשמללה למן לא יתקלקל החדור כדי לטבוח בו ביום המלחמה, וגם רבנו שלמה כך אמר כי מעיטה יורה עלייה, או נשיש שבט בני מואסת ה יד, שכן המים שרש, ורגשות הטיטית יורה עלייה, או נשיש שבט בני מואסת כל עין, איך נשיש ושבט שני מכה בו בני לסרו קשה מכל השבטים ומואסם כל עין, שאים לנדרה נכלום, כי בוחן, בהרכבה פורעניות וצרות נבנהו ישראל, ומה אם גם שבט מואסת לא היה, פת' ועוד נסוף על בני כי גם חרב המואסת כל שבט הבא עליו עם שאר פורעניות ולפיכך לא יהיה עוד לעולם ולא יתקיים, וכן פת' רבנו שלמה, והדין עמו, כי התרגום מס'יעו, ויינד ריעו:

קה. יעננה. ובפיס מעין יעננה (חבקוק ב יא), אמר מנהם כביס עין הוא, ולא כך למדנו, כי מלשון המשנה הוא, כפסים, לבנים שששים בבנין והם מחמר. ועת' יעננה לשון עדות איינו, כי כן פת', האבן מקיר תועק, בגין אני בגין והכפים מראש העין יענה אני כמו כן פה בגולחה אליך נמשלתי, וכן פרר רבנו:

קט. לעות. לעות את יעף (ישעיה ג' ד), פטור מנהם לשון עת, ורבנו הורה לו, ואני אומר כי כן הוא בדבריהם, אך לא דרךך עליון, כי לעות היה רינו בתולם כרין בעלי הכהל, כמו לסוב, להוג, לרום מג סכוב, חנן, רמס, ורומה לו ישוד צהרים (ההלים צא) וששו שדר, ולבוד אוח כל אלה (קהלה ט א) שרשו ברר, והיה רינו לבור בתולם, אך אין פרטן כאשר אמרו בספר להם מה יעשו לעות בצהרה, כי מן יודעי העתים (אסתר א' י) תבש, שהוא יודע הרכבות, ולעתו הוא למד ולהזכיר:

קי. וענה נאון ישר' בפניו (חוושע ה). פתרו מנהם לשון שבר והכנה. מן לענות מפני (שמות י' ג). ישמע אל יונעם (ההלים נה כ), שהוא לשון הכנעה, ורבנו אבר כי הוא עדות בדברי רונש טן לא תענה ברעך (שמות כ טז), בפניו עינה (איוב טז ח). אמרתי שניהם כאחד טובים ודברי מנהם קרובים, אך נפלאתיך ערו רכנו ולא ערו כוה, כי נאון ישר' מוכחה על ההכנעה, ופתרן בפניו בארץו יכנע ושרבר קודם שליך בנולח, וישראל ואחרים ניכשלו בעונם, ועוד כי לא נמצא נאון ונובה בפנים כי אם בענין, נבה עינים (ההלים קא ה) אך העותם בפנים, ורבנו חרוי בסוף דבריו, ורונש האמנם, בוה האמת נס, ואין נס כי אם לשון לא יnom ולא ישן (ההלים קבא ד), כי אוחם הפעלים שעיניהם אלפין לא יחסרו לעולם, כמו יונאמן, וישאגן, ויבאגו, וידאבו, וידאנו לא יאמר מהם שב, שנ, נב, דב, דג, כי אין דג אלא דנים, ושנה משונים (ההלים קיט קיח), ואמנה ואמנם אין טן נאם נס, ועל אשר אמר בשיריו וענה הוא יסער, עמדתי מרעד, أنها נמצאה מסעד, כי וסעדו לבכם (בראשית ייח ה) לא יתכן לומר הסעדו, וכן יסעדנו על ערש דוי (ההלים מא ד) ולא יסערנו, וכי במוות ומילידנו: ואני בנימין נפלאתי על איש חכם במות הרוב האחו לו דברי פעוטות והודיעות, ומה בחוץ לומר האמת עם האחד אחרי ראותו טעמי מתק רכנו וטעם מדברותיו, והוא לא יביא ראה וריע לבורי, ואמנם בפניו מוכחה כי לענה לשון עדות, כי כל אחרי עדות בחוב בכיה באשר פה רכנו על וכיפס מעין עינה (חבקוק ב יא). אך לפתור בפנים ובארצו הכל ורעות רוח, ועל נס אשר פשטת הרוב עם רכנו ידע כן באמור בראשית ספרה, אמן אנמא נאם על דברי מנהם ורונש מניאם, וכן לא חשש להרוו ולדקרך כי סופך ובר הוא, אך לך לו דברי הכתמים ולשונם, והרב רוזין על חנן:

קיא. עין יעקב (דרכים לג כה), פתחו רונש מלשון מעני מים, ורבנו הודה לו, כמו מקור יעקב, והביא ראה וממי יהודה יצאו (ישעיה מה א), וכן פרש כמהותם, כי לה' עין אדם וכל שבטי ישראל (זכריה ט א), אמר פתרן עין יעקב כי הוא אדם והוא מעין, ואני אומר כי מה זה הוה לרכנו לחוק דברי רונש במקומות רפיונים ולא מעצם במקומות כשלונים, כי עין יעקב שתורנו כתני אונקלום, כעין ברכתא דברכינן יעקב, כי יעקב בברכה שברך אוחם אמר פלוני ישכן במקומות פלוני וכן כולם על חבלם ונורלם, ופתרון כי לה' עין אדם וכל שבטי ישראל, כי לה' ישאו עיניהם כל האמות וכל שבטי ישראל לקרוא כולם בשם ה, כמו שאמר בפסוק ודמשק מנוחתו, ופת' ממי יהודה יצאו, אל תאמרו מן תמר הוליך בני, כי מן מימי הם ומורעו מיחס נдол, ועוד אם היה אומר מעין יעקב כמו מקור יעקב, כי אין מקור יעקב ולא מעינו ישראל כי אם ממוקרו ומעינו,

ואית' אנה מצאת אדם שם האומות שפתחת עין אדר האומות, הרי עד נאמן ובישראל ובאדם, הרלו' לכלם מן האדם אשר נשמה באפ' כי במאה נהשכ' הוא (ישעיה ב כב), שפט' חדרו' מן האומות שעובדי' האלים, כי בעוד נשמה באפ' הם השוכנים אדם, אך אחריו מותם במא יחשבון, יהיו אין ואפס, ועוד פ' בפסוק פ' אחר, כי לאלים הוא אמר חדרו' לכלם מן האדם אשר נשמה באפ', כי הם חיים, ואתם אין רוח בכם, ועוד יש בו פת' אחר, חדרו' לכלם מותאות הגנה שהוא מן הארץ, כי מי שיש בנו נשמה עליזונית באפ' והלך אחר הגנה לא יעשה טוב, כי במאה נהשכ' הוא: ואני בנימין או' כי במאה נהשכו' דברי הרוב ותשובתו' אין על רבנו אשר היה עלי' רוח ה' ורוח הצור רבר' בו, כי כל דרכיו' משפט אמונה ואין עול, ומזה נחן הרוב לפטור פתרונו' על דרך ער' ומשנה וארטמי במקום אשר הביא רבנו ראיות מן המקרא, השיב הרוב כי אין מקוד' יעקב ולא סעוני ישר', ותשובתו' כתשובה היושמעאלים במבחןיהם, כי הנה אמר רבנו כי עין יעקב הוא רוע יעקב, והרי יעקב וישראל רוע ולא בקור מטה' אמר רבנו אך הבא מן המקור, ומצענו רוע שנדרה למים, זל מים מדרלי' ורעו' במים רנים (במדבר כד ז), וזה ומימי יהודה יצאו. ומה שפטר הרוב לה' עין האדם, הנה פתרונו' לכל, כי רבנו שלמה פרש' בן בונריה, והיה לו עוד להביא לדבריו' בישעה ביום ההוא ישעה האדם אל עשו'ו ועינו' אל קדוש ישראל תריאנה (ישעיה יז) והרי עין אדם אל ה' לשוב בתשובה, אך רבנו יעקב העטיק לפטור כתפוח משלחת וכפטור. ומה שפטר הרוב חדרו' לכלם מן האדם כל פחרונם בו לא נהיה בהם, כי מה שבכת' שם כי הנה האדון ה' צבאות מסיד מירושלם ומירושלים משען ומשענה (שם ג א), שימושו שהוא נתינה טעם לחדרו', לדבריו' לא ניתן טעם, ולא נעם, אבן פתר', ישעה אמר כי יום לה' צבאות על כל נאה ורמ' (שם ב יב) ונוי, ואמר ושוח נבדות האדם ושלל רום אנשי' (שם ב יז) ונוי, ועל זה אמר חדרו' לכלם מן האדם, פת' מנחותה אדם מרום עינוי, אשר נשמה באפ', כל כחו והיו תולין בנשמת אפו אשר הוא רוח פירון, כי במאה נהשכ' הוא, כי הנה האדון ה' מסיד כל גבאות ורום אנשי' בהסותו מירושלם משען ומשענה, נבור ואיש מלחה ותבונה:

קיב. הייעוב מצור שדי (ירמיה יח יד), השיב רבנו לאות בפתרונו ולהשיבו על בנו, אך בשיריו' עלי' שאמר מנהח לא בוב, דברש מפיו יוב, הייעוב העוב, שלנים מצוריים, אומר אני כי אין בעברי יוב ולא היזיב, כי אם ובזוב בחולם, והיה לו לאמד מנהח לא יcovob, דברש מפיו יוב, הייעוב עוב, כי או היה טוב, כי יוב בשורק זוב בחולם אחד ה'ם, כמו ישוב וישוב אפק ותנמנני (ישעיה יב א): ואני בנימין או' כי זב נמשקל' קם הוא, וכן שיאמר דקים יקם כך יאמר הזיב יוב, זוב הוא בדור כמו קם, וכן איש כי טוב (ויקרא טו בה), שעונה על הרים, זוב הוא יפעיל עobar לאעל' כמו יקם, ואע"פ שלא נמצא הלא אמר:

רבנו כי הרבה דברים שאין נמצאים יאstor:

קיג. בעדי עדדים (חווקאל טו ז), מה וה היה למן אשדר הכר בעדי עדדים עם בפחו בה' עדי עד (ישעיה כו ד), ורבנו הודה לו כי פת' ותובאי בעתי עתים, וזה לא יתקן, כי אין עד לשון עת, כי מה עניין לומר בטעו בה' עדי עת וומן, אין זה כי אם בטעו בה' עדי נצח, ונצח ועד ועולם לשון אחד ה'ם, וכל עד

בציריו נמהם, כמו עולם ועד (החלים י טו), ומענינו ועד בשחק נאמן טלה (החלים פט לח), מלשון עד ונזה, ואין עד ומין דומים, ועוד כי אמר כי יוד בעדי נספה נייד שכני (דברים לג טז), החבי (ישעה בכ מז), ואין זה כי אם בפועל, כמו שכני, אהובתי לרוש (הושע י א), או בפועל, נבנתי יום ונבנתי לילה (בראשית לא לט), אך במלות הענינים לא יהיה נספים כי אם במלות שנמצאו בהם בכווניות, כמו אל משה, אליו ניל (איוב ג כב), על משה, עלי עשור (החלים צב ר), ערי עד, כמו עד יבא ויורה צרכם לכם (הושע י ב), ערי עד כמו עד עולם, ובכווניות לא יהסרו היהודין, עליו, אליו, ערו, עדו, כי היודען מיפורדים בהן, וכן לא יאמר עזי, אליו, עלי בחורק, כי אם עזי, אליו, עלי בקמץ קטן. ומה היה להם של הרינויו בעדרים שהם ערים רבים, ירד אחת מן ערי ואחרת מן הרכבה, כמו צבי, צבאים, נדי, נדים, כי עד אין צרך כי אם יוד אותה ללביהם, יוי לו בעדרים, ואשר הקשה רגנו כי אם היה בעדי ערים מן ערי והב (шиб א כד) למה אמר אח'יך ואה ערום ועריה, הדע כי לא בעדי עדרים על הלובושים, ולא על ערי הכסף והזהוב, כי אם על ערי הגוף כמו שאמר אחריו נפסק מיר, שדים נכונו ושער צמתה, שער הרוגלים, ובדין זהה להמל עליה שראה אותה בכל זונה ותקונה בנופה והוא ערומה כמו שנולדה, וסדר אחר היאך תקן כל זונה, וכן עניין הפתר, ומולדותך ביום הולדת אותה לא כרת ונכמי לא רוחצת למשעי (חזקאל טז ד), למשחן, כמו וטה הבית (ויקרא יד כב), חרבן ש ע, שפיחן הילד כדי לתקן איברו, והמלח לא המלחת, במלאכתנו סולחין הילד בעפר העשויה מן כופר וודתו יקרים, והחולת לא חותלה, בחותלות בנים, רכבה בכם השדה נתoxic, והוא פרו יושרצו (שמות א ז), הרכה בנים אחר, ותרכבי ותנדלי, נדלת למללה בקומה, כאשר פריש' וירבו (שם שם) נדל בקומה, ותבואי בעדי עדרים, בעדי עד נופך, שכבר הباتה סימני בחל וסתל, ומפרש מה הוא העדרים, שדים נכונו ושער צמתה, וערין את ערומה, על בן הכלמי עלה, ואעbor עלי', שניית, ואראך והנה עתק עת דורותים, והוא סדר תקן זונה ותכשיטה כמו שעושים לכלה בשעת נינתה להופת, וארחוץ בימי, והוא רוחצת טים חמוץ במוחץ, ואשתוף דמייך מעלי', כמו מקה, ואסוכך בשמן, ברקוחים, וערין היא ערומה, ואלבישך רקמה, אחריו הסיכ', ואנעלך החש, המגעלים, ואחבעך בשש התגורה, ואכסך משי, כסוי הדירות, ואעדרך ערי, החזוק של ספק והוב שישמו בכסי הראש שלא תזו המצענת, ואתנה צמידים ורביד על גרונך, כמשמעם וכן ואנן נום על אף ועגילם על אונך, ועטרת תפארת בראשך, עטרה שמשמים לכלה על המצענת, ותעדיך והוב וכסקפ, טבעות האצבעות, ומלבושך שיש ומשי ורקמה, על המלבושים שלל החלוק, אח'יך כאשר היהת מקושתת בכל מי תכשיטה צריכה לאכל ולשחות ולהצליל פניה, אמר סלה ודבש ושמן אכלת, וחיפוי במאדר מאד, ותצלחו למולכה, ויצא לך שם בנים ביופיך, כי כליל יופיך, אך נסף בהדרוי אשר שמתי עליך באלה התכשיטים. ורבנו סעדיה גאון פ"י כי ששה עשר מני תכשיטין זכר כאן, וכגנרטן עישו המשכן מטה' דברים, והב, כסף, נחשות, תכלת, ארוגמן, חולעת שני, ושב, ויעם, ועורות אלים מארדים וכל הפרשה, וכגנרטם הורה דוד ואמר לך ה' הגROLה והגבורה וההתפארה (דה"א כת יא) וכל הפרשה, ועוד הוסיף שנים, ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם

תפארתך (שם י), ורכותיך תקנו לנו ייח ברכות של תהלה. ורונש פ' בעדי עדים לשון עדי, תעדי כליה (ישעה סא'). אך לא פירושו בתוכם נשמר כי עדי כספ והב הוא, ובדין השיב עליו רבינו כי עוד היהת ערומה, אך רבינו שאמר בעדי עדים ערומים הרבה, למה אמר עדים ולא אמר בעדי עדים, וכל בני שכל מודים כי אין עוד מן עדים: ואני בנימין או כי חנוך מורה רשות הקורא על רבינו יצאו כבושים ומשם יפרדו והוא לראשים, כי גם רבינו ידע כי עדים היה לו לאמר באמרתו בשיריו בעדים הודעתים, בעדים או עתים, נמצא בלבו עיקר הלשון עדים, אך אמר כי עדים להרבבות הדבר הרבה הרבה רשות הרבה עתים, ועדי בחזק עברי בצרי, והוא עתי עתים או זמני ומנים, ומה יש לצחוק על דבריו כי הכל שואבים מבוון, ותוליכים לאוון, ופי' של רב פדרה ניב פתר רבינו שלמה: קויד. ועלולתי בעperf קרני (אובט טו), פתר מנהם לשון על בROL (ירמיה כה יז), מוטות עליכם (ויקרא כו יג), ורבנו הודה לו, ואני לא שמעתי בלתי הום, וכאשר ראיית פרוש רבנו והתבונתי בעול שהוא על הקון, וייטב בעיני הדבר, אך ר' יונה בן גנאה פרש ועלולתי בעperf קרני, העלוי עperf ביהו, כמו ותקה חמר אפר על ראשה (шиб ט יט), אך פת' יperf עלי': קטן. התעלפנה. (עמוס ח יג) כל המלות הנמצאות מרשך זה במקרא תבן אחד להם דרך כסוי ועטוף בדברי רבנו:

קטן. ועורקי לא ישכון (איוב ל יז), פתר מנהם מן העורקים ציה (שם ל ג), מלשון החמי נסו (בראשית יד י) ערkon, ורבנו הודה לו על אשר לא דרך לשון הערכית כי הנגידים נקרו עירוק, ובן פחר دونש, והאמת אתן, כי לא אמר זה בעבור ריעין, כאשר פהר רבנו כי עורקי מבריחו ומרופעי אלה הם דברי הבאי, כי כאשר כבר העצמות וכבר הנגידים וורי לך בוה, כי מחלו היה מתרעם ולא מריעו, כי אף יהה עורך בורחו אין זה מבריחו. ואשר דבריא ראייה הלמו עקיבי סוס (שופטים ה כב) כמו נהלמו אין זה, כי הלמו פתרונו הלמו הורודים אותו עקיבי טום הנודפים בהשנים אותם, ובן הeltaה סירה (שם ה כו) אין נהלמה, וכן הילמן (תהלים עד ו), הצרים ההולמים ופתוחי בית ה נהלמן, וכן הולם פעם (ישעה מא ז), אין סדר במועדיו כי כלם עוברים לפועל, ומה היה לרבענו לפרש הלמו נהלמו, ולא עין בחבירין, ועוד כי נאמר עליו תורכי נשוי עוז (שופטים ה בא), שאמרה כאשר דרכו ישראל עוז האומות, או הלמו עקיבי סוסיהם בפרשיות טסיהם בהשנים אותם: ואני בנימין או כי לשוא הרום הקורא קולו, כי רבנו ידע כל אשר עשה לקרוא לניד עירוק בלשון ערבית, ואלו לא יערב ודקרון עורך וڌואת הלמו עז'פ שפרט הרוב עוכר לפגען כי יראה לעינים ולהוציא מל' הפותר שתור רבנו פתרון היותו בודד. ופרט תורכי נשוי עוז, וזה תרגילי נשוי לשבח אל הביה, כמו חנו עוז אלהים (תהלים סח לה), והוא בעניין שאמרה עורי עורי דברי שר (שופטים ה יב):

קטן. עשקה. עשקה לי ערבי (ישעה לח יד), ראיית ההמן הנדרול במלחה זאת, ויכנד עלי לקרוק עליה אחריו אשר נתברר לי האמת בעינינו באשר פ' המורה ר' יונה בן גנאה כי עשקה לא יקרא חטא כי אם לשון עבר לנכבה, עשקה לי מחלתי, ערבני אותה. ואשר אמר רבנו כי دونש אמר אשר עשקה החטא קמץ בספרו, ואמר הוא כי בספרים שלנו אינו הטע, כמה נצפן בתחום זהה ואות דרך

הnickוד, כי חכמתה וערמה ועטמה וכן שטרת, וכורה ל' לטובה (נחמהה ה יט), שמרני כאישון בת עין (תהלים יז ח), אין נקודם כי אם קמץ בלבד, וישענו על השבאה שיש אחריו האות הראשונה, ושיבאות שהולקין עליהן בין קומותים בין דtapפim, משכו אותה (יהוקאל לב כ), כrhoו ערעה (ירמיה מו כג), אך הגדרנים הבקיאין משלמי מארכה באותם שאין נחתאין, כמו כrhoו ערעה והוא עבר, כrhoו עשן, ומשכו אותה נקרה חטוף, כי הוא צווי, והואומר כי כrhoו ערעה כמו עשו הביא ראהמן נאם ה', אמר אין עניין המקרא לאמר כבר עשו נאם ה', כי אם עשו צווי, והואומר לשון עבר השיב על זה מה שכותב בסמך מבחר בחוריין ורדו לטבח נאם המליך ה' צבאות (ירמיה מה טו). אך כאשר אין שם שבא בחכבה לצידיה ינקודה החטוף קמץ, כמו קדושים חדשנים גרגנות, או ישימו שבא עם הקמץ, וא"כ אין נודע בספר עשקה אם יקרא חטוף אם קמוץ כי אין שם שבא בעין, ויכול שיקרא חטף ויכול קמץ, כמו שמרה וכורה לנכח, ועוד יש קמץ נקרה חטף ביל' שבא לצד, רנו עקרה (ישעה נר א), רנו שמים (שם מד כג), רנו ליעקב (ירמיה לא ז). רנו ושותה (וכירה ב יד). אך נשענו ונסמכו על השבאה הרואה להווות באות הכלל החסירה, שהה דינו רננה, רנני, ועיב לא הוסיף שבא עם הקמץ, ואשר אמר רבנו עשקה שנית, כמו וננולה שנחתם (משל' ד טו). לא יתכן, כי עשקה אינו כמו נעשקה כי אם עשקה לאחר, וכן כל עסק כלם עוברים לפועל, כי העושק הבועל והעשה הפועל, ואינם כמו עומד ועמדו. וזה פרט עשקה לי, מחלתי עשקה לי בריאות ושלותי, רבעני אתה הנעמעני אתה, מן ערוב עברך (תהלים קו טכב). וראיית שפי' רבנו ה' עליהם יהו (ישעה לח ט), על שנותי וחנותומי יהו עצמותי, לפי שראה קرم אדרה כל שנותי (שם טו). אמר רבנו ונדרתי כל שנותי וחנותומי בעבורו כי נשוי מרה, והלא אדרה ונדרתי אתחפעל ונתפעלה, היה לו לאמר אתנדר משנותי ומנתנותי, או ארזה משנותי, כי מה עניין אהפעל חנותותי. אך פרט כן הוא, אדרה כל שנותי על מר נשוי, אשטעש כל שנותי יומי על מר נשוי שהחלהף לי, ואדרה כבר פירוש במחברת אדרס. ה' עליהם יהו, על השניהם שקצתה להאדם עליהם יכולם העולם להיות עוד כזו, שאנו עושה שותפה לי טו' שנה על היטים שקצתה לי, ולכל בהם חי רוח, ולכל העולם אומר ואני כי בהם בשני התוספת חי רוח, ולא מן השניהם הקצתים כי מן התוספות הוא שרוח חי: ואני בגיןן או כי רבנן בן אמר, אדרה מכל שנותי על מר נשוי, כי נס וקינו בן פת', ומה שמיין דבר מצא בו הקורא לחדרו בדבר פשוט כהו, ואמנם יונתן פירוש כדרכו הקורא, שנותי שנים ממש, עניין שכח על מר הנפש שהחלהף, וכן רבנן שלטה, וגם ה' עליהם יהו תרוני המתרוגם בגנון פתרון הקורא על תחיות המתים, ותוספ' שנים, ולרבנן הם מים לא אנמים,

ולכל דברי רבנו כגון:

קיות. פגנו. אשר פגנו מעבור את נהיל הבשור (ש"א ל'), פת' בו, בטלו והאת זה, ורבנן הביא לו ראייה מלשון התלמוד יומא רטפנרי בה רבנן (שבת כתט ע"ב), והוא נכון. ודונש פתרו מן תרגום הרים ההורס (שנותה בן כד), ארי פגנו הפגניןן, נהרטו מן העוברים ולא עברו עמהם. ואני או' כי הוא בן פגנרים, הוציאו עצם ונטפס מבין העוברים, ויהיה כמו עקר ועקו':
קייט. בצלם. אך בצלם יתהלך איש (תהלים לט ז), פתו רונש מן צלמות'

זה הוא קרוב לו. אך מנהם פירש מן בצלם אלוהים (בראשית א' ב'), ורבענו הורה לנו. ואני אויב כי בצלם אינו כן צלמות, אע"פ שהם קרובים בענין, ולא מן צלם ורשות, כי הוא מלשון ערבי האומרי' לחשך צלט ונקורה אחת על הצד', ויקרא כmo דלה' ברופה, והוא כמו אך בחשך יתהלך איש כל ימיו, כי אינו יודע יום מיתחו, והוא כטל ובער בוה כמו הברחות. ואשר אמר רכינו ותחסרו מעת מלאהיהם (תהילים ח' ו') שעשה אותו בדרכו המלאכים הם יתרונו, אך חסרונו היה חמיהה, שהמלאיכים אינם מתים, ובני אדם מתים: ואני בנימין או' כי זה דברי אשר דברתי כי כל פתרוני הקורא על הלשון הערבי שלו אשר לא יערבו ולא יעלו על לב לעולם, אך פתרי רכינו חכמה ונכויות. או יש לפרש אך בצלם, בצלמות יעברו ממונו ולא ידע כי אופסו, בכח' אם יצבור כעף (איוב כד טז) וכו', ולא ידעו ולא יבינו, כמו לא ידע כי אופסו. ואשר תפס הקורא לרכינו בכנף בנדנו לאמר כי יתרונו הוא שהוא בדרכו המלאיכים טוב היה לו לבלים עdry, כי לא בא בפיו בשור פנול, אך אמר זאת לך אשר יתהלך בצלם

אלוהים ויחסרו מעת ממן:

כב. צמהך. מבعد לצמתך (שיר ד' א), אמר מנהם כי תיו בהם שרש, ורבענו הורה לו, ודונש אמר כי אינה שרש, כי קורת היה צמה וככני הכה' היה צמתך, והביא משקלו רקה, רקתק, מלחה, מלתק, ואני מביא עוד המת חתך, תהה תמתך, וזה מבعلي הכלבל, שרשים צמס, תמס, חמס, ומשרש זה יתוק עלי צמים (איוב ייח ט), ושאף צמים חילם (שם ה' ח), ופתרי בעלי שער, כי אין דרך לסתומים, ובן צמתך קריין צלי', אף כי יתכן להיות בדרך הדיקות צפחת בשקל קשת, נגב, רכב, ויאמר קשטו, נגבו, רכבו, כאשר פתר רכינו, אך באשר פרשתי פירשו נרול' הדיקות והמקרא:

כבא. צפדר. צפדר ערום על עצם (aicha ד' ח), ראייתי דבריהם ונפלאתי לא פרשו הנאן צופדרן (ירוש' פחים ב'), כמו חיבשן, והוא כמו חיבש התלמיור, מפני שההומץ צופדרן (ירוש' פחים ב'), כמו חיבשן, והוא כמו חיבש ערום על עצם ודק מהרubb, ועל כן אמר יבש היה כען:

כבב. יצהדר. אמר מנהם הייז' בו שרש, ורבענו הורה לו, ואני אומר כי בכי רדוונש כי יוד' יצהר הוספה כי ירד' יקום מן קם וכייד' ישבק, ידלף כי כל אותן אמתיניה הננספות על השמות כאשר ימצאו בשם שלוש אותן וולטה הם שרש ואות אמתיניה יותר אינה שרש, וכן יגבה שרשו נגה, ומורה על יצהדר בין שורותם יצהדרו (איוב כד' יא) יפעלו: ועתה אפרש מאותם פצוקים שבאותו מענה כי אמר על הרשעים הן פראים במדבר (שם כד' ח), דומים לפראים שנמנותיהם במדבר בערבה, וממש יביא להם לבני ביתו, ואחרים קוצרים בלילה בשדה, כי הוא לא יקצור ולא יירע, כי יגולל מבני אדם ויביא לעיר ויקנה מן הלחם הנקי ומין הכרם שילקטו אותו וישחררו לבצור אותו עד שתיבשלו ענביין, אחרים יטרחו וישמרו בזים ובכילה ללקש אותו אחר הבציר, והוא יגולל ויקנה ממנו, והוא זכרם רשע ילקשו, הכרם שיישתה הרשע ממנו אחרים ילקשו ויטרחו בשמרתו, וכן זכרם יקצרו מאכלו והוא יקנה מאשר גמול, ואמר חמור יתומם יגהנו יתבלו שור אלמנה, ימו אבוניהם מדרך יחד חבאו מפניהם עניי ארץ, וערום

הלוּנוּ כלִי לְבוֹשׁ, יָנוֹלָוּ מַלְבּוֹשֵׁיהם שֶׁל עֲנֵיָם וַיְהִלְכוּ עֲרוּמִים, וּבָן עֲרוּם יַלְעֵנוּ, יַלְעֵנוּ, וְלֹא תִּתְחַמֵּם רַעֲבִים נְשָׂאוּ עַוְרָם, שְׁנָשָׂאי הַעֲמָרִים, וְהַרְעָבִים כִּי מַקְפִּידִים עַלְרָהָם, וְלֹא תִּתְחַמֵּם שְׁטוֹרָהִים לְעִשָּׂות הַשְּׁמָן, וְלֹא תִּתְחַמֵּם שְׁרוֹרָהִים בִּיקָּבִים וְהַם שְׁמַקְפָּדִים עַל יִגְעָם לְכָלָם גָּנוּלִים. וְהַכָּן כִּי יַצְהַר מְשׁוֹלָשׁ וְלֹא מְרוֹבָע, וְהַצְדָּקָה תַּבְעָ: וְאַנִּי בְּנָמִין אָרִי נְךָ פְּתֻרוֹנוּ, חָן פְּרָאִים בְּמַדְרָבָר, הַלְּסָטִים דּוֹמִים לְפָרָאִים בְּמַדְרָבָר, יַצְאָו בְּפַעַלְמָם וּבְנוּלָט בְּאַרְצָן עִירָה וְשׂוֹהָה, וְנִטְמֵן לְצֹוֹרָק לְחַם נְעָרָיו בְּשָׂרוֹה שֶׁל עַיִן, בְּלִילָוּ יַקְצָרוּ, הַלְּפָטִים יַקְצָרוּוּ, וְכָרְם הַעֲנִים הַרְשָׁעִים יַלְקַשׁוּ, יַבְצָרוּוּ כַּשְּׁהָוָא מַלְקוּשׁ וּמַבּוֹשָׁל, לְקַשׁ הָוָא מַטָּר, כְּרַבְתִּי יוֹרָה וּמַלְקוּשׁ, וְהַנָּהָה לְקַשׁ אַחֲרִי גַּנִּי הַמֶּלֶךְ (עַמּוֹס ז' א'), וְעַזְיָה הַמְּטָר מַחְבְּשָׁלִים הַכְּרָמִים, עַרְוָם יַלְעֵנוּ מַבְּלִי לְבוֹשׁ, מְלִינִים הָאָרָם עַרְוָם בְּלִילָוּ לְבוֹשׁ, וְלֹא יַנְיוּלוּ לוּ כְּסָות בְּקָרָה, וְעַרְוָם נִקְרָא עַל שֵׁם סָופָן, וּרְעָבִים נְשָׂאוּ עַוְרָם, הַנִּיחָוּ הַעֲנִים רַעֲבִים שְׁנָשָׂאוּ מִתְּמַמָּה הַלְּקָטָה שְׁלַקְטָוּ בְּשָׂרוֹת,

ולְפָתָה הַקּוֹרָא בְּעַוְרָם לְבִי מִימְרָד כִּי לְשֹׂא הָוָא שָׁוָּרָם:

קְבָנָ. וּבְצֹוק הַעֲתִים (דְּנִיאָלָט כָּה), מָה וְהַלְמָנָחָם אֲשֶׁר בָּרוּחָ מַדְרָךְ וּמַסְלָול
וּמַסְקָל וְחַפְשָׁ אָרוֹתָ מַעְקוּל וּגְמוּתוֹ אֲשָׁוָּרִין, וּרְבָנָו אֲשֶׁר בָּאַחֲרָיו
שְׁבָחָ מַאֲמָרִין, וְעוֹד אָמַר בָּצָוק עַתִּי הַקָּן חֶבְרָם, אָמָרָתִי כִּי בָּאַחֲרָן פְּסָקִים מִן
שְׁבָועִים שְׁבָעִים נַחַתָּן עַל עַמְּקָ (שֵׁם כָּד), יִשְׁרָאֵל אִינְם מְדָבְרִים כִּי אָם מְגָלָות בְּכָל
וּמְבָנִין בֵּית שְׁנִי נַכְתָּבָ רְבָנָו, וְעוֹד כִּי לֹא נָאָמָרָו שֶׁעַתִּים שְׁוֹהָרָ אָתָּם וּוּרְאָתָּ
כָּמָה יִמְשָׁם דָּם, וּשְׁיוֹהָרָו הַיּוֹם לְשָׁבּוּעִים כִּי עַל הַשְּׁבָועִים לְאַמְרָ הַכְּרָבָה
וְעוֹד כִּי חֶבְרוֹו עַמוּדוּ בָּצָק עַפְרָ לְמוֹזָק (אַיּוֹ לְחַ לְחַ) לְשָׁוֹן חֶבְרוֹ הַבְּיִת שְׁרָשָׁ
וְאַנִּי אָמָרָתִי כִּי וּרְבָנִים יַדְכָּבָן הַוָּן לְפָרְשָׁו הַכְּבָר וּלֹא שָׁעָוּ אַל מַזְעָק הַקָּרְבָּן
אַלְעִין, וּמְלָשָׁנוּ בָּצָק עַפְרָ לְמוֹזָק, וְהַנָּהָה כִּמְהֹוּ לְצֹקָת אַתְּ אַבְנֵי הַקָּרְבָּן (שְׁמָוֹת
לְחַ כָּו), וּמְשָׁקָלָם לְרָוֵת, נַכְבָּת, בְּנַשְּׁת, בְּרָדָת מִשָּׁה, וְאַיִן וּזְכָרָ מְשָׁקָל בָּצָקָת
בְּהַשְׁרִישָׁ הַבְּיִת כִּי אָם פָּתָחָת הַיָּא (וַיָּקָרָא יְגַנְּהָ). וְנַן הָאָ, וְהַנָּהָה וְהַיְוָקָלָ
בְּבָ). וּפְרוֹשָׁ וּבְצֹוק הַעֲתִים כָּן הוּא, אָמַר עַד מִשְׁיחָ נַגְדָּר שְׁבָועִים שְׁבָעִים וּשְׁבָועִים
שְׁשִׁים וְשְׁנִים תִּשְׁוֹבָ וּנְכַנְתָּה רְחוּבָ וּחָרוּץ וּבְצֹוק הַעֲתִים, וְהַסְּדָר הַעֲזָקָ וּפְשָׁוֹטָוּ
בְּזַמָּן הַזָּהָה תְּבָנָה וְתְּשִׁלְיָם, אָךְ כָּאָשָׁר יַבְנֵו אָוֹתָה בְּצָרָ וּמַזְעָק וּצְזָקָ הַעֲתִים יְבָנָה,
כִּי סְגָבָלָת הַחֲרוּבִי וְחַכְרִיוּן הַיוֹם מְבָחָלִים אָוֹתָה, כָּאָשָׁר הַזָּהָה מִפְּיָ בְּסָ עֲוֹרָא, כִּי בְּרוּ
אַחֲתָ עַוְשָׁה הַמְּלָאָכָה וּבְאַחֲתָ טְחִוָּקָ כָּלָי הַמְּלָהָה, וּכָאָשָׁר הַוְלָכִים לִמְיָם אִישׁ שְׁלָחוּ
בִּירוּן, וְעוֹד כָּל אָוֹתָם הַשְּׁנִים שְׁנִי בָּהָם שְׁבָועִים שְׁשִׁים וְשְׁנִים בְּצָרוֹת וּבְצָקוֹת הַזָּהָה
מִפְּנֵי הַגְּנִירּוֹת שְׁהִי הַיּוֹנוֹנִים מְחַדְשִׁים עַלְהָם, וְהַזָּהָה וּבְצֹוק הַעֲתִים, בָּמוּ עַת צָרָה
לְיעַקְבָּ (יְרֵמִיה ל' ז), וְאַיִת לְמַה לֹּא נָאָמָר וּבְצֹוק בְּשָׂוֹרָק, כָּמוּ צָרָה וּצְזָקָה (מִשְׁלִי
א' כָּו), כִּמְהֹו גּוֹרָ אֲרִיה יְהוּדָה (כְּרָאִישָׁ מַטְטָה) בְּשָׂוֹרָק, נִגְרָוּ בְּגּוֹרִי אֲרִיותָ (יְרֵמִיה
נָאָ לְחָ), בְּתַהֲלָם, וְהַזָּהָן אַחֲרָ, וְאַחֲרִים כְּמוֹהָם. וְדָעַ כִּי פְּתֻרוֹן אַחֲרִי הַשְּׁבָועִים
שְׁשִׁים וְשְׁנִים יִכְּרֹת מִשְׁיחָ וְאַיִן לֹא, אַגְּרוֹפָס הַמֶּלֶךְ הָוָא שְׁמָת בִּימִי טִיטָּסָ, וְאַיִן לֹא
מִשְׁקָוּם אַחֲרִי בְּמִלְכָה, כִּי הָוָא הַיָּה מֶלֶךְ אַחֲרִין לִיְשָׂרָאֵל, אָךְ אָמַר כִּי בְּעִיר
נְדוּלָה שְׁהָוָה שְׁמָה כְּתָבָ שְׁעַמְדָה הַחֲרָבָן שְׁתִים וְחַמְשִׁים, וְהַוָּה בָּה גַּיְמָלִיכָם וּפְרָשָׁתִי
שְׁבָועִים שְׁבָעִים כִּי מִזְמָם שְׁגָלָו לְבָבָל עַד שְׁגָלָו פָּעָם שְׁנִיה שְׁהַגְּלָם טִיטָּס הַמָּה
שְׁבָועִים שְׁבָעִים, תִּיכְבַּשְׁנָה יִשְׁוֹבְבָתָ וְגָלוֹת בְּבָבָל שְׁבָעִים שְׁנִיה, הָרִי אַרְכָּעָמָת
שְׁנִיה וְתְּשִׁיעָמָת, וְאַחֲרִי חָלָקָ עַד כְּרוֹשָׁ שְׁבָועִים שְׁבָעִה, וְאָמַר אַחֲרִי כָּן שְׁבָועִים
שְׁשִׁים וְשְׁנִים, וְחָסָר שְׁבָעָ מִהַּשְּׁבָועִים, וְהָוָה לְהַגְּבִּיר בְּרִיתָ וְרְבִים שְׁבָעָ אַחֲרָ, הָרִי

שלמים הם, ואחיך אמר וחצי השבוע ישכית זבח ומנחה, והוא חצי השבוע השלם שהקרים, וכבר פרש הכל פירושו שלם כאשר פרשי הקצים: ואני בנימין נפלאי מה היה לו לקרו להרכות דברים מרכבים הכל, כי מה חדש בפרטונו על ריבנו, וכל דבריו ודרקוזי גלויים היו לכל, ולא בחר בהם ריבנו. ואשר אמר כי לא חשק בצתת להיות בית יסוד רק פחתת, אמנה פחתת היא עצמן, כי וכור אני ברותה העיר (ישעה לב יט) סן ברד, והקרו הרד חרדה וירד:

כבד. באשמנים (ישעה נט). באמת פרשו ריבנו כי הוא לשון חזק, אך מכל מקום האלפ' נוספת, ולא יתכן לדבר בו בלא אלף' בשם:

קבה. תשאנן. תשאנן אל רוח תרכיבני (איוב ל כב), לא ירעתו لما נזכרנו עליון, כי תשאנן תשא אותה ותרכיבני אל רוח כמו על רוח, ותמנוג ממני חכמה, יותר היה לדرك על ותמנוגני תושיה, שהוא תמנוג ממוני חכמה, כי השאנן כל העורקים לפועלם כך הם, תשמרי, תשמר אוות, תוכרני, תוכרו אותו, וכן כלם, אך תמנוגני איינו תמנוג אותו מפנוי תושיה שוכר. ונשוני (בראשית מא נא), אמר ריבנו שהוא דנוש השין, וכן הוא, ופרש כי הדרש בעבור נזין נשוני, ולא מצאנו דגשות שיין לעולם כי אם בעבור שיין אחרת, כי אם בנזין ואות איתין עליון, כמוasha, ישח, וכי השה ברעך (דברים כד י), כמו תנשה וושה לך אלה (איוב י א), אך הוא כמו חנני (בראשית לג יא), נשוני נשוני, דגשות שיין בשין אחרת, כמו אשו הנורולה (דברים ד ל) שהוא כמו אשון, ומורה עליון זכרו זאת והთואשו (ישעה מו ח), והישרפו והכוו ביבשת שפעם, ועוד כי אין דגש בעולם אלא על אותן קומות, כן בכל המקרא אין זו אמת, ובשני נשוני הרי היא מתארת, אך כאשר יהיו שתיהן נאמר כי העין זיו סבבון, והבית הראשונה נבלעת באחרונה, ועל זה נפלאי אין לא ראה ריבנו וזה היה דעתו להבליע נזין באותיות הדגושים בין לפניהם בין לאחריהם, כמו שעשה במלת יקח, תקח, אמר שרצו נקח, ובאשר אמר נקח בכך היה יכול לאמר קנה אם דעתו כמו נשוני כי נזין נבלעת בשין והוא אומר נשוני שהיה שרצו נש הרים ורוחוק, וכבר באורי המדרדקדים דבר זה, כל אותן הנבלעת אחר אותן איתין הם ליין כל מעת מצער יקח, תקח, דינם ילחת, וועוד הביא מלה אחרה בגין נפעל ושני כפירים נתעו (איוב ד י), דינם נלחש עקור מחלעות, כי אם היה מן תעה היה נתעו בשקל נבנו ללא דגשות התין, ועוד כי אמר נתעו על שני הכפריים ולא על עצם שיהיה כמו ויתעו לבלי אובל (איוב לח סא) שנאמר בכפריים: ואני בנימין או כי הקורא שנה ברואה והאיש משתחאה להראות יופי חכמה, כי לא אמר ריבנו בנשוני על דגשות השין כי אם על דגשות הנין, להביא נין אחרת, וכן הוא, ושני כפירים נלחש נם אנחנו פרשנו כן נפלו מלשון מלחותות כפירים נתין ה (תהלים נח ז), והלמיד חסירה כמו לך, ייקח:

כבו. ואשה. כי לא איוב יתרטני ואשה ולא משנאי עלי הנדריל (תהלים נה יג), פרשו רוכותי כי על אחותופל אמר דבר זה, ואמר אתה אנוש בערבי וגנו. ופרש דונש והורה ריבנו על הוויפם ועל דואג מכל' ופתרי נבן מادر:

קבן. שפֶּבֶס. לא עשה שפמו (שְׁבֵבַת כה), על שפם יעתה (ויקרא יג מה).

המיס שרש: קבה. וישבותי. ושכתי כי עליך (שמות לג נב), פחרו دونש לשון סכך ומנחם אמר לשון נדר, במלמר הלא אתה סכת בעדו (איוב א' י) ורבנו הודה לו, ולא הבינו, כי סכתי שרשו סכך, כמו שכתי קלוחי, חותמי דלחות, כלם מבעלי הכלל. וכשה בערו כמו קמתן קם, סכתן מן טך, הגני טך את דרכיך בסרים (ושעב ב). ופי' סכת בערו שפת קוצים והרולים בכל שכתיותיו כמו שעושים לננות וכורמים שלא ייק בהם נך עשייה לאויב, ומעיר על זה וכעד כל אשר לו מסביב, שלא יכול להזיק לו, וכמהו ויקן אלה בעדו (איוב ג נב), וכמוهو הטר משוכתו והיה לבער (ישעיה ה ח), וככל ואמר פרץ נדרו והיה לתרמס, ואשר אמר מן הצער שם כפו, והלא אמר שם עליה, וכן היה, כי סכך עלייך שכתו נולו: ואני בנימין או' כי נם רבנו שמואל בה פירוש סכת לשון מחיצה וקופה ולא לשון סכך שלמלعلا בעין נג משתי אותיות הוא כמו מן כס ויקם, מן טך, ויסך ברותיהם ים (איוב לח ח), הגני טך את דרכך (ושעב ב ח), אבל שכות בענן לך (איינה ג מ) הוא מן סכך, כמו מן שכוב שכות, אנבי שכות (ש"א כב נב), נתיב בהדר, מן שמות שמות ושותף (יזוקאל לו ג), וכן סוכנים בכנותיהם (שמות כה ב), טך לשון מחיצה, סכך הוא נג מלמעלה, וכן הטר משוכתו והיה לבער (ישעיה ה ה), מחויצת הכרם היא, כמו מן שב מושבה, סן לען מלונה, כך אמר מן טך מסוכה, אבל מן סכך יאמר סוכה, דנש החת ב' החצרה: קבלת תרגלתי (ושעב יא ג), כבר אמרתי כי החת' במקומו ה"א, וכן תיו' תנכו לרוגליך (דברים לג ג), כמו גנו לרוגליך:

קל. ראה רואי בחור אדרוני נאוני חלי החכמה וערדי המזימה רבנו יעקב נ"ע שהברחים להודיע לבני אדם נכורות הפעלים, ויש מהם אישר לא יהבר, ואיש לא בכיה יגבר, כי אם ברעת בשיר דבר, ובראש דבריו אמר, ועתה אם אתה תשוחר לבקר ולצחר, והיה לו מעט להתחזר במלה לשחר עד אשר יראה בשמות איך יفردו לשני ראשי הבהיר לאחר שמות מהפעלים מחלקים, והשני לפיעלים דבקים הדבקים, יששר (בראשית ל יח), מן שבר שברתיך, שמעון (שם כת לג) מן שמע, יהודה (שם כת לה), מן אורדה, זבולון (שם ל ב) זבלני, ובדר (שם ל ב) זבדני, וכן סתר, וכן, דורך, אלה ואחרים מלבד אלה נחקרו לשימוש, סתר תפטרון, הסתיר, והשמר לך פן תשמש בהם זולתי הבנינים שנמצאים לשון סתר נמצאת בבניין חוק מאותבה מסתורתה (משלוי בו ה), הרי מצאת כל בניין חוק סתר, סתר, מסתר, מסותרת, מסותרת, ואיתנו אסתור יסתה, ונמצאתה בהפעלו הסתיר, יאמר מסתיר מסתירים, מוסתר, מוסתרים וככל בניין הפעיל ונמצאתה בגעעל נטהר, יסתה, כי נטהר איש מרעהו (בראשית לא מט), ובחתפעל אבן אתה ה' מסתיר (ישעיה מה טו), ושמותינו כי, סתר לי (תהלים לב ב), מסתר, יהי עליכם סתרה (דברים לב לח). וזה לא אל יוך לבןות שט האחד מלך שתאמיר פתרון כמו שברון, וכן זבד לא יאמר זבדון כמו מן זכר וכורן, והלא יובלני יובלני קאב אחד להם, והשם מן יובלני זבד, ואין השם מן יובלני זבל, ולא בן זבולון זבולון כי אם זבול, נך אין השם מן יובלני כי אם זבד. ורבנו לא בחר ללבת אל עיר השמות לבנות הדבקים ולהפריד המחלקים כמו פום בית, אין רשות ביר איש

לחדר לשונות ולאמר אפס על סופי ואביה לבתי, או אם ירצה מן הפעיל אפס אביה כמו אשיב אקים, או מבניין חזק אפס אביה כמו אקים, וטיס ברת כמו קים דברי הפורים (אסתר ט לב), והיה מבלבל לשחק ולא היה מפזר בין היום וחדרש, ועל כן תמהתי מאין מצא רבנו פועלה מצמר צחר (יחזקאל כו יח) שאמר לבקר ולצורך, ואמר רבנו בדיקון ברוב דבריהם אם היה ציריך יאמר כך וכך בדבריהם לא אמרו, נס החכם ר' יהוחה הלוי הנזכר קשטי טעה בדיקות באמרו אחלי נעימות, כי לא נמצא תוחלת כי אם מבניין חזק יחלנו לך (תהליט לנו רב), יהל ישראל (תהלים קל ז), והרשך יהל, והיה לו לאמר יתלה נעימות, ומן הפעיל הויה לדריכם (איוב לב יא). או מן הפעיל של מהלי עין ויתלה עוד (בראשית ח י) כמו יוקם, ויהלו עד בוש (שופטים ג כה) כמו ויקיטם, וממנו היה לו לאמר החלות נעימות, וכן באומרו הוא מורייח הוא מעורב, ואין מורייח בעכרי כי אם זורה, והוא הביר והודה על טעותיו, כי אמר בימי קטעתו יסד אותו, וכן טעה הפיטן הראשון בחיבור השמות המהלקים לעמלים באמרו היכל אשר נקם, מן קמוש ווהוה (ישעה לד ג), ואשר אמר משוחמת ומושפה מן שה רישפה (שמות לט יג), ואין להסביר מכה שפרשתי על או ראה ויספרה (איוב כה כו) לשון ספריות, כי לפי סכירות העוסקים פרשטו, לפי שלא יתכן בענין אחר כמו שמספרש לפטלה, ואם לא תהוו לא היינו עושים פועלה מן ספריות. ואמר רבנו שיאמר מן מר תמורה כמו מן קם תקומה, שב השובה, ولو היה נס תדושה מן דש, ואני לא כך למדנו כי השמות יש להם גנות באותיות נוספות באחותיהם, יש מהם שנמצאו בתיז כמו תקומה, תשובה, תרומה, תנופה, וש במים, מהומה, מבוסה, מרוץת, מדושית ובן גרכי (ישעה בא י), ולא יהלפס בין מים להיו'זין תיז למם, לא יאמר מרומה, מקומה, ולא מן תכוונה מבונה וכן תנופה מנזה, וגם לא יאמר מן חודשה מעודה, ולא ההומה, חboneה, תרושא, כאשר סבר רבנו, אך אם נמצאו כמו תשובה משוכחה יאמר ואלו חלוקן העניין, וכן נמצאו השמות מן ישב, ילד, יצא, במים ובתיז, מושב, מולד, מוצא, תושבים, תלודות, הוצאות, ולא נמצא מן ידע תודע כי אם מודע, ולא מן ישי' חושע אלא מושע, האל לנו למשועות (תהלים סח כא), וכן מן בנה כליה נמצוא תבניתת הכלויות, ונמצא כלין מן כליה ובנין מן בנה, ולא יאמר מן כליה כלין בשקל בנין, ולא מן בנה בנין בשקל כלין, ולא מן עשה העשת, ולאמן ראה תראות וכן פנה הפניה, כי ילך אחרנית מטלאכת התבנית, וכן בשלמים תלבשות, תחבותה, מן לבש, חבש, ולא יאמר מן עמד תעמודה וכן שלחה השלוות, כי לכל אחד יש שמות עומדות על תלם והברחים לא יסינו נבולם, ומאשר אמרותיו יש די למבחן כי לא יערנו דברי רבנו בזה, ולא כאשר אמר מן פנה פנני ומן עשה עשיini כמו מן בנה בניני, קנה קניין, ואשר אמר כי יאמר מן מר תמורה אני יורע כוונת דעתו אם זה המר שבננד מחוק או מלשון המר מירנו (ויקרא כו ל), אך מלשון ימירנו לא נמצא ממנה בעבור אשר לא שמשו ממנה כי אם מבניין הפעיל, המר, הימירו, מומר, מומר, המר, הצווי המירו, איתין אמרה, ימר בערוי או ימיר בתוךך, כי לא יוכר בנין מר ממנה כמו קם שיאמר מר לשון המר ולא מרו ולא מיר כמו קום, שוב, ולא אמר במקום אמר כמו שנמצא אקס ואקיס. ואמר רבנו כי התמהתו ותמתו (ישעה בט ט) שרשוי תמהה היא אחותיות, ואני תמה איך לא

פסקו כי התמימותו התיישן של התפעל כתמי'ו הכהנגי'ו: ובחלק א' אמר, فعل האחד של ב' אותיות אין, בא, גדר, דש, ומלה גדר נבון מוצאו מלשון יונדרנו (בראשית מט יט) שהוא בישקל יצורנו מן צד, מי הוא הצד צד (בראשית כו לג), ואם לקחו מן הגיד הנורה אין בישראל ואת התעוורה: ובחלק ב' היביא אור, טבו, בוש, ויהה אמר, אך במרה רלגן להקל כי להטופי הלה, כי היה לו לזכור הלק כי בהטופי העין כמו משה עבדיו מת (יהושע א' ב') והבריו, ולא אמר מות כמו קם ולא מות כמו טוב, אור, והבר מות, לנו, וה, כן, נבון, ליצים, מותים, ולא יאמר מותים, ליצים כמו شبבים, קמים, ולא מותים, לוצים כמו בושים, עופשי כי מלאה שוכרתי שם התאהר, ומית ימצא עבר ושם התאהר, יומת המת (דברים ז' ז'), אך כאשר השימוש מהם חורו לנורת שב, קם, קמת, שבת, כמו כן לצחי. זהות, מטה ברגשות התהי' בעבר אחרות: ואמר בחלק ד' נבק, נדר, נרב, נהנה, נקח, שמא יכול לומר נבק מן ונבקה רוח מצרים (ישעה יט ג') שהוא בשקל ונפלה, אך נדר אין במקרא כי אם מדרך הסברה, כי שרש הנדר נדר, אך נדר אינה מלאה, כי לא נמצא מלשון הנדר מבניין כל שנלמוד ממנו שרשו מבואר כמו נפל והפל, ולא מבניין חוק, כי לא נמצא נדר, ורבענו שמא היה דעתו לנלוות לנו שרש הפעלים או אך הם משמשים לשון עבר, וכן נבו שאמר איינו בעבר לא שרש ולא שימוש כי אם בו החזר כמו תם עונק (איicha ד' כב), וכן החלם בשקל תמס סכוב, והבוז תבזו (ישעה כד ג') שאמר אין שרשם כי אם בוז, והם מבניין נפעל כמו הכוון תכון, הכוון תכוון כמו השמר תשמר והבוז תבזו דינם הבו תבוז והם בשקל הבקוק תבוק (שם) שדרנים כמו הבקוק תבוקמן הנה ה' בוקק הארץ (ישעה כד א'), אך אשר אמרתי כי יש נבק נמצא בעבור אשר נמצא ונבקה רוח מצרים (שם יט ג') בלבד רגשות הקורף, על כן דנתי אותו מן נבק, כי אם היה מן בקק, היה ק' ונבקה דגשנה והב' פתוחה כמו נשמה אחרים (ונריה ז' יר), ונדרתו נאות השלום (ירמיה כה ל'), וזה לך האות להכיר בין בעלי הכהפל ובין בעלי הנזון כמו סכוב ונבק ובבק ונתם ותמס ונדם ורדם, כל אשר תמצא בו הנזון קבוצה באותו מלה או באחרות דומה לה ולא רגשות אותן הכהפל חרידנו לבעלי הנזון, כמו ונבסה, ונבקה, ידמו כאבן (שמותטו טו), וחותמו ימי בכוי (דברים לד ח'), שרשם נדם נתם, אך מי דחקו בהבוז תבזו שרדן אותו נבו, כי אין נזון בכלל המקרו שזור על זה, וגם ונבואה בהח (ש"א יד ל') דגשנה היין, ואשר אמר נכח כמו כן איינו בעבר כי אם לחת, והלט"ד תחבלע בעק' במלת יקח תקח, דינם ילקח תלקח, ולפי שלא מצא למ"ד נבלעת ברגש שלא בחברתה אמר כי שרשו נכח ויושמש ממנו בלשון, ואמר נכח כמו נחן, ובעבור כי רב הבלתיים נזון ומעט יוד' ומעט מצער למ"ד, כי אין שם כי אם זה במלת יקח ואחרת ושני כפירים נתעו (איוב ד' י') שענינו נלחען, וכבר פרשתי אותו בס' וכרכן. ואמר כי אם היה צרייך יאמר מן נבק הביק, ואני אמרתי אנלה אונך לאמר כי לא נמצא מושרש זה לא מן נבק ולא מן בקק מבניין הפעיל כמו הביק הנדר הפל כי אם מבניין כל מן נבק נבקה, ונבקה רוח מצרים, והוא יהיה איתנו אבק, יבוק, תבוק, כמו יפל, ואית איך לא דנתן הבקוק תבוק הארץ מן שרש נבק, אשיבך מלים כי הזרוונו עם הבוז תבוז שרששו בוז דנתי הבקוק תבוק בקק, ויעוד כי אם היה מן נבק היה אומר נבק תבוק בשקל נפל תפל, ואם מן הפעיל היה או'

הבו תבוי כמו הפל ח菲尔, כי אין משקל הפל חעל בעברי כי אם בוגורה אחת שמצואתי אני ורמתי אותו מהפעיל כהחוק כפק (יהוקאל נב' נב'), כהנודע עשן (תהלים סח ג), על כן יכול شيוה הכוח תבוק מן נבק בדברי רבנו: ואמר בחלק ה', כי אין ויו' השובי בעבור יוד ישב להיות כנשות צויד יסוד בעבור ראותו והיכל תופר (ישעה מר כה), בהוסטם יהר עלי (תהלים לא יד), בהרגשת הוין, ולא הרגש כי זה בוגין נבען כן הקו ואזרתו בעבור הרגש לנין נבעל, וכן אמר גושב, אושב, יושב, כמו יוסר, וכן נושא, אושע, יושע, ומן נודע אחריו הורע (ירמיה לא ט), וכן נולר בהילד לו (בראשית בא ה), אך בוגין הפעיל אין צריך דגש, ועל כן החילפו יוד השורש ווין והניחום ואמרו הושיע השובי הולד, כי כבד על הלשון הוшиб או היניב בשקל השליך, ואותיות אהוי קלם להחליף ולהפוך ולהמך. ואמי יש פעל של יוד שלא הפל לעולם בירוד יטב, יפה, יכט, יחש, כי מן יטב יאמר מיטיבים (שופטים יט כב), ואיתיכה עמוק (בראשית לב י), כלם מלאים, וכן אמר במסורה, למה לא אמר רבנו כי כל דרך חוטפי יונד כמו ידע, ילד, ישב, יודה, לעולם לא חפלנה היידיין בוגין הפעיל, כי היידיין הן ווין, כמושיב, מוליך, מורייד, וכן מיטיב, מיטיבים מבניין הפעיל, והם מין חוטפי פ"ה, כי אם היו חסרי יוד היו מקימים, משיבים, מרימות, כמו חוטפי עין, ואשר אמר מן יכט שללא חסנה יוד היאך תחכר כי שם התאר הוא יכט בשקל חכם רשות, ופעלו נבנתה על משקל חוק שלא לחסר הפ"ה לא אבה יכט (רבאים כה ז), יכט אותה (בראשית לח ח), כמו גדל אותן, כי אילו היה משמש ממנה מבניין קל היה מסתר אותה או מבלהה אך לא לחסר אותה מהבתיבה, וכן יונד יפה עשיתיו (יהוקאל לא ט) יסתירה ולא יחרנה, ואחר הוא בדרקון האות הכתובה כמו הנחה בין שתיאות כמו יוד ישב בוישב, יוד יונד בירוד, ואמר יוד יינה כלו נשוי יטב, וכן יוד יחש לא שמשו ממנה יירק ירוק, ולא שמשו ממנה לכנ לא נסתירה היונד, וכן יוד יחש לא שמשו ממנה כי אם בוגין התפעל שהוא בוגין חוק, המתיחסים (עורא ב סב), ולא יסתור הפ"ה ממנה, ואמר עוד פעל של יוד יכט, יגור, יגורתי, יכולתי, ולמה לא חלקו חלק אחד וימנהו בחלקים, כאשר החלק בוש, טוב מן קם, שב, ואמר יש יגור שם דבר כי אם שם התואר, כי מנורה שם הדבר ממנה כמו מנורת רשות (משל י' בר), וכן מנור מסביב (תהלים לא יד), שהוא לשון פחד, והוא שם דבר, אך יגור, יכט, קטון, נдол ודמיות שם התואר יקראו בשם חכמי הלשון, כי האיש היגור הוא האיש המפחד שיש לו פחד ואין המפחד שם דבר: ואמר בחלק ו' כי יונדו (אייה ג נג) שרשנו נדה, ואינו כן כי אם ידה, וטווב הוא לחברו לנמצאים כמו ידו אלה (ירמיה ג יד), לזרות את קנות הנשים (וכריה ב ד) מלחboro לשרש שאינו מעוניין, כי שרש נדה מן המנדים ליום רע (עמוס ו ג), מדרכם (ישעה סו ה) כמו מצויכם, והם לש' גדי ורוחק, ומשרש זה ומעניינו אל אשה נדה לא קרב (יהוקאל יט ו), אשר לא יתכן מן נדה כמו בנדת טומאה (ויקרא יט יט) שהוא בשקל סכת, גות העצמר (שופטים ו לו), דבת רכבים (תהלים לא יד), ואשה נדה דינו נדה בשקל נראה בעומד בו לנכח, על כן נאמר יונדו שרשו ידה, וונשות הרלת' בעבור יוד השרש, כמו אצוק מים על צמא (ישעה מד ג) שרשו יצק, אך ידו

מבנהו הפעיל כמו הדרה, וכמויו ידו נורל (ויאל דן): ואמר בחלק ז' נוה, נטה, נכה, ומיתן ידעת אם רעטו באלו החקים להורות שרש הפעלים כמו הוה, הכה שרשות נוה, נכה, ואין נכה שום فعل בעולם, כי מן בגין כל לא נמצא כמו נטה שנמצא מן הקל וכן הכהר, או אם היה דעתו להורות בignum אין ידברו מהם כמו קם, שב, אור, טוב, כי אם להורות זה ובא אין فعل נוה ולא נכה, ואם להורות השרשים שרש אחד הם קם, שב עם אור, טוב, בוש, כי שתי גבורות אלו חסרי עין, ובאשר הוא עין אור טוב וויוין בן עין קם שב אלף בריאות הכתובות וקאמ שואן (הושע יד), ורامة ישבה תחתית (וכירה יד י), מן קם, רם, וואעפ' שרכם אינם בתוכים הקטן יורה עליהם כמו החולם על אור, טוב בשן ההוין נקראים, ובאשר חלק אור מן קם לטה לא חלק בשלמים חfine מן שבר וכן קפונתי מן שתרתי, אם בא להורות חלקי הנורות, זאם להורות גבורות השרשים לא ייעו לחשבונן, כי אינם יותר טשמנה, השלטם, חסרי פיה, חסרי עין, חסרי למד, הרים משתוי קצחות כמו יתרה, יינה, חסרי גוין נתע, גדר, חסרי יוזד ונבלעת ברגש יציר, יצק, ובבעל הצלב כמו סכוב, שלל, בז, ועוד אם ירצה להוטף הפעלים שיש לנו נזון באשם והוא בסופם הרי הם ט', ועוד אם ירצה להוטף חסר פיה שהיא למד אינה כי אם מלה לקה והר יוזד, כי אוחם המרכיבים שהביא בחלק ט', שוטטו, כוננו, וכוננו ברוח אחד (איוב לא טו) שהוא בגין כל כמו יצדונו למחפות (תהלים קמ יב), יעדנו והוא יעד עקב (בראשית טט יט), ואשר הביא חלק אחד נמוג ונכון, נמוג מן ותמננו (ישעה סד ז), שכן מן יכין, תכין, לנו, אל ילווע מעניין (משל ג כא), אעפ' שנמצא אחר (ד כא) דנווש הלמד אין וזה בעבור נזון, כי אם בעבור הנה כאשר בארץ בוגאין, וכן לילין שניים שרשים נלן, לו, וייה נלו בשקל יכול וכן ילינו, מלניטמן נלן הלין ברגש הלמד, הלינותם (במדבר יד כת) מן הlein רפי, אך נלו (ישעה לד ד), ננוו (נהום א יב) דינם נללו, ננוו: ואמר בחלק י' מן רומם רוממו, רוממי בתודות (ישעה כג ד), פעמים הטענו למשקל חזק כמו וייחטום, התורמתתי מה חזק ראה בשתי מLOTות אלה שקראמ חזקים, ולהלא בכל מקום קורא לרוגשים חזקים, ואמר כי בלתי משקל חזק אבל תפלה משקל כל כי הדינש להרטון למיד, וכי לא ידע בכל אלה כי תפלה, תחנה, תחללה, הדגשוה לחסרון הצלב, ולא היה לו לומר על תפלה משקל כל, והלא תפלה שם דבר, וכי הביא השמות במשקל הבניינים החקים או הקלים, או דרך בעלי הלשון לאמר על השמות כל וכבר כאשר ימצוא אחד דגוש ואחד כמותו רפה כמו חכם, נגב, שהם שם התאר, וזה מהרפים וזה מהרגשים, וכן בשנות כנור, ביר טהראנים, קשור, בישור מהרפים, ורבים רומיים, אך אם רזה מפרק על השמות, ורזה מוצאת אחד דגוש ואחד כמותו רפה היה לו לומר זה, ובמלת תפלה וחבירו, וכן מגלה, מסכת, מסלה, מהלה ורומיים בגשותם לחסרון הצלב, וכמוות מננת לב (אינה ג סה), וכבר פרשטיו למעלה, ואמר כי נקה, נקייה הפעם מפלשותם (שופטים מו ג), בגין חזק והונין יסוד, ואם בינה שמעה ואת כי יש מה הלשון בגין חזק כי לא ינקה ה' (שמות כ ז), אל תנகחו (מ"א ב ט), תנקיי (איוב ט בח), והם פועלם באחר לא בעצם, ה' המנחה והאחר נושא שם, אל תנקחו, שלמה המנחה ושמי האחר או יואב, אך נקה האיש מעון (במדבר ה לא), נקה

המכה (שופטים כא יט), נקיות הפעם (שם טו ג), אין כשר סבר, כי הם מבני נעל ודים וננקה ונקייה, כמו נkeh נקנית, וכן דרך הנפעלים כאשר תהייה נין פ"א פעיל במו עליה נרף (ויקרא כו כו), וננטש העם (ישעיה כט י), וכן נקרים דברי אמרת נקרים נפעלים, ואינו מן נכר אותו אלהים בידי (ש"א כג ז), כי זה פעול ולא נפעול, ואומר בחלק י"א אמר, בשור, נמר, ונקרים קמץفتح כדרך פעול עבר, ומלוון בשורה לא נמצא בשור בעבר ולא בשורי בקמץ כי אם בשורי בחירק, מכשר אתן (ישעיה מא כו), לא יאמר בושר אתן כמו שומר, כלם מבנין דגש ולא בא ממן מבנין הפעלי הבשר, ועליהם ועל הבריםם שהם שלמים כמו נמר, שמר דבק, ל'קח, נכה, כמה, אמר שהם שלוש אותן יסוד ועניניהם משתנים לכמה עניינים, ואני תהה למה לא אמר על רוב המקרה שהם שלמים בעלי ג' אותיות ענייניהם משתנים, והלא כל יודעים כי אין שמר בענין לך איך יאמר דבר זה בשרש אחר של שלוש אותן פקד, ויש לו לשרש פקד ג' עניינים אין זה כמו זה, ואין להודיענו כי אין בכל התורה עניין אחד כי מודעת זאת. וכאשר יאמר בין ויאמר ובין ויאמר אין בהם שני עניין, וראיתי ויאמר נקוד בספרו בקמץ ואינו כי אם בפתח כל אותן שבתקרא, ואמרו המדוקרים על זה כי הרו עללה מדינה באתנה או בכוף פ██וק, כי עללה מן פתח קטן לפתח גדול, ונס ראייתי נקוד בספרו ואהוב אה יעקב (מלאכי א ב) אל"פ בעריו והוא אהוב האל"פ בחולם, אך אני אהבת אהב (משל ח ז) האל"פ בעריו והם ואהוב בשקל ואומר, אהב בשקל אחר עד עתה (בראשית לב ח). ואמר על אמר, בשור, נמר ותבירם, אלה של ג' אותיות לא תפל אחת משלשות לעולם, ואמר כי כאשר תהייה אל"פ בראש התיבות של פעול של א', אותן השמות נבלעת היא ודי באחת, לא ורקך בה, כי לא נמצא הבלעה בעברית ובערבי אנדגנטם כי אם למקום הרגשות שנבלעים ברם אותן שקדם כמו יון, ידור, יטע, יסע ותבירם. אך אהב, אומר, האלפין של העתיד, ואלפי' השרש נחלפים בוין שאחרי האלפין, והחולם עומד במקומו, כמו ולעמשא חומרו (ש"ב יט יד), אמר אל אלה (איוב י ב): ואמר על הפעלים כי כלם יהיו במשקל קל וחוזק, ולא יתכן, כי כל פעולה יש לה גדר כבירה או קלה, כאשר נמצא במרקא: חלק ייב הביא בו הרכבים, מהמה, שעשע, ברסם, ואמר כי יבואו למשקל קל וחוזק, ועתה אבל לך דרכם וחוץ ערכם, ושעשע (ישעיה יא ח) נכלה בו הפ' שהוא שיין, כי שרו שיעע, ודומתו ולגנתיך מן הסלעים (וירימה נא כה) שרשו נלל, ונכלה הפ' שהוא ג'. ועוד אמר כי ושעשע משקל קל, לא יבנה ממנו כי אם משקל כבד בתוספת מ"ס, הדועל משועשע, הפעול משועשע, כי אין חוספת מ"ס במשקל קל לא בפועל לא בפועל, וכאשר אמר יכרסמה מבניין חוק אמר, כי השבא של הויד יהוה על זה, ולמה לא דין ושעשע דין זה, כי אין תהיי תשעשעו שבאית בחוק בניין חוק, ואמר אם היה יכרסמה (תהלים ס ייר) מבניין קל היה יבנשאה, הנהיתה דבר הזה או נשמע כמו כי שבאיין זו אחר זו, אך לא שם אל לבו זה, כי אם תאמיר הראש תהוה נהה והשתיט נעות הנה לא יהלו העברים בשתי שבאיין, כי כאשר אמרו רואבן והוטיפו עליו ויז' אמרו רואבן, היהו בשוק ולא בשבא, בעבור שאין יכולת לחבר כי שבאיין בטהלה התיבה, וכאשר אמרו נפתלי שאין בראשתו שבא והוטיפו עליו ויז' לא שנו אותה, וכן בפעלים ושמורות, ושמורת,

וכratherם, וכorthy, ואם היה שיחבר ה' שבאין בראשון יניהם וינווע השילישית כמו יכרסמנה, אין זה כי אם בסוף התיבות, כמו יפתח אליהם (בראשית ט כז), וישב ממוני (במדבר כא א), וירד מיעקב (שם בד יט). אך כאמור כי באים ב' שבאין יניהם האחת וייניעו השנית, כמו ישמעו, יישמרו, ולתנוועה השבא השנית נ' הלקם, כאשר הם מפוזרים בס' הוכרון, וכאשר פרשטי לטעלה דעתינו במלת יכרסמנה. ואמר רבינו כי במשקל חוק וקיי, ויטן, כמו ויקעה ויתעה, دونמת יוציאו, ויזוחה, ואמת הדוא מהותה, אך ויתעה איננו נראה ולא נהיה כי מלשון הדוא משקל חוק אייה, ומין היה לא נהיה כי מה יהוה ענן היה והיה, מה נאמר בו שעשה, שהרי הרבר הווע רוחוק לבלי חוק. ואמר כי אויריך דטערטי (ישעה ט ט) הייזד נספת, והיה לו לאמר כי הוא נספהת, כי דינו היה אוניך, ודומה לו ישחרר שהשין נכתבת ולא נקרה, מה לנו לדמותה הנקרה לשאנינו. ואמר בתיבות הנקרה יעלעו (אווב לט ל). רוח עווים (ישעה יט יד). אוורע, אהמול, ועין יעלו היא הלמיד שנכפלת בון, שרשוו לוע מן ושמת שכין בלועך (משל ב'), וכאשר נכפלת הלמיד חסרה הוועו, וכן עווים נכפלת העין, כי שרשו עזה מן געשה לב (משל יב ח), אך אוורע, אהמול מה נכפלת בהם, והחותסת אחד מתוספת אמתהינה שהם האותיות הנוסףות על השמות, כאשר פרשטי בוכרון. ואמר במלת ווישחו שהוועי חוק, ולא ידעתי מה חוקו, זואמר יש פעל שה' המשנה נבדות האדם (ישעה ב יז), ואין שרשוו כי אם שחה מלשי והלכו אליך שחוות (ישעה ס יז)... וכן ישותו במענות (אווב לח ט), לול' הח' היה דנס במשקל יסובן, ואמר יש פעל נשח, כמו ווישח אדם (ישעה ב ט), והוא שחה, כמו אשר לא ימד (הושע ב א) מן מדח, וענינו ימד מהנטעל, וכן אמר שחי ונבעורה (ישעה נא ב נ) מן ישח, כמו דען ירע, ולא הביא ראה כאשר הביא ר' שמואל הנגיד מן ווישח בקרבן (מיכה ו יד) במשקל ווישק תחן לנו (תהלים סח ח). חptr' ה' נוכיר בעל כל אשר גמלנו ומתחומות העלנו ומצרות גאלנו:

אנוש שלל סורה, להקה ולתורה, ומכלל סורה, ומרוח
בבינה הרבק, וודעתה תבק, ועם בין האבק, ועם כל
מדרעים
ושיים שעשועץ, בטוב מדריך, והו ריעיך, חכמים
דבריך כלכל, וטיעך האכל, חboneה נס שלל, ושיטם
וירוש ונכונות, לבש כשרונות, וشيخם הבינות, בראשך כובעים
תboneה ומוימה, לך יהו חומה, ותהייה החכמה, לננדך שעשועים
וחתרע לקצונים, חכמים ונבונים, ודע אתה שבנים, ואיפה הם רועים
למד מטיב טעםם, וחתבון תטם, ועתה חקרא בשםם, קראם מודעים
שאל ודורש איה, מקום שבתם והוויה, ולעד אל תהה, מהלל התועים
בחור מנבראים, ענויים לא נאים, ונתקים כפראים, וכשווורים גועים
וכל יודעי ספר, בריהם אל הפר, אשר אמריו שפר, ואשר מביעים
ואך יאות לאנוש, לאיש צדיק ענווש, נבן לברט دونוש, חכט לב חט דעט
רבש דת מפי זב, באומרו אין כוב, הנמצא איש עז, מקרו מים גובעים
ומוכיה אחריו, להצעירקו אשורי, הלא כל מדבריו, בנכת נשמעים
כמו פתיל צמיר, מדרבקים חמיד, למביין עם תלמיד, ורשים עם שעועים

עריבים נאצלים, שתולים נטלים, בהור ומנורלים, כננות ונמשעים
מנח חוכיה, ובתום השניה, לאיש לא הינה, שתות טים רעים
והרים יד על רם, שקלו בשורים, ונבר נברים, באון ומתר לעים
ומשקל החרוּם, שתולים כארום, שכלו נאהום, ודעו הנערום
אני מצריקוּ, אבאר ישrhoּוּ, ولو אענדחוּ, רקמות זכבעים.

עד כה נשלמו תשוכות דונש ומנים אשר הוכחה בין שנייהם ודעתך אשר
גלית על דברי רבנו בספר הגלוּי ויישמע הכל וויסוף לך:

ועתה אהל במחברת מנהם מאשר לא השיבו עלי, ואסדר תשוכתי על סדר
ספרו לעומת מהברתו בדבריו הראשונים אשר התחליל בלבד אלף בית
ואחרי בן ברכבים הסדריים על אלף בית:

א. מישרת. ושרה ענבים (במדבר ו ג), פליה דעת ממני מה עלה לב
לפרשו מן ושרה את אחיו (במדבר ח כו), והלא משרת בשקל
מקנה כספו (בראשית ז כנ), והמוסתרים משרה, מקנה, למבה המשרה (ישעה ט ז),
לאברהם למקנה (בראשית גנ יח), והוא מלשן תלמוד, שורה פתו בין, וסירושו
שלא יהא שורה ענבים היבשים בימי עם הרבש לעשות תהקה מהם כמנהג
הישמעאלים שאנים שותים יין, ואומר על הנoir, מכל אשר יעשה מגן היין
(במדבר ו ד) וכן, ואמר מהרגנים ועד זג (שם), אלו הפנינים, וננים אלו
החיינונים, בראית עד שיירע חטה ושוערה וחוץ במפלות יד (חולין פב עיב),
ואין דרך לזרוע הקלפה:

ב. תגרת. מתנורת יוזק (תהלים לט יא), אמר שהוא מן גרו לכם (איוב יט כט),
לשון פרת, ואני אומר כי זה טעת הוא לכל מבין, כי תגרת בשקל
תבללה (תהלים קיט צ), לשון תגרת ומלחמה, ודומיו איש חמיה ינgra מדון
(משל טו יח), אל תחטו בס (דברים ב ט), לטה תגרת ברעה (מיב יד י):
ואני בנימין אומר כי אילו היה כרבבי מנהם היה לו לומר מתנורת יוזק, שהרי
ה属实 נר, מנורותם אביא להם (ישעה טו ד), ומכל בני שתי אותיות יאמר
תשוכה, חוקת, תגרת, תגרת מן גרה:

ג. ירוד ירדנו. והביא ירוד ירדנו (בראשית מג כ) בסדר אלף בית בלשון
ירודה באותיות השימוש והוא לא כן ירדה, כי יוזק ירד שרש
כיו"ד ישב, ואף כי מצאנו רדת, שבת, מקור הם, והיוזק נבעל בס בכת:
ואני בנימין תמה מה יאמר על הים רד (שופטים יט יא) מיזיד: ד. והביא
יוזק יומו (בראשית יא ו) ואמר כי נפלת היוזק בזומתי בלב עכר פי (תהלים ז י),
ואני אומר כי יוזק יומו לא עלתה לעולם בזומתי ולא נפלת ממש, כי זומתי מן
זמס, כמו סכחות מן סכוב, קלות, חמותי, זומו מן יום, והוא מן מהברת יוזק,
או"פ שהם קרובים בענין רחוקים מהה בראשם: ד. ואמר כי יוזק יסד נפלת
מן מוסדות, וו"ז יסתהני ואוסר (ירמיה לא ח) מן מוסר, וו"ז יראוי ה' במוראכם
וו"ז ייחלנו לך (תהלים לג נב) בתוחלת, וו"ז ילד בהולד: ג. ואמר כי שרורות
לובו (ירמיה טו יב) מן ישר וגאנן, ומ"ס מחסת נפלת ביחסון (תהלים לו ח),

ואמר כי מלה (אויב ל ד) מן החיים ויבשים (במדבר ו נ), ומוה (אויב יכ כא) מן לא יהה החשן (שמות כח כח), ואני אומר כי מ"ס מהפה אינה שרש כי הוא בקהל מעשה, ושירותו אינו מן ישר כי הוא מבעל הכלול וענינו כמו הרהור הלב, ומה שאמר כי מלה מן עין חיים אין להלך בדברו זה, כי הוא לשון קוצים, כמו שתרגם יונתן סמוך חROL (צפניה ב ט), משפט מלוחין. מיה אפיקום (אויב יב כא), כבר פרשנו במחברת מוח: ז. ואמר כי נפלת נזין נקם במלת לא יקם כי כספו הוא (שמות כא כא), ונרען נשך מאס ישוך הנחש (קהלת י א), ונזין נדר מדור, ונזין נרב בירבענו, ונזין נפל ביטול, ואני אומר כי לא נפלו הנניין כלום, כי נבלעות המה בעיני הפעלים בדרך מנהג הנניין כאשר הם פיזית העலים: ח. ואמר כמו כן כי בהם ככפר (משל יט יב), והחת באחריתך (שם ה א), כי הנניין נפלת בהטו נזים (תהלים מו ז), מהמה, ואין דעת וחכמה לאומר דבר זה, כל הטע, מהמה כמו שבוי, משובח, נטו מנשה, ונח הנניין שרש, אע"פ כי קרובים הם בעין רוחקים הם בשרש, ויתכן החו מן הומיה (ישעה כב ב) בקהל שביה (שם נב ב) ומין המית נבליך (שם יד יא): ט וחבר נסכת מליי (תהלים ב ו) עם סורך לא סכתי (דניאל י ג), ואני אומר מי יתן דעתו ואמצאהו ואערכה עמו משפט אשר הוציא המלה מעיקר שורשיהם, כי נסכת מלשון שרזה כמו נסכי סיחון (ירושע ג כא), שהוא מלוי סיחון ולא משיחי סיחון. וכן ושמנה נסכי אדם (מיכה ה ד), ונסכתי כמו השירות והמלתי, סורך הוא לשון סוכה: ז. ואמר כשק יקושים (ירימה ה כו) כי הוא מן נשך ונפלת הנניין ממנה, והוא לא ידע שתורנו שכן הוא והמת המליך שבנה (אסתר ז י), ויש בו דומים כשק חatta המליך (שם ב א), ופחדון לשון שקט והנחה, ופחדון כשק יקושים, אמר ירימה הנביא כי נמצאו בעמי רשעים ישו כשק יקושים, כל אחד ואחד מכם ישר ויבנו ללכוד בני אדם ללכודם כמו אותו השך והטינה הדוקשים והרטחים ללכוד העופות כך הם מציבים פחים לבני אדם ללכודם, העיבו משות אנשים ילכוו: יא. וחבר נטו נס נעו (איכה ד טו) עם תנן צין למאוב (ירומה מה ט), ואני כן, כי נזין נטו שישמן נזה, והסיר את מורתו בנזחתה (ויקרא א טו), מלא הנזחה (יחקאל יז ג), וצין הוא בנק, כמו חרגנות סנפיר וקשחת (ויקרא ט), ציצין וקלפין: יב. וחבר ותיבב (שופטים ה כה) עם ניב שפתים (ישעה נ יט), ואילו יחשך ניב שפתוי זה או טוב לו, כי שתורן ותיבב לשון תרעה שתוריinci יבנה, הדוה צוועקת על אוירור בנה ובבנה בקהל רם, והנה נאמר לשון תרעה בבני, על כן חלוזי מואב יריעו (ישעה טו ד), כמו יצוקו, וכן שפתים הנניין שרש ופירושו דברו: ג. וחבר נשף עם חזק יושפני (תהלים קלט יא), ואני אומר כי נזין נשפה שרש, וושופני בשקל יוצרני יונדרני: ד. ואמר כי חסר ה' ה'ך מן לлечת, ואני אומר כי הם כי שרשיהם והם בעין אחר, לлечת מן יילך, כמו לשכתן מישב, וה'ך יאמיר ממנה יהלוך אהליך: ט. ואמר כי חסרה ה' הניס טן לנום וה' דקם מן לקום וה' השיב מן לשוב, ולא גודע לשליכים כי הם לשון אחר בכ' בוגנים, נס, שב מבניין קל ובבודדים הם, והניס והшиб ובחורייהם מבניין הפעיל והם עוברים לפועל, אך אם היה אומר לניס במ'ו לנויד בירושאל (מ"ב ט טו) היה יכול לומר הסורה הה', וכך פרשתיו בספר הוכרזן תוכנות הבניינים הרכדים והקלים השלמים והמלחים והעוביים והבודדים באור הטוב:

מן. ואמר כי חסירה ה"א השמו (תהלים עט ז) מן שמה, ולא ראה כי השם מבנין העילו ורינו היה השמיינו, כמו הסבו הפסיבו, ושמה שם דבר היאך תחפר ממנה ה"א: י"ג. ואמר כי חסירה ה' הגנה (ישעה כו ח) מן וינה בני איש (אייכה ג לב), ואני אומר כי אינם אחים לא בפרטן ולא בשרש, כי וינה מלשון יונן ותונה, וdnsותה ני וינה בעבור הפ"א שהוא הויר, ובdomתו ובצלמו וידיו אכן כי (שם ג נג), ידו גורל (יואל ד ג), שהם מן הדת, כמו יטו מן הטה, יכו מן הבה, אך אילו הטה מהסדר נוין ואילו הדת מהסדר יוד', והוירין והגנוין נבלעות ברגש: י"ח. ואמי כי תיזו תана חוא מבקש (שפיטים יד ד) כתיזו מה יתאנון (אייכה ג לט). ותיזו תורה שלמיו (ויקרא ז יג) כתיזו והתודו את עונס (שם כו מ), ואני אומר כי תיזו תана ותודה נספת על השמות, כתיזו תורה, תקומה, תרומה, ותיזו יתאנון ותודה לכאן התפעל, כמו והתגרתוי, והתקדשתי: יט. ואמר כי ויתאבכו (ישעה ט יז) מעין נוכנים הם (שמות יד ג), ואני אומר כי הוא היה נבוק בוה העת, כי ויתאבכו משקל פועלם, נפוצים, והעיר שושן נוכנה (אסתר ג ט) כמו וכל מריעתם נפוצה (ירמיה י כא), ופיר' נוכנים כתרונות מארבליין, הולין לבאן ולבאן כמו התבואה בארבלה לשון תלמור והוא הקברה, כמו כאשר ייע בכבירה (עמוס ט ט), ויתכן שייזו מן החטפי עין מן ועתה תחיה מבוכתם (מיכא ז ד), והגנוין מהנפערלים, ודרין נוכנים בחולם, כמו נוכנים, נוכנים: ואני בנימין אומר כי פתרי בנוכנים הכל ותיק, ועיקר בפתרי רבנו שמואל המאור הנורל, נוכנים הם, לעניהם נכבי יט, לפיך שבו אחורה שלא ידעו היבן יברוח, כי סמר עליהם המרבר את דרכם שהיה מקום נשח שرف ועקרב וחיות רעות: כ. ובאשר אמר כי אלף אטמול אווזו וודומיהם נבלה מן תמל ורזע וודומיהם היה לו לאמר כי תוספת באחטול ובאווזו ובדורו: כא. ואמר ואחותי באוניכם (איוב יג יז) כי נבלה האלף מנ יהוה דעת (תהלים יט ג), ובזה לא חזה דעת, כי יהוה דעת איינו חסר אלף, כי יהוה בשקל צוות, ואחותיו יש מפני בשלש אהות, כמו להפר את האחות (וביריה יא ז). והאלף שרש, וייש מפרשמן יהוה דעת, ותחלף האלף בה"א כמו ותחותי: כב. ואמר כי וטאטהתייה (ישעה יד כנ) מלשון רפש וטיט (ישעה כו כ), ואני אמורתי כי פ"ז וטאטהתייה כמו שנמצא בדברי רבותינו שקל מטאץ וטאצ' ביתא (ראש השנה כו ע"א). לבבד את הבית: כג. ואמר כי אני שיט (ישעה לג כא), אני הירם (מ"א יא), שווים במראה עם אני אהבי אהב (משליה ז) ומשווני בעת, והם בנקודם ממשוני, כי אלה חטף קמע וזהفتح ושבא: כד. ואמר ואכבי עלייך לא יכבר ראשו (ישעה לג ז) כי נבלה האלף במלה בפְּנַפְּשֵׁי (תהלים נז ז), ומה זה היה לנו, כי אכבי מן כי אכבי עליו פירחו (משליה זו בו), והאלף שרש בהם, ופירושם לשון אונס, וכפוף מבעל היבול, כמו זוקף כפופים (תהלים קמו ח), הלכוףagan מונע ראשו (ישעה לח ח), ופירושם לשון שחווה: כה. ואמר כי נבלה האלף ונשאו במלת וגשו במלחתם (יחוקאל לט נו) ולא ידע להפריש בין בעלי הא' ובין בעלי ה' כמו בנו קנו, והרי נסה עליינו אור פניך (תהלים ד ז) כתוב בה"א ונקרא באלף כמו קרא, מצא, והסמן' בו הלוף שיין, וששאתק' (יחוקאל לט ב) מבעל.

האלף, ששאחי כמו קנאתי לzion (ויריה ח ב), ושותם את האיפה (יחוקאל מה יי), מבعلي ה"א כמו וצויות: כן. ואמר ויכל מהתנבות (ש"א יג) מבعلي ה"א מלון נגואה, וכן והתגנית עטם (שם יד). ויתגנוו (במדרב ר' אכה) מבעלן האלף, וניב שפטים (ישעיה נ ט) הוא כמו וניבו נבזה אללו (טלאכי א' יב) כמו פרין, ותרני אגביה, והאלף יתרה על העברי: כן. ואמר במלות השווים במרה והשווים בפתחון, הנה ה' ירושנה (ויריה ט ד), ורעו ירושנה (במדרב יד כד), ואין מראיהם שווה, ולא דעת בהם יהוה:

אחל מחברת אל-

אביב. אמר מנחם כי שרשו אב, ואמר אבי יבחן איווב (איוב לר לו) כי הוא מענין אבה, חפצי ורצוינו בה שיבחן איווב, והוא טעה בשינויים, כי אבב מבעלן הכלל בשקל סביב, מענין אבוי הנהל (שיר ו יא), ערנו באבו (איוב ח יב), בשקל קני, קנו, פתו, וכבר הקромטי כי יכול היהו מנכלי הנזין, ואבי יבחן איווב לא יתכן היהו מן אבה, כאשר לא יתכן מן בנה בני כמו בניין, ולא קנה קני כמו קניין, התה אונך לפתרוני, כי אבי יבחן איווב כמו אדרני אבוי רכב ישראל (מ"ב ב יב). והוא אומר לאחר מחבריו או נגד אבינו שכשדים, על תשובות אנשי און, שאמרו שהבורה איננו עושה דין ומשפט, וכשהר גילה ויבחן רשווע או יעדיקו הדין:

אבד. אמר בפירושו הדבר האכזר, ואין אבוד בעברי כי אם אבוד, והוא עצמו אשר אבוד, וכולם בודדים בבןין קל, ואין בלשון אבדתי חפין, כי אבדתי הוא עצמו אבוד, כמו כאשר אבדתי אבדתי (אסתר ד טו), אך יאמר אבוד ממן (תהלים קמג ה), והפעלים העוכרים לאחר מאבד ומאבד. ישכח לשאול ואבדה (משל י כ) שהוא כמו אבדון, והוא חסר נון:

אבחות. אבחת חרב (יחוקאל כא). אין לו דמיון במקרא ותפרש על יהודת בן קרייש בהתלפו החיהית בעין, והאריך בדרכם מרבים הבל עד שאמר [כ"א אמ'] יהודת הוברי (ישעיה מו יג) כמו חורב, והוא אמר כי הוא בוררי, ואמר כי החווים בכוכבים לא יהוו [כ"א אמ] לעת הכרותם, ולא הבין להכרותם משלוון להברות את דוד לחם (שב' נ לה), כמו להראותם מן הראות והפנותם מן הפנות, וה"א בהוברי שרש כמו הוים, הולכים. והביא שם תחכרו (איוב יט ג), ולא ידוע מה הוא כי הכר בלבוש ערבית פנים, ופירושו לא חבושו תחכרו לי, תיעוז מצח אל:

אבל. שכח מחילקו וייש לאביו אבל (בראשית ג י), אבל אם קורר שחוווי (תהלים לה יד), וכיה פת', אבל של אם, כמו התנוק שמניקתו אמו ומתה והוא בוכה וקורר שאין לו מי שתניקהו בן קורר שחוווי, ודע כי אבל סמך הוא: אבנים. וראיתן על האבנים (שמות א טו), חברו במחברת אלף עם בית, ואין שרשו כי אם בנה מן בן בנים, אויל אבנה ממנה (בראשית טו ב) שפהרונו שראיין אספיאין פמנה, משלוון בנים. ואבני מקום שנולדדים עליו הבנים, והנהו עושה מלאכה על האבנים (ירמיה יט ג) כמו בן מלשי בניין והאלפי נספות:

אבם. באין אלף אבום בר (משל' יד ד), פתור מוקם העשויל לבליה, ולא פרשו, וככה פתרו. באין אלף אבום בר, אין חטא באבום, ואין משמש לשניהם, כמו וכבודיו לאחר לא אתן ותחלתי לפטילים (ישעה מב' ח), ולא תחלתי, ומmodo כי לא לנצח ישכח אבויון תקות עניות תאכד לעוד (תהלים ט ט). ויש מפר' בר כמו בר נקי ריק, ואבום בשקל אוב, אפוד, ומשתנים בסמוך בכנימות המהוברים, כמו על אבוכס (איוב לט ט), אך במנדרים לא נשתנו,

אבום בר, אפוד בר (ש"א ב יח), אוור פשטים (ירמיה יג א):
אבק. חלקו לבי פנים, ואני אמר' כי אין שם חולוק, כי אבק ועפר (דברים כה כד) מענין אחד עם אבקת רוכל (שיר ג ו), עפרות בשמי הרוכל, וכן ויאבק איש עמו (בראשית לב כה), ויתעפר עמו והעללה עפר בדרך המנצח איש עם חברו, ושספדוו במו וחבק:

אבך. (בראשית מא מג), חברו במחברת אל'ף, והוא ממחברת בית מלשון ברינה, וענינו קראו לפני כל חברך והברע לפניו, בחלוּא' בה'א, כמו אנאלאי (ישעה סג ג), הנאלתי, אחברה יהושפט (דה'ב כ לח), התהבר: אנדרות. (שמות כא יח), חברו במחברת אל'ף, ולא ידע כי האל'ף בו חוספת כתופעת אמתיניה על השמות, בראית נחל קישון גרוף (שופטים ה כא) ובלי מושא, ונעם אמוותאנש:

אדם. חלקו ד' פנים, ואני אמר' אם שנים, כי אדם ואדמה אחר הם, ואדם פטרה (שמות כח יז) אחר, ועוד יכול להוסיף שם עיר כתוב הרכה מאר מאדם העיר (יהודים ג טו):

ادر. היקר (נבריה יא יג), חברו מנחם עם ארורת שער (שם יג ד), ואני בן כי ענינו כמו הדר והיקר אישר יקרות מעלייהם, הוא אומר לסלוק הדר שכינתו טעלהם:

אהה. אהה הי אלחים (יהודים ז ז), מנחם חבר עמו היה ליום (יזוקאל ל ב), והבר עמהם וננה נהוי נהיה (טיכה ב ד), נהה על המון מצרים (יזוקאל לב יח), וינהו כל בית ישראל (ש"א ז ב), ולא נה בהם (יזוקאל ז יא). ואמר' בדרבר המדבר היה ורוצה להשיב המלה אלו יאמ' אהה, האל'ף למדבר לנפשו כאל'ף אשמר, וענינו אני אומר תה אהה, עשה תה, ואם בן הרוחיב הלשון, כי באמור אני אומר יאמ' אהה, ולאחר יתה, תהה, ובבלשון אנחנו נהה ותאט' כי בצעותו לאחר עשה תה יאמ' נהה, ובעמדותם יאמ' תה, וכאשר אמר כי אהה אל'ף המדבר למה חברו בשרש אל'ף. ועוד כי אהה משקלו בעலים אזען, אנגל, ודרים אצוט, אגלה, וכן דין אהה אהה, וכאשר חסר אל'ף המדבר נשאר שרשו הנה, וכי ראה שרש נ' אותיות שלשלשן דומות לא בישראל ולא באומות, וכאשר הביא אהה, ודעתו כי אל'ף למדבר, למה לא הביא אשמר במחברת אל'ף, על בן אמרתי הרביה דברי הוללות, כי נהה וכל חבריו הנין בתם שרש והם עניין בכி, נהה על המון מצרים, בכיה וקונן, וכן והוידחו (שם) עניין בכיה, וכמו וירדתי על ההרים (שופטים יא ל) שני' בכת יפהח, וינהו כל בית ישראל אחריו ה', כמו וחוורו בתשובה, ולא נה בהם, לא ישאר איש מהם שיבכה על חברו. ומלה אהה והה הם מלאות חמה פעים באל'ף ופעמים בחסרון א. ואמר אהי מלך איפא (יהודים יג י) עניינו כמו איה, אבל אהי דבריך מות אהי קטבך שאול (שם

שם יד) אינם ענין איה, ואני אומר כי ענינם איה, ופתרו איה דרך שרבוטה עם המות ואיה קטבך שקבכת ושכורת ברית ישאל, כמו שאמרו בORTHOGONY מות ועם שאלה עשנו חזה (ישעה מה טו), וכלהוב ובופר בORTHOGONY את מות וחותכם את שאלה לא תקום (שם שם יז):

אהוה, אהוה אשר אהיה (שמות ג יד), הברו מהברות אל'פ, כי אמר בהשנותו המלא שנית ואמר אהיה שלחני אליכם נעשית המלה שרש ולא פרשו על הנגן. וכמה פת', כשם' לו ואמרו לי מה שמו מה אמר אליהם קבלת היהת בידם מידי אבותם כי הניאל הבא לנאלם שם חדש יפרש להם, ועל זה אמר לו אהיה אשר אהיה, ופרשו אין לי זמן כמו שיש לבני אדם שמקצת זמנה עבר ומקצתם עתר, כי אני בכל הזמן אני אהיה, כי לא ערכו כלום מימי, כי לא יתמו שנותיו וכל זמן יאדר אהיה. ומהנה אמר ויאמר אלהים אהיה אשר אהיה כמו שאמר אני היהתי מני עד אני עתה ואהיה עד עיד, אמר כי הפחותים שתרו כך, אך כאשר אמר אהיה שלחני נראה כי אל'פ אהיה שרש. ואני אומר כי הוא חלק החון בני הלקים עבר והוה ועתיר, והוא לו לחוק דברי הפחותים באיה שלישי, כלומר באשר עבר ובזהו ובעתיר אני יכול לומר אהיה, אך חכמי החכמת לא חלקו החון כי אם כי הלקים עבר ועתיר, כי אין זמן הוות בעולם, כי אפילו רגע קטן או כביד היה או יהוה, אין ביניהם אמצעי, על כן אמר בפסוק אהיה כי פעמים, בתחלת לבי החומס אהיה אשר אהיה, ואמר בבי' זמינים אהיהשמי, על בן אמר אהיה שלחני אליכם: ואני בנימין אומר כי העקר כפתרי רבנו שמואל, הוא קורא עצמו אהיה, ואני קוראים לו יהה, וזה שם בן ד' אותיות וי"ז תחת ייד ככתוב מה הווות לאדם (קהלת ב כב):

אונך. ואני כי ממחשוב אונך (ירמיה ד יד), און וועלם (תהלים נה יא), כי אין הוויו שרש בעבר שנסתירה באונך, ולא הבין כי עול וועלמה שהוווי נקראת: בהם נקראת כמו וועלמה תקופן פיה (איוב ה טז) שאין הוויו נקראת: און. או אמרה חתן רדים למולות (שמות ד כו), מנחם פת' ולא אל נכון ואמנה כה עניין הפרשה, יש להביא מנוסגת דביריהם, כי כאשר נשא משה צפורה החנה עמם לעשות מלאה לבניו, והם לא קבלו כי אמרו הבן הבכור אשר יולד לא ימול, והשני יהיה שלק לעשות כתוב בעיניך, בשנולד נרשום בכורו לא גמול כי יצא הרשות מידו, ועל בן קרא שמו גרשום, כי אמר גר היהתי בארך נבריה (שם ב כב), ולא היה בידי יכולת למלול, וכאשר נולד אליו עיר מל אותו וקראו אליו עיר, אליו עירני בוה שגמול והצילני מחרב פרעה, וכאשר נראה לו האל והור ליתרו החנו היה מתרשל משליחיו, כי אמי' בלבו שמא לעהיס רוחקות היהת הגבואה זו, עד שאם לו לך שב מצימה, ולכך אשתו ובנו עמי כי אם שמא התאזר הנאולה והוה ביתוי עמי, וכאשר דראה האל כי נתנצל בשליהותו והוה מוליך אשתו ובנו ויאמרו ישראל לא בא זה להוציאנו כי אם לנו בארך חור ואמי לך ואמרת אל פרעה בני בכורי ישראל ואומר אלק שלח את בני מצרים, לך אל פרעה בשליחותי, ותמן לשלו, ואתה מפאן לлечת בשליחותי לשלהם מצרים, ותליך בקושי, הנה אני הורג נרשם שהוא בנק בכורך, והוא ויהי בדרך במלון יוסגשו ה' ויבקש המינוי, ויפגשו נפל על הנור למעלה את בנק בנוך. על בן אמר משה לצפורה, על אשר הוא ערל וכל בני עמו מולין, על בן הוא רוצה להוינו, מיד

ותקח צפורה צור ותכורות את ערלה בה, שנפל בחלוקת שלא למול אותו, ותגע לגליו, נעה בכור בכשר ראש הניר, וכאשר ראתה כי כמעט היה מת בין ידיה אמרה חתן דמים אתה לי, זאת החותנה של רציחה היא, על שאמר לה משה ביום המילה יום חתונת הוא, אחריו כן וירף ממנו הכאב ותשב רוחו אליו, או אמרה חתן דמים למולות, חתונת של דמי טילה ולא דמי רציחה כאשר חשבה. וצור והוא ابن חדה ממש, ותרכות צורים (יהושע ה ב) יוכיה, כי חרכות סטוק הוא, ופת' חרכות של צורים, כי אם היה חרכות צורש היינו מפרשים חרכות מהודרים, ועוד כי חרב לשון נקבה בכל מקום, ואין חרכות של מחרדים: ולוי בנימין נראה בן עירק ולא כמו שפת' רבנו שמואל, יופנשו ה', המלאך למשה, על שנתעצל בהליך והוליך אשתו ובניו, ותכרות ונוי להציג בעלה בקרובן, כמו שעשה נרען ומגונה כשנראה להם המלאך, ותגע לגליו של משה, להתרצת המלאך בך, כי חתן דמים אתה לי, ברמים הללו ישאר לי חתני בעלי, וירף המלאך ממנו או אמרה חתן דמים למולות, על יעיכוב המילה נתחייב בעלי מיתה, כי המילה הzielתו עתה. אך צור שפירוש הקורא ابن ולא חרוד הלא מצאנו אף תשיב צור חרכו (תהלים פט טר), נתעקם וגנוף חדור חרבון, ולמן לא האקימו במלחמה: אזוב. אמר לא עמדו על פתי אנשי הסברא, ומה זה היה לו שלא ראה יהודים נוים ושמעאלים כלם מיזוחים ברכוב הלשון הזה, בלשודיק אזוב ובלשון ישמעאלים אזוב, וכבלשון הנויו איזמא, כך שמעה בני לשונות, והוא עשב ידוע שיש לו ראשי נבעולים וקורין לו בלע אוריין, וכן פרדים שוה בני לשונות אלו, שמנה נכנפו לפודם, והוא נן עדן, והגויים קורין לו פרדים והשמעאלים פרידוס, ובכיס מכותם:

און וחקר (קהלת יב ט), חבירו עם האינו (דברים לב א) בעינויו, וחבד במחברותיו ויתר היה לך על אוניך (דברים כנ' י), ואני אומר און וחקר מלשון מאונים, על דעת חכמי החכמתה שהם בשקל, ואומרים שוקל דבריו במשקל מי שembrבר בצחות לשון, ורבותינו פרשו מה מלשון און ואמרו בתחלה הייתה תורה רומה לכיפה שאון לה אונים, עד שבא שלמה ועשה לה אונים (עירובין כא ע"ב). ואוניך איינו ממחברת האל"ף כי אם מזין מעין כל' זיין, גאל"ף בו יתרה, וכמוות והוננות רחצנו (מיא כב לח):

אוור. ותורני היל (שב כב ט), אמר כי הפחותים אמרו שהוא חסר אל"ף אוור, ודרינו היה ותאורני, והוא לא ישר בעינויו, ופרשנו מלשון זר ודוב (שמות כה יא), ואני אומר לא כדברי הפחותים ולא כדבריו, כי בהעתקה בנסחאות האחרות הוא ותאורני (תהלים ח מ), ובכאנ חספה, ואם היה תי"ז ותורני קמוחה היינו אומרים הנה מביא האל"ף, ולא כדבריו, כי לא נמצא פעולה מן זר, ועוד כי זו כמו בית בספק, בית ה, זר ודוב, והINCREMENTOT היה זר כמו בית, ומורה לעלי מתחת לזרו (שמות ל ד) בשקל ביתהו, אעpsi שתרmr י"ד החזיר במקומו הייז, כי אם היה כמו בן היה אומר זר בשבא כמו בנו, או יתכן שייתה במשקל חן, חנו, חן, חכו, ובבעור הריש שלא תקבל דגש חווין בצורי, וסדרוש ותורני וריה הלאה (בשדרבר יז ב), מן התורה, כמו וענותך ורבני (תהלים יח לו), מן הרבה ואוי הורוינו חל בכל איבריו, כורעוני וכשוקי וכצלעוני בכלם פורת חיל ונבורה למלחמה: אורה רענן (תהלים לו לה), פת' אותו שרש ואני כי אם ענק, הענף הגבוי

מכל ענפים שהוא נראה ווורה ומאריך על כלם, והוא מלשון וריתה והאלף תוספת, וכמו מהו כל האורח בישראל (ויקרא כג מב), הנדריך והנראה בעם: אה. שכבה מחלקו שהוא לשון אווי, כמו הכה בכנעך ואמר אה (יהוקאל ו יא). יש אה כמו אחר, אה לא פורה ישרה איש (תהלים מט ח), ונול גול אה (יהוקאל יח יח), כמו גול של אה, ועשה אה לאחת מלאה (שם שם ז), גם כהרעה האלף במקומם אחד ודבר חד את אחד (שם גז ל):
אוחשתרנים (אסתר ח ז). פתרו שהוא סום הרצים ולא הביא ראייה לדבריו, ומה ייען לא חכמה, והלא הכל יודעים כי מרכיבות הרצים הם, ועתה אפשר לך מה הם, אפילו שאמר ורבנן לא הוא יודע מהו בני הרומים (שם), ראויי בפי רבעירה הנארן כי בני מקומות במנלה נמצואו אחשש מרכיב, אחשורי, פרושו גדול וראש, אחשדרפני, גדול דרך פנים, דרך פנים ורואה פני המלך, אוחשתרנים, גדול מתרי מיניהם, והם הפרדים שהם הרגלים מתרין מיניהם מהמור וטוטיה, והוא הרומח בלשון ערבי, וזהו בני הרומים, ופירוש אחשש בלשון מדרי גדול:

אב. ואיבה אשית (בראשית ג טו), היה לו להביא עמו חלפו עם אניותanca (אויב ט ב), שהוא אניות איבה ושנהה שהולכת בחפות, ואמר לך נחפהו ימי לילכת ב מהרה או ננשר יטוש עלי אוכל, ופירוש יטוש יהוש, כמו ננשר הש לאוכל (חבקוק א ח), וחגומו ננשרא דעתאים למכל:

אל. הביא במלחקייו וואל שאל את העם (ש"א יד כד), ולא ידע כי שרשו יאל, והוא לו לתרבו במחברת יוד, כי הוא כמו ויורד מן ירד, וושוב מרשש ישב, אך הם מבני הפעיל, הזריך הואריל. ומהו השרש נאלו שרי צוען (ישעיה יט יג) בעניין אחד מלשון אוילים הפוך, ונחפק הוינו שהיה עין לירד והוא הפיה. וחבר בשרשו אליו כבתולה חנורת שק (ויאל א ח), ולא הבין כי שרשו אלה וסתמי קני, והרגום ויקנן המלך (שב ג ל) ולא מלכא, ומשקל אליו, בני, קני, עשי, ושרש נאלו יאל, בשקל גודען, נושאנו. והביא עמם אללו, כי (מיכה ז א), וגם אלילי כספו (ישעיה לא ז) שרשוטם אללו:

אלם. הנה מענינו ואולם הבית (יהוקאל מ מה), ובריא אולם (תהלים עג ד), שפטורנו אולם שמן ובית דשן, כמו אווצר נחמד ושמן (משל נא ב). אמר כי הרשעים אין חרוצבות למתותם (תהלים שם), לא יקשרו לבכם ולא יאמינו שיבא יום מותם בעבור ראותם השפעת שלותם: ואני בנימין אומר כי כפתרון רבנן כן הוא, כי מים של אולם היא מים לרבים, חוק אליהם, כמו הייתי נגמר אין אל (תהלים פח ה), מותם מן מות, בן אולם מיאל, וכן מן שורדים שור או כשב. מים של למותם מוכיה שנם זה מים של אולם אילותם שליהם:

אםן. חבר בניים לאאמין בהם (דברים לב כ) עם ויהי ידיו אמונה (שמות יי יב), והוא ויהי אומן את הדסה (אכתר ב ז), וסתמי כי דור התהופכות המה (דברים שם), כי כאשר מטיב להם או ישחוו מעלייהם ארע להם ואו יהו טוביים, כי הם הפטונים במעשייהם, לאאמין בהם, אין בהם תרבות, כי אילו היו בעלי רחבות בהטיב להם יטיבו מעשיהם:

אמר. פרש האמור בית יעקב (מיכה ב ז) כי הח'יא לקריאה כמו ה"א הקהיל חקה אחת לכם (במדבר טו טו), האויב תמו (תהלים ט ז), יא בערבי, ואני

כֵן, כִי הָא הָמֹר בַּת יַעֲקֹב אַינְהָ כִי אֶסְתָּרָה כַּאֲשֶׁר אָפָרֶשׁ לְךָ, אָוֹםֶר בְּמִלְכִים וַיַּחֲפֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּכָרִים אֲשֶׁר לֹא כָּن עַל הַיְלָדָה (מ"ב י"ט), וְלֹא נִילָה מֵהַיּוֹן הַדְּבָרִים, וְנִבְיאָ אֶחָד אָמַר וְהַמָּה דִבְרוּ עַלְיָן כּוּבִים (חוֹשֵׁעַ ז' י"ג), וְעַדְיָן לֹא נִילָה, בָּא מִיכָּה וּנוֹילָה וְאָמַר הָמֹר בֵית יַעֲקֹב, אֵם אָמַר בֵית יַעֲקֹב הַוָּא אַמְתָה, אֵינוֹ אַמְתָה הַקָּצָר רֹוח הַיְלָדָה אֲלָה מַעֲלָלָיו הַלָּא דְבָרִי יִתְבּוּ עַם הַיְשָׁרָה הַוָּלָךְ, וְהוּא מַה שָׁאוֹמְרוּם כִּי קָצָר רֹוח הַיְלָדָה, וּעַל הַיְלָדָה אָמַר יִשְׁעַיָּהוּ הַנְּבִיא הַזֶּה לֹא קָצָר יָד הַיְלָדָה מַהוּשָׁע (ישעיה ג' א'), וְאָמַר הַקָּצָר קָצָר יְדִי מִפְדוֹת (שם ג' ב'). וְחַלְקָה בָהּ הַשְׁרָשָׁ בְּרָאשָׁ אָמִיר (שם ז' ו') מִן הוּא הַאֲמִירָה הַיּוֹם (דְבָרִים כ' י"ח), וְהַסְּתָרִים אֲחֵידִים:

כִי אָמִיר הַעֲנָף הַנְּבָוֹתָה הַנְּשָׁא בְּאַילָן: אָנָן. חַבָּר עַמוֹ וְאָנוֹ וְאָכְלָוּ פְתַחְיָה (ישעיה ג' ב'), וְאָנוֹ שָׁרְשָׁוּ אַנְהָ, כָּמוֹ קָנוּ קָנָה, בְּנָנוּ בְנָה, וְמוֹהָה הַשְׁרָשָׁ תָּאָנָה וְאָנָה (שם כט ב'), הַיּוֹרֵין לְמַדְרֵי הַסְּעָלִים:

אָנָשׁ. חַלְקָה בְּיַמְלָקוֹת, וְהַמְּאָחָד, כִי עַל שֵׁם שָׁהָוָה אָנוֹשׁ וְשָׁבָוד מִתְחַלְתוֹן: וְעַד סְוּפוֹ נִקְרָיא אָנוֹשׁ:

אָסָּוף שְׁמֵן (מ"ב ט' ב'), חַבָּר עַמוֹ וְסָמָךְ לֹא סְכָת (דְנִיאָל י' ג'), וַיַּפְהַח חַבָּר כִּי אַלְפַּ' אָסָּוף תּוֹסְפַת נַאֲלַפַּ' אֲדוֹשָׁ יִדְשָׁנוּ (ישעיה כח כח) שַׁהְוָא כָּמוֹ דּוֹשָׁ יִדְשָׁנוּ, וְאַלְפַּ' אָסָּוף אֲסָפִים (ירמיה ח' י''), אַךְ לֹא חַבָּר יְפָה בְּמַתְבָּרָתָם וְעַיְנָם וְהַוָּן הַסּוֹפֵךְ (נְחֻומָ ב' ו'), כִי אַיְנוּ לְשׁוֹן מִשְׁיחָה, וּכְן פָּטוּרָן, וְהַוָּן הַסּוֹפֵךְ שְׁעוֹשָׁים מְעֻצִּים לְוֹזֹוק אֲבָנִים לְהַפְּלִיל הַחּוֹמָה, אַוְתוֹ הַסּוֹפֵךְ כַּאֲשֶׁר הַוָּן וְהַוָּצָב, אַוְ גַּלְתָּה הַעֲלָתָה נִגְנָה:

אָסָּוף. הַבָּיא בְּמִתְחַלְקוֹתָיו אַסְפִּי מַאֲרַץ בְּגַעַתָּךְ (ירמיה י' י''), וְאָמַר כִי פְתֻרוֹתָה שְׁחֹרְנוֹנִיךְ וְנָרָאוּ לֹו דְבָרִים, וְהַוָּא פְתַר אַסְפִּי יוֹתָר מַאֲרַץ שְׁפָלוֹתָךְ, וּבְגַעַתָּךְ מַלְשִׁי הַכְּנָעָה, וְטוֹב פְתֻרוֹנוּ לְוָלִי אַסְפִּי, כִי אֵם הַיָּה אָמַר הַשְּׁפָלִיל מַאֲרַץ אוֹ טָבָל, וְאַיְנוּ אָמַר כִי אַסְפִּי מַאֲרַץ כְּמוֹ הַסְּרִירָי מַאֲרַץ, הַהְכָנָה שָׁאת עֲוֹשָׁה לְבָנִים אֲרָם שְׁתְּכִנִּיעָי וְהַשְּׁפָלִיל אֲוֹתָם מְרֻובָּעָשָׁק אֲוֹתָם, וְדוֹמָה לֹו הַסְּרָר מְעַלְיָן גַּעַנְעָךְ (תְּהִלִּים ל' י'א), הַגְּנָעָ שְׁעִשָּׂית לֵי, וּכְמוּ בָנָן גַּעַנְעָךְ, הַהְכָנָה שָׁאת עֲוֹשָׁה לְעַנִּי:

אָפָּ. הַבָּיא עַמוֹ וְמַצּוֹת אֲפָה (בראשית יט' ג'), וְחַבָּר עַמוֹ אַרְצָה (שם שם א'), לְאַפִּי לְדוֹד (ש"א כה כב'), מְנָה אַחַת אֲפִים (שם א' ה'), וְפָרְשָׁוּ מְנָה הָרָוִיה לְפָנִים, וְאָמְרוּתִי אַנְיָן אַלְוָה הַפְּנִים אַנְסָמְתָנִים, כִי שָׁרֵשָׁ אֲפָה נ' אַוְתִּוְתִּ, וְהַי' אַמְנָן אֲפָה הַיְאָ יְוָד בְּאַפְתִּי (ישעיה מד' יט), כְּהַיָּה עֲשָׂה בְּעַשְׂתִּי, וְאַפִּי דּוֹד וְחָנָה וְחַבְּרִיוֹ שְׁרָשָׁ אֲנָפָה וְלֹא אֲפָה, כִי הַנְּרוֹן גַּבְלָעָת בְּעַיְן כְּרָאִית הַתְּרָגָם, וְצָלָם אַגְּנוֹפָהִי אַיְתָהָנוּ (דְנִיאָל ג' יט). וְפָרֹשָׁ מְנָה אַחַת אֲפִים כֶּךְ הַוָּא, וְנָתַן לְפָנֵינה אַשְׁתָּוָן וְלְכָל בְּנִיה וּבְנּוֹתָה מְנוֹת הַרְבָּה, וְהַיְתָה מְכֻעָתָה אַוְתִּה, וְהַיָּה קָשָׁה מָאָד עַל בָּעֵלה, וְהַוָּה וְלָחָנה יִתְן מְנָה אַחַת וְלֹא יוֹתָר, כִי לֹא חַוָּה לְהַבְּנִים וְלֹא בְּנּוֹת, וְעַל הַיָּה כְּעָס וְוּעָף, אֲפִים מְהַרִּי אֲפָה הַוָּא כֶּמוֹ אַרְךָ אֲפִים. וְחַבָּר עַמְּהָם אֲפָה לְהָם וְלֹא יַרְחֵן (תְּהִלִּים קְטוּ ו'), וְיַדְעַו הַוָּא כִי שָׁרֵשָׁ אֲנָפָה, וְהַגְּנוֹן גַּבְלָעָת בְּדִגְשָׁות אֲפִי אֲפִוִּי, וּבְעַרְבִּי אָוּמָרִים לְאֲפָה אֲנָפָה. וְחַבָּר עַמְּהָם הַרִּי אֲפָה וְהַוָּה כְּמוֹ כָּן שָׁרֵשָׁוּ אֲנָפָה, כְּמוֹ פָנִין יַאֲנָפָה (תְּהִלִּים ב' י'ב), הַתְּהָנָפָה ה' (דְבָרִים א' לו'). וְחַבָּר עַמְּהָם אַפְפָנוּ מִים (יְוָנָה ב' ו'), וְהַוָּה מְבָנָעֵל הַכְּפָל, וְיַש בְּשַׁרְשָׁ פְּסָוק אַחֲרָ שִׁישָׁ

לפחותו, אל לארך אפק תקחני (ירמיה טו טו), פת' כל זמן שאתה ארך אפס עליהם אל תקחני מן העולם, אראה נקמתך מהם קודם מיתה: ואני בנימין אמר כי בחברות מנה מבן הָא, מנה אחת אפסים, רואיה לפני, טראית החתנים חולק בחור, וכן הפתرون ולמנה יתן מנה אחת יפה לפני, ולמה, כי את חנת אהב, לך אפסים מקעריה שלפניו, ואם לך מהנה אחת, כי הָי טנו רחמה, אבל לפניה ולכל בניה ובנותה מנות הרבה, כי בנים היו לה. ונס מקרה של ירמיה אל לארך אפסים וכוי יש לפטור, אלחקת את ריבוי להניחו לארך זמן, אלא מהר והנקם לי:

אין. לא חלק בנים, כי אין (ישועה י) מבין קל, ויאיצו (בראשית יט ט) מן האין:

אר. אמר בחלקו יוי אדור (בראשית א ג), ואני אומר כי הוינו ברם שרש, כי אין שרש אדר לבתו בכל המקרא, והבר עמו אדור מורה (שופטים ה ככ), והוא מבعلي היבול, ולולי הריש היה דגש בשקל סבו צוֹן (תהלים מה יי), נלו אליו היום (ש"א יד ל), שהם מן סכוב, גלל. והבר עמהם ארחה לי (במדבר כב ז), ושורשו נادر בשקל קבה (שם כב יא) שורשו נקב, הבה יהב, וכן במאלה אתם נארים (מלאכי ג ט), ובמאלה משקלו מגלה, מהתה, מסבה, וכן בעבור הריש נמנע הדגש, והיה האל"ף בעבורך. ונארים הוא נעלים, ודרינו נארים, ובבעור מניעת דגשות האל"ף על בן הנזץ בעורי, ומשקלו נעלים, ושורש נארים נאר, כענין נادر מקרשו (איכה ב ז), ורי יונה בן גנאה אדר כי נארים מן אדר, ומשקלו ובם אנחנו נמקים (יוhookal לג י) שורשו מוק:

אראלם. הן אראלם צעקן חוויה (ישעה לג ז), הביאו מנהם במחברת אל"ף, ואמר כי אראלם מובהם, מן אריאל שהיה שם המובה, ומה ענן הן מובהם צעקן חוויה, ואמר כי אם היה שתי מלחות כאשר פרשוו היה אראלם, ואני אומר כי הוא ב' מלחות ואין ממשמעו אראלם, כי אם אראלם כאשר הוא כתוב, זה פט', צורתו אראה להם שבאו ויצעקן חוויה, ומלאכי שלום, שהי רגילים לבוא ב��ורות טבות מר יכין, ואשר אמר כי המובה נקרא אריאל אך הוא, אך הינה העניין המועל ולא פרשו, שאמר ישעה והצעיקות לאריאל והיתה תאניה ואני והיתה לי באראיל (כט ב), קרא שם העיר אריאל על שם המובה, ואמר הווי אריאל קריית הנה דוה, אני עעשה העיר כמו המובה שוווקן עליו דם, בן יזרנו אותו וישפכו דם בעיר, ועל זה אמר והיתה לי באראיל, תהיה העיר כמו המובה, ומעשה ידי לדור ודור ישכח: ובגנונו והפתר רבנו שלמה, הן על אראלם שלדים הוא המובה כבר צעקן וספדו בחוזות בבני ונווי: אש. חבר במחברתו ליאש את לבי (קהלת ב ב), אך לא בעניינו, וכן אשישה אחת (שב ו יט), ולזה אמרו נאש (אובי ו כו), וכן אש ממי שאל (ש"א כו א), ולאישי קיר הרשות (ישעה טו ז), אשיותה (ירמיה ג טו), ואישוחי מסוכליין (עורא ו ב). הדלק האש (יוhookal כד י), והזיכם לעומת מחברותם ודעתי נטה כי שורש אש ואשה ריח ניחח (ויקרא א ט) אש טבעל היבול בראות דגשות השין, אה אשנו הגדולה (דברים ד לו), וכן אשאה ריח ניחח מן אש אש בשקל ציהה צמא (ישעה ח יג) מן ציהה סלע (יוhookal כד ז ח), ולולי ההיות היה ציהה ברגש כמו אשאה. ושקל ליאש את לבי (קהלת ב ב) לפועל,

לナル, היוז שרש, מלשון יוש מלשון המשינה, וכן הוא בלשון ערבי יום-יומן וזה ונואש שאול, יעשה יאוש ממנין, וכן והאמרי נואש (ירמיה ב כה), על דברי הנביא, וכמוות ולוות אמרי נואש, אמרי רוח שכל אדם נואש מהם. ואשיishi קיר הרושת שרשו אשש, ופרשו במו ישישי קיר הרושת. ואשייטה היזד למד פעל שרשו אשת, וכן ואישוה ענן חומה, והתחושש (ישעה מו ח) מן אש, ופרשו וכרו זאת והתחושש והשרפו והבכו מפשעכם:

את. היבא עמו ואתו אהליאב (שמות לא בcn), ואתכם יהו (במדבר א ד), ואני אומר נזן נבלעת ברונש, כראית התרכנות את מלכא (דניאל ב כט). איש את אותו (ש"א יג ב) רפה, במו אתיכם (יואל ד י) דגש, זהה להבלעת יוד, ובאותה השער עומד במקום הויר כמי גידל יגידיל, והביב עמו יאטו לנו האנשים (בראשית לד כב). ובכיווע שרשו יאת מן כי לך יאטה (ירמיה י ז), שקל יאטו ימוש, ירשו יבש, אין ימושו מישרש בושע, כי בושו כמו אורו טבו, מה טבו אהליך (במדבר כד ה). ואם יאמר אדם ימוש כמו יאטו אינה ראה, כי יאטו מבני נפעל, וללא הא היה יונן ברונש, וכן יעורו ויעלו הגנים (יואל ד יב). והביב עמו אתינו אקחתי יין (ישעה מו יב), עדיך תאטה (Micah ד ח) והלא שורש אתה, כתרנום בא, אתה, ולא יאמר ממן כמו שיאמר הקליר את חיל ים פקודה, כאשר לא יאמר מן בנה-בן ולא מן קנה קן ומן פנה פן. ואתו דין הא היה בשבא וסגול בשקל שמעו (ישעה מב יח). אך הא כמו אשר חאזו אפו (שמות טו בcn) שהיה דינו אפו בשקל בנו, קנו בצווי:

אתמול. נמצא בלשון ד' לשונות וענינים אחד, אתמול, המיל, אהמל, ואחתמול, והוא כל יודעו אתמול שלשות (ש"א י א), ואתמול עמי לאויב יקוטם (ניבת ב ח), ופת' אתמול שלשות הוא שעמי קם להיות אויב, או שקס עלי האויב:

מחברת ביתם.

אמר ואלה קנות האחדים: ב. שمرני כאישן בת עין (תהלים ז ה), חסר התין שהוא שריש: ג. ואמר כי הי הגנה (איננה א ה), הספר יוד' הרושש שהאי יי' בגונה, והביב עמו הגנה ברוחו הקשה (ישעה מו ח), והסר שתי ההאיין משורש: ד. אמר כי תודת שלטיו (ויקרא ז יג), מורה ועوب (משלי כח יג), וכן טוב להדרות (תהלים צב ב), כי שורש ד בלבד, ולא הרניש בו' הפירות, וחבר עמהם ומדוד ערבית (איזוב ז ד), יודוון (תהלים סח יג), ושרש נדר, ולא ירע כי הדרנום בעבר הנוניין. ותבר בחרור ד מה יידות משכנותיך (תהלים פר ב), ולא זכר שהיוד שרש והדרית בפוליה, בשקל ידר, נבר, היזד למשך. ותבר בחרור ד לבך דודוי לי (שיר א יג), ואדרום עד בית אלהים (תהלים מב ה), וחבל השרשים והשחות הענפים. ובחרור ד הבר נדר, ועקר הגן' מהשרש, ותבר בענינים וכשרשות שתי תורות (נחמה יב לא), והתורה השנית הגולכת למואל (שם שם לה), ולא ידע בכל אלה כי אלה התורות כמו מערכות: ז. אמר כי והה באצבעו (ויקרא טז יד) ז בלבך, ולא ידע כי והה והטה שרש נזה נתה: ח. ר' היה צבי הוה מחי (דניאל ה יט), והסידר המים שהיא שרש, כמו ומטה אל בחרף יט בגרת (במדבר לד יא) כמו ופנע הנבול (יהושע יט כב), ותאר הנבול

(שם טו ט): ט. להטות משפט (איכה ג' לה), ושרשו נתה, וכן נומה שמות (איוב ט ח) שירשו נתה, כמו קונה. קנה, בונה, נהה: כ. והכית בצור (שמות ז י), כללו של דבר כל איבר שכותב מותחים אינם אהידים כי אם שניים ושלישים, וטעותו נראהין לעין כל אנשיים:

בד. חלק בודד ייחנו (דברים לב יב) מן פרא בודד (חשע ח ט), צפוף בודד (תהלים קב ח), אין בודד במעדריו (ישעה יד לא), ואינם כי אם עין אחד. ומלה לברוי לברוי מישרים ומעינים,ohlmedi כח תוספה:

בו. חבר עמו כי דבר ה' בו (במדבר טו לא), ובזה ובו כי שרים אף כי עננים אחר, והבר עמהם בשרש בזו איש לו (במדבר לא גנ), ושרשו בז, וכאשר נחרט הויין האחת נדגשת הנשארת, והוא בעבור שתים, כמו בזו בז והב (נחום ב י), וככזה לא שלווה (אסתר ט י), במשקל הנה, סבה, רנה, גנו, סבב, רנו:

בט. לא הביט מנהם בו ולא התבונן לאשו, כי הבית שרשו נבט כמו הפל נפל, וכמוו נבט לארון והנה חזק (ישעה ה ל) שהוא בשקל אבר ושבר בריהיה (איכה ב ט), והוא מהחוקים הדניים, וישמש ממנו כל הבני נבט, נכתה, נכתו, מנכטה, מנכטת, מנכטות, מנכט, מנכטת, וגוזו נבט כמו דבר, איתין אנט, יגט, בקהל אדרב, ידרב. והבר עמהם לבטה בשפטים (ויקרא ה ד), יש בזורה במדוקות הרבה (משל יב יח), ושרשם בטה, בטא, אחד מבורי האלף ואחד מבורי הה"א:

בד. חלק מבני נהורות היבש (איוב כח יא), נבכי ים (שם לה טו), מן בכיה תבכה (איכה א ב), ועננים ושרשים אחד לשון בני, כי המקור והמעובע שהמים נובעים ממנו דומה לבני בעבור המים הנובעים ממנו. והבר עמהם נכוו עדרי בקר (ויאל א יח). ועתה תזרה מכוכתם (מינה ז ד), ואינם מזה השרש ולא מזה הענן, וכבר פרשטים למעלה, והביא בזה השרש ויתאכפו נאות עשו (ישעה ט יו), ועקר האלף ממוקמה, ולא ידע על מה:

בל. אמר במלוקת השני שם בל לשובותיה (דניאל ו טו). וחלקו מן בל יעכט פי (תהלים ז נ) וחבירו, ואני אומר כי הוא מהחק הראשון, כמו טובתי בל ערך (תהלים טו ב), בל תלך בו אני שיט (ישעה לנ בא), ופת, המליך טען על דניאל כל לשון שמצא כדי להציגו בטענה מידם, כמו שאמר עוד מעלי שמשא זהה משתדר להצלתיה (דניאל ו טו), היה טוען לא העשו כך מפני כן וכן, וכאשר בטלו אותה טענה היה טוען ומשים כל אחד כדי להציגו, ויש מרשו בלשון ערבי בל מחשב, אך בערבי הוא בצייר בל, ויש מפרשימים הפוך לבל. והבר בollowה (ויקרא ב ה), בלותי (תהלים צב יא) עמהם, ושרשם בל, כי הלמד הדרישה מן בלותי בעבור שתים במשקל סבותי. ושרש ב בלבל כמה בלבולם בשרים ובענינים:

בו. חלק בן וכבת בן מות (ש"א ב לא), בן בלעל (שם כה יז), בני אשפטו (איכה ג יג), והם אחד, כי בני אשפטו הם החיצים, וכן בן בלעל בן הרושע שישפה ברשע ולא יעללה למעללה, בל עלה. והביא עמהם עת לבנות (קהלת ג ב) שרשוו בנה, ואף לשון בניהם ובוניהם שרים בנה, כמו אולי אבנה ממנה בראשית טו ב), אשר בנו שתחים (רות ד יא). ושכח מחקיו בן פורת יוסף

(בראשית מט כב), שהוא נטע שיש לו פאוורות וענפיהם הרבה כשהוא שתוול עלי עין, על מעין מים, וכמוهو בנות צערה על שור (שם), פאוורות ובנות צערו כל אחת ואחת מהם ושלחה קצורה עד חומה ושור, כדרך שימושים תחת הענפים שבתוכם פירות הרבה כדי שלא ישברו, ואח' אמר יומרו והבו וישטמו בועל חזים (שם שם כג). אלו בני פוטיפר שהשליכו עליז להחניה נברחות, כמו שנאמר על בעליך לשחרך חצי נבר שוננים עם נחליך רתמים (תהלים קב ד), ומלה ורכנו שרשו רבב, וכמוهو השמייעו אל בבב' רכבים כל דורכי קשת (ירמיה ג בט), והוא מבניין מרבע והשלם יהיה רוכבו, ואאת המלה תשמש על עבר וצוווי, וכן כוננו עבר וכוננו צוווי, ומשכלו רמו מעש ואיננו (איוב כד כד), רוממו לשון עבר ובכעוי רמו, טבו. ואמר ותשב באיתן קשתו (בראשית מט כד), כי משך יתד הקשת והוציאו במקום איתן שלא נמלט ולא נחלק, והוא נאמר על יצח'ר, על כך וכיה שיטחו ורועי ידיו (שם) כאמור וישם רבייד הוהב על צוארו (שם מא מב), ואמר ברכות שדים ורhom (שם מט כה), והוא מתרונם מברכתא דאנוך ודאמך, ואין שדים ולא רהם ממשמעות זכר כי אם נקבה, על בן פרשתו שדים ואת המנקת ורhom זאת האם. אה'ב הוהיר האב ברכות איביך שנברעו על ברכות הורי עד התאות נבעות עולם (שם שם כו), כל ومن שיחיה קיים נבול נבעות עולם תהיינה לראש יוסף, והתאות מן וההתאותם לבם ערים (במדבר לד י) שהוא כמו והגבלתך. ובביא בוה השרש בינה הנני (תהלים ה ב), להבין אמרי בינה (משל א ב), ולא הרניש בויד הנשרשת באמצעות שהוא העין:

בע. הבר עמו יביע אומר (תהלים יט ג), תבענה שפתוי (שם קיט קעא), ושרשם נבע, כמו יפל נפל. והבר עמהם מתבעון בעז (ישעיה כא יב), ושרשם בעה: בץ. הבר עמו בצעאותיו ובוואיו (יהוקאל מו יא), بلا באה (איוב ח יא), ושרשם בצעין. בקהל סבות, סכה:

בק. הברו בחלק אחד בכ' אותיות, ושרש כלם בkek: בבר. הבר עמו בחלק השלישי מחלקיו בראה כחמה (שיר ו י), בר לבב (תהלים כד ד), ושרשם ברור, כמו ברור מלולו (איוב לג נ), ובחלק אחר ואכירה מידה (шиб' יג ו), ושרשו כמו ואקנה קנה:

בש. הבר עמו יבשה הארץ (בראשית ה יד), יבשו אפיקים (יואל א כ), ווסיר ייר' השרש:

בדק. לחוק את בדק הבית (מ"ב כב ה), פה' תקון צרכי הבית, והוא התוינוס ערות הארץ (בראשית מט ט), בידקא דארעא:

בחל. ותקצר נפשי כהם ונם נפשם בחללה כי (זכריה יא ח), לא פרשו יפה, כי אמר חלהה כי, ופרושו הנגן כמו געללה כי, מעין ותקצר נפשי בהם, וודמייהם בדברי רቦתי פנה בחל וצמל (נדра מו ע"א), ימי בחל שאביה ואמה קצים בה ורצינם להוציאה מביתם:

בלם. עדי לבלום (תהלים לב ט), על בלימה (איוב מו ו). אמר עין חוכן הח, ואין ענינים כי אם עניין מפגר, כמו אוצר בלום (גיטין טו ע"א). סנוור, ובספור יצירה בלום פיך מדבר:

בלם. בולם שקמים (עמוס ז יד), פ"י גוער, ואין כי אם מהפץ, בולם כמו בולש, ויחפש (בראשית לא לה) מתרונם ובלש:

בלע. אמר בחלק השלישי ואם אמר איש כי יכול (איוב לו כ), עין כח
וכסות חם, ובן הוא, אכן לא פרישן, וזה פרושו, הוסופר לו כי לדבר,
מה שדבר צרך שישפר לו אדם כך וכן דבר, כי הוא ישמע הכל, ועוד מה
шибולע ויכסה שלא ידובר בו עדין צרך שיאמר לו בעל המחשבה כך עליה
על דעתך, וזה ואם אמר איש כי יכול. והביא בחלק זה ולא יבואו לראות בכלע
(כדבר ר' כ), ולא פרש, וכשה פרת' בני קחת היה נושאים ארון בכתף, ובני
נרשון ומורי נושאים כל המשכן בעגלות, ובני קחת היו קורכים יותר, ואעפ"ב
לא היו ראשיהם לתיקן הארון וכלי המשכן עד שתיקנו אותם אהרן ובניו, כמו
שאמר למשה אל תברתו את שבת משפטת הקהילה מתקום הלוים, ואמר זאת עשו
לهم והוא ולא ימונן, אהרן ובניו יבואו ושתמו אותם איש על עבדותו ועל
משאו ולא יבואו לראות בכלע את הקרש, יכול להיות כרעת התרגום כד מהען,
יכול להיות כמשמעותה הספרתו כאשר הם הונמי, כי אם יראו הארון מונלה
ימונו, וכן נמצא שםתו שבעם איש חמשים אלף איש, כי ראו בארון ה' (ש"א
ו יט), שראו מוגלה, ופירושו שבעם איש וחמשים אלף, והסר הווי, ומדרשו

שבעים איש שהו שוקלים בחמשים אלף:

בעע. חלקו לב' מחולקות, בצע אמרתו (איוב ב יז), וירדו תבצענה (זכריה ד ט),
כי יבצע הי את כל מעשינו (ישעה י יב), מדרלה יבצעני (שם לח יב)
יתר ידו יבצעני (איוב ו ט). ולא פרשם, וכלם לשון השלמה עשייה. והביא
בחילק זה بعد השלה יפולו ולא יבצעו (ייאל ב ח), ובצעם בראשם כלם (עמוס
ט א), ושתי מלות אלה חלום אחד, וסתור לאל יבצעו, בחילוף ב' בפ', והוא
נאמר על הארץ כי יחנו על החרכות ועל החניתות ולא יעצו בהם, וכן ובצעם
בראש כלם, כמו ובצעם. והביא בחלק הראשון אמרת בצע (ירמיה נא יג), והוא
מחילק השני שהביא מן שנאי בצע (שמות יח כא), ופירוש אמרת בצע מדת
הגול והעשוק והבצע אשר בצעת. והביא בעון בצעו (ישעה נז יז) בחלק השני
עם מה בצע כי נהרגן את אחינו (בראשית לו כו), והוא מחלק הראשון, ופירושו
מה תועלה, כמו בצע בסוף לא לךו (שופטים ה ט). ויש מפרשין ולא יpecificו
ובצעם בראשם כלם, בצע כספ', לשון חתקן כמו בוצע הפת:

בעק. הביא עם ואפו את הבזק (שמות יב לט), בצתקה עפר למלץ (איוב לה לח),
ובית בצתקה אינה שרש, כמו ב' ברודת, ושרשו יצק בשקל בשכת ישב,
ברודת יוד:

בער. חלקו כי החלקים, והם יי, והביא בחלק הראשון על דברי הבצורות (ירמיה
יד א) עם ערי מבצר, והיה לו לפרש הייך הם ענין אחד ולא פריש, ודע כי
פירושם לשון מניעה, ערי מבצר, נמנעות מלחמת עליהם, וכן בשנת בצורת לא
ידאג (ירמיה יז ח), על דברי הבצורות (שם יד א), ענינים מניעות הנשים, כמו
שנאמר וימנעו רביבים (ירמיה ג נ), ומהם לא יבצר מהם (בראשית יא ז), כמו
לא ימנע אליהם. והחלק השלישי אשר לא זכרו ושית על עפר בצר (איוב כב כד)
שהוא שם הhabit, קורם גמר מלאות יקרא כך, והוא התיבר בערבי, ורומחו והיה
שרי בצרך (איוב כג כה), והבן, כמו שאמר בסופו ונkap הועפות לך:

בקר. חלקו ני החלקים, והבר עם לא יברך הכהן (ויקרא יג ל) ולברך בהיכלו
(תהלים מו ד), ונבר פרשתו ועל לנו הושתהי:

ברוח. מנהם ברה מן החלק השני שהוא הבהיר ההיכון (שמות כו כח) לברוח
מן קזה אל קזה:

בדך. חלק ד' הלקים, והיה לו לאמר וכוצע ברך נאין ה' (תהלים י ג) עם
ויברך את הנמלים (בראשית כד יא), ופתרי עושק וכוצע והוא עושה בריאות
וברבנות נאין ה'. ולא פרש בחלק את אשר תברך מבורך (במדבר כב ז) הנה
ברך לךתי וברך לא אשכנה (שם כג כ), ופת' הנה לבך אותם לקחת
ולמרותי מפני הביה', והוא ברך אותם בברכה, ואני לא אשכנה אחרך:

ברם. הביא התרגוס ברם איזו אלה בשמי (דניאל ב כה), ברם עיקר שורשו
(שם ד יב), וסדריהם לשון אמן בלשן ארמית, ואני כי אם לשון באמת,
כי אין בעניין אמן אלה בשמי, כי אם באמת יש אלהים בשםים. ושבח מלחה
אחד שיש בעברית משרש זה, ובנויו ברומיים ביווחאל (כי בר) שפתרנו ובנוי
בגדים נאים טובים ויקרים, והוא מלשון עברית שאומרות לבגדים נאים מבוימת,
ואנו היינו מפרשים ארנום לפ' התרגום קיטרין:

ברך. היה לו לפריש כי לשין ברקים ולפדרים אחד, ועל כן נקרא דבורה אשת
לפיוזות (שופטים ד ד), שהיתה אשות ברך והוא פרישה ממנה מיום דברה
בנה הבואה, והוא שלחה ותקרה לביך בן אבינוועס כדי לנבדו ולשומו ראש:
בשל. הביא בחלק אי ובשל ממושל ב Mattis (שמות יב ט) עם את אשר תבשלו
בשלו (שם טז כב), ולא פרש מה הוא ובשל כי הוא רפי בשקל הכרך
שם התאר, ופת' אל האכלו ממנה נא ובשל (שם יב ט), ואיזה בשל, אני אומר
מושל במים. והביא בחלק כי וובשלה את הפסח (דוח'ב לה יג) שהוא אליו אש
וכן הוא, אך חבר עמו בשלם הבהיר (מ"א יט כא), וכן נודע לו אם בשלו
במים או צלחו באש ובשלם פת' בשל להם והוא מורכב כמו בני יצאוני (ירמיה י כ):
בשער. אמר בחלק אי על הר גבורה עלי לך מבורת ציון (ישעיה ט ט), ופת'
הס ירושלים וציוון המבשות צבא רב, ואומר ציון ירושלים בשרו ואמרו

לערי יהודת הנה אלהיכם:

ותשלם מחברת ב.

מחברת נימ"ל.

גב. הנבואה דברה על מנוח בעפעם הווה, כי העמיד היסוד על אדניו ותבינו
על בניינו. במשק נבים שוקק בו (ישעיה לג ד), שפי' אותו לשוי ארבה
והסיל, כאשר כתובים בפסק בישעיה, ואוקף שללכם אוסף החסיל כתשך נבים
שוקק בו, ופתרי המשק נבים בחלק ארבה הולך בו, לשון שוקים, וכן נאמר על
הארבה, בעיר ישוקו (יואל ב ט), בדנתות החק, ומשק בשקל מסך העתה (שמות
לה טו) שדרשו סכך, אך משק השין דנושה במקומ הנה אשר במקן, וכן בן
 mishk ביתך (בראשית טו ב), בן חולך ביתך. ורכנו שלטה הפת' משק נבים נהם
מים הנאספים והנופלים בנבים, כמו לחשוף מים מנבא (ישעיה ל יי):

גבן. אמר בחלק הדואשון או גבן או דק (ויקרא כא ב), ואמר כי גבן כמו דק,
ואמר אחרי בן עב ואורך, ואני אומר כי אינו לא דק ולא עב ואורך, כי
בן ודק ממומי העינים, גבן מגבות עינים (ויקרא יד ט), בראות התרגום גבini

עינותו, וכן שרשוו רבותינו במכורות (מן ע"ב) זה כמו כן בעינים שעיניו קפנים מאר, ופת' הרום גבונאים (חלהים סה י') מזה הלשון, הרום בעלי אילנות ושבבים נקראו גבינות הויט:

גד. חבר עמו גרו יונדרנו (בראשית מט יט), ונגרוד שרשו גרד, ואמר שרשו גדור, יונדרנו בשקל יונדרו למדוחות (חלהים קמ יב), וכובונו ברהם אחד (איוב לא ט), שהם מן צד בן. זוביא עמהם העורכים ליד שולחן (ישעה סה יא), ופרוי להקת כמרם, והוא מל, כמו מל טוב, נרא טבא. והביא במחלוקתו הגידור וגנידונו (ירימה כ י). אשר לא כרת, וכבר כתבתי פתרוי לפיעניון:

గנד. הלא בר' הלקים, א' גדיים העשה לך (רבוטם בג יב), ב' גדלתי ורומתי (ישעה א ב), נ' גדרת מאר (חלהים קד א), ד' מגדר עוז (שם סא ד). וארכעת' מהבר א' גדיים שהם גדים על חותמי הכתות, ומגדל לנובהו וגדרתו, גדרתו שהוא גדים ותולמים:

גנה. הסיר נין גנה ולא הניהו, כי הורדו עד ניא ההרים. ובביא עניין ולא ינאה מכם מזoor (חוועש ה יג), ואמר כי ענינו יסיר, ואין ענינו כי אם רפואה: כמו לב שמה ישב נהה (משל יי כב), ישב רפואה: גדר. וינהר עליו (מ"ב ד לר), אמר נשתחת, ואין ענינו כי אם לשון הכנען כמו אמר בתרי וינהר ארצת (מ"א ייח מב), ונחין לאירוע, ובכלי תلمוד נחין להיש לה (ביבא מצוע נט ע"א):

גוז. גוזו לשנים והם אחר, כי הגורה והבניה (יחסוקאל מא יג) לשכה גורה מהבית: גזה. הביא עמו במלחת השליישי כי יינה שור (שמות כא כח), ולא הרנייש כי דגשות הוג' בעבור נין, כמו ולא יינה שביב אשו (איוב ית ה), ושרשו גנה: גחל. אין נחלת לחם (ישעה מו יד), ולא פרש לחם שהוא כמו להתחמס, ודומתו שרש רתמים לחם (איוב ל ד), להתחמס בנחלי הרתמים שלא חכבה מהרה, וכן אמר עם נחלי רתמים (חלהים קכ ד). ומשקל לחם לחנן, לכן יחכה הי' להגנכם (ישעה ל יח), ולולוי החיות הוו לחם, להגן הלמיד בחירוק, כמו לשכב את בית יעקב (בראשית לד ז):

גלא. הביא בחלק האחד גלות מים (חוועש טו יט), ומשקלו סכות, ושרשם גל, סכך, וכן רוב חלקיו שורש גל. וחבר אח'כ וננלה יסورو (יחסוקאל יג יד), יגולו שמים עונו (איוב ב כו), ושרשם גלה, וכן כל לשון גלותי, הגללה בבללה. וחבר במחברותם שלחו מגל (יואל ד יג), ושרשו גבל, בשקל מפל בר (עמום ח ז), אשר שרשו גבל, וכן גטע מטע, ולשון ערבי יורה על זה שאומרין למגן מננאלו: גולד. שק תפורי עלי גולד (איוב מו טו), אמר עורי, וכן הוא, כי הוא העור בערבי נקרא גולד:

גמא. אמר באחיק השני הגמיאני (בראשית כד י), ינמא ארין (איוב לט כר), מגמת פניה קרים (חבקוק א ט). שלשת המלים פרש לשון שתות, אך לא הפריש מה יש בינהם, ופרש מגמת אשר לא כרת כי הסוסים ישתו הרוך מרוב מרגצתם, ואני אלא על החיל, כי הרוח הקדרים מגמה ומשקה פניהם, יאמר מגמת פניהם רוח הקדרים. ינמא ארין ומגמת פניהם בנין חוק, אך ינמא מבעל' הא' בשקל יוכא, ומגמת מבעל' הא' בשקל מצהה מענה:

גמד ארכח (שופטים ג ט), הביאו ולא הניד ריעו שהוא גמדים במנדרותיך

הייו (יחזקאל כו יא), והם בני אדם קטנים הנקראים נגוטים שהיו ממניהם אוחם לשומר המנරלים כי אין ראיים לצורך אחר כי אם בעוכר צופי מגיל, וכן גמד ארכה, אמרה קטנה:

גנ. כי מחלוקת שחבר בו לשון גן בעדן (בראשית ב ח) ולשון גנותי על העיר זאת (פ"ב ב ו) שרשם גן בראית דגשות גני גנו שהוא בעוכר נוין אהרת, וכן אומר לשומר הגן בשקל קשת, רובה קשת (בראשית כא ב), שהוא עשה הקשות, והוא רובה נער, נס יתכן לפרש רובה קשת מושך קשת, וקשת בשקל שתקת, שם דבר קשת, ווורה על קשותות תשרינה (תהלים לו טו), הש"ז דנשה וויתרו רפייה, כמו שבתותם, הבית דנשה והתיו רפייה, וכן עיקר וראייה על גנותוי הדגש בשקל סכתי, והמקור גן והציל (ישעה לא ח), ופרש בחיבור גנב כי כל הנגב מהו כמה נקה (וכיריה ה ג) פרוש יפה, כי בן פרושו, כמה האלה הכתו מהו וממה משני עבריםם כמה בכאן וככאן עוד עתה נקה ומעתה והצעאתה: גע. וכן אל עצמו (איוב ב ה), שרשו גנע, כי נחפר הנוין כדרך בעלי הנוין ובבעל היוד, כמו נש מנשנש, שאמן נשא, שב, רד, מן ישב, ירד. וחבר בשרשו הלק ונעה (ש"א ו יב) ותביריו, ושרשם גנה, וחבר עליהם יניע מצרים (ישעה מה יד). ועקר היוד מישרתה. וחלק לא יוסף עוד לנעת בך (שב יד י) מן וגע אל עצמו, והם הלק אחד:

געל. חברו מלשון געלת נפשי (ויקרא כו ל). ואני שמעתי כי שרו עבר ולא יגעל (איוב כא י) כמו ולא יפליט הורע, מלשון מגעלו ברוחחים (עבורה וורה עה ע"א), ואני אומר מלשון כי שם גגען מן גבוריים מן שאל בל' מישיה בשמן (שב א כא), שם פלט משיחתו שנמשה בשמן כדי להחלק הרומו בהבותו בו: גער. לא הלקו, והוא ב' הלקים, הלק אחד לשון גערה כמשמעותו, וללולים ירובק עם ב', יגער ה' בך (וכיריה ג ב), ונער בו (ישעה ז י), גוער בים (נחות א ד), אך אותם שאיגם דבקום בבייתם הם לשון השחתה וכליון, כמו גער היה קנה (תהלים סח לא), גערת ודים אරורים (תהלים קיט כא), שענינים כלית אותם: גף. (שמות כא ג) אמר כי הוא לשון גוף, ורבנו סעדיה בגאון פרש גפו, גבו, גנו שווים, שהם ממוציא בומיה. והם קרוביים כמו על גבי הירוש הרים (תהלים קבט ג), ואותי ההשלכת אהרי גונו (מ"א יד ט). וחבר לעומת מחרתו וונף ה' את העם (שםות לב לה), ושרשו גנה, בשקל ידור, נדר, ולא חשב ברגש המביא נוין. וחלק על נפי מרים קרת (משל ט ג), ויתכן מעין יגסו הרלוות (הימה ז ג), והוא עניינו על מסגר מרים קרת. וחבר עמם וגפן דנשד ליה (דניאל ז ד), ושרשו גרכ, כמו גפורי וגדרותי, דגשות הפע"א מביא דלית,

כי בן מנהג התרגום, כמו קמא קדמא:

גר. פרש בחלק הראשון הן גור יגור (ישעה נד טו), ולא הושיבו על אופני, וכיה פתי כל כל יוצר עלייך לא יצלה (שם שם ז). כל אותם שיתקנו ויחדרו כל' מלחה לצור עלייך, כמו שנאמר על גנו ושובכחיך ושבאחיך והעליתיך מירכתי צפון והביאותך על הרי ישראל (יחזקאל לט ב), כדי שתחול עליהם במגפה אשר אנף, כמו שני על הרי ישראל חפל אתה וכל אנףך ועמים אשר אתק (שם שם ד), וכן פתי נאם ה' אלהים מקבץ נדהו ישראל עוד אكبץ עליו

לנקבציו (ישעה נ' ח). לאחר שאבקין ישראאל מן העמים אקבין עליהם נקבצין, אותם הנקבצים עליהם, והם גונ ומנוג, ובתגובה אחריו נקבצין, כל חיתו שדה אותו לאוכל כל חיתו בעיר (שם שם ט), חיתו שדי וחיתו בעיר אותו לאוכל בשדר הנקבצם על ישראל למלחמה. וזה פרושן הן גור יגור אפס מאותי, האספה יאספו אם לא מאותי מאתי יהוה הדבר שיחאפסו עליהם למפלתם, והוא מי נר אתך, מי שנחטאש עמק לרעה, עלייך ייפול, על הריך. כאשר הקדמוני בפסוק האחרון. גור יגור לשון אסיפה, כמו יגورو בחרמו יאספו במכמותו (חבקוק א טו), שהוא כל דבר, וממענו נחרטו ממנורתו (יזאל א ז), האוצרות המתוונתו לאטוף החבואה, ומוחתו העד הורע במגורה (חני ב יט), והוא לו לחבר הן גור יגור עמם. וחבר במחוזקת השני כמים מוגרים (מיכה א ר), והגרתי לניא (שם א ו), גנות (איוב ב כה), עיני גנרה (אייה ג מט), וככל חסרי נזן. וחבר עמהם פרץ נחל מעם נר (איוב כה ד), והוא לו לחברו בחלק הראשון עם לבן נהרי (בראשית לב ה), בשקל קמתי קם, כי לא יתכן מן והגרתי נר ולא מן והפלתי פל, ופי פת' פרץ נחל עם הפטוקים של מעלה ומטה, ואני אפרש לפי דעתך ושבל עתה,ותן דעתך ובין בדברך. אשר איוב באוטו מענה אעפ"י שאמר במא שקדם שהבורה משפייע שלוחה לרשיים, ותחה על זה, ואמר ישלו אחים לשדרים יש לכסף מוצא (שם כה א), פת' אני ידעתי מקום אחד שלא היה בעולם במוינו מלא ברכת ה', כי הוא היה מוצא לכסף ומקום לוחב, ומקום ספר אכניה (שם שם ו'), ואryn ממנה יצא להם (שם שם ח), יותר מכל הארץות, וכל זה אשר על סרום, שכחוב בה לנו (בראשית יג י), ואומר ביהוקאל גז מט), וכל טוב שבועלם היה בה שלוחה והשקט היה לה ולבונתיה (יהוקאל טז מט), והוא שמי יושב על פני סדרם ועמורה והנה עליה קויטר הארץ בקיטור הכבשן (בראשית יט כה), ואמר פרץ נחל מעם נר, פרץ נחל ועלה ממעלה וננהה כמו אש על פניהם, כמו שני ויישקף על במקום התהום, והוא בצלות יארומים בקע (איוב כה י), כאשר נהפק הקרע עשה בצלות בקיימים ויצאו מיה תהום ופרצוו ועל עדר אשר נעשה ים גודל, אח"ב ראה הביה כל יקר העולם והסה וحملה וחבש אותם בקיימים שבצע בצלות, ועל זה נאמר מבכי נהרות חבש (שם שם יא), וההתהום שהיה בתעלומי הוציא לאור העולם, ועשה אותו מקום לא ידעו עית ולא שופטו עיןizia, לא הדריכו בנוי שחין ולא עריה עליו שלח (שם שם ז ח), כי בשאר הרבות העולם נאמר בישעה וננה אים באלמנותיו ותנן בהיכלי עונג (ישעה יג כב), ואמר שם נקבצו דיות אשת רועתה (שם לד טו), ואמר דרשׁו מעל ספר ה' וקרוואו אחת מהנה לא נדרה (שם לד טו), ספר ה' היא ספר תורה, ופת' דרשו וקרוואו כל אותן הבהירות והחוויות שתתמצאו בפ', והוא בום השטני אחת מהנה לא נעדרה שלא TABA שם, ואמר הנשכנים מני רג'ל (איוב כה ד), שלא עבר בה אדם מעולם, דלו מאנוש נעו (שם), אח"ב החלו לשבח החכמה, כי אם הוא חכמים לא היו אובדים מן העולם, כי החכמה תלמד יראת ה' כמו שאמור בסוף המענה, הן יראת ה' היא

הכמה וסור מרע בינה (שם שם כח), יראת ה' וסור מרע תלמידנה לה הכמה, והבינה והכמה מאין תמצא (שם שם יב) וכן, כוונתו כי מאת הב' תמצא לבני העולם, ואיה מקומת הרاوي שתגונה בו הכמה הוא האדם, וסופה יורה על זה שאמר אליהם הבין דרכך והוא ידע את מקומת, או ראה ויספרה הבינה וגם חקלה, ויאמר לאדם (שם שם כג, כו, כח), למדה לו, החל לשבח הכמה, אמר לא ירע אנוש ערך לה ולא תמצא ערכה בארץ החיים (שם שם יג), על הערך אמר לא תמצא בארץ החיים, והתיי' מן לא תמצא פתחה למפרשים אשר פרשו כי הכמה לא תמצא בארץ החיים, אם לא תמצא בארץ החיים לא תמצא בארץ המתוים, ולא נתנו אל לבם כי נמצאו משקלים בשקל ערך במקרא שהם לשון נקבה, כמו ארץ, גן, שמש, רגל, דרך, כמוות יהיה ערך לשון נקבה, ואית הנגה נמצוא ערך לשון ונר, והיה ערך (ויקרא כו ג) שווא במו והיה ערך, תרע כי אין היהו על עצם הדבר, כמו והיה העלה הוצאה לשאוב (בראשית כד טמ), וכי יהיה נערה מאורשה (דברים כב כב). אח"כ אמר תחום אמר לא כי היה (איוב כח יד), אעפ"י כי יש בתוקם כמה אבנים יקרים וכמה מרגליות אינם שות הכמה, על בן אמר התהום והוים אמרו לא כי היא, אין בנו ערך הכמה, על בן אין בים ערכה, ואמר ראותו ונבייש לא זכר (שם שם יח) לשוויה ולערכה, ולפי שהאריך לשבח הכמה חור להשלם אשר החל לבאר, מאין תבואה ואיה מקומה (שם שם כ), אמר וגעלמה מעני כל חי (שם שם בא), מעני החיים והבהמות, ומעוף השמים נסתירה (שם), כי אינם יודעים מקומה, ואמר אבדון ומה אמרו באונינו שמענו שמעה (שם שם כב), כי אלהים הבין דרכיה (שם שם כנ), וממנו תבוא לבני אדם, כמו שנאמר נתנו מרוועה אחד (קהלת יב יא), והוא הבורא, כמו שנאמר רועה ישראל האונה (תהלים פ ב), ולמה אמר אבדון ומה אמרו כן, כך פה אבדון ומות שאנים במציאות העולם ואינם דבר ידוע מהאלחים חבוֹא ב"ש המשכילים כי הם יבינו כי ממו הוא, וכן נאמר כי ה' יתע הכמה מפו דעת ותבונת (משל ב ו). או ראה ויספרה הבינה וגם חקלה, ויאמר לאדם (איוב כח כו, כח), כי הוא מקומה הרاوي לא שתשכון בו, וכן פה ראה אותה אם היא מתקנת, ויספרה מלשון ספרדים, הגיה אותה וטהרה לבינת הספרים, הבינה גם חקלה, אח"כ למדה, וזה דרך הטשבילים שקדום שלמד חכמו יתקנה תקון יפה ואח"כ לימדנה, כי מה עני הבינה אם חקרה לאחר שספר אותה והנודה לבני אדם, לכן יתכן לפרש מלשון ספרדים, ואשר אמר ד' פעמים ראה, ויספרה, הבינה, חקלה (שם), בנדר ד' יסודות שמם נוצר אדם, כמו שאמר כי הוא לקצת הארץ יביט (שם שם כד), וזה שרש העדר, וחתת כל השם יראה (שם), זה שרש האש, לעשות לרוח משקל (שם שם כה), שרש הרוח, ומם תacen במדה (שם), הרוי ד' שרשים: גש. חסר הנזין מוה החלק הרואין הנבלעת בדנשות, ויגש אליו (בראשית מד יז), והבר עמו נשע עפר (איוב ז ה), כי הפתרים אמרו שהוא לשון עפר, ואין נראים דבריהם, ולא ביאר למה, ואני אומר כי דבריהם ננים בhorim וכוכנים, כי נשע עפר מלשון המשנה שאומר (שכת טו): על גושא לשרווף, ועל תחתה על כפל עפר, הרוי כמותו ארמת עפר (דניאל יב ב), נשמת רוח (בראשית ז כב), שהם כפולים. ובחלק השני חבר נששה כעורים (ישעה נט י), ושרשו נשע בשקל נששה משש מבעל הכפל:

גש. הסידור הנוני המעדירה על שרשו במלת גונש, והונונשים אצים (שמות ה יג): נת. אמר במחבר, על הנחתית (תהלים ח א) כל' זמר הוא שעשה אותו חרש מנת, כמו חרש צירום (ישעה מה ט), מער צור, ואני אומר כי נקרא הכל' זמר הנחתית על שם נת שהיה שם דור ואנשיו, והוא מננן כל הימים שהיה שם, והביאו עמו, ולכך נקראת נתית. וחרש צירום אינם מצור, כי צירום בז' נקראים בכל מקום ולא צירום, אך פה צירום מלשון צריiolדה (שם כא ב), כנה הפסלים והסמלים בשםocab וציר וחולוי. ומרוחה, לשון הרוף וגדרוף, כמו גלולים מן גללי צוותה של האדם (יזוקאל ד יב), ואללים מן אל. ורבו שלמה פטר חרש צירום עושם צורה:

את חיל מחברת ד ל"ת.

דבר. יובנו לבו (שמות כה ב), עיקר הנוני'ן מנחנו, כי שרשו נרב, נדיב לב (שם לה כב). והביא בחלק השני ולאדיב את נפשך (ש"א ב ל'כ), ושרשו ארב, וזה הפוך מן ולפניו חרוץ דבאה (איוב מא ז), ומדיבות נפש (ויקרא כו ט) שרשו דיב, והיוד והאל"ף בשדרים שווים, וקאמ שאן (הושע י יד), והקיט, קיים דבריו הפורים (אסתור ט לב). והביא בחלק השלישי דבנה עם (יזוקאל לו ג), דבנת הארץ (במדבר יג לב), ואמר כי לשון דברו הם אך רוע לשון, ואני אומר כי בן הוא לשון דברו מן דוכב שפת ישנים (שיר ז), אך שרשם דכוב, ורבה בשקל רנה, סבה; גונה, וכל מקום שנזכר הוזאה ברבה הוא רוע לשון, כמו שאמר שלמה מוציא דבנה זווא נטול (משל ט יה), אבל כל מקום שנאמר בו יוכא דבנתם, ויביאו אינו רוע לשון, כמו יוסף את דבנתם רעה (בראשית לו ב), ורבתם היהת שהיו משענדים בבני השוחות וקורין להם עברים, יוסוף היה ידו עמם, כמו שנאמר והוא נער את בני בלחה ואת בני ולפה נשוי אבוי (שם), בא הכתוב ליחסם שהיו נשוי, ובמרגנלים אמר ווציאו דבנת הארץ (במדבר יג לב): דד. חלקו לשש מחלקות, יירוד מנק (נחום ג ז) ותבירו, ושדרש נדר. ובחלק השני מה ידידות משכנותיך (תהלים פר ב), והיוד בו שריש, והבר עםם אדרם עד בית אליהם (תהלים מב ה), וכבר פרשי בתשובות. ובחלק הרבייעי משידי אהרוןו (שם כה ז) ותבירו, וכלם שרשם ידה. וכן לדיות את קרנות הגנים (ונכיה ב ד) ותבירו, הסידר הייד, וכובה השרש השווה בשורש נד (יוהשע ג ט) ותורה (נחמה יב לא'). ואמר כי ייד ישועה תופסת, ואני כי אם שרש, כמו יצאת לישע עטף (חבקוק ג יג), יישעך תתן לנו (תהלים סה ח), ותשועה:

שורש אחד ממלח העין בשקל תקומה:
דד. דהה דחיתני (תהלים קית יג), ונדר הדחויה (שם סר ד), וירושה היא משורשה, והוא הייד בנדיר הדחויה. וחבר עמהם הנדרים (ישעה כו יג), את נדרו (шиб יד יג), הנוני'ן בהם שרש:

דע. חבר לו ידנה ישוח (תהלים י'), ושרשם דכתה, וה' חפץ דכאו החלי (ישעה גג י), שרשו דכא באלא"ף, ודכו במדוכה (במדבר יא ח) ממלח העין: דל. חבר לו אם דל הוא (ויקרא יד כא), דלותי (תהלים קטו ו), ושרשם דלל, כמו דלו וחרבו (ישעה יט ו). וחבר בחלק השני ורלה ראש (שיר ז ע).

דלו עני למורום (ישעה לך יד), ושרושים דל, בשקל חמה, חמתו, קל מנסרים (ש"ב א כב), וחדו מזובי ערב (חבקוק א ח). וחבר בחלק שלישי אرومך ה' כי רלהתני (חללים ל ב), ושרושים דלה בשקל גלתני, צויתני ומשרש זה ומעניינו דלה דלה לנו (שמות ב יט), מלשון דל, והם לשון הנבהה: דם. חבר למחברתו דמו עד הניענו אליכם (ש"א יד ט), ושרשו דם, בשקל סבו צוין (תהלים מה יג). וידמו למו עצמי (איוב כט כא) מעניינו, אך שרשו נרכ, בשקל וידרו נדרים (יונה א ט). וכן חבר בשרש זה דמייתו לקאת דבר (תהלים קב ז), ומה ארמה לך (איכה ב יג), ושרושים דמתה, חס וככל הבריהם. וחבר בחלק הרובע עס נדמתה אשקלון (ירמיה מו ח) כל אנשי מלחמתה ידרמו (שם ג ל), והוא דנוש המים, ושרשו דם, והם קרובים בעין. ואל הרדי (אסתר ר יג), ודמינו אלהים חסדר (תהלים מה י), שרשם דמתה:

דן. דן אנגני (בראשית טו יד), החלק ממנו לא ירדן רוחי (שם ו ג), והם אחד, וכשה פת לא ירדן וישפוט רוחי באדם שהוא קיים לעולם, אך בעכזר שהם בשר ויזהר קבוע בכשר אathan להם מאה ועשרים שנה, אם יחוירו בחשוכה טוב ואם לאו אמחה אותם. לחבר בשרש זה מדות, ושרושים מדר. יהיו כל העם נדון (ש"ב יט י) היה לו לחברו עם דן אנגני, כי טרשו הוא וענינו, היו נשפטים ונדרונים כי עשו על בהיסטר דוד. מפלכותו, ויתכן היוו מן ריב ומאה, באשר פרש מנהם:

דע. הסיד יוד ידע, ופת' בטוב ושמי ה' לא נודעתו להם (שמות ו ג), אמר כי נודעתו נפעלה, לא נודעתו להם כאשר נודעתו לך פנים אל פנים ובן הוא אומר ולא קם עוד נביא בישראל כמשה אשר ידעך ה' פנים אל פנים (דברים לד י), וכן פת' ושמי ה', לשון שבועה, אני נראתי לאבות אבל אני נשבע לך באש שדי ושמי ה' שלא נודעתו להם כאשר נודעתו לך:

דע. חבר במחברתו נוין השרש, ונרכ (ויקרא כו לו) דינו ננדף, נוין נפעל היה הכתובה ונויין השרש ברגשות הרלה, וכן אל ירפנו (איוב לב יג) שרשו נרכ. לחבר עמו תאן דופי (תהלים ג כ), ושרשו דפה, בשקל יופי, יפה. לחבר עמו להדוף את אויביך (דברים ו יט), כי ה' הדרפו (ירמיה מו טו), והה' א' בהם שרש, וכן עשה במחברותך שתחבר עמו והדרוך רשיים (איוב ט יב) שהה' א' בחתם שרש:

דע. דק ככפור (שמותטו יד), אדריקם (ש"ב כב מג) דגושה הק', ושרושים דקק: דר. חבר במחברתו לנדרו (במדבר ו ב) והבריו, והסיד הנויין בדרכו וכמעשו כי שנא נוין הוא:

דרכ. שבתת מרחה (ישעה יד ר), פת' מנש וענש, ואין בעבריו לא מגש ולא מנשתו כאשר סבר מלשון נונש. ופרש מדרחה לתקה' הזוב בממ' מבני העולם בחלוות ז' ברי במו שמתרגם והב, דחכא:

דרכם. למה תהיה כאיש נדרם (ירמיה יד ט), פתר אותו חלש לפי עניינו, ואני אומר יכול היהו בעל מחשבות, והוא מרכיב, נד מחשבת דעתת הלב,

כי כן נקראת עברבי הראנה ה' :

דליך. דלפת עני (איוב מו כ), דלף טורד (משלוי כו טו), חברים ולא פרשים, וכשה פת' דלף טורד ביום סגירות אשת מדנים נשתוה, דלף טורד ביום

סגור אשת מדרנים נשתוה, או דלף טורד לאשת מדרנים נשתוה, וראיתי חולקים על נשתוה י"א נשתוה לשון נקבה, י"א לשון זכר, ועל נכון כי על האשת משל המושל. אמר האשת הרעה דומה לדלף טורד בים פגיר, שיטנו בו בני אדם מפני הנשימים, ויש ארם שמגשים ביתה, ואין לו בלבתו בחוץ מפני הנשימים ולא בבית, על כן משל האשת הרעה בענין זהה, אם יצא בחוץ וישמעו בני אדם שמרוברים ממנה, וכאשר יכנס בבית ימצאה רעה וסורת טעם. אה"כ אמר צפניה צפן רוח, לא יכול לצפות אותה כמו שלא יכול לצפות הרוח, כמו שלא יכול לצוף שמן אפרנסון שהוא בימינו, אם יסגור ימינו עלייו ריחו נודך ולא יכול להצפינו, כך לא יכול להצפינה. ע"א שטעה, ושן ימינו יקרא, לעולם לא יכול להצפינה שלא העשה חפה, וכי שוטחה לשורה יצרך להיות בידו תמיד השמן

והגר לכת חמד אחריה, כי לשוא יעמלו שMRIה:

רמן. כדורון על פני האדמה (מ"ב ט ל'), בהרווש מתבן במו מדמנה (ישעה כה י), חבר מדמנה עם רמן, ואני אומר כי מדמנה עיר מעיר מואכ, כמו שאמר נס מדמן תדמי אחורי תליך חרב (ירמיה מה ב'). וכנה פת' ונדווש מואב תחתיו (ישעה כה י), במקומו, כמו איש תחתיו (שמות טז כת), במקומו, בהרווש מתבן כן תדווש מואב, ובאויה מקום יודש, מדמנה שהוא מקומו, עיר גדרולה מעריו, בראית צקלג'ן ומדמנה (יזושע טו לא):

דראון (ישעה טו כר), לא הביא על פי ראייה, ופי התרני נכון, מסת חווינא, די ראיינו מצרות, וראון משושך ראה, כמו חווון מן חות, קלון מן קללה,

חרון, תורה: דרך. חבר בחלק הראשון וכי שיח וכי שני לו וכי דרך לו (מ"א יח ב), ולא פי, וכן פירושו, אמר להם אלה קראו בקהל גדול, שמא יש לו שיח ודברו עם בני אינו משגיח בכם, או שני לו, אחריו ואוכיכים הוא רופך להשיג, וכי דרך, הוא בדרך טהורה הלק:

דשן. הביא בחלק הראשון וועלתק יושנה סלה (תhalim ב ד) מלשון דשן ושם (ישעה ל כב), והוא חלקו השני מלשון והוציא דשן (יקרא ו ד), וסת' יקבל עלתק יושפה ויעשה ממנה דשן, מן ודרשו את המוכח (במדבר ד יינ):

אחל מחברת ה"א.

הב. חבר הבו לה (תhalim כת א) עמו, החלק על ה' יהבך (שם נה כנ), ושורשם יהב, ועיקר היוד, וشكل יהבך, צור יליך (דברים לב יח), שורש יהב, ילך. וחב (משל ל טו) משקלו דע ושרשו ירע, אף כי בעבור כן נטהה הילית, והבו היה דינו גבו בשבא וסתח בשקל רדו שבנו, והבה נודה (בראשית יא ז), במשקלו קבה לי (במדבר כג יא). שרשיו נקב. ויש מפרשין יהבך כמו משאך, לשון תלמוד שקול יהבך (ראש השנה כו עיב). והביא לעולקה שתי בנות הב הוב (משל ל טו), ולא גלה ולא פרש מה המה הבנות האלה, וכמה פורושים, לעולקה שתי בנות, שתי תולדות שם הפוכות, והו פירוש עלוקה, עוקלה הפטון, מן עקלקלות (שופטים ה ו). שלש הנה לא תשבענה וארכע לא אמר שלש הנה הין, מה שאמר שלש וארכע אין שבעה כי אם ארבע בלבד, אמר שלש הנה

לא תשכענה, ועוד יגינו לארבעה, וכן כן שלשה המה מטבי צער וארבעה מטבי לבת, שלשה המה נפלאו ממנה וארבעה לא יעדיתם, ואלו הבנות שוכר שהן הפוכות שתיים שנוננות ושתי בנות אהירות שלוקחות, שאל וועזר רהם, השאל לוקח, וועזר רהם נתנה, והוא הלידה, האשא יולדת, והשאול לוקח, ושתי בנות אהירות, ארץ לא שבעה מים, לעולם היא יבשה בעבור כי המשמש שואפת ליהות הארץ, כי הארץ בתולדותיה קרה וליה לולי חמיימות המשמש שואפת ליהותה. ואשר אמר על הלידה עזר רהם, בעבור כי מקום קטן נחישב העולם, ובכל יום ויום השאול לוקח, ולא זה וזה אמרו די לעולם:

הנ. חסר ממנה הה"א, כי הנה הגיטי כמו בנה בניתי, וכבר בשרש זה כי ראה במחברת היא בפרטוני רכנו סערדי נאון ההא"ן שחבר בשרש ואינם בשרש, וכורם מקצתם, ואמר הוא כי אין שרש, הרפו (במרבר לה כב), והודך רשיים (איוב מ' יב), ידו הרה (ישעיה יא ח), אלו שרש, אשר הצו (במדבר כו ט), כחתם הפשעים (דניאל ח בן), אין שרש כי אם על בנן הפעיל כמו להורות בראשית מו כת). ואמר כי תחותתו על איש (תהלים סב ד) היטור הת, ואין בן, ואני אומר כי שדרשו הוות, בשקל תקומו, תשובבו, הווי היא העין בהם ונכלה הלמ"ד בדרך כונן תכונן, כי הנזון האחרונה אינה שרש כי אם נפל, ופירוש תחותתו מלשון הוות בקרבה (שם נה יב), דברו הוות (שם לח יג), ובאר ווי תחותתו נזהה, כמו ווי עיליה בעולמה (איוב ה טו), ווי און במחשבות אונן (ירמיה ד יד), ווי שועה במלת היורוך שועך (איוב לו יט). ואמר תחרטו (יחוקאל לד כא), תחרטו (איוב יט ג), הווים (ישעיה נו ז), הולנים, כי אין ההא"ן בכלם שרש. ואמר כי אתי אקחה (ישעיה נו יב), יאתוי (איוב ל יד), קרבו יאתון (ישעיה מא ה), כי אין שם שרש כי אם אתה, ולא הרוניש בויד שהוא במקום ה"א את זה כמו יoid ייחסין (תהלים לו ח), ירבוין (דברים ח יג) וחבריהם. ואמר כי פתרון תחותתו תכואו, קרבו לשונך אתה, ולא קרב זה אל זה לא בחלום ולא במחווה:

ה. הابر במחברתו נזהה על המון מצרים (יחוקאל לב יח), ונזהה נהי נזהה (מיכת ב ד), והונגןין כהם שרש, ושרש נזהה הוה, וחבר בו ותיה ברכת (בראשית יב ב), כי אהיה עמק (שמות ג יב), וחסר הה"א האחרי בראותו יהי שם ה' מבורך (תהלים קיג ב), ולא ידע דרך הלשון באותיות אהוי, כי יחסרו לעיתים כה"א עשה, בנה, עשו, בננו, וכאשר רצו לדבר עם נקבה מן בנה, עשה, קנה אמרו בוגה, עושה, קונה בה"א הנקבה, וחסרו ה"א השרש, כי כבד לשוי לומי בונהה, עושהה, וכן כבד לומר בנוחו, עשהו. ובשרש זה הנלפה היוד לויו, הוה נביר (בראשית כו כט), הוה להם למלך (נחמיה ז ו), וראיתו לו במחברת זה שהבר עם הוות תהשוב לשונך (תהלים נב ד), והוות במאונים (איוב ו ב), שפרי לשון שברון, וכן הוא, וחבר עמם ונתנו נהייה עליו (דניאל ב א), נהייתי ונחליתי (שם ח כו), כמו נשברת נשברתי, והדין עמו, וחבר עמם ושני אנשים שרי גודדים היו בן שאל (שב ד ב), כמו שברו בן שאל, ויפה כיוון באלה: הל. הابر במחברת בחלו נרו (איוב בט ג), תחל אור (שם מא י), ושרשם הלל, וכן לשון אהיללה את ה' (תהלים קמו ב) שרשם הלל, וכן החלק השלישי, אמרתי להולמים אל חחולו (שם עה ח), לשון טפשות, ושרשם הלל;

הלא. ומיום השמני והלאה (ויקרא כב כז), גש הלאה (בראשית יט ט), חבר עמהם והנהלאה לנו' עצום (ミיכה ד ז). ויהה חברו, אך לא פתרו, וכיה פת' ושמתי את הצלעה לשארית, והנהלאה, אותה שהיא בריאה ושמינה והולכת ואחכשנה ואשים אותה לשארית, והנהלאה, אותה שאינה יכולה ללבת אוחקנה הלאה לפניו הצאן, כמו מהלאה לדמשק (עמוס ה כ), שהיא קודמת לכל שעה לפני הברהה מרוב כתה, אסיפה על כהה ומשמנה, ואשים אותה לנו' עצם, וזה משל עלי ישראל, ובגעין זה משל עליהם במקומות אחר, כמה שנאמר והוא הנכשל בהם כרווד ובית דוד כאלהים נמלך הי' לפניו (ויריה יב ח), ופרש הנסכל בני עניינים, הנכשל בעונו, כמו שנאמר, כי שלוחך בעונך (הושע יד ב), חלק אחר הנסכל בכחו, כמו כושל יקומו תליך (איוב ד ד), השלישי נכשל בעונו ורשו, כמו שנאמר וויצוים בכקס ובוהב ואין בשפטיו כושל (תהלים קה לו), וכן ברבבי רבווי' ינתנו לכושל שביהם (כתובות פ"ט מ"ב) לעני שביהם, אמר כי החטא שבישראל יהיה כרווד שחתא ומחל לו, והחלש והען במוותו יהיה, אך בית דוד יעל למעלה למורנות המלאכים, והוא כמו והנהלאה לנו' עצם, ההתקה. ועל זה ניבא ישועתו במשלו, והיה אור הלבנה באור החמה ואור החמה יהי' שבעתם כאור שבעת הימים (ישעה ל ב), אם יעקב ויחבר ביהר, כי מה עני' שיטוסף על אור הלבנה כמשמעותו ועל אור החמה, מה צורך לו, והלא נאמר בעת היצירה וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד (בראשית א לא), אחר טוב מאד מה יפאר ומה יוסף יפי, וסוף הפסוק יורה על זה שאמר ביום החbos' הי' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא. והנה נמצאו נכואות שונות שם ד"ט במקרא ורבבה מפרשים אותם כמשמעותם על דרך לא נכון, כמו לפנים הארץ יסודה ומעשת ירך שמים הנה יאבדו אתה תעמוד וככלם כבנדי יבלו לבנוש תחליפם ויתולפו [ואתך הוא ושנותך לא יתמן] (ההלים קב כו כח), ואתה הי' לעולם תשבע בסאד לדור ודור (שם פט ה), כי פת' המקאות, לפניו בימי בראשית בראת ארץ ושמי, יכול אם היה רצונך שייאבדו ויבלו אתה הי' לעולם תשב, ובמקומות אחר הוא אומר כי שמים בעשן נמלטו והארץ כבנדי תבלה ווישביה כמו כן ימותון וישועתי לעולם (ישעה נא ז), וזה פת', כי שמים קדם היזמי מחללים והתיי' משחוות כל אשר עשי' מאשר אמן להביא ישועתי לעמי ישראל, ואשר אמר ונגלו בספר השמים וכל צבאם יוביל לנגב עליה מגן וכוכבתה מתנהה (שם לד ד), כך פת', כי כל משלות מלאכי מרים יסווו כאשר תסור מושל מלכי הארץ, כמו שאמר יפקוד הי' על צבא המרים במרום ועל מלכי הארץ על הארץ (שם כד כא) כי המלאכים ממונים על בני האדם, ואמר כי רותה בשיטים הרבי הנה על אדורות חרד ואל עם חרמי למשפט (שם לד ה), המלאכים למעלה יעשו דמות מלחתה ונצוח להעשה בן המלכים למטה. והנה מפורש בס' דניאל שרי המלאכים, ושר מלכות פרם עמד לנגיד עשרים ואחד ים והנה מיכאל אחד מן השרים בא לעזרני (דניאל יג), ואין אחד מתחוק עמי על אלה כי אם מיכאל שרכם (שם שם כא), ואמר בעת התיא יעמוד מיכאל השור הנדול העומד על בני עמק (שם יב א), כל ומון שישראל בשפל אין מיכאל על עמדו ובאשר יושעון יעדם. ואמר הנסי בורה שמים חדשים וארכן חדשה (ישעה סה ז), פת' משלות חדשות בשמי ובארץ, ובסוף הפסוק אמר הנסי בורה את ירושלם

נילח ועמה משוש, אף פת' כי כאשר השם החדש והארון החדש (שם טו כב) לא יפתח כפת' הראשוני, כי כך פת', כמו השם והארון אשר אני הבורא והעשה אותם, והם חדשים בנה מלאכותם וממשלהם ותולרתם כמו ביהם שבראותים, והם חיזי עומדים לפני כל ימי עד, בן עמר ורעכט ושםכם. וימת השם החדש והארון החדש בענין אחר, לפי שיש מתחמי האמות שאומת' העולם קדמון אין נברא וזה הארוח עולם תשריר אשר דרכו מת' און (איוב כב טו) שאומת' כך היה העולם שנים לאין סוף, על כן אמר בכאן תשובה עליהם, כמו השם החדש והארון החדש שני עשייטים ובראותים, ושני מספר יש למציאותם והם חדשים ולא קדמוניים כדרעת תועי רוח. ויזיו בימים, לפני כל הימים עמר ורעכט, וכן נאמר נורמיה אם תפרו את בריתו היום ואת בריתו הלילה גם בריתו תפור את דוד עבדיו (ירמיה לג ב כא), מקחת מועלמו מושלים אל ורע אברם יצחק וייעקב כי אשיב את שכותם ורחותם (שם שם כו), והוא פת' הפסוק, הנה אמר ה' אם לא ברית יום ולילה חקוק שמים ואryn לא שמתי, כאשר תראו שני מקומות ברית יום ולילה בעתם ואני משם חקוק שמים ואryn התמידים בכל יום, גם ורע יעקב וודע דוד עבדיו אמרה:

הם. המתו גוים (החלים מו ז), כהמות ימים (ישעה י יב), חבר עםם נהם ככפר (משל יט יב), והנץ' שרש:
הר. הר שני (שמות יט יא) וחבריו, ושרשת הרר, כמו הררי עד (חבקוק ג ג), הררי בשדה (ירמיה יז ב), והרים לולי הרי'ש היה נש בסקל גלים קלים. חבר עמהכ לשון הריון, ושרשם הרה, כמו הרה עצל (איוב טו לה), ואשה הרה (שמות כא כב), חסר ה' בשרש, כי הה' לנקה בסקל קמה. סליק:

אחל' מחברת ווי' ג'

אמר כי לא נמצאו במחברות ווי' כי אם מילים מעטיט, וכן הוא, ודע כי דרכם לשמש בראש לחשוף, כמו ראובן ושמעון (בראשית לה גג). ויש ווי' בסוף המלה עברים, כמו ישמור, ידכו, יעשוו, ויש כאשר יוסיפו עליהם נזין, ישמורון, אך אשר יהיה באתנה או בסוף פסוק יהיו קמורים ומלייל, ישמעון, ריאו, ישלהו, ריקנו, וכאשר הוקף הנזין ישמן מליע. יראן, יונון, ישלהן, הנינהנה בנזין. יש וויין שהן פאות הפעלים בו' הוליך, הוועש, הורייד, ויש עניינ' פעלים בו' יקס, ישבוב וחבריהם, ויש למדי' פעלים, כמו שלו היהתי (איוב טו יב), ענו מאד (במדבר יב ג), שרשם ענה, שללה, דכיו (משל יט ב כח), ועינוי (במדבר יב ג) בסקל חכם, ודכיו מן הרגושים בסקל פלה, נגב. ויש וויין להשלים המלה למשך ווי' מושל, שומר, שומרות. ויש בשזהולים עומר במוקם ווי', ודע כי פועל מליעי כמו חדש נון עמר המר, כלם חסורי ווי'. ודע כי ב' אותן נחרבות לחולם ווי', כמו שומר שומרות, א', ראש בני ישראל (שמות ל יב), ותארכנה פארתיו (יחוקאל לא ה), ה', אהלה, כללה, ברעה, שללה. ולתנוועת הקטען א', קרא מצא, ה', בנה, עשה, ולתנוועת החורק יוד' בינה, חודה, אליף, ראשן, רפאנן את בבל (ירמיה נא ט), ולתנוועת הצורי אל'ף, ויבא את האיש (בראשית מג ז), קורא, מוצא, יוד', בינוותיך, ביןיך, ה'א, בונה, עשה, ולתנוועת

השורק י' אותיות החלם. ויש זו חסוב המלא מעבר לעתיה, ושמרו בני ישראל את השבת (שמות לא טז). וכמו פליטיכם (יהוקאל ו ט), ושמר ה' אלהיך (דברים ז יב). ויש ויין נספחות, למעין מים (טהילים קיד ח), וחיוו ארץ (בראשית א כט). ויש במקום השרש ושנו את שמו (ש"א בא יד), ויבו האחד (ש"ב יד ו) שם כמו וישנה, ונכח, ואין ויז' ואם יתקפו האחד (קהלת ד ט) במוות ולא תוספת כאשר אמר מנחם כי ענינו אם יתקפה, כי כה פת', טוונם החסנים מן האחד, כי בהתחרות בין במואכלם בין במשתיחס בין במתחס מה שישפיך לשנים במקצת הדברים צריך כסומו כל אחר ואחר בפני עצמו, והוא אש. יש להם שכר טוב בעמלם, ואמר אם יתקפו האחד, אם בא אדם מן החוץ לתקפו ולענחו השנים יעמדו גנבו ויתגבורו עליו. ואמר מנחם כי ויז' בהורתו בהוקאל (ג כא) כויז ותשתחוו, ולא דרך כי ויז' הורתו בני הצדיק, כי הורתו, זה צדק, ויז' ותשתחוו במקומות ההיא על השרש, כמו ותשתחוו, ולאחר שהחליפה ההיא בז' ותשחה עירך, והוסוף עליה היא ואמר ויז' הוא משתחו (מ"ב יט לו), ודי היה במשתחו, כמו מתראה, ומלה השתחווה לוכר כפל הלמ"ד, ולרכבים שמש כויז השרש והסיף ויז' הרבים ואמר ותשתחוו, ונמצא באות איתן שאמר ותשתחוו ארצת (בראשית יח ב), ולא נמצא ותשתחוו ולא ותשתחוו לבכון הגר, כי אם ותשתחוו לנכבה במקומות ותשתחוו לבכון, וכן אמר נמצא ורא לאמר כמו ותשתחוו וולתי בייד לבירה או בתיז' לנכבה. וכן אמר כי נמצא ורא ה' ולא נמצא והרא, ורא, וכן יאמיר בענין ורא מאותיות איתן וולתי יייד, אך מקצת' אמרו הוואיל באחת מאותיות איתן נמצא בכל איתן היה איתן מושבם וישמו בס מצם ואל מקומות האחת אחרית תלכנה הברוותה וריעויתה מובאות לה. סלק:

א ח ל מ חברת זי"ג.

וב עמק (ירמיה מט ד), ווינו מים (טהילים עח כ), הבר בחלק זני ובובי מות (קהלת י א), ואתמה למה לא אבר כי שratio זבב, בעבור כי לא נמצא חסר לעולם:

זג. הבר במחברתו אל יהסר המוג (ש"ד ז ג), ואמר כי לשון עול הוא, ואני קיבלתי כי הוא המפרק בחלוקת אותיות זג בז'יך, מעין מסכה יינה (משל ט ב), שלא יהסר ממנה כל טוב וכל ריח נעים, וכן בלשון רבותי מג' כמו מפרק, כל חמורא דלא מוג, מלשון מסכה יינה:

זה. אמר בחלק הראשון זיג יעקב ניד (בראשית כה כט), וכתל ניד לפני הגבאים (מ"ב ד לח), ושרשים נוד, ווין זיג יעקב להוות דגש הווין והרפה, ושמו קמן בייד להביא נח במקומות דגש, ואם היה דגש היה משקל ויפל ה' אליהם תרדמה (בראשית ב כא), וכאשר בא הנה במקומות הרנטל חורה המלא מלעל, כמו ויפל מלרע, וכמהו וישראל במנרה (דר'יא ב ג), שראשו נשר, כאשר פרשתי בפי זברון, וכמהו כי נצא התא (ירמיה מה ט), יצא ה' דינו ברגש, בעבור נז' נצא. ופת' תננו ציין למואב (שם שם), תננו ננף לקאב, כי עוקף יעופף מלוכתו. והביא בחלק שני אשר ודו עליהם (שמות יח יא) ושרשו זיד:

זה. חבר לעומת מחברתו כי כוויות מהותבות (תהלים קמד יב), מזינו מלאים (שם שם יג), ושרם זהה, כי יזרז זוותם במקומות ה"א, כיירד בניות, עשוות: ג. ואשר יהה מדמה (ויקרא ו כ), זו מרמה על הקיר (מ"ב ט ל"ג), ולא הלק בין זו בחירק ליז בפתח, כי זו בחירק בורך, כמו וייח' בגדלו (יחוקאל לא ז), לא עשה מעשה באחר, ומלה זו (ויקרא ח יא) הפתוחה מלשון היה, כמו וט אללה (בראשית לח טז), שהוא כן נשיה, ויט הפתוחה התה לאחר, וחבר עמהם כן יהה נזים רבים (ישעה נב טו), ולא פרתו לאחיהם באשרו כרינו וכיושו, אך בת פ"ג על כל האמור למעלה אמר הנה ישכיל עברדי ירים ונשא ונבה מאך, נסכה פרשה זו על גאולת ישראל שאמר למעלה כי לא בחשון תצאו ובמנוסה לא תלכון כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלהי ישראל. הנה ישכיל עברדי, הוא בנטה ישראל, בעניין האמור למעלה, ואתה אל תירא עברדי יעקב ואל תחת ישראל (ירמיה מו נכו), דע וישכיל כי יהיה רם ונשא מאך. כאשר שטמו עליך רבים, כאשר תחמו, כמו משימים בתוכה (יחוקאל ג טו), ישום וישראל על כל מכוחיה (ירמיה מט יז), כתו שחתחמו عليك על מפלתן, ודין היה להמות, כי כן היה משחת יותר מכל איש מראהו יותר משחת מבני אדם תארו שהיה שנוא בגלות, בן יהה נזים רבים, בן יטיף נזים רבים לדבר בנחלות של ישראל, יהה, כתו יטיף, כי לשון אחד להם, יטיף על הדבר, כמו והתקף אל דרום והנבא אל יעד השודה (יחוקאל כא ב), ואמר אל תחמיו יטוף לא יטפו לאלה (מיכה ב ו), כלם לשון דבר. עליו יקפצו מלכים פיהם, יפתחו פרים לדבר בנחלות של ישראל, מצינו לשון קפיצה בפתחה וסירה, ועלתה קפוצה פיה (איוב ה טו), לא תקפוץ את ירך (דברים טו ז), אם קפין באף רחמיו סלה (תהלים עז י). כלם לשון סירה, מקפץ על הנבעות (שיר ב ח) כמו מרגן, ולנתר (ויקרא יא כא) תרנומו לקפצא, אלה מלשון פתיחת צער ותרחבה, וכן יקפצו מלכים פיהם, ירחובו לדבר, כי לא יפול עליו לשון סירה, יסנו מלכים פיהם, יקפצו פיהם, יסנו פיהם וישמו יד לפרשו מרוב גוזליהם שיראו אחר שפלותם, יקפצו פיהם, יסנו פיהם וישמו יד לפה. כי אשר לא ספר להם רוא, לא ספר להם מגודלות ישראל מה שרוא, העיס ספר להם מקעת נחלתם לא ספר להם מה שרוא עתה, והם יאמרו מי האמין לשמעותנו, בעבור שמעה שהיינו שומעים לא היינו מאמינים מה שאנו רואים עתה, וווער היה על מי גנלה, כאשר גנלה על עם זה. וועל כוינק לפניו וכריש מאין ציה [לא] תואר ולא הדר ונראתו ולא היה לו מראה ונחדרה, בתמיה ואיך נחדרה. נגע והוא נענה ולא יפתח פז, והוא כשה לטבח וכרכחל לפניו נזיה נאלמה. מעוצר ומהשפט לך, מן הנחלות שנענער שם ומשפטים גודלים [הווא]. ואת דורו מי ישוחח כי נגור מאין חיים, מי היה מדריך לדורו ואת הנרוליה שאנו רואים, כי נגור מאין חיים, כאשר גלו מאין מולדתם. וגוזליהם שנקראת ארין חיים, כמו שנאמר בארץ החיים (תהלים קטו ט). טפש עמי, כל אחד ואחד מהמלכים שהקדמים יאמר מפשע עמי היה גגע למג', כי הם לא פשעו. והוא מחולל מפשעינו מרדכא מעונתינו מוסר שלומנו עליו, היסורים שהיו ראוים לבא עליינו באו עליו, ובכחורהו נרפא לנו, ובגנעו היה לנו רפואה, ורוש שולמו כלנו, כמו הנלה יהודה כלה הנלה שלמים (ירמיה יג יט), כלו ושלם. כלנו צaan חעינו, לא היינו עושים טוב שהיינו שמחים במפליהם,

וה' הפניע בו את עון כלנו, הוא קיבל את עונותינו, וה' החוץ דרכו, בעבור שהוא
ישים עליו אשם שיאמר חטאתי וישראל העותוי, והוא אם חשים אשם נפשו,
אם נפשו תחמים אשם עליה, יואה זרע אריך ימים וחפץ ה' בידו יצלח מועל
נפשו יראה ישבע. ויתן את רשותים קבשו ואת עשר במותיו, מסר נפשו למותה,
על לא חמס עשה ולא מרמה בכפיו, כמו אם היה רשע. ואת עשר, סתם עשר
הוא רשע. לנו אחילק לו ברבים ואת עצומים יהלק שלל, עם אברדים יצחק ויוסף
יהויה חלקו: וחבר עמהם הוותים (ישעיה נ' י), ובבר אמרנו כי הה' שרש ופר'
ענינו, וחבר עמו מי רעב (דברים לב כר) ומענים מלשון הזה וויה מדמה (ויקרא
ו' ב'), ולא ידעתו מה השם, מה יהה הרעב, אך מי רעב פחרו בו הפתוריהם
לשון מזיא שהוא שער בארכמי, כי הרעב יצמה על עורו שער שלא היה בו
מrob כחשו:

זה. כבר פרש' בתשובות:

וז. שמן זית זך (שםתו בו ב'). זך לקחי (איוב יא ל). ושmins לא זכו בעינוי
(שם טו טו). כלם שרשים זכך. זך בשקל תם, חם, קל, זכו כמו רכו
דבריו (תהלים נה כב). וחבר עמם זכיתו לבי (תהלים עג ג'), במה יוכה נער
(שם קיט ט), ושרשים זכה, כמו יצוה, יגלה, יסחה, צוה, נלה, כסלה, אך ענינים
קרוב ושרשים רוחוק. לחבר עניין שני זוכיות (איוב כח יז), ואמר כי הם מאכני
השעם, ואון זה האמת, כי זוכיות דודו הוא כי לא אבן, ווי' יונה פרש בן פרתר'
המקראי, לא יערכה והב כל שבן זוכיות, כי מה ערך ללבלי הזוכיות כי בנפלו
ישבר, ואני אומר כי זוכיות הנעשה בארץ אלעקריה שלא יערכו והב לחוקתו
וזהרו, כי בהם ישברו האנוגום הקשים, וכאשר ישרפו אותו הזוכיות בתנור אותו
шибעיר התנור בתחילה לעשותו לא יוציא משם כל זוכיות כל יטeo אם תוקד
תמיד בו, ובנו או בן בנו יוציאנו, ולא יערכו כל הון יקר כאשר ישתלם שrifito
יזוציא הכל' ממנה, ובו תנדר הזהה הנקרהת סלמנדרא, שאמרו רבות' סכתו אמו
סלמנדרא (סנהדרין טג ע"ב) שאין האור שולחת בו, ויעשו ממנה מפתח לשלחן
מלכים, וכאשר ירצו לכבסו אותה המפה ישילכו באש ותבלן, כי אין האור

שולחת בה:

ול. חלקו חמיש מחולקות, ואין בכל המקרא שרש זל בלבד, הראשון וכorth
החוללים (ישעיה יח ה) שרש זל, כי נכפלה בו ע"ז. והביא עם זולל
וסוכא (דברים כא ב) בחלק השני אם תוציא יקר מזולל (ירמיה טו יט), ואין
זה, כי פרתר נקלה, ויקר מוכיה עליו, וזה פרתר' כי ירמיהו הנביא כאשר אמר לו
הקב' הנה נתихי היום לעיר מכצר ולחתמת נחשת (שם א יח) חשב בלבו שלא
יוכלו עיר ישראל להרע לו, ובאשר ראה שהיו מקללים אותו ומכים אותו אמר
פרתני ה' ואפת היתי לשוחק כל היום כלו לועג לי (שם ב ז), למה היה
כאבי נצח ומכתה אנושה היו היה לי כמו אכוב מים לא נאמנו (שם טו יח),
שלא האנתה לי דברך שאמרת שלא יוכלו להרע לי, אתה פרתני לילך בשלהותך,
ובברוא השיבו, אם תשוב ואשיבך לפני תעמור, דמית' אותו למים לא נאמנים,
וקראתני אכוב שאיני עומד בדברוי, אם תשוב בתשובה אקבלך, ומה היא התשובה
שארצך מך, שתוציאך יקר מזולל, שתחוור ישראל הנקלים ע"ז תוכחותך, או
כפי תהיה, כמו שאמרתי לך שתהוו לפניהם להוימת נחשת, והו הכתוב אחריו

ונתיר לעם הזה להומר נחשת בצורה ונלחמו אליך ולא יוכלו לך, כאשר אמרתי בתחילת הנבואה, ונלחמו אלקיך כי ירעו לך לא יהונך, כי לא יהוה יכולת בידם, כי אתה אני להצילך נאם הוא, והוא כמי תהייה, כאשר אמרתי לך שתהיה להומרה. נשושת כן תהייה, מהה ישובו לדרך החטובה אתה לא תשוב לדרכם הרעה. והבר עמהם כרום ולות (תהלים יב ט), וממשי מלוות אלה רוח נחם באמוריו כי כרום לשון ראמ, והכיא ראיותו לתוכו, אטמנ ובנו סדריה נאנן פתר על הנכון, סביב רשותים יתחלכו כרום ולות לבני אדם, כרום הרשותים, בהתרומות וכנהנסם למעלה ולות וקלין הוא לבני אדם. והכיא חלק ני כל מכבדיה היולה (איכה א ח), הייתי זוללה (שם שם יא), לשון קלין, וכן חם, אך חלק מהם הולמים והב (ישעה מו ו), כי בן פרתו חולמים והטבויות הזוחב מכיס ואינן תושבים אותו לאבן לעשות ממנה פסל, והוא חבר חולמים והב מהנים עם מים מצור הייל למו (שם מה כא), ייל מים (במדבר כד ז), ילו שחקים (איוב לו כח), ולא ידע כי שרש אלו נול, ולא ידעתי מה היה לו לחבבו עמהם בשרש ובענין, כי לא ידמה להם לא בשרש ולא בענין, והבר עמהם מה הייל מאדר (ירמיה ב ל), ובזה אשם אשם, כי תולי מן אול, והאלף בין התיז וחויין, כמו תשבי, תדרי שללאחר התיז נח בעבור האלף, ופת' תול תלי תלי, מן ואול לו (משל ב י). הביא בחלק ה' זולות, והשרות ולת, לא תסור מכם בלתי לעולם, ולא מן בלעדיו, לא דلت עם הארץ (מ"ב כד יד). ולא תסור מכם בלתי לעולם, ולא מן בלעדיו, לא בא מכם בלתי, ולא בעלעד, אך בכני סורה יוד' בלתי, בלתו, בלתק, ולא תסור מן בלעדיו, כי לא נמצא בכינויים בעבורו, בלעדך, بلا יוד':

וז. מומה תשמר עלך (משל ב יא), מומות (שם ה ב), שרשו ומם, ויזמו (בראשית יא ו) שרשיו ים, ואחריו אשר ראה זםם (רבאים יט יט) היאק:

חסר המ"ם האחת מן השרש:

וע. ולא עז ממנה (אסטר ה ט), ביום שיזועו (קהלת יב ג), חסר הווע מהשרש שהוא גראית בויהו רך וועה (ישעה כה יט), והוא הפוך מן לעווה (דברים כה כה), ואמר כי הוו אונה שרש, והוא שרש. והביא בחלק השני בועת אפק (בראשית ג יט), ושרשיו יער, מן לא יהנו ביעז (יחוקאל מד יח):

זק. הבר בחלק הראשון יוקנו מטר (איוב לו כו) מזוקק שבעתים (תהלים יב ז), ושרשם זוקק. ובחלק שני הביא אם אסורים בזוקם (איוב לו ח), והוירד בו שרש, ולא סור מלכיהם בזוקם (תהלים קמ"ח) הק' דגשנה בעבור הסרון הייר. והבר בחלק רביעי בזוק (אסטר ז ד), ומנהנקת מלכין (עורא ד טו), ומלא לא להו נזק (דניאל ו ג), אטמנ מנהם שונא גונין היה, כי גם אשר לא יסרו ממנה הסיר התו.

וז. חסר בחלק הראשון ורים, והויר הקרב (במדבר א נא), והם מטהלי העין. ובחלק שני הבר מים זרים קרם (ירמיה ייח יד) עם אין דין דינך למומר (שם ל יג), ופת' מים זרים מים הבאים מרחוק נקרים שלא נראה עד עתה, והם מוכבים פאר וכריאים ולא יוקן לאדם השותה מהם, אך מי מעין וכורם הם רעים במקומות מקורות, וקרים מלשון קור ותום (בראשית ח בכ). ופת' אין דין דינך למזר, אין דין דינך לחוים בעבור כובד החלי והגען שבק, כי רפואות תעלה אין לך, ולא דנו מhalbך לחוים, וכל מהביך שכחוך, כאשר ראו קשי חלייך, וכמוhow לא

ינהה מכם מזור (הושע ה יג), וירא אפרים את חליו ויהורה את מזוריו וילך אפרים אל אשור וישלח אל מלך יrb והוא לא יוכל לרפא לכם ולא יינהה מכם מזור, ולא ירפא מכם החולי שביבם, יינהה לשון רפואה, כמו לב שם ישבנה (משל ז' כב). בעצבת לב רוח נכאלה. ישימו מזור תחתיך (עוברדיה א ז), כלם לשון גנע ומחללה, ושרשם ממחלי העין, כמו מקום, מכון, מложен. וחבר בשרש זה יונרו מקדשי בני ישראל (ויקרא כג ב), עקר הנזין ברכנו, וחבר בעינינו ולא ורו מתחותם (תהלים עה ל), והוא מן והור הקרב (כדברי א נא), לא היו ורים ונברים מאשר התאו, כי לא יתכן זו מן נור. והרחק לא ורו ולא חובשו (ישעה א ז) מענינו שהוא מן וירא את הגנה (שופטים ו לח), לשון חיצית, כמו שאמר וימצט טל מן הגנה (שם) ששרשו מצה מענין ונמצה דמו (ויקרא א טו), ושתייה אותה למציה (יחוקאל כג לד). וחבר ויהה לכם לורא (כדברי יא ב) אל מזור, והביא ראהמן התרכום שמורתני לתקלא, ואינו כי אם מלשון ואורים במורה (ירמיה טו ז), וורותים (שם מט לב), וסרו שלורא להשלכה, כמו שנאמר והבשר עורנו בין שנייהם ואף ה' חרחה בעם (כדברי יא ל), ורוו אותם מפחים, והוא לא נחתק עדין, וזה נאמר בבשר האתרון לאחר חדש ימים שאכלן, כמו שאמר עד חדש ימים עד אשר יצא מאפקם והיה לכם לורא. וחבר ארחי ורבעי וריה (תהלים קלט ג) עם ור והב (שמות כה יא), וריה הוא מענין מורה ישראל (ירמיה לא ז), ומענין ואורים במורה (שם טו ז), וסרו כי כל דבר יש לו ששה צדרים, מעלה ומטה, אחריו וקדם, ימין ושמאל, והוא כל אחד בארכיו ורבעיו, אויחי זה אחריו וקדם, ורבעי ד' צדרים הנשארים, מעלה ומטה ימין ושמאל, וכן כת' והזרני חיל למלחה (שיב כג ט) וכן ארחי ורבעי וריה, צדרי לכל עבר ולא חברות ובוה הסכמת כל דרכיו, והביא כל התווין הדניםיהם שהם בשרש התיבות כמו וכורתי, והשבתי, הצמתה כל זונה מפרק (תהלים עג כז) ואמר כי דינם השכתי העמיתה, כרותתי, והאמת אתו, אך הסתה אותו איובל אשתו (מ"א כא כה) לא הבין מהברתו, ולא ידע כי די לו بلا דעת, אף כי תיז הסית שרש לנכבה אין צרייך תיז אחריה כי אם ה"א בלבד, כמו הקים, הקימה, המית, המיתה, כי לא יאמר מן המית המתקה, בדינותות תיזו לנכבה, כי אם לנכח לוכר אתה והמתה את העם הוות (כדברי יד טו), וכן הסית, הסיתה או הסתה, התיז ברפי, כי ה"א היא לנכבה, ודי בה, ולא הגיע עד תוכנות הטלה, כי כה מעמידה על תלה, יש מLOTות לנכבה בכפל הי ות' ודי באחת, כמו ישועת לה (יונה ב י), ודי שלא תיז, כמו ישועה, וכמוות נפלאתה אהבתך לי (ש"ב א כו), ודי באחת, נפלאת או נפלאת, כמו לא נפלאת היא מפרק (דברים ל יא), ובגדותו ובצלמו כמו הסתחה, כי החבאתה את המלאכים (יהושע ז יז), הנה חבא מן השרש ותה לנכבה, כן הסתחה החיזי' הראונה שרש מן הסית, והתיז האתRNAה והיא כפל לנכבה, וכאשר רצוי שתתבלע תיז השרש בתיז הנכבה אמרו הסתה, אשר הסתה אותו איובל. והביא משרש זה הנזין הרגשים בעבור חברותיהם כמו ונתנו את בנותינו לכם (בראשית לד טו), שהוא כמו ונתנו, ולנו בנכעה (שופטים יט יג), כמו ולנו, ולא הביא בעוכניך נתנו (יחוקאל כו יט) שהנץ' דגשנה, ואין שם מחסור נז' כי עינינו כמו נתנו, פועלו, ואינו כמו מצרים נתנו יד (איכה ה ז) שהוא עשינו, וצריכה נז' אחרית, ורגש הוא זה בעבור אתנה,

כמו חדרו פרות חדרו (שופטים ה ז), לשונם בצתא נשחה (ישעיה מא יז), היא החרה והיא מורתה (יחוקאל כא טז), הרים נולו (ישעיה סג ט), לי שמעו ויהלו (איוב כט כא), כל הדגשים האלה בעבור אתנה וסוף פסק. וחבר בזה השרש כי רגל תורה (שם לט טז), וירור הנער (מ"ב ד לה), והוורה תבקע אפעה (ישעיה נט ה), ויזר את הנזה (שופטים ז לח), ואמר לשון דישה הם, והם לשון מצח, וחבר במחברת זה המוציא מורות בעתו (איוב לח לב), והוא מולות, כמו שני המוציאים במספר עצם (ישעיה מ כו), שנאמר בכוכבים. וחבר פה לא יבא ממור (דברים נג ג), ואמר יתכן לומר כן, כי הימים האחת שרש, ממור (במדבר א נא), ואני אמרתי כי לא יתכן לומר כן, כי הימים האחת שרש, ממור בשקל משבר, מסניר, משען, יוכל להיות עניינו מלשון ביצים מורות (חולין קמ ע"ב) מושחות וنمאות, ופה ממור משחת:

וז. ויו שדי (תהלים פ יד), מוי כבורה (ישעיה סו יא), ולא פרשים, ועננים חיים ובהתות הווים ע"פ הארץ, כמו רמש הרמש על פני הארץ:

זמר. אמר במחולקת הראשון חמורות ור תורענו (ישעיה ז י), ולא פרש הפסוק שהוא עמוק בפרט, וכנה פה, אמר למעלה כי שכחת אל הי ישעך וגזר מעוק לא זכרת על בן החטוי נטע עמנים וומרת ור תורענו, על בן אשר שכחת אל הייך אותך נטע שריגים עמנים שאת נטעית וומרת ור שאת ורעת שתביαι הומרה מרוחק מקומו ור לשבח הומרות, כי ביום נטע תשנשני אותו, תנדיי אותו לחקנו ולהשקו מروب חשבותנו, והיה מפריח ורעו ב מהרת, אוחם הנטעים יהיו נד קציו ביום נחלה וכאב אנוש, יעקרו אותך וייעשו נד קצרים וענפים מהם כאשר יעקרים משוריהם ויהיה כאב לב נטעיהם. נד כמו נצבו כמו נד (שמות טו ח), תל של קצרים וענפים:

זגב. אמר בראשו זה ואחו בוגנו (שמות ד ד), ואראה לפניו לך להעילך ברוך ז. בטהלה נשмар למשה מוה בידך ויאמר מטה זה פתר' דברים ורכים כמוותו, ויאמר לו איכה (בראשית ג ט), מה אתה רואה (ירמיה א יא). ויהי לנחש, רמו לפרעה שני לעלי התגין הנדרול הרובץ בתוך יאורו (יחוקאל כט ג), וינס משה מפני, مثل מביברה משה מפני פרעה (שמות ב טו). שלח יידך ואחו בו ואחיך אמר ויהוק בו ולא אמר ויאחו בו, משלו כי בחוק נדול ייהוק בו, ולא יצא מתחת ידו עד שימות. ויהי למתה בכפו, כשהיה הנחש רזה להחליק מידו והוא לא הניתן עד שמת ונעשה מטה בכפו, והאות השני ידו מצורעת על ישראל שאמיר הן לא יאמינו לי, כי ידע כי היו טמאים בגלוי מצרים, כמו שנאמר, ואת גלוי מצרים לא עובו (יחוקאל כ ח), הראה לו אחורי בן שיחרו בתשובה, והוא והנה שבת כבשו, וכן אמר ויאמן העם (שמות ד לא): זקף. חבר במחברתו יתנסח עע מביתה וקייף יתמלח (עורא ו יא), אמר יהרסו ביתו ומעכו יקחו עז לחלתו ויכו אותו על העין, וכן היה דעתו בו קרט ראייתי פרושו:

זרב. בעת יורבו נצמותו (איוב ו יז), פתר' לשון הרבה ושרב, בלי ראייה, ואני אביא לך ראייה עליון, רבנו סעדיה נאון פרשו מלשון המשנה מושם דמודרב (יומא עה ע"א), פרשו מפני שיתקרר, מלשון קור והום (בראשית ח כב).

ואיוב אמרו על ריעיו אחיו בגדו כמו נחל כאפיק נחלים יעבדו, באותם אפיק מים ונחלים שמתאפסים בימי החרף, ובעת יתרו נצמחו, נאפסו, מן צומת הנירדים (חולין עו ע"א), אך בחמו ביום קין נרעכו טפקום ולא ימצאו כי יבושו וחרבו, אך ריעי ביום חורף, בעוד שרי עדרו, היו נמצאים לי כאותם האפיקים, אך עתה בגדו כמעין אשר יוכנו מימיון. ובכי משה בן נקטיליה פרש כי הפסוק דבר בכלל דבר, בעת יזרבו, כמו יזרבו, פלשׂן ערבת המכוה (ירקיא יג כה), ונזכרנו בה כל פנים (יהזקאל כא נ), ונצמחו כמו נכרתו, מן צמותו בבור חי (איכח ג נג), וככל ואמי בחמו נדעכו:

וזdem. זdem מים (חבקוק ג'). מורת הריות (איוב כד ח). אמר לשון שאנן הם, ואניהם כי אם לשון הלוך וטפח מים, ואמר ורתם שנה יהיז (תהלים צ ח) עליהם ולא פתר, וככה פת', תשב אנווש עד דכא, תיסrhoו ביסרויים כדי שישבו מעמשיהם הרעים, והתאמר להם שובו בני אדם, כי אילו היה אלף שנים אחד שהמותו סופם כוים אהטול כי יעבור הם בעניין. ורתם שנייה, ורתםם בעולם, תכרם לנצח מן העולם, וכמו שנה הם ימי חייהם, כי בברך יצין וחלה, יעשה צין וחלף, ויתחרדש, ולערוב ימולל ויבש, ונכמוהו אם ינורא עוד יהליף (איוב יד ז), שאמר באוב פת' יתחדרש, וככה פת' הוכר נריעות האדם, כי האילן חשוב ממנה כתולרכו שאם יכרת עוד יתחדרש, ויונקתו לא תחרל (שם), ואפלו מריה מים יפרה ויעשה קצורות וענפים נאילו היה נתוע מהדור, אסלו אם יקוץ בארץ שרשו ובupper ימותנו, יתחדרש מריה המים, אך בן אדם ימות ויחלש וינגע אדם ואינו, אלו מים מני ים וננהר יחרב ויבש, אם ילכו עליו כל ימי היום והנהרות עד שיחורב ויבש לא יקום ולא יעור משנתו, אם היו נרים עליו כל מימי יימות והנהרות לא יהיה אותו כמו שעושים לאילנות:

וזרע. הוכר ורעו לכם לצדקה קצרו לפ' חסר (הושע יב), ולא פרשי, ולא פת' זרעו לכם, עשו משפט וצדקה, ומה שתקצטו ממנה בעה"ז הוא לפ' חסר, בעבור חסped הבורא, כי הקון קיים לעה"ב, עד יבא ויורה לכם צרך, ויראה לכם כל צרכותיכם, כי לא אכלתם מן הקון עדיין כי אם מאשר התהסס עמכם לחתה לכם:

זרק. כי מי נדה לא זורק עליו (במדבר יט יג), אמרו רבותי כי מי נדה מטמאין את המהדור ומטהרין את הטמא, והמשילו המפרשים לשמש לתשוכת המים ואמרו כי מי נדה כחם בכח השימוש, כי המשמש כחם היום, אם יצא אשה יפה לבנה ככלן לבכם בגדים והבגדים שחוורים מרוב לכלוכם השימוש מלבדיהם אחרים הכהם אותם, והאשה הלבנה היא משוחרת ששופטה השימוש, נמצא שהוא מלבדן השהור, ומשהיר הלבן. ואני קבלתי דרך הפשט דרך אחר, כי מי נדה היו מטהרין את הטומאה החמורה היא טומאת מת, וצotta הבורא שיתעסכו בה בטוהרה, ואמר השופט אותה יכובס בגדיו תחלה וטורה ואחר יעסוק בה, וכן האסוף, וכן כל הנדרה יעשה יכובס בגדים תחלה וטורה ואחר יעסוק בה, וכן האסוף, וכן כל הנוגע באפר הפה יטהר בגדיו ועצמו בתחלתה:

אחל מחברת ח' י"ת.

ח'ב. חבי כמעט רגע (ישעה כו ב'), וחסר היא חבה, כי חבי בשקל עשי, בני, קני, שורשים עשה, בנה, קנה. וחבר עמו לטמן בחובי עוני (איוב לא לן), ואינו מושרש זה ולא מענינו, כי שרשו הכבב, בשקל סכי, סכך, חמוי, תמס, עוי, עוז, חזק, חזק, ופירושו לשון הבה ואהבה, מענין אף חוכב עמים (דברים לג נ), ופתה אם כסתי פשעי לטמן בחובי ובאהבתיו ובברצוני עוני, לאطمמתי אותו ולא נסתיו כאשר בני אדם ברצון, אלא אם כן והייתי שונגן:

חג. חבר בשרש זה חן האסיף (שמות כג ט). חני יהודת החינך (נחות ב א), ושורשים הנג, כמו רני רנן, והנה בתשלומו אוכלים ושותים ותווגנים (ש'יא ל טו), המן חונן (תhalbils מב ה). והלק מחלוקת השני, יהוננו ונונע בשכורה (תhalbils קוו כו), והיתה אדרמת יהודת להגנא (ישעה יט יז), וככלם מלשון חן הנים, כי בשם כך נקראו בעבור שחיתת העולות, וכן פתר' חן לה' מהר (שמות לב ה), הרן. וחבר עמהן חון שמות (איוב כב יד), ובמחנה יתרהו (ישעה מד יט), ואינם מושרש זה, ובמחנה יהודת עלי' שאין הגימיל' דגנושה, והם ממחלי עין, וענינים לשון הקפה וסבוב כאשר פרה:

ח'ד. ודבר חד אל אחד (יחזקאל לג ל), לחבר לעומת מהברתו יהדו, יהוד, יהודין (בראשית כב ב), יהודית (תhalbils כב כא), והוועיד בהם שרשם, ואל יהוד בימי שנה (איוב ג ו), הנעה המעדת להמללה אשר ביריד בעבור יוד' השרש, כי יוד' המכובה יוד' העתיד. לחבר תחרותו בשמה פניך (תhalbils כא ז) עמו, ושרשו חדה, וממו ויהר יתרו (שמות יט ט), חסר ה'א, כמו ויתן שם ישראל (שם יט ב) שרשיו חנה. והנה ויז' חרות ה' (נחתמה ח ז), יע' יהודת רדה' טו כו) במקום הא, כי ה'א חודה לנכבה, ומשכלו חמדרה, חמללה. לחבר בחלק אחר חדור יהודה (יחזקאל יז ב), והם ממחלי העין חוד בשקל קום, יהודת בשקל שירה, קימה, שבתם וקיטם (אייכה ג פנ). לחבר בחלק אחר חדור חרב חודה (יחזקאל ה א), והיה דודה (שם כא יד), וחדורו חרש (איוב מא כב), והם מבעל' הכהל, שרשם חדור, ופרשם לעניין לטישיה, ואינם כי אם עניין חדור, כי יש כלוי מלוטש ואינו מחודר, ויש מחודר ואינו מלוטש, כמו שאמר למען טבוח טבח היהודת למען היה לה ברק מורתה (יחזקאל כא טו), ומורתה ולטושה אחד, כמו לוטש כל חורש נחתת וברול (בראשית ד ככ), הוא היה אב ורוב לכלם וממלודם, כי לא היה לוטש כמשמעות הפסוק, אך היה ללוטשים וממלודם. לחבר במחברתו יהודתו ודרעוזי (דניאל ב לב), שהוא וורען, וכן דרך התרגום לתרם ז' בד', כמו שפרשנו במלת מדרבה, מקבלת והב ממך הכל המלכיות, והוא לו לחבר יהודתו במחברות זו: ח'ו. חבר במחברת אהוה דע' (איוב לב י), והסיר ה' השרש ממנו וטרייעו. לחבר בחלק שני חותות איר (במדרך לב מא), ואני אומר כי מענינו ויאספו פלשטיים ליהה (ש'ב כג יא) לכפל ולמחוז. ונמצא במקרא עיריהם בהגנת הוועיד בלשון ערבים, כמו ויהיו לו שלשים בנים ורכבים על שלשים ערים ושלשים עירם להם להם יקראו חותות יאיר (שופטים י ד), עירום הראשונים ממשמעם, כמו ועירם עשרה (בראשית לב טו), אך השני לשון ערבים, בראיתם להם יקראו חותות יאיר. וויט

ואמרותם כה לחי (ש"א כה ו) מענים, וו"ט ואחרותם כה לאוטו העשיר, מז ומזה לעני יודע להלך נגר החיים (קהלת ו ח), שענינו נגר העשירים, וו"ט כה לעת חייה אתה שלום: דזה, כבר במחברתו חזון נראת אליו (דניאל ח א), במחוה (בראשית טו א), ושרשם זהה, כי לא יבנה מהם זה כמו קם, כי לנכח היא קמה, ולכבר הוא הוה. וחבר בחלק אחר מזו הפצת (תהלים קז ל) בשקל מלך אווחדים (ירמיה ט א). מזו והוה מן הזה כמו רואה מן ראה. ובחלק אחר דבריא הז עשהחויזים (וכריה י א), ודרך להיו קולות (אויב כה כו), ולא פרשם, והם מעין זהה, התפלדים הנראים קרט קולות הרעים, כי הרעים לא יראו אך יראו הבוקים, על כן נקראוחויזים. ובמworth בינה הנני (תהלים ה ב), הגני מן הנה, חזוי מן הזה: ח. כבר במחברתו וייחי עוד לנצח (תהלים מש י), וכבר פרשתי בתשובות עם חי חיים:

חט. חבר לעתמו חפים ושבורים (יזוקאל ד ט), ושרשו חנט, בראות התרגום חניטים מלח וחטף (עוואו ו ט), ודגשوت חטה בחסרון הנהן, וכן אמרו הריקנים כי דגשوت אשה בעבורנו מלשון אנוש לוכר: חק. חבר לו וחכתי לה (ישעיה ח י), אישר כל חובי לו (שם ל ח), ושרשם חכה. ובחלק השני חבר נלה בחכמה העלה (הבקוק א טו), משליכי ביאור חכה (ישעיה יט ח), והם שרשם חק, כי דגשوت היכ בעבור כי אחרית, מעין חכו. לחבר עמיהם חק, חבי, וחיך בין הטעוב (שיר ז י), ושרשם זתק, כמו שאמר בעובי חק חנק, ודגשوت כי חק בעבורנו:

חל. חבר עם חיל וחומה (איינה ב ח), בחיל יודעל (ט"א כא כב), ובמחלות עפר (ישעיה ב יט). ומחלות שרשו חלל, מלשון חלול חלילים, כמו שמהותם נבוב להחות (שנותה כו ח), חיליל לחון, ועל לשון זה קוראין לבלי הנון מחללים בחלילים (מ"א א מ), כי לויל לא היה חילול לא היה שמשיע קול. ואמר כי חיל וחומה עניין נאותם, ולא הביא ראייה לרביבין, כי ונשב בניא (דברים ג כט) תרני בחלילה. לחבר במחברתו חיל כתם (משל כי ב) וחברין, ושרשם חלה, כמו עדי עדה, ישעיה יפה. לחבר מחוללת תנין (ישעיה נא ט) עם אשר חלה ה' בה (דברים כט כב), לשון חיל ומדורה, והוא מלשון חיל כוירה (ירמיהו ו כד), מטהלי העין, בשקל מכונות. לחבר אהל תחת פחדך (דברים ב כה), תחלת דבר ה' (הושע א ב) במחברותם, ושרשם חלל, כמו طفل פלל, תרלה הלו:

חט. חבר בחלק הרבעי מן חלקי החמות ראייה (ישעיה מד טו), כחט הווים (בראשית יח א), והם המשמש (שמות טו כא), מנו כבשי יתחמס אויב לא כ), בחמו נרעכו מקומות (שם ל לח), ובחלק שני חבר ברה כחמה (שיר י ז), באור החמה, ואמר בראשונים לשון סכן הוא, ובאחרונים לשון חום מה לו לחلكם, ולא לשון סכן וחמומ אחד הוא, וודעתו הוות בסכנין וחוי לו סכנה (מ"א א ב), וענין אחד להם לשון חום, ושרש כלם חםם:

חן. חיל ב' אלקים, חן וכבוד (תהלים פר יב), וחני אלות (תהלים נ ב), והם אחד ושרשם חנן. לחבר בוה המחברות בחלק שלישי חונה מלאך ה' (תהלים לד ח), מה נתנת (ירמיה כג כב), ושרש חונה הנה, וכבר פרשנו מה נתנת, עצמות חונך (תהלים נג ו) כאשר הקרנו:

חם. חופה הר' על עמק (יואל ב ז), ושרשו הוּם בשקל קומה קומ. ובחלק אחר הביא חסנו בצלוי (שופטים ט טו), להסתות תחת כנסיו (רות ב יב). ושרשו חסה בשקל לעשות עשה:

חף. הלכו נ' הלקם, הילך א' הף אנכוי (אווב לנ ט) שרשו חוף בשקל חם תמס, ואני נחלה מענין חופף עליו (דברים לנ יב), כי על כל כבוד חופה (ישעה ר ה), כלם לשון כסוי, ופירוש חף אנכוי מכסה וכיוו, ודומו בסוי חתאה (תהלים לב א). וחזרו ראים (ירמיה יד ג), נחזה בנכוף (תהלים סח יד) בענינים, אך שרשים חפה. וכן וייחפהו בני ישראל (מייב ז ט) שרשו כמו כן חפה באלא'פ, ולהזוף אניות (בראשית מט יג) כמו כן כסוי אניות ושרשו חוף עניינו כמו בן כסוי, בעבור שכמתה האניות בנשים שבתורה, וימת לחוף מוקט שנוררת בו האניה שהוא קרוב ליבשה, והוא מלשון חועצת אשה (נדра סח ע"א), נורתה אשה במסרכך:

הין. החזו בגבורה משכילד (ירמיה ג ט), ויצא נברך חזו (זכריה ט יד), שרשים חזין, ברגשות הצדי האחת נבלעת השנייה, בשקל קון, חזן, קנו, חזו, מון קננה קפו (ישעה לד טו). הילך מהם מוקול מהמציצים (שופטים ה יא), וראוי להיות מהם, שהיה האויבם מורים החזים במקום שישאכו המים בין הבורות תין לעיר, שם יתנו צדקות ה', או יירדו לשעריהם, שלא יטהרו מטורמי קשת, כמו שנאמר סקל פרש ורומה קשת ברוחת כל העיר (ירמיה ד בט). ומענין זה אף החצינ' יתחלבו (תהלים עו ייח), שהוא לשון חזים, ונאמר על אבני תברד, כמו שנאמר והי' השליך עליהם אבני נדולות מן השמים (יוחשע ייא), והם חז' הברא, ועליהם נאמר במיתריך תכונן על פניויהם (תהלים כא יג) של הרשעים, ומנחם חבר אף החצינ' עם וינרט בחצין (איכה ג טו), ימלא פיהו החzin' (משליכ ב ז), וסדרם לשון אבניים, וכן הם, אך האבניים שבין החול הקטנים נקראו חזין ולא אבני הברד. וחבר בוה החזות ליליה (תהלים קיט סב) ותבריו, ושרשם חזה, כמו אשר החזה משה (במדבר לא מכב). וחבר במחברתו בלשון בחוץ תעמור (דברים כד יא), כי היה דבר המלך נחוין (ש"א כא ט), ויתכן היהות, אך דינו בחולם בשקל נבן, שכן, וענינו מהר להוציאנו החוץ בשליחותנו, ושרשו חזן. ואמר שיתיכון להוות מנודה זו מספר חדשינו החצינ' (אווב כא כא), והוא טרשץ החזין ובענין ויצא החצינ' כולם (משליכ ל בז), סדרוים ערוכים, כמו שאמר במקום אחר על הארכבה איש בדרכיו ילכו (יואל ב ז), לא יילך זה בדרכך זה, ולא יעכטן ארחותם, לא יעכט זה דרכך זה, מלשון העבטן-תעלבנט (דברים טו ח):

חק. הילך במחברתו חק חוג על פני מים (אווב כו י), בחקו חוג (משליכ ח כו), וחלק מהם כי חק לכהנים (בראשית מו נב). לחם חקי (משליכ ל ח), בחלק שני, וחלק שלישי ואחת חקת (במדבר יט ב), את חקן' אשמור (תהלים קיט ח), אלו נ' הלקם חלק א', חק ידווע שלא יסיפ' ויגרע בין בחקי בני אדם בין בחקי שמים וארין, ושרש כלם חקק. ובענין ד' הביא הוי התוקקים חקן' און (ישעה י א), וישכח מהוקק (משליכ לא ה), ומוחוקק מבין רגלו (בראשית מט ז). בוא כתבה על לוח אתם ועל ספר חקה (ישעה ל ח) במאפיק, כי ענינו חק אותה, יוכל שגム חלק מענין ואחרים הראשונים ושרשם, ופותרי ומוחוקק מבין רגלו, משים חק ולא יעברו פיו, וכן התוקקים חקן' און (ישעה י א), משיגט:

חכם לא טובים וכוהנים אותם, וכן וחוקות עליה עיר (יהוקאל ד א), חציו רעללה ותכחות הזרה. אך מהקה על הקיד (יהוקאל ח ז), על שרש רגלו תחקה (איוב יג ב), אינם משרש זה, כי מהקה בשקל מכוסה מצווה, ותחקה בשקל חזר.

חויה ואין שם מלוכה יקרו (ישעה לד ב'), את החורום (נחmittah ה ז), חורי יהורה (שם ו י), פרשות שופטים, ואין כו, כי איןם לא שופטים ולא דיןיהם כי חורי יהורה מלשון בני יהוון מתייחסים. ובן פרtron המקרה שאמר ישעה על אדם חורי יהוון ואין שם, וחורי אשור הוא. קוראים אין שם מלוכה כי אנחנו מלכים וכל שריה יהוון אפס. ורבינו שלמה פתר חורי יהורה ואין שם ונוי, שריהם שללה עומדים ואין בכלם קורא על עצמו שם שריה מלוכה, וכל שריה יהוון אפס. ויש מפ' כמו וקניט לבניים בשיבת מלשון החרanos לבן, הוור, כי הוקנים ודלבניט שביער יעשו כל דבר העיר, ומוכיח על זה אי לך ארין שמילך נער (קהלת י טו), ואמר גנרו אשורי ארין שמילך בן הרים (שם י י). זkon ולא נער, ושיריך בעית יאללו בנוראה וחיל להקנת הדלות ולא בשתייה של יין, כמו ידי גנורים לשותה יין (ישעה ה כב), כת' אחר בעצלתים יטך המקורה (קהלת י יח), וכן פה הסגען תקרה אחת קטנה צריכה עין ותקון קיו למלכה נדולה, שאלללא מורה איש את רעיה חיים בעלוג. והביא בחלק ה' לאכול את הרים (מ"ב יח ב), ויישומו למחראותם (מ"ב י כ), ואמר כי עני טנף וצאת אדם חם, ונפלאי על מלא חן ותכמה כמנחים אץ מלוא לבו לפרש דבר אשר לא יקרו, כי בסתורו הוא לאכול את צואתם, וכן ויישומו למחירות, למוצאות, ומה היה לו לחבר דבר שאני נקרו, כי אם היינו מפרשים נקרו ונכתב מבנים לא היינו עושים ממנו חלק, כי נפרשו מהחלקים הנמצאים, כי ישנלה (דברים כח ל) משנלו, ועופלים (שם שם כו) מן ויבא אל העוף (מ"ב ה כד), מקום השך, וכן נפרש הוראות מהליך ויקב חור בדלתו (מ"ב י ב'), כלומר לאכול הוציא מחראותם, ואפלו התיבות הנכחות ואינם נקראות נקודות מבפנים בנקוד המלה הנקרוית, את מימי שניהם (שם יח כו) כת', את מימי רגליהם, וכתי' שניהם בנקוד רגליהם, ותוריהם בנקוד צואתם. והביא בחלק ד' וחרה נחשתה (יהוקאל כד יא), ועצמי חורה (איוב ל ל), נחר מפהו (ירמיה י ב), והעומות יחוו (יהוקאל כד י), להחרר ריב (משלי כו כא), ושכן הרים (ירמיה י ו), בחרור ובחרב (דברים כח כב), ושרש כלם חור, לשון חמוס, ובבעור הריש לא נרדשו, והביא עלהם נחרו כי (שיר א ו), ויחר אפ', ויחר עלי (איוב יט יא), והם שרש אחד מן הורה, כמו ויהן, חנה, ומשכְל נחרו בבון, נראן, ויחר עלי אפסו מבנן הפעיל מן החרה, החרה אפסו עלי. וחרו יושבי חבל (ישעה כד ו) מעין ושכן הרים, בשקל קלו חרו, ונמנע דעתות בעבור הריש. והביא בחלק ה' אורנים חורי (ישעה יט ט), לא עתה פניו יחוו (שם כת כב) חור כרסם (אסתר א ו), ואורנים חורי אינו מעין לבן כי אם ויקב חור בדלתו (מ"ב י ב'), עני נקב, והוא נאמר על הרשותה שהן עשוות נקבים נקבים. ושכח מהליך אחורי החרה החזק (נחmittah ג כ) הכת' בעורא אשר פת' כאשר ראה כי בנה חברו חלקו בחומה החרה הוא אפו וקנא בחברו והחזק ממקום זה עד מקום אחר, יוכל להיות עני נחאמט לבו, כמו כי יחן לבבו והשינו (דברים יט ו), מה נכוון יותר, ואית היאך יהה

החרה שהוא בניין הפעיל עני נתרה, הרכה תמצוא מהפעיל בודדים כות, יהלו עמים (יואל ב ו) כמו יתחללו, והרבה כמוות:

חיש. אוחישה מפלט לי (תהלים נה ט), חושה לעוותי (שם לח כב), ונודע מנחם בכל דבריו שלא למד בניין הפעלים העוברים והובדים הקלים והכבדים, כי לא הפריש בין אהוש ואוחיש ויוחיש, כי יחוש הוא עצמו וייחיש דבר אחר, ימחר יחושה מעשנו (ישעה ה יט), וכן חשתוי (תהלים קיט ס), אוחישה夷 (ישעה ס נב), ואלה שרשים חזש. חלק כי החשייתי מעולם (ישעה מב יד), אוחשה, החשו, ושרשים חשה, כמו הפנו, פנה:

חשש. תחרו חשש תלדו קש (ישעה לנ יא), לא חשש לפרסם, כי אמר קרווי עניין הם, וכן הוא מעין יחוש (קהלת ב כה), וחש עתידות (דנרים לב לה), תחרו חשש, עצים קלים שתחוש הלהבה, כמו וחוש להבה ירפה (ישעה ה כד), ופת' תחרו חשש, ההרין נופל על המחשה, אמר לא תאהרו המחשה עד שתתבוננו בה אם היא רואה לעשות, כי מיד תעשו, כמו שאמר מיכה הנכיה חשוב אין על משבכותם באור התקיר יעשה (טיכה ב א), ואומר כלם מנאים כמו הנור בוערה מאופה ישבות מעיר מלווש בזק עד חמוץ הושע ז ד, פתר אם ישבות יצהיר המuir אותם עד כמה שביתו, מלווש בזק עד חמוץ, לא יתאריך יותר מעבירה, והוא על מנאים, כי אין הפרש וריה בין עכירה לחברתה כי אם שעור לווש בזק עד יחתן:

חת. חלקו כי הלקים, החחות (ישעה ט ג), ולא יחת (איוב לט נב), העשו לבלי חת (שם מא כה), בחלק אחד ושארם חמת בראות הרגשים ובראות תראו חחת (שם ו כא) בתשלומו, ולא פרש העשו לבלי חת, וזה פתרו וירוש עניין, אומר על לוייתן יחשב לתבן ברול לעץ רקבון נחושה וכל הענן, אוחיב אמר אין על עפר משלו, מי שיוכל למשול עליו, למה כי העשו לבלי חת, כל אשד עשו לא יחת ולא יראו לבלי חת ממנה מכל אשר עשו, וה העשו במקום אשר הילכו אותו (יחוש י כד), את השוק והעליה (ש"א ט כד), שם במקום אשר, וכן החשיבו נשים נכריות (עורא י ז), היהת איש אש (טשל ז כז) כבר פרשי:

חבל. הבר בחלק השני כי אל האמר נשאתי לא אחובל (איוב לד לא), ולא פרשו, ופת' עכום, אמר אלהוא על איוב מלוך אדם חנק ממוקש עם מעונות אדם הוא שימליך אדם חנק עליהם, ואתה שהיית נдол ומילך והיות מושל על עמק מוקשייהם ועונותם גרמו להם, ואמר כנד רעיו כי אל האמר נשאתי, אם אמי איוב מעולם מנבד יסורים כדרך כל הלקין שאומרים לא נסיפה לחטא, אם אמר נשאתי אימת יסורייך לא אחובל יותר ולא אחטא, לא אמר דבר זה, או היה לו לומר בלעדך אתה הורני, ואם און פעולתי לא אוסף, זה או זה היה לו לומר, ולא אמר, ואמר העמק ישלמה, עמק יתיעץ בעה שירצה לשלם לך כמעשן, כי מסכת ביסורים, ואומי לך כי אתה תבחר ביסורים ולא אני, אין זה דרך, ומה ידעת דבר. וחבר עמו והבל על מפני שמן (ישעה י בז), ולא פרשו, וזה פתר, וחביל על שנחריב מפני חוקיו שהוא משוח בשמן. וחבר במתברותם ובנענים ולאחד קראי חובלים (וכרייה יא ז), והוא מעין הבל נביים (ש"א י ה), לאחר קראי גועם, הוא הכהן, וחובלים הוא המלך. וחבר בענינים

לא יתבל רחמים ורכב (רכרים כד ז), ואינו חלק זה כי אם מן חבל תחבל שלמת רעך (שמות כב כה):

חבר. חלקו ב' חלקים, והיה לו לאבר בחלק השני עם הכורה תחת חברה (שמות כא כה) ובচরותו נושא לט' (ישעה גג ח), כי הוא כפטורונם: הבש. חלקו ב' חלקים, והביא בחלק הראשון לא אהיה חובש (ישעה ג ז), ואין שמללה לא אהיה חונש ומושל עליהם, בן ישא שבואה ובכתי אין להם אמר והחויקו שכען נשים באיש אחד (שם ד א). ופתור האף שנוא משפט ייחובש (איוב לד יז) שלא בעניין, כי אמר יוסא הבודא אדם כמקדשנו שנוא משפט, ומתי כך כי הוא אמר וחרבה פצעי חנס (שם ט יז), אמר לו האף אדם שהוא שנוא לעשות משפט וצרקה יתבש, היה מלך או חובש עם, קיו האל שהוא צדק נכיר, ותרשיינו אתה בדבריך. וכן אמר אברהם השופט כל הארץ לא יעשה משפט (בראשית יח כה). ואמר בחלק שני וחבשת להם (שמות כט ט), מכני נהרות חbus (איוב כח יא), וכלם חלק אחד ענן עצירה ותחבושת, וכן נאמר זה יעוצר בעמי (ש"א ט יז), כמו יתבש, יורש עזר (שפיטים יה ז), יורש מלוכה: חננו. אמר בתני הסלע (שיר ב יד) לא נורע אם הוין שורש, וכבר נורע כי הוין שרש, כי חנו ב שקל שלו עולם (תהלים עג יב), והוא במקומות הדיא שלה שהיא הלמיד של פעול:

חטם. ותחלתי אתם לך (ישעה מה ט), אמר אסלה לך, ואמר כי הענן יורה על המלה, ולא הבין כי שתורנה לשון חוטם שהוא בלשון המשנה ונאה בחתם (שבת ה א), וכן כת' למןשמי אאריך אפי ותחלתי וככורי הוא שאאריך חמס ואף, ונקראת החמה אף כאמור בער אסוי (ישעה ל בז): חטף. יוחוף עני (תהלים י ט), והטפתם לכם איש אשוטו (שפיטים כא כא), והוא לו לפרש מה נאמר בענן והיה כי יבואו אליו לרב אלינו ואמי אליהם חנוו אותם, תננו אותם לט' בבקשה, כי לא לקחנו במלחמת ישע גלעד שהרגנו אותם ונחיה הבתולות לא לקחנו לאיש אשוטו, והוא חסר לטמי', או היה זה מענה בני בנימין שאמרו לא לקחנו איש אשוטו, כי לא היה לנו די בהם: חיל. הביא בחלק ב' שהוא לשון כה שיתו לבכם לחולה (תהלים מה יד), והוא מן החל וחומה (אייכה ב ח):

חלד. וחלי אין גנדך (תהלים לט ז), וחבר ומצחורים יקום חلد (איוב יא יז) ולא פרשו, וזה פתר, יותר מן הצהרים יהיה קם עילמן וחולך יותר מזהר ומגיה, וכן הצהרים כי המשמש בתקפי, ובכורו כי מעט הצהרים הולך וחסר אמר תעופה בכבר תהיה, שהולך האור ומתגבור ומוסיף לבני העולם, כך תהא

נודלק נספה:

חולך. להלכה יצפונו (תהלים י ח), עליך יעובי חלכה (שם י ד), ולא פרש מרו יעובי חלכה, ופתוי עליך יעובי משאו העני והרש שתטעור אותו, כמה שנאמר יתום אתה הייתה עוזר, יעובי מלשון יעובי חלכה עמו (שמות כג ח), כי אם היה לשון עובתי את ביתך (ירמיה יב ז), היה אומר אליך יעובי ולא עליך, וכן פרוש ותעוזב אליז יניעך (איוב לט יא), עניינו כמו עליון. וחבר עמם

ונפל בעצמו חלכים (תחלים י), ולא זכר כי בפרט הוא כת' חד וקרוי חרין חל כאים, חיל של כאים, וכאים בשקל בלים מן בלה בלים מן כללה מלשון נכהה (שם קט טז) ששרשו כאה בשקל נראה, ראת. ושכח הנימנו בחילך והוירידמו (שם נט יב), כי הוא לשון החלכה. וזה סתר אל תחרונם פן ישכחו עמי הנימנו בעניות או יראה אותם ולא ישכחו עמי אותם ויצדריקו את חרין ואמר אחיך יש' מות עליהם (שם נח טז), ישכח מהם המות שלא יבא אליהם, ירדו

שאול חיים כי רעות במגנום בקרובם:

הלים. תלכו ב' חלכים, והביא בחלק הראשון בשוב ה' את שיבת צין הינו כחולמים (תחלים קנו א), ופת' נשכח צורת הנגלות כאילו בחלים ראיינו אותם. והביא בחלק ב' ברור חלומות (איוב ו) עם ותחלימי החייני (ישעה לח טז), ונכבר השיבותי עליו בס' הגנלי [זהות], ואני תמה היאך פרר אותו לשון משתגע ברבי הבלתי, דעת רבוי הבלתי מנהם לא ידעתו הבין:

הלי. הבא בחלק האחורי, חלצה נפשי (תחלים ו ה), חלצני ה' (שם קמ ב'), וחבר עמו ועצתויך הליין (ישעה נח יא), ואין פרtron הליין יציל, כי מה עני הצלחה אצל עצמות, אך פרטר ירשן, כמו ושמועה טוביה תדרשן עצם (משלוי טז ל):

חלש. לא תלכו, והבר ויחלש יהושע (שמות זג) וחולש על נוים (ישעה יד יב). ופרט' חולש מלשון התלמוד מטילין חלשים (שבת קמת עב'), לשון גורל. אמר על נין שהיה קוסט קסמים ומפיל גורלות ana ילק' תחלה להחריב ולזרע, כמו שני כי עמד מלך בכל אל אם הרוך בראש שני הרכיטים לקסט קסט (יזוקאל כא כו). וימת נבר ימות ויחלש (איוב יד י) מלשון המשנה, ר' פלוני חלש, כמו חוליה, ואשר אמר ימות ויחלש כך פרושו, יבא נבר לעת מיתה ויחלה וינגע ויאו, כמו הנה אנבי מות (בראשית מה כא), וכמוו ויהי בצעת נפשה כי מהה ותקראשמו (שם לה זח), בשעת קריית המתה:

חמן. את המניכם (ויקרא כו ל), אבד אשרותם ובמותם, ואני כי אם מלשון חמלה בתה המשמש שהוא עוכרים בהם לשמש, וכן הוא אומר ואת מרכבות המשמש שרפ' באש (מ"ב כנ יא), מרכבות שהוא בתרונות לעברות המשמש: חמס. אמר בחלק השני נחמסו עקיבך (ירמיה יג כב), ויחמס כנן סכו (אייכה ב ו), לשון השחתה המה, ואין כי אם מלשון חשפה, כי חשפי שוליך על פניך (ירמיה יג כו):

חפס. תשלחנו חפשי (דברים טז יב), יצא לחפשי (שמות כא ב), היורד תורה, פרשו לשון דרו. ואמר בחלק ב' בגנדי הופש לרוכבה (יזוקאל כו כ), וישב בבית החפשית מצורע (רדה"ב כו כא), ולא פרש מה הם, והם עניין אחד עם יצא לחפשי, בנדי חפש, בנדים טובים שלובשים אותם בני חורים והטויחים, וכן ויישב בቤת החפשית, חפשי מעול תקון המלכות, כי יוחך בני היה שופט את עם הארץ, לא היו נכנים וויצוים עליו עם הארץ:

חצר. הבא בחלק ב' חזר המשכן (שמות כו ט), והוא לו לחבר עמו חזיר לקנה ונוכא (ישעה לה ז) שהוא כמו חזר אף כי הוא בהירק, נמצא במוחם בציר ובחירק שלהם אחד, בן וכות, בן נון (שמות לג יא), עוד האיש בית רשות (מיכה ו י), בחירק, אש לוחט (תחלים קד ד), חזן וכבוד (שם סדר יב),

הן ערכו (איוב מא ד), ערכתי נר (זהלט קלב י), לחת לו ניר (מ"ב ח יט), מין חלב (משל ל לנ), אפס המין (ישעה ט ר), ישבע ריש (משל כה יט) בחירק, רש וקלון (שם יג יח) בצירוי, וכלה בענין אחר, בן החזר لكنה וגומא וחזר, וכן בישעה על ארום כת' והיתה נהנה תנין חזיר לבנה יענה (ישעה לד יג) כמו חזיר, וכן החזר לבנה וגומא, מוקם וחזר לנונה תנין רכבה חזיר חרב. היה לו להבicia בחלק חרבו הימים (כראשית ח י), אבלו חרב (שם לא מ), וכחרחו ובחרוב (דברים כה כב) שהוא כמו חרב שאין בכאן משמעות לחרב ולא להחית. והוא להבicia כי חרבן הנפת (שמות כ כה) שהוא לשון פטיש ומקבות, וחרבות צורות (יהושע ה ב) שהוא לשון חרורי צור וסלע וכן נמצאו ותקה צפורה צר ותכרת את ערלה בנה (שמות ד כה):

חרט. אמר בחלק שלישי ויצר הכרמים כסף בשני הרים (מ"ב ה כנ), והמתפתחות וההריטים (ישעה ג כב), פי' מני בנדדים, ואינם כי אם לשון כספים, ובן:

בערבי קוין לcis כריטה:

חרך. אמר בחלק שלישי לא יהודך רמיה צידו (משל יב כז), ופרט נאה ומקובל, ושמעתוי מהכם אחר שכן דרך החיצונים את העופות שעשוין להם כויה בשושן הכנף כדי שלא יעופו ואני מקצת כנפים בעבור שלא להבחיש יפים, והואו החיציד שהוא בעל רמיה לא ישמר צידיו עד אשר יעשה לו כויה כי קדם יעוף מידיו ויאבד ממנה, וזה משל על עשור מקצת מחים וממול כי לא יהיה לו קיימת:

חרצב. הרצבות רשע (ישעה נה ז), כי אין הרצבות למותם (זהלט עג ד), פטור אשר לא ברת, וכיה פת' הרצבות רשע כמו קשי רישע, והרצבות למותם, אין קשרים בכלם למשה אין הושבים בנפשם ואני נקשר ולא נדבק בכלם שימתו, ובRIA אולם, בעבור שהם רואים היכל ואולם ואוצר שלוחם בRIA ושמן, כמו שני אוצר נחדר ושםן (משל כא ב), וכן ענקתמו נהנה (זהלט עג ז), הענקיים אשר בצואריהם ובונרגנותם נהנות ונאנן הם:

חשחת. ושאר חשחות (עורא ז כ), ומה חשון (שם ו ט), לא פטור מה הם, ופרט עניין צורך, ובלשון תלמוד לשכת חשון (شكلים פרק ה משנה ז), אבל לפנינו איתא: החאים היה בירושלם כמו לשכת צרכין צניעים:

חתם. הנהו מושרש זה כי מלות ערכיות פרוש ולא זכרם אף לא פתרם, ביד כל אדם יהתמ (איוב לו ז), כך פרה, מרוב הקורן בימי השלון והקרת מתבאים בני אדם ידיהם וחותמן אותן התה שמלותם מרוב הקורת, והמלת אהרת התה תפוך כחומר חותם (שם לח יד), וזה פטר, אמר לאחוה בכנותות הארץ וינערו רשעים ממנה, ויהפוך עניים כמו החותם כאשר הוא בטבעת חרוץ הפוך או הוא ישדר על המוחקה, וכן הלבוש כאשר הוא מהורף אינו כמושפטו שהויה בתחליה, כן אותן שפכלו בעהיז ולא התענו יהנו לעהיב והרשעים היה להם הפך:

חתפה. הן יחתוף ומי ישבינו (איוב ט יב), כחתוף תארב (משל גג כה), אמר כמו יתרוף, ואני אומר כי ענינו כמו חטף בטית', כי בן דין טית ותיז מתחלפת אחת בחברתה, כי הם מן מוצא אחת מן דטלנית, כמו מה נצדרק בראשית מר טו) שהטית' במקום תיז'ו הטעעל, וכן ויצטו (יהושע ט ד),

העצירנו אותו (שם ט יב), וכן רטש החזקה (ירמיה טט כד) כמו רחת שתואר תרגום רעד (שםות טו טו), רתיהם? חתר. חתר במחברת ויחתרו (יונה א יג), לא במחתרת מצתחים (ירמיה ב לג), אמר לשון כרייה חם, ויתכן:

אחל' מחברת טי"ת.

טא. ומאתהיה במתאטה השמר (ישעה יד כנ), כבר השיבותי עליו בספר הנגלי הות:

טב. חכר טוב ה' לקו (איכה נ כה) עם וייטב הדבר (בראשית מא לו), היטב אייטיב עמק (שם לב יג), והם ב' שרשיט, טוב יטב, והפק פה' טובתי בל עליך (תהלים טו ב), אמר הטובה והחדר שאותה עשוה לי בל עליך לעשות כי אין ראי לך, וכשה טעו כבר אחרים באמורם טובתי הטובה שאותה עשוה לי, ואין טובתי וחדרי הטובה שאותה עשוה עמי ושועשים עמי אחרים כי אם הטובה והחדר שאני עשוה לאחרים, ואשר יעשה לי הבראה היא טובתו וחדרו, וכאשר אמר תפלתי וחדרו (שם סו ב) לא אמר וחדרי, ואין הראנן ה' חסידך (שם פה ה) החדר שאנו עושים לך, אכן כה פתי טובתי בל עליך, הטובה שאני עשוה לאחרים לא יניעו אליך ולא תוויל בהם, כמו שנוי החפץ לשדי כי תעדך (איוב כג ג), מה החפץ ישתלם לו כי תעדך ומה תוויל יש לו כי תסת דרכיך, לאיש נמוך ייק רשות ולבן אדם נמוך חוויל צדקך. וכן הוא, טובתי אינה מועילה לך אך מועילה לקודושים אשר בארון המה, כאשר אני עשוה חדר וטובה בעבור אהבתך לקדושים ולהקדדים עליהם יניעו צרכי וטובי, ואדריכי כל חצאי בם, אין מפורש אחר הנגינה כי אם ואדריכי כל אדריכים מכל חפציו ורצוני בהם בעבורם אדריכים ביראתך. אמר אח"כ ירבו עצבות וכabiesות אותם שטמהרים לאל אחר, בל אסיך נסיבותם מדים, אף"י אם הייתה הרגם לא הייתה מנתק נסיך בעבור דם כי הם חיבים מיתה שהם עובדים עיי, ולא אישא שם עיי שלם על שפתוי, כמו שנוי ושם אלהים אחרים לא תוכירו לא ישמע על פך (שםות ננ' יג), ואמר אח"כ ה' מנת חלקי וככוס אתה תומיך נורלי, אינו לשון תעשה, כי היה לו לומר תחתנן, אך תומיך כמו תומך, ומשכלו הנני יוסוף להפליא את העם (ישעה כת יד), וויא כי הוא שם הדבר כמו אוכל, חדש, גרען, והוא בשקל ואט' אלו אוכל (הושע יא ד) שהוא כמו אוכל, אוכל תשברו מאתם (דברים ב ז):

טל וטטר (מיא יו א), אמר בחלק ב' כי יכול לא יוטל (תהלים לו כד), והן أيام דרך יטול (ישעה מ טו), אף כי שרצו נטל, כמו יטול, נפל. יש מפרה הן أيام בעני האל כמו דבר דרך אשר יטול מעצמו, ויום יטול אותן הימים. לבנון אין די בער, אמרו האומות נקריב קרבן על חמאותינו כמו שצוה הבהיה לעשות לישראל, אמר הנביא לא יועיל להם, בכל עצי הלבנון אין די בער ולא בחית הלבנון אין די עלה לכפר להם על מה שהרעו לישראל. וחבר במחברות וה שלש אנחנו נטול ערך (שב' כד יב), וירוע כי נטול שרשו. וחבר עליהם מטلطלך מטטלחה נבר (ישעה כג י), ואמרו רבותינו מכאן דטטללא דגבראו קשי מדאיתה (סנהדרין כו ע"א) כי האשה תמצוא אתר מרחומים, ואין

זה לפי הדרוקן, כי אם כן היה לומר טלטלה נבר, כי ב' הסמכויות ובתוספת ה'א תחתלו בתיו כמו צרת, צית, שמלה, שמלת, אכן פרושו טלטלה נדוללה, ונבר שם התאר ולא שם דבר. והבר עמהם ויטלנו (המיה ג טו), התלל הות ברוא (דניאל ד ט), ודרשם טלל:

טע. חלקו ב' מחלקות, התשע א' עמי (יווחאל יג), ושרשו טעה, כמו הפנו פנה, וחלק ב' עת לטעת (קהלת ג ב) ותברון, ושורש נטע, ווזמר ענן שטל הם, למד מפורש מן המסתום, כי לשון נטעה ידווע ומכוואר מן לשון שטל: טף. טף וונשים (אסתר ג ג). ושרשת טפף, בראית דגשיות טפע, טפנו, והיה לו לחבר עמהם הילך וטפוף תלכנה (ישעיה ג טו), כי בן פת, בנות ציון הולכות כמו טף ונערות קטנות שלא יתבישיו מכל ארץ הולכות מנולות וגטויות גרוון בקומה זקופה ואן להן בושת פנים, כמו טף וונערים קטנים, איפנטיאנט בעלו, כך שתרו משה בני שלא כענין שאר המזרחים אשר פרשו מהלשן התרכזות אשר העזיף את מי יס סופ (רברים יא ד), דאטיפ, ווימ מלשון החלוד, לא מהחוקת ולא גדושות אלא טזופות (וינמא מה ע"א). אך הראשון שהוא מלשון טף נבען יותר. ובחלק שני יטפו ההרים עסס (Յואל ד יח), נפת תטופה (משל' ה ג), ועםם חבר הילך וטפוף, ולא ידעת מה דעתו, ואמר ענן טור וטיפה הם, ומה ענן למור באלה המלאות, אעג' שאמר הולכות בנות ציון גטוות מור ובשם, מן נטה' ושהלה (שמות ל ל), ונטה' שט' בשם מהבשטים, והונן שרש. והביא בחלק אחד והטף אל דרום (יווחאל כא ב), אל חטפי (מיכה ב ז), ושרשם נטה', ואמר למול האם, ונפלאייז מה אמר לשון מלל, שאנו שט דבר בעולם, היה לו לאמר מלאה, כי כלל לאברהם (בראשית כא ז) לא יאמר מלאה. וחבר בחלק ד' הנטיפות והרעולות (ישעיה ג יט), והוא מענין נטה' ושהלה (שמות ל ל), שהו עשוות כמו אגניות או ערמוניים כספ' וזה לשוט בהם מני בשמים, על כן נקרא נטיפות, ואמר מני ערי חלאים הם, ואמר כי הם כל' כטפ' זהב שימושין בו מני בשמים:

טה. הביא בחלק הראשון מכיה טריה (ישעיה א ז), לחוי חמור טריה (שופטים טו טו). ופט' להה כדבריו, וראיתם מלשון העבי שקורין לה טרי. והביא בחלק שני לא אטר (ירמיה ג יב), לא תקום ולא תטור (ויקרא יט יח), ולא הבין כי שרשם נטר, כי תטור בשקל הקום שרששו נקס:

טה. לא יטוש ה' עמו (ש"א יב כג), כי נשחת עמק (ישעיה ב ז) והברון, ושרשם נטה', וחסר הנין כורבו לעשוות בה, לחבר עמהם הרוב נתושה (ישעיה כא טו), ודרינו לטושה כאשר פריש באחרונה:

טש. כנישר יטוש עלי אובל (אווב ט כו), ושרשו טוש בשקל יקוט, ופרש אותו יעוף ויראה, ואני כי אם יחווש, והרגם כנישר הח לאובל (חבקוק א ח), כנישרא דעתאים למכיל:

טבה. הבר כלם בחלק אחד, והם ב' הלקום, וטבוח טבה (בראשית מג טו), טבחה טבחה (משל' ט ב), ואמר לטבה (ש"א ט כנ), לרחות ולטבחות (שם ח יג), עניין בישול בשער נטשויות העברי שאומר למכשל טבך כי הייתה בערבי הוא כי בערבי, כמו חותם, כאחם. וחלק ב' כשה לטבה יובל (ישעיה גג ז), צaan טבחה (תהלים מד כג), הכנינו לבניינו מטבח (ישעיה יד כא), לשון שהיתה הם:

טנן. הנם טמוניים (יהושע ז' כא), וטמנתם (ירמיה מנ ט), וזהו לו להביא ערמות תמןנו חפש מהפש (תהלים סדר ז), שהוא בתמי ופירושו בתיית כמו רשת (ירמיה מט כד). רותה (חוושע יג א):

טעם. מטעם המלך (יונה ג'), טוב טעם ורעת (תהלים קיט ט). אמר לשון עצה הם, ואינו כי אם לשון דברם הם, כמו בשנותו אה טעמו (שם לד א), בשנותו את מדבריו, והבר עמהם עטה וטעם (דניאל ב יד). וכידוע כי עטה הוא עצה, ומה עין עצה ועצה, כי אם עצה ודייבור. ואמר בחלק שני טעם טעמי מעת דבש (שיא יד מנ). ועשה לי מטעמים (בראשית כו ד), ואמר לשון לעט הם, אף כאן פירוש מפושט מן הכתוב, כי לשון טעימה מכוא יותר מן לשון לעט:

טען. חבר בחלק אחד, והם ב' חלקיים, מטעני חרב (ישעה יד יט) מלשון עברי מודוקרי חרב, וטענו (בראשית מה יז) לשון טעינה:

טפה. טפה סביב (שאות כה כה), חבר עמו הנה טפהות נתת ימי (תהלים לט ז), ולא פרשו, וכן פתרו, מתילה אמר הוידיuni hei קצ'ו ומדת ימי מה היא, הנסייל זוכר מדה אמר הנה טפהות נתת ימי, מדה טפה שהוא מדה קפנית, כי הן כמו כן קצרים:

טפל. טפלו עלי שקר ודים (תהלים קיט טט), וחטפלו על עוני (איוב יד יז), אמר תחתם, ואינו כן, כי אם מלשון תלמוד, את הטפל לכשוו (כ"ק מא ע"ב), וזה פרושם, הברו עלי מה שללא עשייתו, וכן חטפלו על עוני, החבר על המעט שעשיתי עונות אחרים ותוספות:

טרה. טרחים ומשאכם (דברים א יב), חבר עמו אף ברוי יתרוח עב (איוב לו יא), ולא פרשו כרתו, כי אמר בהיות השחק צח יתרוח עב ויבחרו, וחשב כי ברוי לשון בהיד, ואני כן, כי כה פתרו, אף ברוי ברות יתרוח עב, טן כספי רoise (תהלים גג ח). כי בית ברוי שימוש, ונשאר רוי מלשון רoise, והוא לא ונשאו אליך בניהם קינה (יחוקאל כו לב), הבביה שימוש, והם ללשון הרבים, כמו ידיהם, ונשאר ני מלשון לאנה בהם (שם ז יא) שהוא מלשון נהו וקינה:

טרם. טרם ישכבותן (יהושע ב ח), אתה ובערך יודעת כי טרם תיראן מעני ה' אלהום (שמות ט ל), לא פרשו, זהו פתרו, אתה ובערך יודעת כי טרם שאסור מכם המכחה אתם יראים מפני ה', אך יודעת כי אחרי הסירוטי מכם המכחה לא תשלחו את ישראל, ויש טי שבותיהם כי טרם תיראן טרם התשובה שעשיהם, שאמי חמאתה ה' הצrik, הפשטה והשעורה נכתה קודם לכן שעשיותם התשובה זו ומה שנכח לא אשלים לך, אך החתה והכוסמתה שללא נכו עדיןاعتיר על התה וונצלו מן חברך, כי השעורה היה נצחה והשחתה נבעול, נכו הוה על, והחתה והכוסמת לא נכו, כי באופל היו תחת הקרע ועדין לא נראו, ואפיקות מלשון בית אפל (כתובות סה ע"ב) שבתלמוד. ומונחים פירש והטרם תרע (שמות י ז) העדין לא תרע, ואני אומר כי כך פתרו, שלח את האנשים, הטרם תרעה לדעת כי אבדה מארים שתאבד מעריות קודם שחשלחים או מה ברעתק: ואני בנימין משיב ממה שכתי בצעניה (ב ב) בטרם לא יבא עליכם חרון אף ה' בטרכ לא יבא עליכם יום אף ה', ולבריו לא היה לכתחב אלא בטרם יבא עליכם חרון אף ה'

זה שכתוב טרם לא ילמזרנו שטרם נופל לומר אף על דבר שאינו עתיד להזות לבסוף, ואם כן פה' קرم ולא עדין לא: טרף. טרף טרף (בראשית לו יג), הטרפה לא ישלם (שםות כב יב), אמר עניין חוף המתה, ולמד מפורש מן הסתומים, והביא ראייה מתנסתר על הנגלי במנחונו:

אחל מחברת יוד

ובכל. הבא בחלק הראשון ועל יובל ישלה שרשיו (ירמיה י ח) ובחלק שני אמר יובל הוא (ויקרא כה י), ובובל יצא (שם כה לא), שופרות היובלים (ירוחם י ד). אי לשון תקיעת הם, ולא הבא ראייה לרביו, כי יובל כמו שאמרו רבבותינו (ראש השנה כו ע"א) כי לשון ערבי קורין לריבא יובל, וmobיה על זה שופרות שהוא סמוך, שופרות של יובל של אילם: יפ. יפה עישתו (חוּקָאֵל לא ט) וחבריו, והסורה הא' משורי ולווא עטול לפרשנו נו, כי יופי ידוע יותר ממןנו: יז. מה זה היה לבן סורך לפרשין לשון תירוש, כי מי בעולם אסתפק בטשטעוותו והננה תיבות עמוקות אשר לא פר: יט. מימיננו ומשמאלו (שמות יד כב). יטין ה' (מלחלים קיה ט), היה לו להביאו עטיהם כי תאמינו וכי תשמעו (ישעה ל בא), שהאלף במקומ יוד, ולפרש ואם הימין ואשmaiלה (בראשית יג ט), שפהר' ואשmaiלה אוثر בעל כרחך, וכן דעת התנינים ואצפנק (לפנינו ליתא, אולם בכ"י ישנים הנוסחים כק היא):

עיר. עיר הלבנון (מ"א ז ב), לא זכר עמו חלק שני בעירת הרבש (ש"א יד כ), אבלתי עיר עם דברשי (שיר ה א). כמה רחק מנהה מן הדרך היישר בהטו כל יודוי השರשים ולא הותיר להם ידר ושם, והוא לא ידע ואשם, והנה נמצאathy בששים וארבעה אותן אשר יסודם יוד' ואלה הם: יאל, יאש, יאת, יכב, יכש, יגב, יגה, יגע, יגר, ידר, ידרת, ירע, יחב, יום, יין, יען, יחר, יהל, יחס, ייחת, יטב, יכח, יכל, ילך, ילה, יינה, ייח, ינק, יספה, יסק, יספה, יסר, יער, יעה, יעט, יען, יפח, יפע, יצב, יצב, יצע, יצק, יצץ, יחת, יקב, יקר, יקהת, יקע, יקען, יקר, יקש, יורא, ירד, ירט, ירע, ירש, ישחה, ישען, יישע, ישר, יתר, יתם, יתר, אלה הם הנחבהים ממןו אפרשות בהקרא מקומות ואראה חמס (?) איש איש בשםם, כאשר ומם לבני, ואת הנכון בקרבי: נטלים מחברת יוד על פי דברו אשר הסור ביו"ז שרשם, ולה' אשום אשום:

אחל מחברת כ"ה

כב. לכבות את האהבה (שיר ח ז) וחבריו, והסורה מלהם היא, ושרשו כהה: כהה. והנה כהה הנגע (ויקרא יג ו), וככהה כל רוח (חוּקָאֵל כא יב), וחסר מלהם היא, ושרשו כהה, ומהם ותבה טבעם עני (איוב יז ז), ומשכלו ותלה ארץ מצרים (בראשית מו יג), ורינם ותבהה, ותלה:

בו. כויה וחבריו, ושרשו כוה: כה. כהו וראשית אוני (בראשית מט נ), וחלק שני אמר והוכה אברהם (שם כא כה) ותבירו, ושרשם יכת, וזה הוא ממניון סיד אשר הניח במחברת יוד' ב. וחכית בעור (שמות ז ו) ותבירו, ושרשו נכה, ונראית הגוץ במקומות מעט נכה (שמות ט לא), לא נכו (שם ט לב), אליו אבל נכה בו (במדבר כב ו), שענינו להכות, והוא מקור מבניין חוק, בשקל אם ענה תענה אותו (שמות כג כב), כי מה עניין לומר אולי ואכל נעשה, כי אם אולי ואכל לעשות. וחלק ב' כה חברנו (במדבר ו בן), כה העשה להם (שם ח ז), ואמר אין היא שרש ולא יסוד בטללה, ואין זה דרך דיקות הלשון, אך באשר יראו אני ללב מלאה נרואה משלש אותן שנסרו ברוב הלשון יתרו וינעו לבקש דרך השלמה בדרך סברת הדיקות, וכאשר יראו שלא יוכל יניחו שרשעה בעלה ב' אותן והם במלות הרבק, אך, רק, גם, זה, כה וחבריהם, ואיך טעה מנחם לחסר היא ב' מהרש, כי אין בכלל המקרא אותן שרש, כי טובים השניים, והחותם המשלש לא במרה ימתק:

כל. חלון ייד חלקים, חלק א' וככללו אוחך שם (בראשית מה יא), וריעו שהם לשון מזוון, וחבר עליהם מכללה לבתו (מ"א ה כה), שאמר שלמה לפולץ צור, וכבר דקרנו לעלו [חכמי] הלשון ואמרו כי הוא כמו מאכלה ודרשות הח' בבעבור האלף, וזה המלה ברבורי הימים מנות לעבדך (רהי' ב ט), ופרש בן ר' יונגה המורה שהוא לשון כהות וענינו טהון, ואני אומר כי מנות בשקל משור שרשו נשר מלשון נסרים שהם לחות, ומנות שרשו נכת, ותרני וינשכו (במדבר כא ו), ונכיתו, ונשך (שם כא ט), נכיתא, וענינו אבלה לעבדך. ובחלק ב' חבר גלאיתי כלבל (ירמיה ב ט),ומי מבכל יום בוואו (מלאכי ג ב), עם יכולת הי' (במדבר יד טז), ולא נתהבר לא בשרש ולא בענן, וכבר פרשטים במלת וכל בשליש (ישעה מ יב). וחלק מהברת לא תבלה (מ"א ז יד), כלתי רגלי (תחליט קיט קא) מן כלוא לא עצא (שם פה ט), בית הכלא, וענין אחד להם לשון עדנו עצור בחצר המטה (רומיה לג א), ושרשם כליה בה'יא, ומהם כלא באלאף. וחלק אחר כליה קישוריה (ירמיה ב לב) ותבירו, שרשם כלל, וכן כלתו, כלתך. וחבר עם כל עצמותו (תחליט לה י) התפרקו וככללו (מ"א כ נז), כלנו בני איש אחד (בראשית מב יא), וכן הוא, ולא פרש עין וככללו, כי עניינו נתהברו כלם ולא נעדר מהם איש:

בס. חבר במחברתו ויידי המכט לה' (במדבר לא לו), ושרשו כסם, מן תוכמו על השה (שמות יב ד) שהסמ"ך דנושה, ואמר כי מנורותם ליום הכסא יבא ביתו (משל ו ב), וגם בכasa ליום חננו (תהלים פא ד), ופרשם ליום הכסא, ליום שהב"ה יושב על כסא דין, והוא יום ראש השנה, שכל החולבים לדרך רחוקה חורומים לאותו מועד לאוצר להם ויין בכתיהם, וכן כי יד על כס יה' (שמות ז טז), פרושו כי נשבע יה' כי המלך הראשון ישיב על כס יה' יעשה מלחמה בעמלק, והוא שאלל, ורבותינו דרשו כי מדר דר חסר ויזן, רמו לחשבון הנסים טו ה) אליך כסתי (שם קמנג ט), ואמר אלק מנת חלקי, וכיסתי מבניין חוק

בشكل צויתי, נלויי, ואם כן היואר יפרשנו אליך חלקו, כי אם פעלתי, ועוד כי כוסי וכוסיתיו שרשם אינם אחד, והיה לו לחבשו עס וכסהה ענן הקטורת (ויקרא טז יג), ויתכן בין המהברות ולא תהיה האמת נעורת:

כפ' ירך יעקב (בראשית לב ג) וחבירו, ובחלק אחר כפ' אהת (במדבר ז יד), וחלק אחר וימלא כפו (ויקרא ט יג), וחלק אחר ווקף כפוסים (תהלים קמו ח), ושרש כלם כפף, בראות הדגש בכווניות, כפי, כפוף, כפך. וחבר עם ווקף כפוסים, אקף לאלהי מרים (מיכה ו י), יכטה אפ' (משל' כא יד), ושרשם כפה, ודין אקף אכפה, כמו יגלה, יגלה, בשקל יראה, וכן שריש וכפותו לא רעננה (איוב טו לב), כפה ואגמון (ישעיה ט יג), נפק בשקל גונה, סכה, דנה: בר. יכרו עליו חברים (איוב מ ל), וכורה להם כרה גroleה (מ"ב ו ב), וחבר עמהם להברותיהם להברות את דוד (ש"ב ג לה), ומה היה לו לחבר עמהם להברות את דוד אשר לא יקרה כי אם בכ"פ' הוא בתוכו, ופרשו בו רבותי בתחלה להברותו ולכטוף להברותו, ושווע בו החפרושים לפרש להברות: מלשון כריתה כמו להברתו, ולא יתכן, כי משקל להברותו בויזו להבראות, להעלותן, שרשם ראה, עלה, וכן להברתו, כרה, יוכל לפרש על דרך סמן התלמידו ולא על דרך הריקות, אך דרך הריקות בתחלה להברותו, הפצירו בו שיאלל מעט, כרוך ואברה מירה (ש"ב יג י), שהוא אוכל מעט בדרך חולה, ולכטוף להברותו כרה גroleה, להabilו הרבה אחריו אחריו שהחל לאכול מעט, ולשון כרה היא ארזה גroleה, וכחכומו בביית היא ארזה קטנה. וחלק ד' אמר כי יכרה איש בור (שםות כא לב) וחבירו, ושרש כלם כרה, וחלק אחר וכירים יותץ (ויקרא יא לה), בכיר או אש בעצים (וכריה יב ז), והוא יזר בו שרש. וחבר שלחו כר מושל ארץ (ישעיה טו א) עם באבים וברכבות (שם טו ב), והוא מלשון כרים ואלים וכן פתר' כי מישע מלך מואב היה נקד והשב למלך ישראל מהא אלף כרים, והוא שאמר הנביא שלחו לו הכרם שאתם חוויבם לו טדי שנה לשנה למלך ישראל שהוא מושל ארץ. ובחלק אחר חבר יכר יוסף (בראשית מב ח), וחוּר נז"נ הרש שהייא ברגש בשקל ויפל, וחבר בחלק אחר טהורותיך ומולחותיך (יחזקאל טו נ), וענינו כמו מנגורותיך, וחבר עמו מכרותיהם (בראשית מט ה), וענינו כל' מלחה [בלשון] יון:

כאב. חלקן כאשר ראה, וכל חלקה טובה תכאייבו באבני (מ"ב ג יט), ולא ידע כי תכאייבו פהרי תכאייבו באבני (מ"ב ג יט):

ברן. ויהן אלעוז ואיתמר (במדבר ג ד), וכחנו לי (שנותה כח מא), ולא חלקן, כי יש מהם מפודדים בענין, ובני דוד כהנים היו (ש"ב ח יח), ענינם כמו נידים, ולאחר שעבור יואב על הצבעה ובניהם על הברתו ועל הפלתו אמר כי בני דוד לא היו תחת ממשלהם, ואשר נאמר במלכי צדק והוא כהן לא עליין (בראשית יד יח) יש לפרש האמור שם, ויתן לו מעשר מלך, ולא גורע מי נתן למי, אם תאמר אברהם נתן למלאכי צדק מאשר לא נתן לעצמו, אך נתן מעשר מטנו, כי אמר הרמותי ידי אל ה', אם מהות ועד שרווק נעל ואמ אקח מלך אשר לך, ואית יתן מטנו מעשר, נתברר מדברי הפרשה כי לא נתן לא וזה לא זה לות, אבן בן פרוי, כאשר הו אברם מಹכות המלכים יצא מלך סРОם לקראו אל עמק שות, והוא חולקים ברכבים בין שניהם, שהיה אומר מלך סРОם

חן לֵי הנפש והרכוש קח לך, וענחו אברוחם כי לא יקח ממנה בלא ריק אשר אכלו הנערם, כי הם הלו נמו בין במלאותו, וחלק האנשים אשר הלו אתי עיר אשכול וטמרא, שאינם ברשותי, הם יקחו הלקם, המנייע להם כמנהג מצלי שלל אוחביהם מיד אויב אם שליש אם חומש, אך לעצמו לא רצחה לקחת מואמה, ובא מלכי צדק אח"כ ומצאים עסוקים בעניין שופט בינוותם, כי אברוחם יכול לקחת מעשר מן הכלך בדרך כל מצלי שלל, והוא יויתן לו, מלכי צדק החיר וועב לו המעשר מכל, ועל זה ענה לו מלך סדרום שלא יעשה הנפשות ויקח כל הרכוש, ואברוחם ענה שלא יקח לא המעשר ולא שום דבר לא מרכוש ולא מנפשות, ורומה לויתן זה, ולא נתן סיתון (במדבר כא ב), לא יתנו מעלהיהם (הושע ה ד).

לשון תורה וועיבת:

כוב. לא הלקו [זהם] כי הלקים כוב כמשמעו, ובמהו אני אמרתי בחפיי כל האדם כוב (תהלים קטו יא), ופרט כי אשר היה נחפו לכלת בסלע המחלקות, אמרתי אף שמואל הנביא אשר משה אותו למלך כוב. וחלק כי אשר לא יוכל מיטו (ישעה נה יא), היו תהיה לי כמו אכוב מים לא נאמנו (רומה טו יח), והאלף יתרה מאמתינה, עניין כריתה, כמו לא יכרתו מיטו, וمعنى זה אל תacob בשפהחיך (ט"ב ד טז), ומוכיח על זה הלא אמרתי לך אל תשללה אותו (שם ד כח), פת' חן לי זרע של קיימת שלא יכרת, כי מה בצע שהיה לי בן יומת, ופירוש אל תשללה מעניין וכשלחה (דברים כח ג), והוא כמו עקר ועקר, נון דاشאנטיר מי בלעו, ומהנים פרש על כלם עניין בחש:

כבר. נבר להם (שמות כט ב), וחלק שני בכבר היורד (ט"א ז טז), ואמר ויתבן להוות מגוותם נבר נרחב (ישעה ל ב), לאחר שוכרו במקומו בעניין ארוחה השחוות וכברה לו שווה:

כמן. ה比亚 בחלק השני ומשל במקומי והב (דניאל יא מנ), ושה עניין אווצרות بلا ראייה, וראיתו מלשון התרוגם וארב לו (דברים יט יא), וכמן ליה, דבר שיושב בהחבא, ומכמני והב, מטמוני והב:

במר. חלק וכמרי עליו ייגלו (הושע י ה), אה שם המכרים, מן עורנו בתנור נכרמו (איכה ה י), והם עניין אחד לשגור, כאשר פת' בנכromo, והם הלובשים בגדי השחורים לשם עז, וכן כל לשון כומריא שבתרני לוכשי שחורים: כןך. חבר בעניין השני ולא יכנף עוד מורייך בישעה (ל ב), ופרי אותו לא יסתהר עוד אלליך ולא יסתהיר עניינו מפק, וכן פתרו רבנו שלמה, לא יתסתהר מפק, בכנע בגדו, ונעלם ממנה דבר זה, כי כה פרתי אמר ונתן לכם הי לחם צר ומסים לחץ לא יכנף עוד מורייך, פרתי אם יונן הי לכם לחם צר ומסים לחץ שלא ידרו נשמים מעט יהיה ולא ימנע הנשם שלש שנים כאשר היה בימי אחאב כי מיד יבא הנשם ולא יתרחק עוד מורייך גשמין, מורייך כת' ביירד, עניינו נשמין, מן מורה ומתקיש, כי נתן לכם הי את המורה לצורקה ויוריד לבם נשם מורה ומתקיש (ויאל ב ב). ולשון לא יכנף לא יתרחק, מן מכונף הארץ (ישעה טר טז) שהוא מרחקי ארץ, והוא עניין רואות את מורייך, את נשמין, וכח' אחריו ונתן מטר ורעם אשר תורע את האדמה, והוא דשן ושמן, ומאיין ראה כי לא יכנף,

לא יסתהר, כאשר חברו עם המכונף, כי בונף הבנד אין נסתהר:

בסח. חבר במחברתו קוזים כפטויים (ישעה לג יב), קזיעים, שרופה באש כסוחה

(תהלים פ יז), והניח ותהי נבלתם כסוכה (ישעה ה כה), שיתפתחו בו התלמידים, והוא מהם, וענינו ברותה, ומשכלו ושבוכלה אין בהם (שיר ד ב), מלשון התרגום לא תובר (ויקרא כה ד), לא תכסת:

בכל אמר במחברתו חלק ה, ואלהoulder וכטיל וחרטה (יהושע טו ל), שם עיר טורי ישראל, ואם דעתו לעשות חלים משמות הערים ושמות האנשים ושמות הדברים למה לא הביא במחברות כ ב, וכבן ולחם וכתליש (שם טו ט), שם שמות עיר, ובמחברות חתול חתולן, ובמחברות זבח זבח וצלמוןע, ובמחברות כה והכח והלטה, ואיך שבח במחברות טלא טלאים, והרבה כמהם אשר לא יספר מרוב הדרשים באו מקרוב:

כסת. כבר בחלק ב' עם נCKER (צפניה ב א) נCKERת (בראשית לא ל), והוא לשון בושת, מן התרגום כסופה, איכטיף, וכן פט' התקרא התקושע וקושו הני לא נCKER (צפניה ב א), תהיי ברעת זקנים ולא תהיי ברעת הגנעים העם אשר אין לו בשחת, והתקושעו מלשון התרגום זקן קשייש, ויש מפר' מלשון לקש קש (שמות ה יב), קוישו וחפשו מעשיכם, וראיתי בתלמיד רישומי נCKER גרמן ובתרן בן נCKER אחורן (הענין סה ע"א). ויתכן להיות נCKER כמו קשח עצמן ואחיב קשח אחרים (סנהדרין ייח ע"א). כיון שהוות נCKER כמו שפת' מהם לשון נחמד: בען, כבר התרגום בעברית, כגון שמו טעם (עורא ד כא), די מלך היכלא מלחנא שם שם יד), באמצעותו היכל נחוי בשוממותו, וערות מלכא, שאם יבנה לא יהיה ומין ארוך שלא נראה בזוקנו, ויש מפר' וערות מלכא לא אריך:

לנא למיזהו, נוק המליך אין לנו להרחק עצמוני מלראותו: בפן, בחדר ובכגן גלמוד (איוב ל ג), אמר שהוא לשון תרגום, רעב כפנא, וחבר עמו כפנה שרישה עליו (יחוקאל י ז), ואמר עניין רעב המת, ומה עניין רעב אצל שרש הgan, ופרש המפרש כמו אספה שרishi, כמו ושרשו חתתו היין, ודומו לשור ולכון תשחק (איוב ה כב), והוא כבר נור רעב, ברעב פרך ממות, על כן נפרש כפן אסיפה יד כמו חסרון כים שאספה ידו מלחשיטו לכיסו כי לא נמצא בו מואם:

כסת. וכפיס מעין (חבקוק ב יא), כבר פרשתי בתשבי עיננה: כperf. הביא בחלק הראשון עם כperf' נש (משלי יג ח) ונחתה כperf' מצרים (ישעה מג ג), וכperf' אדמתו עמו (דברים לב מנ), והוא מלך השני, לשון כפור עון, ופט' כאשר יקים דם עבריו השפק או תהיה נפחה לארץ, כמו שני ולארץ לא יכופר לדם אשר שפק בה כי אם בדם שופכו (במדבר לה לkn), והוא וכperf' אדמתו, כי דם עבריו יקים, ואו כperf' אדמתו, ועמו חסר זיין, וו"ט בשים נקמת עמו, וכן נאמר בפרשת הנבעוניים ועתה אליהם לאין אוריין (шиб כא יד). והוא סתרו אותה הפרשה כאשר פרשה רב סעדיה גאון, ויהי רעב בימי דוד שלוש שנים שנה אחר שנה ויקש דוד את פni ה' (שם כא א), למה לא בקש בראשונה ובשנית, שנה ראשונה אמר אולי מקרה הוא, שנית אמר כי בעון פסל מיכה הוא עמד וביערו, שלישית ויקש את פni ה', ויענהו אל שאל ואל בית הדמים, אשר המית כהני נב שהו מפסיקין מזון לנבעוניים, כמו שאמרו רבותה, ועל כן אמר והנבעוניים לא מבני ישראל המת כי אם מיהר האמור, כי הנבעוניים הם ומחלתו דםם והם לא חמלו כי לא היו טישראל. יונתן

לנו שבעה מבניו, לא נשארו יתר מון ההורנים אין לנו כסף ורחב עם שאל
 לא נכח כי אם נפש תחת נפש, כי נשבעו להם נשיאי העדרה. ויחמלו המלך על
 מפי בשת בן יהונתן בן שאל, ישאל, אנשי לבב לדעת מה הוא ויחמלו, כי אם
 היה מהתורנים לא היה יכול להצילו, כי אין משוא פנים בדין שמים, אכן כן
 שטר, ויחטול לשון שמה הוא, שמה מادر שלא נכשל בו מודע יהונתן, כי מפי
 בשת היה קטן, כמו שנאמר בן חמש שנים היה בבא שמועת שאל ויהונתן
 מיריעאל (ש"ב ד ד), ושמה על אשר נוצל בעבור אהבת יהונתן ובכבוד השבואה
 שנשבע לו, שלא יאמץ העולם נשבע לו והרג את בניו, רודמה למלת ויחמלו,
 וחטתי עליהם כאשר יחטול איש על בנו העובד אותו (מלאכי ג יז), מה חטלה
 יש לו כשבור אותנו, אך אם מכעסיו ושמחותיו עליהם כאשר ישמש אשיש כשידל בנו ועובד
 על כן פרשו לשון שמה, ושמחותיו עליהם כאשר ישמש אשיש כשידל בנו ועובד
 אותו, גם לפי פשוטו יש לשאל, למה לא הורידום מן העין בו ביום כמצה,
 ורכבתינו דרכשו בו מה שדרשו, ולפתה פרש הנאנן כי הוו מחובבים למך והוא צוה
 לתളותם, אמרו יצוחן להורידום ועובום על העין, והשיבו כי המלך ידע בדבר
 אך כאשר עברו ימי קוצר שירדו נשים, כי בימי קוצר לא היו יורדים גשטים
 בארץ ישראל, כמו שאמר הנביא הנאנן נשם יורה ומלךוש בעתו שבאותה התקופה
 קוצר יישمر לנו (ירמיה ה כר), שלא ירדו להשתית את התבאות, וכן אמר
 שמואל הלא קוצר חיטים הווים אקרוא אל ה' ויתן קולות ומטר ורעו והוא כי
 רעתכם רבבה אשר עשיותם לשאל לכם מלך (ש"א יב יז), ולנו יש לדעת מה
 רעה עשו בשאלם מלך אחריו אשר כבר התיר להם משה ואמר שום תשימים עליך
 מלך מקרב אחיך, אך שאלווה שלא כהונן, כי אמרו ושבטנו מלכנו ויצא לפנינו
 ונלחם את מלחתינו (שם ח ב), ואמר על הנשים בימי קוצר את הדבר הנורול
 אשר ה' עשה לעיניכם, הרוי נודע כי גשם בימי קוצר היה פלא, ולא עשו רעה
 אחת קשה כמו שאלת המלך, ועל זה אמר הנביא כל רעהם בנגלן כי שם
 שנאותם (חושע ט טו), כי שם מאטו אותו מלך עליהם, ושם מאסתים אני
 מהוותם עמי. נשוב לעין ראשון, כאשר עברו ימי הקוצר וירדו נשים בקשוי
 מן המלך רחמים בעבור רצפה אסם שהיתה שומרה עליהם, ולא נתנה עוף
 השמיים לנעה עליהם יומם והיתה השדה לילה, וגזה להורידם. ותבר במחברות זה
 בחלק ויו נפרים עם נורדים (שיר ד יי), אשכול הכהפר (שם א יד), ואמר
 כמשמעותם, ומפורשו לא יודע לעד, אך מין אבקת רוכל, ובכבודו בעלייה הוא
 אשכבות, וצובעים מאננו שער הראש אדרום, וכורין בערבי אלהנה:

כפש. המכפני באפר (אייכה ג טו), ופרש עין פלייש, וקשה הוא להבין מה
 זו היא פלייש, ואני אומר כי הוא מלשון החלמור מרה כפשה (יבמות
 קו ע"ב), מרה הסוכה, וכן הוא הלכה:

תברין. חבירך בזין (אסתר ח טו), לא פרשו, והוא מעטה בזין, מלשון ברוך
 על עקיביו (ברכות ל ע"ב), תבריכין (כלאים פרק ט משנה ד):
 בריכם. נוד וכרכם (שיר ד יד), אמר מצחוי אדמה הם, מה בא להוריענו כי
 לא מצחוי השמים הם, ופרקשו ועפראן בערבי וככלעו שפרן:
 כרמל. וכרמל בצלונו (מ"ב ד מ"ב), אמר במחברות צקל, וכרמל בצלונו,

ענינו יורה עליו, ומעניינו לא ידענו מה הוא, אך הוא כרמל בקהלתו, וזה שתרנס יונtan לבושה, לכוש החטה, ופרש כרמל מלילות חטה, והוא הלה שיקטעו בין מהטה בין ממי תבואה השדה, ואמר בחלק השני ארמנן וכרמל (ראה ב' ב' מני צבע, ואינו כי אם טשי, וכמוות ראנש ערך כרמל ורלה ראשן ארגמן (שיר ז ז), ישך דומה למש, ודלוות ארגמן, והוא לא זכרו כי חשב היוו כחר הכרמל:

ברע. כרע ב' קורם נבו (ישעה מו א), לא פרשו, כי כאשר באו מלכי מרי ופרס על בבל וכובשו ומצאו ב' נבו שהיז מוחב ולא חששו בהם ורצו להוליכם לארכץ עמהם על הסוטים נשמו אותן במשקל להבריע אם יוכל הפט להוליכם, ואמר כרע ב' על משקל המשאוי היה מבורי השקל, קורם נבו, קרדו וחרחו אותו המשאים כי ראו כי היה כבד למשא אחד, ואח"כ אמרו הרוצחים לנושא אותן על הסוטים נשואותיכם עמוסות משא לעיטה, אין ביכולת בהמה אחת לשאת משא זה, אח"כ קרדו אותן חתיכות קטנות, ולא יכולו למלט נפשם, נפשם בשבי הלהבה. והבר עמו בלתי כרע תחת אסוד (שם י ד), ולא פרשו, ואני למדתי מהרי כן, בלתה כרע, אותו שלא כרע ולא השתווה לה, תחת אסיד וחתה הרוניט יפולו, במקומות אסירים והرونיט יפולו, ובמקומות שבו איש תחתיו (שודות טו בט), במקומו. ומשה בני פרש בלתי כרע, ולוו כרעה ואת שיש להם עתה בארכץ שהאותות מכניות אותן אסורים ילכו והرونיט יפולו, ואין די להם בחכונעה זאת, וכמוות בלתי כלב בן פונה (במדבר לב יב), עין זולתי:

בשר. לא חלון, והוא ב' חלקים, ויתרין הקשר (ק浩ת י), ובשור ורבר (אסתה ח ה), וחק ב' מוציא אסירים בכשרות (חהלום סה ז), שענינו אסירים בוקים וככשרות, והכשרות הם מעין או מברול שעושים לשוקים, ורומה ירידת שלחה בקשרו (משליל לא יט), שהוא אותו עין חל שבראש השבט שמתקף הנטזה: בתר. בכתיר מלכות (אסתה א יא), כי יצתו עזקים (חהלום קמ' ח), לכחותה האחחת (מ"א ז יז), חבר עמהם כתרו את בנימין (שופטים כ מג), כתר לי ועיר (אווב לד ב), והם חלק ב' כתר לי ועיר כמו יחל והמתן לי, וכן כתרו את בנימין, המתינו להם עד שיצאו ורדפו אחריהם, כמו עד התקינו אותם מן העיר ונכנסו לפניהם (יהושע ח ז), וזה הוא הרוריפתו אינו כענין ורדוון, אלא הם עשו ברצון וננו כדי שירדום הם אביריהם, שיאמרו נסים הם לפנינו כאשר בראשונה, עד שתחריקום מן העיר, ויצא המערב מן העבר האחד ויחזרו הם עליהם, ובנימין היו לישראל בתחום אלה מהו ואלה מוה, והוא מנוחה הדרכו, כשהנסו ישראל הרוריכו את בנימין במנוחה אחריהם ולא נחפו עד אשר שבו עליהם: כתש. אם תכתחש את האoil באנחס בתוך היריות בעלי לא תסור מעליו אותו (משליל כו כב), אמר לשון כתות הוא, ולא פרשו, וזה פתר, אך תכתחש את האoil כמו שכותשים היריות, והם החטמים הבתושים, לא תסור מעליוอลתו, כי מהחטאים כאשר יכתחשו אותם תסור הפטולה מעלייהם והוא הקלהה מיד תסור, אך האoil בעבור כל כתישות והכאות שבעליהם לא תסור קליפה האולת מעליו, ולשוא עטלו בעלי לחרבות עליו חבליו:

אחל מחברת למד.

לא. כבר זכרנו כי שחת במחברת זה יאל ולאה. ואמר בחלק ב' הגשה דבר אליך תלהה (איוב ד ב'), וכיה פט', אם נשא דבר לדבר ידענו כי תלהה ויהיה לך לטורה, אך עזרו במילים מי יכול, ונסה אף כי כתוב בה"א מסורש הוא בעלך' ונפטר בש' בחלוף ס', ורבה נסוע. ותבר עמהם ואמרם הנה מתלהה (מלאכי א יג), וסתורן ב' מלות, מה תלהה זאת שהלאנו הכרוא להביא קרבנות, מה צורך לו בהם, והבאתך גול ואת הפסחה ואת החוללה, בקושי ובטרח גROL: לב. חלקו ב' חלקים, לב בשר (יהוקאל יא יט), לב האדם (בראשית ח כא), ושרשם לבב, כי בכינויים ידנייש הבי' בעבור ב' אחרה. ועתה רע לך מה הם ה/cgiוניים, דע כי הם עשרה בין בניו וכיריים ונקבות לא פחות ולא יותר בין ביזור בין ברבים, לבני, לבני, לבנה, לבך, לבך, לבן, לבן, לבכם, לבכן, כך בכל השמות. וחבר שם לככתיyi אחוחי כליה (שיר ד ט) ולא פרשו, וזה פתר, נכסת בלבך מרוב יפק, ויכול להיות הטירות את לבך מרוב השתק. ותביא עמס איש נבוב ללבך (איוב יא יב), זהה פט', בן אדם כאשר יולד כמו עיר פרוא אדם הוא ואין לו דעת והוא נבוב ולהול, אחיב ינידל וויסיפה דעת, והוא ללבך, ויש פותה נבוב בעין לבוכ, בעל לב יתחכם, והוא כמו לשכת, נשכת. והבי' חלקים הנשאים כמו כן שרשם לבב:

לו. ولو אחד בהם (חילהים קלט טו), אמר מנהם ואין לו, ולא ידעתי אם הוא אצל בעלך' או בוין, כי אמר ובמספר הוא כחוב לו באלי'ף וקרוי בוין, ופירושו ימי גלמי ראו עניין, עלו על דעתך קודם יצוחתי, ולגמרי באותם ימים בור אחד בהם:

לו. חלקו ב' חלקים והם ג', מלחה הי' (משל יט יז) וחביריו, והשני גולו אל הי' (רומה ג ה), גולו עלך' (במדבר ייח ד), יתחברו, ייש להבין באו גולו אל הי' אשר אין בערכם, כי לא מצינו במקרא ב' קבוציות יהוד נזין הרבנים וויז כי אם נעשה יעשן, נשמר ישמרו, ולא מצינו נזין הרבנים בראש הרבנים בתיבה ובכופה וו' הרבים שיאמי גולבו, על בן יש לדركן על גולו כי הנזין אינה לרבים כי אם כמו נפעלו הם עצם, ופירושם בואה, כל אחד ואחד יאמר לחברו בואה, ואחיב' גולו כלם אל הי', אי תהיה הויז האחרונה מקום ה"א, בואה גולות אל הי', כמו וינו האחד את האחד (שב' יד ו), שהוא כמו ייכת:

לו. חלקו נ' חלקים, האיש הלוחה (בראשית כד סה). הללו (יהוקאל לו לה). חלק ב' אל ילווע מעניין (משל ג' כא), ולא נבר כי יש אל יליעו (שם ד כא) בירוד ורגשות הילמ"ר בטקום מה הייד שטר, כי שרטו לו, וכן דגשנות וילינו עליו (במדבר יד ל), כי שרטו לנו, ורגשות תלבות, תלפה בעבר חסרון הוו' ושרשים לנו, ולא נבר ולחות שบทים (משל יד כד) שרטשו להה, בשקל ראות, פדות, שבות. וחלק נ' אמר לווערמן (בראשית ל ל), אמר מני ארויים הם, ואינם לא מני ארויים ולא מעניין, כי לוויים יודעים בלשון ערבי לו וגלו, כי לווי הם שקדרים וגולו הם האנויים הקטנים ומני פירותם, ולא טני ארויים, לכל יודעים וחווים סתרים ורויים:

לה. לחים ויבשיהם (במדבר ז נ), וחבר עמו מלאה עלי שיח (איוב ל ד), ואני כבר גליהתי ריבי עליו במתחלת תשוביות עליו:

לך נא אל הצען (בראשית כו ט) ושרשו ילק, הלבו שרשו הלק: וילן העם על משה (שמות י נ), אשר חמה מלנים (במדבר יד כ), חלקן ב' חלקים, ובזה החלק הראשון היה לו לפ' למה וילן רפי הלמד, וילינו עליז (שם יד ל') דגש ומלינים, אך לא הרניש בדנשיהם, ודע כי וילן בשקל ויקם וישב מן הlein הקים השיב, ומלה וילינו שנדרשה אין לה להביא אותן אחרת כי אם קמצת הייזר ששב זובלע בדנש, וכן מלנים, דנסות הלמד בעבור הנה שתהיה ביחסו בתחלה והוא מלין, שב מלין דגש אעט שלא נמצא במלת היחיד מן הרבים תלמדנו זו, וכן עשו במלת כל מכבריה הויולה (איכה א ח), תלמד ממן היל, והוא דונש קודם המכני. והביא בחלק ב' ובא ולן (שב' יב ט), אל המlein (בראשית מנ כא), ואור בחלק זה יש לפ' מה בין מקום לנו לילן שם כד נב) ובין מקום נס לילן (שם כד כה) שהשיכבה רבקה, הוא בקש מקום להlein הנמלנס שלא יכבד עליהם מאחיזו ומגמלון, והוא השיכבה נס חנן נט מספוא רב עמננו, הרוי תשובה הנמלנס, וגם מקום לילן עצמים, וכל לנ שהוא מן הקל הוא לעולם בדור, כי הוא לנ, אך הlein וילינו מקצתם לאחרים ומקצתם לעצם, הבורדים וילינו בהר (בראשית לא נד), וילינו שם טרם יעכרוו (ירושע נ א) הם עצם, והעוכרים לאחרים ערום וילינו מבלי לבוש (איוב כד ז), אמר על העניים כי הרשעים יגלו לבושיהם וילינו אותם ערומים, וכמו מה זה שאמר לילן הנמלנס. ויש בלשון זה אשר לא פרשה מנהם, ובהתוותם הילן עני (שם י ב), וכן פתרונה, אם לא התולמים עמדי, אין דבריו שקר ושוא עMRI, אך בהמותם, בחרמותם ההתולמים וזה האמת והישר, תלה עני, לנו עני, כי לעולם הם היו עMRI ולא החתולים:

לאט. הביא בחלק הראשון הנה היא לוטה בשטלה אחריו האפור (שי' כא ז), וכמה הימbic איר יונתן לפתו באמורו בתדר דשאיל ליה באפורא, והוא שאמר אהומלך הכהן, היום והחלתו לשאול לו באלהים (שם כב ט), ולא נמצא בunning ששאל לו כי אם זה:

לאט. הביא בחלק כי חרטומי מצרים בלהתיים (שמות ז יא), ולא באר כי ההיא בו מקום אלף, לאט לי נער (שב' זה), ונקרואו בן על שעוזין אותן בסתר ונגהות:

ליוחן. חמץ ליוחן בחכה (איוב מ כה), חבר עמו העתידים עורר ליוחן (שם ג ח) שאנו לא דן ולא נשח, כי פרשו בך, יק簿ו אוררי יום, אותן האורותים ימיהם מרירות נפשם, העתידים עורר, ואותם העתידים לעורר חבר נשים לספור על אהוביהם, כמו קראו למקוננות ותובאה (ירמיה ט טו). ליוחן, חברון של הנשים, כמו כמער איש ולויות (מ"א ז ל'), וכן ילה (בראשית כט ל'): לחם. מה יש תחת ייך חמזה לחם תנה בידי (שי' כא ד), בן פת' הפה, דוד בקש ממנה לחם חול, והוא אמר לו אין לחם חול אל תחת ידי כי אם לחם קרש, יש קרש שהוא כמו חולין שנאכלין בטהרה, בקרש ויכולין ורים לאוכלו כשן טהורם, ועל זה אמר אם נשמרו הנערים אך מאשה, שיוחז מטהוריין, והוא ענה כי אם אשה עזרה לנו כחמול שלשות, אם הייתה לנו

אהה ל Kohah ו עזרה עתה כמו שהיתה מתמול שלשות אין להוש בך כי בצעתי והוא כל הנערם קדרש על כן בצעתנו כל הנערם שמרם מטומה והוא דרכ חול אעפ' שלא השבנו שניה צורכים לשום קדרש כי אם לחול ואף כי היה יקרש בכל, אף כי היה שיהה בכלינו כל וחומר שנשמר אותו מכל מגע טמא וישאר בקדושתו בכל, ויתן לו הכהן קדרש מאותן חולין שנעשו על מהרת הקדרש, והוא כי לא היה שם לחם כי אם לחם הפנים המוסרים לא היה שם לחם אחר כי אם אותו שנתן לו בלבד לחם הפנים שלא היה יכול לחת לו מהם. הביא בחלק השני לחם שהוא מלשון בשר ולחומי רשות (דברים לב כד), והיה לו להברוי עם לבו לחמו בלחמי (משל ט ה) שהוא כמו אכלו במאכלי ושוח בין מסכתי, והיה לו לחלק לחם כי יש מהם לחם ממש, כמו לחם ובשר (מ"א ז ו), לחם אין בכלי הארץ (בראשית מו ג), ויש לשון מאכל, כמו אל תלחם את לחם רע עין (משל ג נ), אל האכל במאכל רע עין, כי כמו שעוז בנסחו אין הוא, כמו שעוז ואמר בנפשו אין הוא שיאמר לך אוכל ושחה ולבו בל עמק, שור הוא פעיל, על כן הוא נקוד שיין קמנזה ועין פתוחה, וטומו לרע אל תאמן בו כשיאמר לך אוכל ושחה, כי האמת הוא כמו שעוז בנסחו שלבו אין עמק וכן לנעו להמו בלחמי, וכן ובכל אליהם במנעניהם (תהלים קמא ד), ובמנעניהם יוניה. ופר' לחומי רשות, אכלי אש, כי רשות כמו רשות אש שלחבת יה (שיר ח ו), וכן שם ד' שפטים הרעים הנוגרים ביהוקאל, הרבה רעב והיה רעה ורבר (יהוקאל יד כא). מוי רעב ולחומי רשות, שניהם נפל דבר על הרעב, וקמבע מריר, דבר, כמו מכתב ישור צהרים (תהלים צ א), ושן בהמות אשלה בהם עם חמת זהלי עפר, היה רעה, מהוין תשלל חרב, הנה ד' שפטים הרעים, ועליהם אמר שלמה נכונו לצלים שפטים (משל יט בט), ד' שפטים הרעים נכוונים הם על לצלים בעבר שהם עושים ד' דברים, ומת אולת הטעאת והועבה לאדם לין (משל כד ט):

לחש. מתחשים (שב' יב יט), הבר במחברתו בת הנטש והחלשים (ישעה ג ב), ולא באריך ידבק אליהם, אך אמר מני ערי הם, ואני אומר כי נקראו לחשים ערי האונים או הכרמים הקטנים של משי שמשמעין תחת האון בעת שישכבו, ונקרו לחשים על שם האון שלוחשים בו, כמה שאמר פתן הרש יאטם אונו אשר לא ישמע לקול מלחשים (תהלים נח ח), ובלשון רבונינו אהתק נושא נחין ולהיש לה (בבא מציעא נט ע"א):

לטש. השיבו עליו במחברת מורה:

למד. הבר במחברתו במלמד הבקר (שופטים ג לא), ואמר שהוא הדרבן, ושכח מגורתו בענול לא לומד (וירמה לא יה), ענלה מלומדה (היישע י א), שהם כלשון מלמד, ותרנום מלמד הבקר פרשא דתורה, ועל כן נקרא רוכב הסוס פרש על שם הפרושים שברגניו להפריש הסוס, ומעין זה וכצפוני יפריש (משל ג נ לב):

לקח. חלקו ד' חלקים, וכולם ענין אחד,לקח טוב (משל ד ב) מן וקה טוב (הושע יד ג), מלקחה (שמות כה לח) שלוקחים הרցין בהן, כמה שאמר במלקחים לך מעל המוכח (ישעה ו ו), ולמה לא לך בירן כי שرف היה,

כִּי אֵם שָׁלָא יִשְׂרָאֵל הַנְּבִיא מִלְהָבֶת אֲשֶׁר שָׁלָא יִתְקַרְבֵּן אֶלָיו לְשׁוֹם הַרְצָפה עַל פַּזְוָן .
וּמְלֹכוֹת מִזְדַּבְּקָה עַל שֵׁם שְׁלֹקוֹתִים הַמְּאֵלָל , וּמְלֹכוֹת עַרְיָן , וּמְלֹכוֹת מִתְּכָה , וַיְהִי
הַמְּלֹכוֹת יִתְרַחַ הַכֹּנו (כְּמַדְבֵּר לֹא לְבָב) , עַל שֵׁם שְׁלֹקוֹתָו אָתוֹן , וּמְעָנֵן וְהַלְאָסְרוֹת
פְּקַד קָח (יְשֻׁעָה סָא אָ), לְפָקוֹד לְהַמְּסֹדֶר שְׁהָם כְּלֹאִים וּלְקוֹחִים שֵׁם ,
קָח הוּא מָקוֹר מִלְשׁוֹן קִרְתָּה , פְּקַד הַלְּקִיָּתָה בְּמֶלֶה נְכוֹתָה לְיֹודְעִים פְּקִיָּתָה :
וְתַשְׁלִימָה מִתְּבָרָת לִמְדָה :

אֶחָל מִחְבָּרָת מִ"ם .

מִ"ה . וַיָּמֹרוּ בְּעָמָר (שְׁמוֹת טו' י"ח) , מַי מַדְרֵב בְּשֻׁעָלָו (יְשֻׁעָה ט' י"ב) , וּשְׁרָשָׁם
מַדְרֵב , וְחַבָּר עַם אֲנָשֵׁי מַדְרֵב (שֵׁם מַה י"ד) אִישׁ מַדְרֵן (שְׁבָב כ"א ב') , וְאַנְיָנוּ
כִּי אֵם כִּמוֹ אֲיַשׁ מִלְחָמָה , מִלְשׁוֹן מַדְרֵנִים , וְאַיְשׁ מַדְרֵנִים לְחוֹחָר רַיב (מִשְׁלֵי כ"א):
מִ"ה . חַלְקָוּ חַלְקָמִים , וְאַזְן לְדַבֵּר עַלְיוֹן כִּי אֵם לְחַלְקָן חַלְקָיו שְׁהָם גַּי , לְשׁוֹן נְדוֹלה
וַיָּקָרָה , מַה גַּדְלוּ מַעֲשֵׁיךְ הַיּוֹת (תְּהִלִּים צב ו') מַה יִקְרַב חַסְדְּךָ אֱלֹהִים (תְּהִלִּים לו' ח') ,
וְשְׁפָלוֹת וַיְרִידָה , מַה אָדָם וְחַדְעָדוֹת (תְּהִלִּים קָמְדָן) . מַה יִתְרֹן לְאָדָם (קְהִלָּת א' ג') ,
וְשְׁאַלָּה , מַה זֹּאת , מַה הִזְהִיר הַבָּרָב (שְׁאָד טו') :

מִ"ט . וּמַתָּה יִדּוּ עַטְקָ (וַיָּקָרָא כָּה לְהָ) , וּשְׁרָשָׁוּ מוֹטָה , וּכְלָבָל בְּמִתְּבָרָת וְהַשְּׁרָשָׁם
מוֹטָה וּשְׁרָשָׁתָה , וְשַׁחַד לְהַבְּיאָה בַּיּוֹתָה אֶלְהָה , וּמְטָמֵי לְהַרְגֵן (מִשְׁלֵי כ"ד י"א)
וְרַבְיָה הַטָּה , כִּי הָוָא מִלְשׁוֹן וּמַתָּה יִדּוּ וּמִשְׁרָשָׁוּ , וְחַשְׁנִי וְחַמְטִים עַקְלָקְלָותָם (חַלְלִים
קְכָה ה') , דְּגַנְשָׁה הַטָּה , וּשְׁרָשָׁוּ נְתָה , מְעָנֵן לְאַתָּה מִשְׁפָט (שְׁמוֹת כב ו') . יְטוּ
אַכְּבָיִנִים מַדְרֵק (אַיּוֹב כ"ד ר') :

מִ"ט . וְאֵם מַחְאָה (וַיָּקָרָא כו' ח') , וְכִי יִמְוקָ (שֵׁם כה כה) , וְיִמְכוּ בְּעֻוּם (חַלְלִים
קו' מג) הַכְּיַף דְּנָשָׁה , וּשְׁרָשָׁם מַכְּקָ בְּרָאִית דְּנָשָׁות כִּי' , וְיִמְכוּ בְּשַׁקְלִים יִסְׁבוּן
וַיְשַׁחַרְכִּים לְהַמְּבָנָה כְּכָל יִקְפָּצָן (אַיּוֹב כ"ד כ"ד) , וְאַנְיָנוּ כָּן , כִּי הַמִּינִים דְּנָשָׁה
וְהַכְּיַף רְפִיָּה , כִּי אֵם הַיּוֹת מִשְׁרָשָׁה דְּהָה וְהַמְּבָנָה כְּכָל וְהַסְּבָבָן . אַךְ שְׁרָשָׁוּ נְמָךְ
וְלְשׁוֹן תְּرָגּוֹם לְשָׁוֹן נְמָךְ שְׁהָוָא שְׁפָל , וְפָתָרָה וְהַמְּבָנָה וְהַשְּׁפָלוֹת , בָּאוּן יִכְרֹתָהּ , כְּכָל
וְהַדְּבָר שָׁאַיָּנוּ בְּעוֹלָם שְׁהָוָא אָוֹן וּוְיָקָן . יִקְפָּצָן , לְשׁוֹן כְּרִיתָה , וְתַגְ�וַן נְבָלָתָה
בְּדִינָשָׁות הַמִּים :

מִ"ט . וְמַל הַיּוֹת אֱלֹהִים (דְּבָרִים ל' ו') , וְפְקָרְתָּי עַל כָּל מַול בְּעַרְלָה (וַיְרִמָּה ט' כ"ב)
וְלֹא פִּרְשָׁתָה עַל כָּל מַול בְּעַרְלָה , וְכַن פָּתָרָה , וְפְקָרְתָּי עַל כָּל מַול וְעַל כָּל
אֲשֶׁר בְּעַרְלָה , וְכַנ הָוָא אָוֹרֶר עַל מִצְרָיִם וְעַל יְהוָה , וְאָמַר כִּי בְּלַגְגָה
וְכִלְבִּית יִשְׁרָאֵל עַרְלִי לְבָב , וּשְׁרָשָׁם כָּלָם מַול , וּמְתָמָם בְּשֵׁם הַיּוֹת אִמְטִילָם (תְּהִלִּים קי' ח') .
אַךְ יִמְוָלֵל (שֵׁם ז' ו') , מַלְלִיתָה , יִמְלֵל קַצְיוֹר (אַיּוֹב י' טו') , שְׁרָשָׁם מַלְלָה , וְכַנ
שְׁרָשָׁם אַמְלָא , וּבְמַלְאָתָה יִתְיַרְבָּה (וַיָּקָרָא י' ו') , מַלְא בָּאַלְיָה , אַךְ יִשְׁשָׁרְשָׁם
מַלְהָה בְּהַיָּא , מַלְוָה תְּחַקְתָּם (יַחֲוקָל כ' טו) . כָּמוֹ בְּנֵינוֹ , קָנוּ , עַד יִמְלָה שְׁחֹק פֵּקָד
(אַיּוֹב ח' כ"א) בְּשַׁקְלִים יִצְחָה , יִגְלָה :

מוֹמָבָו (וַיָּקָרָא כא' ב'ג) , וְחַבָּר עַמוֹּ שְׁחַת לוֹ לֹא בְּנֵיו סְוִומָם (דְּבָרִים ל' ב' ח')
וְלֹא פָתָרָה , וְוַה פָתָרָה שְׁחַת לוֹ , לְעַצְמָוֹן , וְאַחֲרָ שְׁשַׁחַת לוֹ לֹא הָיוּ בְּנֵיו,
כִּי בְּתַחְלָה קְרָאָם בְּנֵים , וְהַעֲבָרָ מְוּמָם :

מן. פתרו מוזמן, ובאשר פתרתו כבר הלא זה הרבר: מם. אחינו המסו את לבבנו (דברים א' כח). נמסו נסם (ישעה י' יז), ותבר רע כי שרים מסם, ודגשנות ס' המסו את לבבנו וכפל סמץ' נמסו יירו על זה, ופתרי נמסו נסם בן הוא, אמר ישעה על סנהריב כבר יירו ונרטלו מנפש ועד בשר יכלח, כי יצא מלאך ה' ויכה במחנה אשורי מאה ושמיניות וחמשה אלף וישכמו בפרק והנה כלם פגירים מתים (ישעה לו לו), והוא להם כאלו נצחים מלך אחר, והוא נסם, כמו שהיה נסם הנסם, אותו שנושא הנס לפני החיל, כי באשר יפל הנס וימס אותו הנכור הונשאו כלם יהו נצחית, בן היה עתה זו המכה להם, וכן אמר ישעה על סנהריב, ומלו מנגור יעבור (לא ט'), הכהורה מפני אובייו כאשר יקרב למענו ארצנו ומכזריו יבטה, אך סנהריב סלעו כל הווקן יעבור מפני מגחון, כי בכל מקום היה ירא חנופת ה'. נסם, נסוננייד בלען. ופתרען פ██וק השני נך הוא, אשר לבו כלב האריה, באשר אמר אבשלום לקרא אל הוושי הארכי ונשבע מה בפיו נס הוא אל הווש ואבק איש טלהמה ולא יליין את העם, והנה כנבל ישרי על מהנה דוד והוא יצא מן המוחכמים והגבורים אשר עמו ויקראו מנפה היהת בעט אשר אחורי אבשלום, ואותו השומע קולו אם היה בן חיל שאין במו ושהיה לבו כלב האריה המס ימס מגחון, כי יודע כל ישרי כי גבור אבק ובני היל אשר אותו, ובן פת' ר' שלמה:

מע. טע טע אהילה (ירמיה ד' ט'), זבו ולא פרשו, ורע כי אהילה שרשו יהל, מן הוהלת, כי לא יתבן בלשון היל, וشكل אהילה אורידה, וכמושו מה אהוויל לה (ט'ב ו' לנ'), ופירושו אין צווק טנאב טע, ואומר מעי טע, נך אני קורא וצועק, ואוהיל קירות לבי שניהם, והלב הומה ובובא יוד. וחבר עמו וצאנאי מעיך נמעוחוי (ישעה טח יט), ואמר במשמעם, ולא דעת כי מה על מעיך אמר או על שעיניהם, והוא לו לערש במשמעותו שהם אבנים דקים שכתוח הכל, והוא מלשון תלמוד (בבא מציעא מו ע"ב) מעות, ותרני פירודותיו:

מן. כי מין חלב יוצא מהה (משל ל לנ), אעס המין (ישעה ט' ד'), ותבר לפען חמוץ והעתננטם (שם ט' א') עס ונמצע דמו (ויקרא א' ט'), וימציאו בני אהרן את הדרם (ויקרא ט' יב), ואינו לא טשרדים ולא טענים, כי שריש חמוץ מצין, כמו תפוכו, סכוב, ונמצעו שרשו מצה, ובן שרש ימיצה אל יסוד המובח (ויקרא ה' ט), אך שרש וימציאו מצא באלאף, וענינו חמוץ בלשון תלמוד, וכן ויטין טל מן הנהה (שופטים ו' לח) בשקל יובן. וחבר לעת מציא (תחליט לב ו') בחלק נ' עם אם נא מצאי חן (בראשית ל' כו), ולא פרשו, ופירושו לעת מציאו לבו פניו, וכמוhow על בן מציא עבדך (רדהיא ז' כה) את לבו ויתפלל אליך פנהו מטהשבותיו. ואמר כי קרוב לעניינים הצאן ובקר ישחתם להם ומצא להם (במדבר יא כב). ולא פרשו, וכן פתרונו כי באשר התאנו לאכול בשאר הרבה צאן ובקר היו להם, אך לא היו יכולן לאכול מהם עד שיביאום אל פתח האهل מועד לזרוק דםם ולהקטרו הלבם, כמו שכתוב איש איש מבית ישואל אשר ישחתם שור או בשב או עז במחנה או אשר ישחת מהווים לתחנה ואל פתח האهل מועד לא הביאו ומי ניחשב לאיש ההוא דם שפק ונכרת האיש ההוא (ויקרא ז' ג' ד'). והוא צריכים לאכול מהם בטהרה, כתה' והגעש אשר תאכל בשאר

mobch' shel'mim v'shemato ulio v'necrata (shem v'c), v'ca'sher ha'thavo la'acol b'sher amar ha'b'a l'mosh' b'sher atun la'hem v'aclo' ha'desh y'mim (n'mder'a ia' ca') amar mish' ha'azan v'bek'r y'shat' la'hem v'matz' la'hem, ba'mata y'speik la'hem, vi' ha'rabah y'sh la'hem za'an v'bek'r, v'en am c'el d'ni h'ym y'asaf la'hem di' la'hem, af' am la'atun la'hem za'an v'bek'r ao' d'ni m'mekom a'thar vi' am m'shel'ham, unha lo' ha'b'a ha'd t'k'ur v'vi' ai'z b'sher a'thar sh'itun la'hem vi' am za'an v'bek'r ao' d'ni, ut'ha torat ha'rikon d'bi'ri am la', sh'itun la'hem b'sher m'mekom a'thar:

mar. v'ihmarmer al'oi (d'nai'l ch'), sh'mi' l'k ha'mor'im (y'rimia la' ca'), cu'ut ba'mrom ha'maria (ayob le' i'h), v'voha lo' la'lek ba'halak v'ha' camr m'dali (y'shu'ah t' mo'), she'ya' ha'tipha' sh'tahat ha'rel sh'v'g'v'ha. mn ha'bor, ha'mor'im ha'm s'minim v'bo'hit, be'uni' sh'am'er ha'uz'nu l'k z'v'ni'm, v'en y'ih'bar um'ha' mar z'v'ra' sh'm n'bor (z'v'na' a' d) sh'ho'a k'ol dm. v'ch'vr vi' r'ah ha' at un'i y'sh'ral m'ora' m'ad (m'v' b' id' co') us' du' v'mer (y'rimia b' it), m'ad m'sh'ona v'momer v'mohal'f' m'bel' u'ni. v'amar ba'halak a'thar shor v'maria v'za'an (m'ia a' it), v'shel m'ri'ac'ot (um'om ha' cb'), v'amar mi'ni ba'hot'ot ha'm, v'ainam vi' am ca'v'ot' b're'ias, m'ri'as, b'm'ri'as: como b're'ias:

mesh. la' imo'sh' se'p' ha'torah ho'ot (y'ho'shu' a' h), ak' imish (m'icha b' d), ha'vr um'hem y'msh'ni m'mim dv'bm (sh'v' cb' i'), vi' mn ha'mim m'shi'hi'ho (sh'mot b' i'), v'ainam la' m'sh'rom v'la' mu'nnim, vi' imosh ba'skel' y'kom, ak' y'msh'ni m'shi'hi'ho, y'per'ni, y'rb'ni, k'ni'hi'ho, v'sh'resh' mesh'. v'ish' m'p'resh'ot v'yon'or y'mi u'ol'm m'osha' um' (y'shu'ah sg' ia') mu'nnim como m'osha' um':

men'el. n'li'ti ulio s'odi ci' men'el b'ur'bi men'el b'ur'bi, v'voha m'porush l'm'uleh: men'. am'nak y'sh'ral (y'ho'shu' ia' h), mn' z'ri' (c'ra'shi'ah d' c), bo'ha b'rd' sh'resh' u'nni'nu v'z'oni' cr'zon': men'. y'mer b' l'm'lk (u'ra' v' b), v'casao la'ar'in m'ng'ra (t'hal'it p'tt ma'), b'ar k'ro'v le'uni' l'shon' hor', ak' l'shon' ha'sh'la'ha hn', vi' ai'z ha'l'sh'on la'ar'in ha'rot' ak' la'ar'in ha'sh'la'et, ao' ba'ar'in ha'rot':

md'ou'. md'ou' la' ac'hl'ot' am' ha'ch'at' z'v'k'ra' i' i), md'ou' m'sh'di la' na'z'fen' u'hem (ayob d' a), v'la' p'resh', v'voha p'trono, como md'ou' dr'k' r'sh'uyim z'le'ha (y'rimia i' b), md'ou' r'sh'uyim z'v' (ayob ca' z), k'k' m'ng'rol v'sh'di asher mm'no la' na'z'fen' u'tim md'ou' y'sh'f' u'sh'la'oh l'r'sh'uyim, v'amar a'ch'c' g'v'lo'ot y'sh'nu v'go', y'to ab'ionim m'rr', v'md'ou' m'orc'v' mn' ma' d'ut':

mh'z'rd' ch'dsh (sh'v' a' c' i), v'ch'vr ba'm'br'ot' m'hag'sh'f v'dur' ha'rub l'm'hot'ot (sh'v' l' i), v'la' p'resh', v'en' p'far', v'ic'm d'od m'hag'sh'f, ma'oto ha'li'la, v'dur' ur'v' sh' m'hot'ot, v'l'ma' la' dr'k' m'hot'ot, la' ha'ra' m'hot'ot la'v'dem, ak' camo sha'om'rim l'm'hot'ot ha'reu' sh'ba' u'ly'hm. v'ch'v'ia ba' c', v'la' r'v'it b'm'hot'ot (t'hal'it md' i'), v'la' p'resh', v'en' p'far' t'm'cor' um'k' b'la' hn', la' l'k'hot' ha'm'hot' md' b'rd' sha'or s'hot'ot sh'lo'k'hot mid' s'f'p, v'la' r'v'it b'm'hot'ot, v'rd' s'hot'ot sh'moc'rim b'a'sh'rai v'iv'bo m'h'ot'ot ha'mon':

מלחה. וזהו נושא מלח (בראשית יט כו), ואמר בחלק ב' בעשן נמלחו (ישעה נא ז), בלואי מלחים (ירמיה לה יא), ותבר עמהם ויורעה מלח (שפיטים ט מה), ואמר לשון הרבה, מה ענן ויורעה הרבה, אך מלח ממש, כי כן גורע לאנשי שכל כי כל ארץ שיזרעו בה מלח לא עצמה ולא עליה בה כל עשב: מלך. מלכתה כהנים (שמות יט ז). ותבר עמו למחות מלכין (משליל לא נ), ופרשיותו חכמי הלשון מחלוקת לשון עצה, למחות ולהבות העזות זו בו איו מהם תכשר, כי כבר זכר הנשים ואמר אל תתן לנשים הילך, אך שם כל דרכיך למחות ולהיבין עצות. ותבר במתחרתו ונשאותם את סכות מלככם ואת כיוון צלטכם אשר עשיתם לכם (עמוס ה כו), ואמר ענן סמל המה, והיה לו לדיקך כי סכות מלככם עכורת המלך שלכם והכנה שאתם מכניעים לפני, וסכות מענין הסכת ושם (דברים כו ט) שענינו הבני ושמי ישראל, וכבר פרשנו כי יש מלשון הפעיל מתחעלים, כמו ופרעה הקרייב (שמות יד ז), התקרב, וربים בלשון כמהו, ומוכיה על זה ואת כיוון צלטכם שהוא ביוד צלטכם הרבה, ואם כן אין כיוון שם עז כי אם כווניהם שאתם עושים לצלטיהם, כמו שאמר לעשות כוונים למלאת השמים (ירמיה ז יח), וכוונים וכיוון לשון אחד הם, לפי שרשן אחד להם:

מסכן. כבר גלינו סור דקדוקו ופתרונו בחקון בוה אעתיקו, טוב ילד מסכן וחכם (קהלת ר יג), מסכן ילד וחכם הרוי נ', וכן מלך זקן וכטיל הרוי נ', ובילד התמצא ב' מדרות גרוועות ואחת גדוולה, ובמלך זקן ב' גדוולות ואחת גרוועה, ועתה תראה כמה מטלות החכמה עולה על כוללה, כי אף ילד ומסכן יעלה בחכמתו מעלה, וראה כמה גרוועה מדרת הכסילות, כי אף מלך זקן אם כטיל יורד למטה למטה, כי מבית האסורים יצא למלוון, דומה בכל עינוי במו שיצא מבית האסורים למלוון ביום של מלך ולא ידעSKI המלכות ונומטי השורה, וכשהיה מלך יעשה רשות דרי כסילותו. ויש מי שמספרש דבר זה על הילד החכם כי לחכמתו יוציאו מabit האסורים וימלכוו באשר עשו ליווקה הצדק במצרים, ופרשו והכמת המסקן בוויה (קהלת ט טו), המסקן בדעת שהוא חכם בחכמתו ואין לו:

"יושב דעת מעוני העולם חכמתו בוויה"

מעט. המרבה והמניעט (שמות טז ז), אמר לשון מצער, למד מפרש מן הסתום: מענד. והניתו מעוכה בארין (ש"א כו ז), אמר מצונה בארין, היה בעינויו מ"ט מצען שרש שיעשה מצן ממנו לשון עבר, כמו שמר, שטורה, וטוב היה לו לומר מזינה, כמו העצב, מצצה, והציג, מזינה, ולבן שנה, כי לא יאמני טן מפיל מפהלה, ומן מניר מגורה, מכיר מגורה, והיתה לו זאת המתבררת עון מוכרת, ואח"ב אמר ולא נודע אם מ"ט מעוכה יסוד, כך יכול לומר לא נודע אם:

"שין שטורה יסוד, והנה הוא נודע, לכל אנשי מודיע:

מורגן. הנה שמחיך למורגן (ישעה מא טו), והמורגנים וכלי הבקר (ש"ב כד כב), אמר כל שדים בו את החטים, ולא פרשו לכל הצורך, כי בספרד עישין לוח עז רחוב שמושכין אותו הבקר על החטים לוחש ולהרחק התבנן להוציאו ממנה תבונתו, ובצד הלווח מלמטה מרביתם חרודי אבני לחדק הקש מהר, ועל זה אמר שלמה כאשר אבן במרגנזה בן נתן לכטיל כבוד (משליל כו ח),قادם שצורך

תחת המורוג אבניים יקרים, וענין אחר נכוון פחרונו יותר, כצורך אבן החוץות במרגמתה, בכנדר ארנמן ובנדרי משי, כן ניתן לכטיל כבוד:

مرة. מכואר על חשותה וימrhoו: מרתק. בחשותה מורתה חשותה פשוטה:

מרק. חכר עם וגתו חסוקיןן (אסתר ב ג), את המرك שפוך (שופטים ו ב), ומה ענין מرك תבשיל אצל תמרוקי הנשים (אסתר ב' יב), ותמרקקים הם משיחת שםנים ושםנים, ומרק כאשר יבשלו הבשר ומשמנים, וזה עם זה

אין נכוונים:

משל. היה לו לחבר בחלק הראשון משלו שלמה (משל א א) שהוא כמו דמיוני שלמה, שהמשיל בו דבר לדבר, כמו דלק טורד ביום סניר ואשת מדיניות נשחוה (משל כו טן), וכן משל הקדרמוני (ש"א כד יד). כאשר אמר משל הקדרמוני מרושים יצא רישע, והקדמוני הוא משה, שאמר ואישר לא צדקה וההלים אינה לדוד (שמות כ א ג), כמו שפרשו רבותינו:

מן. ממתנים ועד יוכים (שמות כה מב), והחבר עמו והעמדת להם כל מתנים (יהוקאל כט ז), ופתח' והמעדרת כמו ומתנים תמיד המעד (תהלים סט כ ר) לאובי עדי עד ובערך יש"ר תפעד:

מחברת נו"ג

נא. אל תאכלו ממנו נא (שמות ב ט), חשותנו נכוונה למכראשונה, לחבר עמו אם הניא אביה אותה (במדבר ל ז), ולמה תניאון (שם לב ז), ושרשם נוא. לחבר בחלק אחר מה נאו על ההרים (ישעה נב ז), נאו לחיך (שיר א י), ואינם ממתברת נוין כי אם מתחברת אלף, ושרשם אהה, ונאו נפעלו, לחבר עמהם הנזה והמעוננה (ירמיה ו ב). ושבה חלק אחר אשר ממנו זה אליו ואנוו (שמות טו ב), ונוט בית החלק שלל (תהלים כה יג), שרשם גנות, והוא היבאו במחברותנו:

גב. ינוב חכמה (משל י לא), חברו עם ויכל מוחתנות (ש"א יג), ואין זה, כי ינוב מניב שפותים (ישעה נז ט), והחנןות לשון נבואה, אך מבצעי התה"א, ובכבר פרשיטים בתחילת חשותה עליו, ופרש תנובה (ישעה כו ז), עוז ינובון (תהלים צב טו), ותווש ינוב (וכירה ט ז), ענין אומץ, ענין פרוי חם: לכל גנות יתנו נדה ואתה נתת את גדריך (יהוקאל טו לג), ולא היבא כי חי נדה במקום נוין, בראות גדריך, כי שרצו גדן, סתר, סתריך, שבר, שבריך, כי אם השרש נדה היה בכינויו גדריך, כמו לחוי, לחיך: נה. חלון לג' חלקיים לטעין ינוה (שמות כג יב), מנוחה, ושרשם גנות. והביא בחלק כי יניחתו בן עדן (בראשית ב טו), לא-הניח לאיש לעשדקם (דה"א טז מא), ושרש יניחתו הנית, נית, הציב, יצב, כי כן דרך העברי ב בראשים אהרי אותן איתין בעבור נוין או בעבור יוד' ומחוסרי הנויין יותר מחסרי הייד', וכן דרכם, אותם שנמצאו בראיה כנוין גדרין לנוין, ואותם שנמצאו ראה על יוד' גדרינו ייד', ואותם שלא נמצאו ראה עליהם, כמו הגיד, שלא נמצא ראה ממש לא על נוין ולא על יוד', נדרינו בנוין כי הוא הרוב, זולתי הגית, יניחתו, שלא

ונמצאת ראה לא על נין ולא על ייד נידינה ייד אעפי שהרוב נין, לפי שעיננו נין, ולא נמצאו בעבר בפולי פיא ויעין כי אם מעת: כל. כהיתמך שודד תושד נמלות לבנו יבנרו בר (ישעה לנ א), לא יטה לארין ממלם (איוב טו בט), אמר עין שלטנותם הם, ומה עין שלטנותם אצל כהיתמך שודד, אך כאן פרטונג, שאמר ישעה על שיר כהיתמך אתה השודד לשודר תושר אתה, ונכח סברה על שאר הפסוק לרמותו לראשו, והוא עניין נמלות לבנו יבנרו בר אחרים, ופירוש לא יטה לארין ממלם תכליות ואחריהם, וכן פתר רכנו שלמה, נס פתר לילין הנורו עליהם לא יטה לארין להוות בטל אלא הויך והוק:

נון. נין ונבד (ישעה יד בכ), חבר עמו נינס יהוד (תהלים עד ח), ופר' נינס נינה אותם, מענין לא חנוו איש עמיתו (ויקרא כה יז), אך זה מבניין קל, נינס יהוד בשקל ונורם אבד השבען (במדבר כא ל), שעיננו ונירה אותם, מענין יהוד בים (שמות טו ד), ולא חנוו מבניין הונה, אך ענינים אחד: מנן (משל כי כט כא). כבר פרשתי בתשובות כשרים:

נה. נסתוי משכבי (משל ז יז), אמרתי בו כאשר עם לבבי, ויפה נוף (תהלים מה ג), יפה עשיותו במכביה: נק. חלקן בי חלקים, נקי כפים (תהלים כד ד), לא ינקה (שמות לד ז), ושרשם נקה. חלק ב' נקיי הצלעים (ישעה ז יט), ושרשם נקה. והנזה חלק ותינוקו (שמות ב ט) שרששו ניק, בשקל ותקימתו, ותשיטו:

נרכ. החלקו ני הלקים, נר לרגניה רברוך (תהלים קיט קה), נר אלהים טרם ייכבה (ש"א ג ב), בחלק א', וכן פתר' ונר אלהים טרם ייכבה בהיכל ה' אשר שם ארון האלוות ושמואל שוכב במקומו, כי לא היה שוכב במקום הארון, וחבר בחלק ב' למען היה נר לדור עברי (ט"א יא ל) עס נירו לכם ניר (ירימה ד ג), ויתכן להוות כמו נר באשר פרשתיו למעללה. חלק ני כמנור או רוניס (ש"א ז ז) [ויתכן היוו חלק ני שהוא נירו לכם שפירושו עין על, כי פרוש כמנור] העז שכופלים בו הוארג ודומה לעין העול:

נאם. נאם הגבר לאיתיאל (משל לי א), נאם הגבר הוקם על (шиб כנ א) ושבח ב' מענינים מסיר שהה לנאמנים (איוב יב ב), בעלי צחות, והוא בשקל נעננים (ישעה ז י) ששורשוنعم, מן נעמת לי (шиб א בר), כי אין שרשו עמן, ודומה לנאמנים שהיה שרשו נאם, ונופל על הלשון בעין הרבר מסור שפה לבעל שפה, כי אין עין לומר מסור שפה לבעל אמונה:

נאץ. כי נאצ' האנשים האלה (במדבר טו ל), כי נאצ' נאצת (шиб יב יד), שכה וכוצע ברך נאצ' ה' (תהלים י ג), שפרט' אדם שהוא בוצע בצע וגועל וברך ומשחווה לה' נאצ' אותו, חרף אותו:

נbatch. לא יוכל לנבוח (ישעה נו ז), אמר לא גודע אם הנגן יסוד אם אין, ואחתה מאי מה היה לו להסתפק בנזין לנבוח או בנזין לנפול, לנפוץ, לנסוע, לנושא, שעקרים מזרים, וכן דרכו ביוירין ובגוניין, כי היורין על השבונים פדי' ובגוניין ברך דרכו, ולא מודע לו דרך הנגוניין כי דרכם להתבלע בדניות, כמו נין נפל תבלע באיתין בכנין קל, ונמצאת כתובה באשר עבר וכפועל וכפועל

ובצויו וכן במקור, אך באית'נו תחכלה, אפול, יפול, הפלול, גפלול, ובבנין הפעיל לא חוכר ולא הפקר לעולם בכל הבניין מראשו ועד סופו, חוץ ממעט מלות שנראית במקור לפחות עלייו אש להנתק ביהוקאל (כב כ), ובಚורון הה"א נראית הנזין ולנפלי ירך (במדבר ה כב), ובבנין חזק לא חסר ממנו לעולם כמו בז' מנבל אב (מיכה ז ז), מנגן בידו (ש"א יח י), נגנה, נגנה, נגנה, מנגן, מנגנים, מנגנות, והפעול מנונג, מנונגנות, מנונגנות, וצויו נונג, נונג, נונג, נונגנה ברגשות נו"ן הנקבות בעבר נו"ן השרש, והמקור נונג כמו הצויו, אית'ן אגנן, ינגן, תנגן, נונג ונגניות נונגן כל ימי חינויו (ישעה לח כ). אך שרש נתן משונה מכל בעלי הנזין כמו אדרור, אדר, אסע, כי תדור נדר (במדבר ל ד), לא ימוש את רעהו (דברים טו ב), לא יטוש ה' (ש"ב ב כב), ויסע ישראל (בראשית לה כא), לא נאמר מנתן לא אהן, יתן, כמו ויסע, ידר, ולא אהן, יתון כמו ידור, יטוש, ימוש וחבריו, ותבר תבונתו לתבונת בעלי היוד, ואון בינויהם כי אם ישב, ירד, ילד, יצא בנים אחריו אותן אית'ן, ושרש נתן ברגשות אחריו אית'ן, אך העין צריה כדרך על בן נרגשה, ולא אמרו אהן, יתן, בשקל אשכ שיע"ן תהי'ו אותן בג"ד בפתח על בן נרגשה, ולא אמרו אהן, יתן, בשקל אשכ ישב, ובא מנתן המקור חסר כי נונגין לחת, ביום תה (יושע יב), הנזין שהוא הפה"א והנו"ן שהוא הלמד הסרות, ורינו היה תנת בשקל שבת, רותה, לרות, ועוד תחרר נו"ן אחרות שהוא הפה"א. ויש מלה זהה מאר בשקל נתן, ליתן שם את ארון ברית ה' (מ"א ו יט), יש שם ב' תויין ונרו"ן אחת, ועוד יש דגש בתיאו השנייה להבלעת הנזין, וכן הוא כתוב לחתן ונקד. עליינו להזכיר איזו היא מכחו"ן השרש, אם נאמר בראשונה שרש והנו"ן הנבלעת היא הנזין האחרונה טן נתן, ותחסר דראשתונה כחטורה במלת לחת וכחטרכו ייד לשבח, לרות, והתיו אחרונה היא תיז' החוספת במלת לשבח, לרות, לחת, מה תהיה נו"ן האחרונה, כי אין בלשון תוספת נו"ן על מקורו כי אם על השמות, או נאמר כי איןנו מקור כמו לחת כי אם שם דבר בענין נחינה ותוהה תיז' הראשתונה תיז' החוספת ממאתניתה על השמות, והנו"ן שהוא פ"א הפעל נבלעת בתיו השניה שהוא עירן הפעל, והנו"ן אחרונה היא נו"ן נתן אהרונה, שהוא למ"ד פעול, ומשקל לחתן כתנה תשבען (שמות כח ד), אעפ"י שתיז'ו תשבעןفتح ותיז'ו לחתן חירק אחד הם. ועתה לחבר לך מקצת הנונגין שם כפ"א פעול וענינים אחד עם בעלי הכלל, נקב, ונוקב שם ה' (ויקרא כד טו), קרב, וקבותיו לי (במדבר כנ כו), לא קבה אל (שם כנ ח), יוכל להיות ויקב (ויקרא כד יא) מות ומזה, מן נקב כמו וידור מן נדר, או קרב, כמו ויקב מן סכב, נאר, נאר מקשו (אייכה ב ז), אתם נארים (מלאכי ג ט), שדרינו נnarים, אדר, אדרו נגען (בראשית ט כה), נתם, וגעהה (ירמיה לא לט), סכב, וסכבי בית אל (ש"א ז טו), נקב, ונבקה רוח מצרים (ישעה יט ג), בקק, הנה ה' בוקק הארץ (שם כד א), נדם, ידם לבן (שם טו טו), דםם, דומם (חבקוק ב יט), דומו עד הגיעונו אליכם (ש"א יד ט), חמס, חמס תחיה (דברים יח יג), נקב, ורוחבה ונסכה (יהוקאל מא ז), ונסכ נפל, ונפל חלל בתוככם (יהוקאל ו ז), פלל, ונפלל חלל (שם כה בג), והנו"ן נרין נפעל, נשם, ישם וישראל (ירמיה יט ח), שםם, שטמו עלייך רבים (ישעה

גב יד) וככלם בעלי הנזין ובבעלי הכלל עני אחד להם. והנה הבאתך לך אלה ראייה על מנהם שהיה מתחסן הנונין, וכחדרו נס בערבי כך חדרו נס בערבי, ופעמים נבעלם בערבי ונראים בערבי, חטה החטה בערבי וברחנות חנטן, מל בערבי מנגל בערבי, משור בערבי ברגשות השין, אם יתנדול המשור (ישעה י טו), מנשאך בערבי, מבוע בערבי מנגע בערבי, אף בערבי אנפו בערבי, חci בערבי הנגי בערבי, וכן ברוב הלשונות נשחתפו הערבי והערבי והתרגום, אך לשחק היה שלישית ברכתה בקרוב הארץ, וכן כל אבריו האדם שווה בשווה בין לשונות אלה מכף רגל ועד ראש, וכן ני לשונות מעידות כי נזין לנבות (ישעה גו) שרש עברו, לנבות בשקל לשמר, ובתרגום למונחים בל' שנייה, ובערבי כלב נאה כמו כלב נובה, ולמה לא ראה כי על פי שלשה עדים יקוט דבר:

נהר. החלקו כי הלקים והוא ני, נהר פלני ישמו עיר אלהים (תחלים מו ה), ולא פרשו כי נאמר על הנהר שיצא מביתה ה, וייה בתחלה מי אפסים (יזוקאל מו ג), שלא יגעו כי אם עד כף הרגל, והאלף באפסים יתרה כענין פס ידא (דניאל ה) שהוא כף יד, ומעניו יהי פסה בר ארץ בראש הרים (תחלים עט טו), במקום שאין דרך לזרוע ירווע כף מלא תבואה, וירעש לבנון פריו, כל שכן שיורעו בעמקים, ופרו ירעש כמו ישר הפוך, ואחיה' מי בריכים (יזוקאל מו ד), ואחיה' מי מתנים (שם) ואחיה' מי שחוו (שם ה), שלא יוכל לעבור בהם אלא אם כן ישחו וישטו, ואמר (שם יב) כי יעלה על שפת הנהר כל מני עז מאכל ובכל חדש יברכ, והוא פריו טוב למאכל ועלתו לתורפה, לשבורה, ככלמי פריו טוב למאכל ועלתו טוב לתחבושת שכירה, ותורפה בשקל תקומה, תשובה, תרומה, ומענים ומשורש ומפרושים עמודי שמים יורפסו (אויב לו יא), כמו יקומו מן תקומה, יכוונו מן תכונה, ופר' תורפה שבר, ירוטפו ישבו, והוא מבני מרבע בענין שלא נבר פועלן, כמו ביום הכרזך בוננו (יזוקאל כה יג), ומה השרש והענן ותשטה עליו הריפות (шиб' יו יט), החטים הנחותים והשבורים במכח, על אותו נהר אמר פלני ישמו עיר אלהים. חלק כי נהרו אליו כל הנהנים (ישעה ב ב), ונחרו אל טוב ה' (ירימה לא יב), שהם עניין מרצו, וירוצו אליו, יוכל שיפתר מעניין נהר לפי שירוץ במרצו וילך בהפazon. חלק כי אל תופע עליו נהרה (אויב ג ד), נהרו וסכלתנו (דניאל ה יא), ונהרוא עמיה שרוי (שם ב כב), עניין אוריה כאשר פרש, וחבר עמה את המנהרות אשר בהרים (שופטים ו ב), ולא פרש מה הם, ואני אומר כי הם המערות הנעות תחת הקרקע שיכללו ליבנס אלף איש לעת צר ומצוק אם ייאו אויבים, והמכוא פתח קטן לא יכמס שם יותר מארם אחר, ויש שם אכן גדרלה מוזמנת לשום על פיה פן ייאו, ובבעוד האויבים ללכנת לורנס יפתחו פי המנהרות הכלואים והנחבים שם וילכו לדרכם, ונקרו נגראות כמו שקוין האדם שאינו רואה סני נהרו:

נכאות. נכתת וצרי ולוט (בראשית לו כה), וחבר עמו את כל בית נכותה (מ"ב ב יג), והם ב עניינים, נכתת הוא כסאוב בערבי, ביתו נכהה כחרני בית גנווה; נכהה. כי נכהה עניין הי דרכו איש (משל' ה כא), ענייך לנכח יכיתו (משל' ד כה), חולך נכתה (ישעה גו ב), אמר לא גודע אם הנזין שרש, למה חבר שרשים بلا ידיעה, כי באמת הנזין שרש, ומענים לא ידעו לעשות נכהה

(עמוט ג י), ונכחוה לא תוכל לבא (ישעה נת יד), כלם נכווים למכין (משליה ט), וככווים במשקל קרובים, ואינו במשקל נבוים שאין הנזין נשרת וכמוו נכווים, והוא לו לומר דבר זה על נזין ואות כל ונכחוה (בראשית כ ט) שהוא לשון הנכחוה, וכמוו שם ישיר נכח עמו (איוב כג ז), במשקל נודע, נושא, שאין הנזין בהם שרש: נכח. חלקו ד' הלקים, ובחלק הרבעי אמר למגעה מומור לדוד (תהלים יג א), לנכח על מלאכת בית ה' (עורא ג ח), ואמר עניין שיר ומומר הם, וענינו מהחלק הראשון לנכח נצחיהם (ישעה לד י), והמנצח הוא החלי הממן נצח בלי

הפסיק על כל השיר, וכן פרשו רבינו סעדיה גאון:

נקד. יבש היה נקורים (יוושע ט ח), ולא הבר עמו נקור וטלאו (בראשית ל לב), ולא פרשו, וענינו אחר, כי הלחם כאשר תעפש יעשה מבנים נקורים נקורים, וכן היו הבשימים כתמים קטנים מעין נקור, והחלאים כמו קף היד כחמים שהווים או ארומים:

נהדר. כי אם חכמי בנתר (ירמיה ב כב), לא פרשו, והוא העפר שטככין בו שער הראש והוא מקום אחד בספדר קרוב לטליתה ויחפהו העפר מעין טיט וישראלו יוליבו בו בכל הארץות, כי אין מוצא אחר בכל העולם ממנה, וגאשר ירדו הגשימים יملאו השוחות עפר מלאיהם כי העפר ינפה:

מחברת סמ"ך.

סא. סאה סלה (מ"ב ז א), ותבר אליו כי כל סאון סיון ברעיש (ישעה ט ד), ואין שרשו כי אם פאן, וסאה סלה [שרשו] סאה, ובבר פרשטים לחכמים יודיע העחים:

סב. סב דמה לך דורי (שיר ב יו), לבכור סבב (שב' יד כ) רועי, ושורשם סבב, ריש מהם שרשו נסב, כמו ורבה ונסבה (יהוקאל מא ז) שאין דרש בביית, והכיא ואתה הסבות את לבם אהרוןית (מ"א יה לו) ולא פרשו, ומקדמוני העתים פרשוו, ואתה הסבות לבם אלך שהיה אהרוןית קודם לכן, ואני אומר כן פתר, יכירו וירען כי אתה הסבות את לבם אהרוןית מאותה האמונה שהוא מאמין בעז' שיכירו שאינה כלום,adam שהוא הושב בלבו על כל אחד שהיה מוהב ויבחן אותו וימצאו נחשת ויושב לבו אחותה מאותו עניין שהיה בתחלתו, ואמר בסוף שורש זה שרשו אחד להם, ושנה באולת אחורי אישר אמר בתקלה כי שרשו סב:

סג. חלקו ב' הלקים, חלק אחד כספ' סינים (משליה כה) וחכמיו, ושורשם סין, חלק ב' כסוג אחר (שב' א כב), והpong אחרו (ישעה נת יד), ואת הנסוגים מאחריו יי' (צפניה א ו), מסין גובל רעהו (דברים כז יז), ושורשם נסן, וגונג פעמים בס' ופעמים בשין:

ספ. יסוד המוכח (שמות כט יב) וחכמיו, וזה ממן סיד יורדין שהניז בתקרכחו, ותבר בהליך ב' סור ה' ליראי (תהלים כה יד) רועי, ושורשם סוד, וכמוו מנגה סוד (משליה יא יג), יסוד אחר אל תגל (משליה כה ט), ותבר עמהם בהוסטר יהוד עלי (תהלים לא יד), יסוד יהוד (תהלים ב ב), ושורשם יסוד מהחלק הראשון, במשקל נודע מירען, נלווה מן ילד, ופירושם מלשון יסוד, כי כאשר כוותים

שרים אמונה זה עם זה געשים חברו כמו יסוד שלא יתפרק איש מעל אחיו ושיינו חוקים כמו יסוד הרבר שהוא חוק: סה, סהי ומאות (אינה נ מה), והבר עמו וסחווי ערפה ממנה (יזוקאל כו ד) שהוא מרשנו ומעניינו, אך יש ח' (משל'טו כה), ונשחתם מעל האדמה (דברים כח סג), משמרת הבית מסה (מיב' יא ו) שורש נטה, כמו מטע נתע, לא פרשם, ופירושם עkor הדבר מקומו, וקרוב מהם עניין הראשונים שדרשם תהה, וכבר פרשתי בית נאים יסח ח' ויצב גובל אלמנה (משל'טו כה) לעניין: סך. כי אעבור בסך (תחלים מב ה), גלית עליו דעתך ואת הנמצאathi ידוע כי סכות ויקף ומסך שרשם סך, ומסכת והבק (ישעה ל כב) ותבירי שרשם נפק, והוכן הפסוק (נהום ב ז) כבר פי', ומענין סכך להסק את רגלו (ש"א כד ד), אך מסיך הוא את רגלו (שופטים ג כד), לשון חברו בסנס בוה הלשון וחברם מהם עם לשון נפק, ולא יפה חבר ולא טוב דבר:

סל. סל המזונות (ויקרא ח ב). כבוצר על סלסלות (ירימה ו ט), ושרשם סלל, הביא בחלק סלו סלו (ישעה גו יד), סלה כל אבורי (איכה א טו), ואין שרשם אחד, כי סלו בשקל סבו ושרשו סלל, וסללה בשקל צוה, עוה, ורומחו בשרשיו סללה כל שונים מהקץ (תחלים קיט קייח), והבר במחברות זה ויסלו עלי ארחות אידם (איוב ל יב), והוא מהלך סלון ממאייר (יזוקאל כה כד), וסלוגים (שם ב ז). וזה פתרון הפסוק, אמר איוב על ימין פרחה יקומו, ופרחה מוככב משתי מלות פרחה חת, ולהתבהרות נ' חיותין חסר אחת, רגלי שלחו, הפישטו, מתרגום והפשיט (ויקרא א ז) וישלח, אומר מהחוויות שייכנסו ברגלו יעצום ויפשטו העור מעלייהם, ויסלו עלי ארחות אידם יוכיה שהוא סלונים, כמו שאמר שלמה צנים חיים בדרך עקש (משל' לב ה), קוצם ופחים. והבר עם לשון מסלה, מסתולל בעמי (שמות ט ז), ופי מתנדל ומתנשא בעמי, וכל לשון מסילה אינו לשון רמייה כאשר פתר כי אם לשון נשאה והרמה, כמו סלו להרכב בערכות (תחלים סח ה), וכן סלו סלו האסלה סקלו מאבן (ישעה סב י), הרימו האסלה ושינו שם אבני לחרימה, והוא סקלו מאבן, בנו אותה מאבני חוקים, ולשון סקילה קבוץ על הרבר, כמו ויסקלחו (ישעה ה ב). בנה לו גדר מבנים ועליהם מני חרולים למפניהם, והוא הבר מסוכתו וחיה לבער פרוץ גדרו (שם ה). גדר האבניים ומסוכת הקוצים שעל הגדר, משלו לשכימים בעיניים ולצינים בעדריהם (במדבר לג נה), ומענין זה הלא אתה סכת בעדו ובعد כל אשר לו מסביב (איוב א י), סכנת מני קוצים סבבו שלא יוכל להכנס להרע לו כמו שעושים לרם, וממנו ויקף אלה בעדו (שם ב כב), וממניהם רוחק ממנה במחברות סך, לא וכרו כי שכחו, לא הבין את אורתו להחבותן טוב לקחו. וסללה ותורמתך (משל' ד ח) מעין סלו להרכב בערכות. ויום מסתולל בעמי, נשען בעמי ונסמך עליהם, בראית הפסוק וייש המלך את עצי האלמנונים מסעד לבית ח' (מיא י ב), ובדברי הימים הוא מסלות לבית ח' (דר'ב ט יא). ורבותינו פרשו משלחי תלמוד, עד מתי אתה מסלול בשערך (מלגה יה עא), וקרוב לעניין פאר ומתפאר: בשعروו, ומסתולל מהתפאר ומתחנשא:

סם. יאכלם סס (ישעה גא ח), אמר כמשמעו המרכיב את העمر, ויש לו ראייה מלשון ערבי, [שקראו] לרבנן סום, כי יمثالו חנמים עליהם סום אלדריהם

אלבניאן וטום אלכובו אלצ'ביאן, ופירושו רקב הלחם הנערם הקטנים וركב המעוות הבניינים:

סע. אלה מסע'י (במדבר ל' א), חסר מהם נז'ין: סוף. ספו תמו מן בלחות (תהלים עג יט), האף חבפתה (בראשית יח ב'). ויש נספה (טשלי יג ב'), וחסר מהם ה"א, וחבר עם אספה אספה (ירמיה ח יג), ואף שענינים אחד אין שרשם אחר. ובחלק ב' הביא ספות הרוחה (דברים כט יח), ואינו כי אם מחק האף חבפתה, והוא לו לפניו, כי זו הפרשה [אתם גנבים] לא עמדו בה רב המפרשים, אמר אתם גנבים היום כלכם (שם כט ט), ולא היו גנבים כלם אותו היום, אך אמר על אותו היום שייעמדו על הברכה ועל האקללה בדור עיבל ובחר נרויים לעבור בריתת ה' ובאלתו אשר ה' אלהך כורת עמק אותו היום, אמר פן יש בכך אותו היום איש או אשה או משפחחה או שבת אשיר לבנו פונה אותו היום מעם ה' אלהינו, נס כי ישמע הקלה אין לבנו לעבור בברית והוא אין יכול שלא יענה אמן, והתברך בלבבו, יברך עצמו בלבבו ויאמר בלחש שלום יהיה לי, ועל אותה ברכה שנתרברך בלבבו יענה אמן בקול רם, והשומעים יהשבו שעל האלה יענה אמן, והוא לא כן ייחסב, ויעשה דברך וזה למן ספות הרוח את העמאה, הרוח היא העוה"ב, שכל הצעריקים שביעים בו, כמו שני ירוזון מדשן ביתהך (תהלים לו ט), והעמאה היא העוה"ז, שכלי ימי האדם הוא צמא בו ולא ישבע. כמה שנאמר אהוב כסוף לא ישבע כסוף (תהלים ה ט), אותו איש שיחשב בלבו כך לא יאהב ה' סלוח לו, ועתה יבחר איזה ירצה לעבור על זה החרם או על אותו ההרט שיחרמו בחר, כי זה יותר חמורו, ואמיר בסוף הפרשה הנסתורות לה' אלהינו (דברים כט כח), מה אדם חושב בלבבו וממהר הרהור עבריה ולא יודע לנו דינו מסור לשמיים, והוא הנסתורות לה;

אך אם יודע לנו וינלה לנו ולבניו הוא להנקם ממנו: סוף. והסק דניאל (דניאל ו כד). וחבר עמו להנסקה מן נובא (שם), וירושו נסק בראות להנסקה הכתוב נז'ין:

ספר. אמר בחלק א' סירם סבוכים (נחים א י) וחבריו לשון קויצים, וירושו סיר, וכן החלק ב' טר נפוח (ירמיה א יג), ושכח לפרש מה הוא ופנוי מפני צפונה (שם), כי פנוי הסיר הוא פי הסיר, והוא היה נופח, ופנוי היה למלטה האש לרוח הסיר. ואחריתו בstories דוגה (עמום ד ב), ככר פרשטו בתשוכת אחוריתךן, ואם היה כל ספר מנהם מזרב דברים נכוחים הבאיש זה הדבר את ריחם כמה שפרש בשרש דג, כי אמי פתר ונסא אתכם בענות ואחריתכם בstories דוגה, יعن כי ינתג האובי את ראשית השבייה, ראיי החללים נשואים בעניות וברוחיהם, ואחריתךן, והנותר מפניריכם ימולח בקדורי דוגה, למן לא יתלו ולמן יעדמו ימים רבים, כאשר יעשה לדגנת הים,ומי שמע כואתומי ראה מולחים פנרי תלילים, כי לכלבים ישלם, והם ינפר לו بعد ואנחנו נקוה ונתעורר בליך מעך. והביא בחלק נ' ספר סבאים (הושע ד יח) עם סרו מהר (שמות לב ח), ובזה ספר מדרך היושר, כי ספר מלשון התרני ותבаш הארץ (שמות ח ז), וסדרתא

ארעא, נבליה, סריא, ופת' באש סבאמ, כמו כי כל שלוחנות מלאו קיא צאה (ישעה כה ח), שהו מקיאין על השלחן מרוב משתיהם. וחבר עמם דרכי סורר (איכה ג א), ואמר אהירבן יתבן היותו מלשו סיורים וקוצים, ואמת אט', ודומתו יוסלו עלי אהות אידם (איוב ל ב). והביא בחלק ה' הרוב עם שדי יסור (שם ט ב), ולא פרשו, וזה פתרוי, לריב עם שדי הוא מופר, יסור שם דבר בשקל כנור, והרוב כמו הרוב رب עם ישראאל (שופטים יא כה), בן ענה האל לאוב, ואוב ענה במענה האחין בשספר לו האל מגבורותיו ושאלתו, אזור נא כנבר החליך אשאלך והודיעני (איוב מ ז), והшиб ידעתני כי כל חוכל (שם טב ב), לשעות כל הנפלאות שהגדת, ולא יבצר מפק מומה, כל מהשכח שאתה חושב תוכל לעשות ולא תמנע מפק, ואני לא יודע להшиб על שאלהיך, וזה הוא שהшиб מי זה מעלים עצה ומסתיר הכרה בעלי דעת (שם טב ב), כי שלא יודע אותה יסתירנה ויעילמנה, لكن הנדרתי ולא אבן, דברתי דברים למולך באין הכרה, ושאלותיך נפלאות ולא ארע הכרה שאוכל לאמר לך כאשר אמרתי לך

שמע נא ואני אדרב אשאלך והודיעני (שם טב ד):

סת. ויסת את דור (שב בד א). כי יסיתך אחיך (דברים יג ז), ושרשם סית, וחלק מהם ואף הסיתך מס' צר (שם טז), והוא מהם, ופער' האף והחמה הסיתו אתך, כמו שאמר כי חמה פן יסיתך (שם טז יח). האף והחמה הסיתוך ופתוך בעבורו היסורים הבאים עלייך, רחכ לא מוץק, והיית קודם לבן ברחכ לא היה מוץק, החתיה, במקומה, ונחת שלחנק מלא דשן, דין רשות מלאת ורין משפט דרכם לחתוק ולסמק עושיהם, אתה לא עשיתם ולא יתמכנו אותן: סgal. והיו ihm לי סגולה (שמות יט ה) ותברון, ולא פרשם, וענינים אווצר, כמו סגולה מלככים (קהלת ב ח), וכן פרשו, והויתם לי סגולה מכל העמים, היהו לי כמו אווצר ומשמן שחביב על בעליין, כי לי כל הארץ, אעס' שלו כל ארץ העולם אתם תהיו קרובים אליו וחווקים, ודומו כי עם קשה ערף הוא (שמות לד ט), אמר ילק נא ה' בקרבו, ואעפ' שעם קשה ערף הוא, וסלחת לעוננו, כי למדתני מות הרחמים והסליחות נשאורת ה' אל רחום וחנן (שם טז ע), והוא אמר בטהלה לא עלה בקרבך כי עם קשה ערף אתה פן אלך בדרך (שם לט ג), ועלי אמר משה, ואעפ' ב' וסליחת לעוננו:

ספר. חלקו ב' חלקיים, והם א', כל הספרורים הם הממכנים הארץ בטהורה, ופרש אח"כ עניין כנעה, והויה דעתו בכנעה עניין שחורה, ולשון שחורה מפורש לכל יותר מכנעה, ומין גטחות למד למפורש בינה:

סכל. סכל נא את עצת אהיתופל (שב טו לא), וחבר עמו נם בורך כשהстал הולך לבו חסר ואמր לכל סכל הוא (קהלת י ג), ולא פרשו, וסתרי לבו שהוא חסר יכריין על בני העולם ואמר לכל סכל, ע"א פתרו בו כל מעשיין הם בעלי דעת והשכל, והוא אומר לכל העולם שהם סכלים כי דרכנו ישר בעינינו וכולם אוילים לפניו: סכן. הסכן נא עמו ושלם (איוב כב כא), ההסקן ההסקנת (במדבר כב ל'), ואמר עניינים תבן, ואני בן, כי עניינים עניין חולעת בערות הרים בפסוקים כי תאמר מה יסכן לך מה אויל מחתאתך (איוב לה ג), פתר מה אויל שאודה מחתאתך, וכן הוכח בדבר לא יסכוון ומלים לא יוילם (שם טו ג), הרי נחברים יחד יסכוון מועיל, וחבר עם הלאל יסכוון גבר כי יסכוון עליינו משכלי (שם כב ב).

ופתרי הלאל יועיל נבר מאשר יוועל עליו המשכילה, מה יוועלلال, ואמר אה"ב החפץ לשדי כי תצرك, ישתלם לו חפץ מהפיצו כאשר תצرك, ומה בעז לו כי תחט דרכיך, לאיש ממוק זיקך רשותך, ולבן אדם ממוק תועלך דרךך. יסכן בס' (קהלת י ט), כבר באրתו בחשובות, וכן סכתה, הסכתה ושמע (דברים כו ט), וכorthy עם סכות מלככם (עמוס ה כו), וכן ספר דין גנמר, ואשיתו בטשרר: ספהה. חלק אתה ספהה קצירך (יירא כה ה), אcolon השנה ספהה (מ"ב יט כת), מעניין ספהני נא אל אחת הכהנות (ש"א ב לו), מהסתפק בנחלת ה' (שם כו יט), וענין אחר לשון אסיפה, אסף אותה אל אחת הכהנות, ספהה קצירך, אסיפת קצירך, אותו שתואסוף מן הנערנים שנפלו בשורה ביום הקציר, והתרגום יוכיה שתורני כתא דחצדרך, וכותה מלשון המשנה הם שלוש כתות, כת אחת:

ספרן. חלק עניין ספהה מן ויספונ את הבית (מ"א ו ט), והם לשון כסוי, הספרנה לאשר יכפו אותה בסנס יקרוו שמה: ספרן. ספרן עליך נפיים (אייה ב טו), ויספוק את כסוי (במדבר כד י), חבר עמם במלאות ספרן יציר לו (איוב ב כב), ואינו כי אם מוחלך השני, אם יספיק עיר שמרון (מ"א ב י), ובחלק כי עם אם יספיק עיר שמרון הביא כי חמה פן יספיק בספק (איוב לו ייח), והוא מחלוקת הראשון מון ויספיק כסוי, החלפס והטרם, ואין תמורתו תמורה, כי אגנה ערוכה ושמורה, ודרך הישראל תראה בוה ותקרא, במלאות ספרן, או על הרשע לאשר הוא שולל ובוז ונול לבני האדם למלאות די ספרנו, על כן יציר וירע לו, וכמווזו ידי למלא בנהנו ישלה בו חרון אפו (שם ב כב), ולמלא בטענו ובמלאות ספרן שויים, כל יד עמל תבאונו, כל יד עמל וינגע תבא אליו בתנהנה מרוב פרודם ממנה שלא ירע להם, ומפתן כי חמה פן יספיק בספק, השמר פן יספיק וישאיר ההמה בעבור יסורייך ומכוחך, בספק כמו ויספיק כסוי, עניין הך כפ' (יחוקאל כא יט): ספרן. כבר פרשתי כי ויספורה (איוב כה כו) מלשון ספרירים, ונכון לבנונים ולישרים:

סקל. ויעוקתו ויסקלתו (שעה ה ב), חלקים, והם עניין אחר, כאשר באրתי למעללה לתהמת לשם ולהתלהלה: סרבבלדורן (רניאל ג כא). פרש עניין מלבוש, ואומ' בעלי הלשון שהוא כסוי ירע וקורין לו סרבבל, ואני רואה מדברת הערבי כי הם המכניםים, שאמ' להם בערבי סרבבל:

מחברת ע י"ג.

עב. עבם ספרן לו (איוב כב יד), והנה עב קטנה (מ"א יט מר), הלקו נ' חלקים, חלק כי קטני עבה (שם יב י), במעבה האדומה (שם ז טו), והם קרובים לעניין אל"ף, וכן בעבי נבי מנינו (איוב מו כב): עג. אמר ב' החלקים, תעונגה (יחוקאל ד יב), אם יש לי מעון (מ"א יי יב), חלק ב' הלהן תעונגה (רות א יג), ואמי לשון עגם הם מן עונמה נפשי לאבין (איוב ל כה), ולשניהם צרך פרוש אחר, תעונגה לשוי עיכוב ואיחור לפ' העוני:

עד. עד תם. חלקו י"א חלקיים, א', עד פה (איוב ל' יא), עדין תאתה (מיכה ד' ח'), והבר עםם בערדי עיריים (יוֹחָקָל מ"ז), ואני כבר נתתי ערי ואצדק בו, כי הוא מלשון ערי וחב (ש"ב א' כר). והבר בחלק ערי זהב, את הנור ואת העדרות (מ"ב י"ב). ובדין חברו, אך המשביע בתוכו ערך (תהלים קג ח) אינו מהם, כי עדין כמו פיך, וכמותו בתגן ורטן עדריו לבלים (שם לב ט), פיהם לסגור, וממענים האזינה ערי בנו צפור (במדבר נג י"ח), כמו דברי פי ה', כמו דבר ה', וכמוחו וודרכם אהבונן (איוב לב י') דבריכם. ובחלק אחר חבר יאלל עד (בראשית מט כ') וחכלי רשיים עודוני (תהלים קיט סא), וכן הוא. ובחלק אחר הביא לשון ערים, והוא עד (ויקרא ה' א). בשמיים ערי (איוב מ"ט), אמר לשון סחר הם, מי שמע בזאת מפרש העברי בתדרונות והפתחה בסתומים כאשר עשה במלת מעת שאמר לשון מוער הוא. ושרש כלם מקצתם יעד, ומkeitמתם עור, ומkeitמתם עריה

ברואיות תבותיהם:

ען. הביא בחלק א' יתר שאות יותר עז (בראשית מט ג'), ולא פרשו, וכנה פת', רואבן בכורי אתה חי וראשית אוני, יתר על עונך יותר עז יהיה השאת מעונך, ושאת לשון כפרה הוא, כמו הלא אם חיטב שאות (שם ד' ז), כי פחו כמים, שף כמו מים בא עלק ונבר יצרך, אל תותר, ואתה לא יכולת להתגנבר עליו להיות לך יתרון עליון, כי עליית משכבי אבן, או כshallat יצועי עללה שף כמו טים עליך, והוא הצר, ולא יכולת עליון, ועללה שבסוף הפסוק מוסב לראושו, עללה פחו כמים, כך אשר לא יכולת להיות לך יתרון עליון על בן יהיה לך יתר כפרה על עונך, וזה ברכו, וענין אל תותר שהוא פתוח כמו אל תותר בצורי, ודומו זכרו מלמה אל תוכף (איוב מ' לא), כמו אל תוכף ופחו כלו פתוח, והוא שם דבר במשקל שער, ואם לא תפרש העניין ככה לא נמצא ברכה לרואנן, וכן לשמונן ולוי חמוץ ברכה, כי אמר אורור אפס כי עז (בראשית מט ז), ידי מחותר אפס כמו ממארת, אחליך בעקב, אחליך העברה והאה לכל ישראל כי לכל ישראל יש די באפס של אלה, ואפיין העברה והאה בכל ישראל, ולא יהו עוד באלו לברכות, וכן תמצוא לשון חלק והפעזה באף ועברה, הפין עברות אפק (איוב מ' יא), יפלס נתיב לאפו (תהלים עט ג), וזה היא ברכה נדולה, שהיסטר והסיד אפס מהם, וזה שנאמר זואת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש ברכנתו ברך אותם, שברך כלם. ואמר בחלק כי העיוו בני בנימן מקרב ירושלים (ירמיה ו' א), שלח העו את מקנק (שמות ט' יט), העיוו אל העמדן (ירמיה ד' ז), לשון קביצה הם, ואינם לשון קבוץ כי אם לשון מנום, בראית שלח העו את מקנק, ואמר אח' ה' ה' ה' הגים את עבריו ואת מקנהו, וכן מקרב ירושלים, כי אין הלשון הקבוץ מקרב ירושלים כי אם בקרב ירושלים, אך נoso והניסו הוא נופל על מ"ס מקרב ירושלים:

עמ'. עט סופר (תהלים מה ב'), חלק ב' עותה אור כשלמה (שם קד ב'), ושרשו עטה. עיטה לטבה (יוֹחָקָל כא ב'), ובORTHIO למעלה וברקתי כל עניינו ומצאתוי כי הוא בשקל מעונה מן עינה, מכוסה מן כסא, מעוטה מן עיטה, מבניין חזק, וענינו מלשון עטה. וחבר במתברות זה וויט העם (ש"א יד לב'), ושרשו עטה, וחלק ויוט בהם (שם כה יד) מלשון עית, והוא מהם, ופרקשו מהרם לנום והניתם וחריצם וועופם מהריה בגערה, ושרשו עית, כי יוד וויט

העם פתוחה כיוד ויען, ויעש, ויוד ויעש בהם קמוצה כיוד ויקם, וישב, וינר
שם מחלֵי העין:

על. אמר בחלק א' על העין (בראשית טו ז). עלי עשור (תהלים צב ד),
וחבר עמו עלייזיו (שם קר ג). הוקם עז (שב כג א), שהוא כמו
עלין הבית הזה יהיה עלין (מ"א ט ח), ולא פרשו, ופחר, הבית הזה שהוא
עלין עתה כל עבר עלי ישחק וייניד בראשו בעת הרובנו, וחבר עמה יעל
בהתו (איוב ז יח), והוא לשון כריתה, ודומו בעלות נריש בעתו (שם ה כו),
אל העלני בחזי ימי (תהלים קב כה), ואנכי אעלך נס עלה (בראשית מו ד),
אמיתך, וויסוף ישית ידו על עיניך (שם יוכיה), וזה חלק לא זכרו, ושרשם עללה.
וחלק אחר אמר בהעלות את הנרות (במדבר ח ב) וחבריו, ושרשם מיטודם.
וחלק אחר לשון עז עוללה, והוא שרש אע"פ שהיה נחה במלת עלות תעלוון
(תהלים נח ג), ועלותה קפזה פיה (איוב ה ט). וחלק אחר נרא עלילה (תהלים
טו ה). עלילתי, אשר התעללתי במצרים (שמות י ב), וחברם עם עלילותם דברם
(דברים כב יד), וקדמוני עתים פרושים כך, נרא עלילה, נרא עליון, עלילותיו,
נדולתו, התעללתי, התנשאתי והתנרגתי, והם מלשון במעול ריחם (נחמה ח ז),
שהוא כמו נשיותם ידריהם, שהרימו ידריהם ויברכו את ח', ושורש מועל על, בשקל מוך
רכך. ועלילותם דברים מענין עליה ושהיתה (דניאל ו ה), יכול להיות עלילותם דבריהם
נשיותם דברים שנשא ושם עליה שם רע. ואמר בחלק עול ברול (דברים כח מח),
יכול להיות ממנו ועלותי בעפר קרני (איוב טז טו), וכורתו לעללה כי טוב הוא.
פן יפקוד עליה (ישעה ז ג). זכרו ולא פרשו, וזה פתר העניין, אמר בתחלת
כרם היה לזרוי (שם ה א), המשיל ישראל לכלת, ואמר אחיך כרם חמד ענו
לה (שם זו ב), זאת הכרם שהוא שומר עתיה שומר ושית הנה ימים באים
[נאם] ה' שיענו ויאמרו כרם חמד, כרם יין טב, אני ה' נצורה לנוגעים אשקנה
פן יפקוד עליה, פן יחסר העלה שלה אשקנה לרוגעים, וכל שכן שלא יחסר
העבטים. ויש ספרים חולקים, מקצתם כתובים יפרק, ומקצתם אפרק, ופת' אפרק
פן אחסר עליה שלה, כי אם לא אשקנה יחסר העלה שלה, ומנים פת' פן יפרק
האויב עליה. ואמר אחיך על הכרם העתירה לעשות ענבים טובים ועשה עתיה
באושיים, אמר מה אין לי מי יתנו שומר שית במליהם אפשעה בה אצינתה
יחד, פתר מה אין לי אין מרת כבודי חמה, כי אם היתה לי חמה מי יתנו
שמר שית בסלחמה, אותה הכרם שנותנה לי שטיר ושית במקום ענבים,
במלחמה, שהיתה בין לבינה, היו תופע בה ומצית אותה, או יתוק במעוז או
יהיה מחזק בתורתך, או היה עיטה שלום לי. והכרם בכאן פצעים זכר ופעמים
נקבה. שומר ושית מני חולמים, כמו עלה שטיר ושית (שם ה ז):
עם. עם זו יצרתוי לי תחלת ישפרו (ישעה מג כא), לא פת' מנהם פסוק זה,
כי אינו בסכנת רוב העולם, כי עם על החותם נאמר, כמו שכחוב בפסוק
שלפמי, תכברני חית השטה תנאים ובנوت יענה כי נתתי במרבר מיט נהורות בישטונ
להשכות עמי בחורי, וכתחוב אהרו עם זו יצרתוי לי, אלו החותם, ישפרו תחלתי,
ואהה יעקב לא אותה קראת כי געת כי ישראל. וכן נמצא עם לעין הזות,
שפניהם עם לא עצום (משל ל כו) וחיונו נוי (צפניה ב יד). ושרש עם עם
בראות בעמץ (שופטים ה יד), עמי הארץ (נחמה ט כה). וחלק ב' אורים

לא עממו (יוחקאל לא ח), כל כתום לא עממק (שם כח נ), והוא מעין עמו ותיישה (איוב יב טו), ועמכם תמות חכמה (שם יב ב), ופירושים ארויים לא היו עמק בנבק וקומתק, וכן וכל סתום לא עממק, לא היו דברים סתוםים עמק כי הכל היה [כעיניך] פתוח. ווועם זהב (איכה ד א) מלשון התרגום. נתה הנגע (ויקרא יג יז), עמא מכתשא, והוא כהה (שם שם כא), עמייא, בעבר כי כהה הנגע לשון עבר, لكن מתרונם עמא, והוא כהה שם התאר. והביא בחלק אחר בעים רוחו (ישעה יא טו), ופרשו לשון עז בלא ראה, וכן פרושן, כי גלים עיים לשון אחד, לעיים (תהלים עט א), לעי השורה (מיכה א ו), הם נלי אכנים, ויקראו לואת נלי הים להרכבת המים על הרים כמו חלים ונגים, מעין בעים רוחו בגלם רוחו, בעי שלם:

ען. ותען להם מרים (שמות טו כא) וחבירו, לשון נגינות, וחבר עמהם כל כל מעיני בר (תהלים פז ז). ואין שרש אחד ולא עניים, כי שרש מעיני עין ושרש ותען ענה, ופרש כל מעיני בר כמו במקולות ברנו אלהים אחר מעונה אלחי קדם (דברים לנ ז), וממענותו בציוון (תהלים עז ג) עם וענה איזים (ישעה יג כב), ועונתה שמה (הושע ב יז), והוא לו לחבר וענה, ועננה עם ותען להם מרים, ענו לה בחרזה שמה (תהלים קמץ ז), כי נס כי אין שרש אחד עניים אחד. וחבר עם מעון עין יעקב (דברים לג בח), וכבר וברתיו לטעללה, כי לא יתחברו. וחבר עם עד מתי מנתה לענות מפני (שמות י ג) אויל יהאה ה' בעיני (шиб טו יב), כי חשב שיהא עניינו כמו בעני, ואין כן פתרונו כחייבתו אויל יהאה ה' בדעתה עני שבוכה ונגרת דעתה. וחלק והאיש משה ענו (במדבר יב ג) וכל לשון [עונה] מחלוקת לענות פפני, ועננים אחר לשון הכהנה ושפלות. ואמר בחלק עונתה, שארה כסותה ועונתה (שמות כא י) שהוא מגורת עניין, והלא עונת ידועה בלשון תלמוד, לשון שעיה ועת, ואמר אחיכ' ודנין אותו מלשון מעונה ודרית, ואין כי מעונה שלשון עין שאלי צל עין ישברו:

עספם. מעטיס רמוני (שיר ח ב), ואמר יתכן מענינים ועשותך רשיעים (מלacci ג בא), ואני מודה לו, אך אין משרותם, לשם עשו דדי בתוליחן (יוחקאל בן ג) הוא מן עשה, כמו צו, צוה, כלו מן כלה, יוכל העין להוות אחר,

וכמהם מכניין קל הני עושה את כל מעניך (צפניה ג יט):

עף. וועף יעוף (בראשית א ב), חבר עמו מגלה עפה (וכירה ה א), ורעת התראיין כן מגלא פרחה, אך יש מפרשין מגלה כפולה כתרגום כפול (שמות כח טו) עף, וכפלת (שם כו ט), ותעיף. וחבר בחלק עפעפנין ילו מיט (ירמיה ט יז) התעיף עיניך בו ואיננו (משל ב ג ה), ויתכן וענינו תפקה עיניך בו ואיננו, אך נכון לחבירו יותר עם ארץ עיטה כמו אופל (איוב י כב), לשון החשך, ופת' חסב עיניך בו כמעש ואיננו, ואם תארך הוה לו לוטר התעיף ממנו לא בו, הנה כמוון נמציא ועלים עני בו (ש"א יב נ), שהיא סתימת עין כמשמעו, שאמר שמואל לישראל את מי עשקי, שנLIGHTI ממון ממן בחוקה, ואת מי רצויות, שהrichti אותו, ומד מי לךhti בפר', שכן ל' הוא שחר ברצונו, ואם הוא בוש לומד לפני אני אעלים בו עני ולא ארא בו, ויאמר לכט שלא בפנין, ואמר בחלק אחר מבין עפאים יתנו קול (תהלים קד יב), עפה שפור (דניאל ד יח),

ואמר ענפים הם, והם עין עליים, כי שבת ה פרי והעליה עפיה שפיר, עליה שפיר, ואנבה שנייה, ופרי רב, וכן דרך המקרא לחבר העלה והפרי, כמו וזה פרי למאכל ועליה לרוטפה (יזוקאל מו יב). והביא בחלק אחר וכקף תועפות לך (אווב, כב כה), ותועפות הרום (תהלים צח ד), כתועפות ראת (כמברן כג כב), ופרש עין מעוז, וכן הם עניינים חוק ואומץ, ומענים ומשרשים מועף ביעף (דניאל ט כא), מעופף בחוקה, וشكل ביעף, אדם ביך (תהלים מט כא), ושרשם יקר, יעה, ווי תועפות מקום יוד כמו ווי הולדות. ומנהה בכל השרשים במחברת עוף, מהם שרשים עוף, ומהם יעף, וhubן ישכלה על דת יהלום.

עז. חבר כrho עזה ושבנו על ירושלים סוללה (ירמיה ז) עם עז העיר, ויפה חבר, וזה מן המיללות שאמרו מלילות תלקט בו, וכן חבר עם עזה הי' לעלים (תהלים לנ יא) מקום שיפול העין שם יהוא (קהלת יא ג), וכן הוא, ובחלק אחר הביא עזה לעינו להשוו החוכות (משל לטו ל), ולא פרשו, והוא כמו עזם עניין מראות ברע, בחלוף הי' במי, כמו אמונה ואמן, וכן משפטם ודיןם: עז. חלק כי שמת מועקה במיתני (תהלים סו יא), עתק רשות (שמ כב ח), חלק כי שמת מועקה במיתני (תהלים סו יא), ולהלא מועקה לננק (דברים נה ד), מעיק התהינם (עמוס ב יג), אמר עין דחוק ומתזק. ולהלא מועקה לננק כמהם, והתרגום אמר ותעכיד תיא לאנרכ, והתקא בענן תיק, שהוא דחוק ותא לנוו בו החfine, כמו תעד לרוב וכמו תיק הספר:

ער. עם העזה והקיה (תהלים לה ב), ולבי עיר (שיר ה ב), עד יער עליינו רוח מרים (ישעה לב פט), ולא ידע כי יערה עליינו כמו שישפך עליינו רוח חדש מרים. וכן הוא אמר אשפק את רוחי על כל בשר (יזאל ג א). וכמהו עריה מנן (ישעה בב ז), אל חער נפשי (תהלים קמא ח), כלם עין שבחה הם, כמו ותעד כהה אל השקפת (בראשית כד ב), ולא אמר משתי לשונות אלה עז בshall בני, כי מן עריה יאסר עורי, עורי עורי לבשי עז וזרע (ישעה נא ט), והוא בשקל קמי, שלא אמר מהם קמי, ועיריה מבני נבעל, אל העיר, ותעד כהה, עריה מנן, מבני חזק הדינש, ונרטו מפני הריש, והרוצה להבין בדרכון הלשון יחסחו בספר הוכרון. ותבר בחלק אי פנה אל תפלת הערעש (תהלים קב ז), ותוב היה לחרבו עט חבירו, וויה בערעד בערבה (ירמיה י ז), שהוא עין יבש כל זמן ומהנשам לא ירומב, כמו שאמר ולא יראה כי יבא טוב, ותוב הוא הגשם, כמו את אוצרו המתוב (דברים כה יב). נס ה' יתק המתוב וארכינו תמן יבולה (תהלים פה יג), ולא יראה כמו לא ישתח, יודע הוּא עין והברבי כי שמו אלערעד, וסתור פנה אל תפלת הערעש, העני הנקאה והיבש שלא ראה טוב, והיווי והויה נון רטוב:

עש. חלק אי לשון מעשה, וחלק כי ותעת האין בשבע שני השבע לקמצים (בראשית מא מו), הרבתה חבואה, מן נרעין אותה צמותו קמצים הרבה, וכמו זה ותעשה והב וכקף (יזוקאל כה ד), עין ותביב. והוא לו להביא בחלק זה את הנפש אשר עשו בהון (בראשית יב ה), אשר עניים אשר רבבו והוסיפו והנירלו ביראת שדי, וכן ה' אשר עשה את משה ואת אהרן (ש"א יב ז), אשר גמלם ונשאמם, כמו שנאמר ונם האיש משה גדור פאד (ש"ז יא ג), וכן היה

לו לאחבר עמהם ועשתה את צפניה (דברים כא יב), שהוא עני נדול, כמו שאמרו רבוותי (ספר הツא ריב). ר' עקיבא אומר תנול ור' אליעזר אומר תקין, והלכה כר' עקיבא כדי לנוללה ומאמנה:

עבד. כבר פרשתי לא יעכטן ארוחות (יואל ב ז), והעכט העכטנו (דברים טו ח) את העבות (שם כד יא), עיין אחר:

עבר. וייעבר ברחותות דבב (פ"א ו כא), היה לו לתרבו עם שורו עבר (איוב כא י): עברש. עכשו פרודות תחת מנופחותיהם נשמו אוצרות נהרטו מנגורות (יואל א ז), אמר בתרכינו לפני עניינו ולא פרשו, ופרשו בו חכמי המקרא עניינו כמו חבשו, או כמו עפשו, מלשון עפוש, או יבשו, והוא לא פרש אחד מהם, ופה עכשו פרודות כמו פרוטות התבואה, מן פרט כרכך (יקרא יט), עפשו פרוטות התבואה ונרעניהם תחת האגropolis, אגropolis העפר, מושש בלען, ונשטו אוצרות, שנוניות בהן התבואה, שלא היו מתקנין אותם מפני שלא היה להם התבואה, נהרטו מנגורות, מקום קבוע התבואה, פרודות, יט החטים הנדרים בוריעתן, ויתכן כמו פרוטות בחלוות אותיות דטלנית:

עבדה. עבותים חרשים (שופטים טו יג), בעבותות (חושע יא ד), וחלק בחלק כי אלה עבותה (יחזקאל ו יג), וענק עין בעות (יקרא כב ט), וכולם עניינים אחד, עבותים חרשים, משלשלים משלש רצעות מצומdroת, וכן כל בעבותות, וכן אלה בעבותה, משלשלת בענפיהם או בעליים, וכן ענק עין בעות, משלש בעבי, ויכולת על זה הפסיק שאומר הנביא השער שואל והשופט בשלום והנဂול ודובר הות גשׁוּ הוֹעֵבְתָה (מיכיה ז ג), שלשו העולה והגנול השער והשופט והנגול, השער היה שואל עונש וממן מן העני, והשופט מיד היה דין עליו לשלם, והוא בשלום, והנגול אדם מנדוני הארץ שהיה יושב אצל השופט היה מודה לו כי באמת שפט, והוא יעכטהו שלשות:

עדן. מעדני מלך (בראשית מט כ), האוכלים לمعدנים (איכה ד ה), והנינה להביא בחלק וזה המלבשכם שני עם עבדים (שב' א כד), המאכלכם ערנים. ואמר בחלק ב' התקשר מעדנות כימה (איוב לח לא), ולא פרשו, והוא קשי כימה, ויש מפרש אגנן מעדנות (ש"א טו לב) קשור בקשרים, ומהם ענדם על נרנורתי (משלוי ו כא) הפוך כמו עדנים, קשרם, וכן ענידת בלשון תלמוד קשור: עדר. עדר לבבו (בראשית לב יז), אמר במחברת ב' לא יזמר ולא יעדר (ישעה ה ו), אשר בمعدן יעדנון (שם ז כה), ואמר פתרונה תקון, עניין ב' החלקים עניין אחר זה בעניין, עדר עדרים שהצאנ ב' כאשר הן רוויות כמו סדרים ומערכות, וכן אשד במעדן יעדנון, ולא יעדר מוה הלשון, לפי שנטיעת הנרגמים סדרים ומערכות, וכן עודרי מערכת (רדה"א יב לח) כמו מסדרי וערבי, ולעדר בלבד לב ולוב (שם שם לב). לעודר מלחמה, יוכל שייהי כמוותם אחת מהנה לא גדרה (ישעה לד טו), לא גדרר (שב' יז כב), עניין עקר ועקר, לא נחרה מהמערכות, וכן אומר על הכוכבים לכלם בשם יקרא איש לא גדרר (ישעה מ כו), לא נחרר מסדרין, כמו שאמר מסדר את הכוכבים במשמרותיהם:

עוז. כבר פרשתי חלקיו: תפלה לעני כי יעטף (תהלים קב א), כי רוח מלפני יעטף (ישעה גז טו) בהעתפס כhalb (איכה ב יב), עניין נאקה ואנאה, והוא לא פרשם. ואמר

בחלק ב' המ�פות (ישעה : כב), יעתפו בר (תחל'ם סה יד), ואמר ענין כתות חכ', ואמר יתכן מגורתם ובהתויף הצען (בראשית ל' מב), ולא אבן אך הוא מגורתם, אך ברוח התרומות ובלקישות:

עתשוו עתשוו תהל אויר (איוב מא י), והם עשאה בערבי, אשטרטיר בלעיז': עלם. הנה העלה הרה וילדרת בן (ישעה ז יד), היה לו לפרש פרשה זו, כי היא עמוקה וצריכה לבב בני עמו להשיב השובה למינן להפר עצה, וכן לחכמי תורתינו שיבינהו, ושיס לבך לדעת כי בימי אהו באו להלחות עליון כי מלכים רצין ופקח ופחד אהו טад ווינע לבבו, והאל אמר לישעיה צא נא לקראות אהו ושאר ישוב בנק, בן אחד היה לו ושאר ישוב שמו, ובנק חסר יוד' והכויות בשבא יורה על בן אחד, ובן אחר היה לנביא שמו מהר שלל השם, על שבטים שניגנו מורה, ושאר ישוב על יהודה שלא ינלה טהרה ואחרי גלותם שיבונו. אחר אמר הנביא לאחיו אל תירא משני ונבות האורים העשנים האלה שאמרו נעליה ביהודה וקעינה, נכנינה במצוק ונבקע אותה, ונמליך מלך בן טבאל, יש מפרשו בן רملאabal'ם בנוטריון, והוא בן רטלה, וכן שען (ירמיה כב כו) בבל, לב קמי (ירמיה נא א) בשרדים באטב'ש. אמר הנביא לא חקם ולא תריה שיחפשו ירושלים, כי יש לך ערי ממלכה, לרץן דמשק ולבקה שמרון, ובעוד שנים וחמש שנה יהיה אפרים מעם, והם עשרה שבטים, ולא נישבו בארץ אהרי זה עד שללו בימי הווען, בהשbon והא פחות מאה, אך כך פרשו, בעוד שתשלט נבאות עמוס שניבא וישראל נלה מעל ארמותו (עמום ז יז), כאשר ישתלו מאותה שעה סיה שנה יגלו אפרים, וכן פת' רבנן שלמה ע"י סדר עולם. אחיך אמר שאל לך את מעם ה', או בשםים או בארץ העמק ושאל אותן או הנבה, ענה הוא לא אשאלא ולא אנסה את ה', והבין הנביא כי לא היה לבו שלם עם ה', על כן השיבו שמעו נא בית רוד המעט מכט הלאות אנשים כי תלאו נם את אלהי, ההשיבו אותו בלבבכם נלה וחולש, וכן יתן ה' הוא לכם את הנה העלה הרה וילדרת בן וקראת אמו שמו עמנוא אל, אני מצוה אתכם שכח תקראי שמו, וזה לכם האות הנadol, מיר שילוד חמאה ורכש יכול לדרתו ולהברתו, כי ירע להבחן מה טוב, שאם [קיריבן] לפי דבר [רע] מאמים ימאם בו, ומה טוב יקרב פיו ויאכלנו, ודבר זה יבחן לדעתו ולהברתו ולא לדעת אחרים, וזה לך אותן, וטיד שילוד וה הנער מכאן ואילך יהיה האל עמכם, על כן קראת שמו עמנואל, כי מה עניין הנביא שיתן אותן מה שלא היה בימי זה היה לארבע מאות שנה אחריו כן, היאך יתחזקו מאות שלא יראו כי אותן על לא תהיה ולא תחול אמתה תולד שלא היה בעל לעולם יחשורה כי גונחה, ואין זה האות בתול'ה אחת תולד שלא היה לה בעל לעולם יחשורה כי גונחה, ואין זה האות אמתה תולד שלא היה בעל לעולם יחשורה כי גונחה, ואין זה האות יאטמו נאמין הנביא שאמר בתול'ה, אם כן נאמין הנביא ברכביו הראשונים ואין אלו צרכיהם אותן, אך האות להאטין דברי הנביא, ועוד העלה אין משפטועה בעברי בתול'ה אלא קטנה, געד בין איש ובין איש, על האיש בן מ' וזה העלם (ש"א יי ינו), ולאשה עלה, כי אכן נפרש עלם אם עלה בתול'ה, העלם בתול'

אין זה לשון עברי, ועוד כי דוד נבר בעלמה (משלוי ל' יט), אין זה בתוליה, ואם עלמה משמעות בתוליה למה אמר על רבקה עלמה (בראשית כד מ), ופרש בתוליה איש לא ידעה (שם שם ט), ואם יקשה מן לדברי, כי הנה נראת מטרך דבריך את לאחר מעשה, כמו שאמר בתרם ידע הגער מאום ברע ובחר בטעם חשב העוב הארץ אשר אחת קען מפני שני מלכיה, אך חשיב לה, כי לא היה האות עליהם מעליין, כי יכול ישילכו ויישובו, ואין לו בו מה נחש, אך האות על שלא יתפשו ירושלים, אך בשרו שקדם כל זה ילכו לדרכם שלא יהיה סבור שיזרו עליו ימים ובאים אלא קודם האות יילנו, ובאשר יבא האות יתוק את לבבו שלא יוכבשו אותם המלכים ירושלים. וכבר פרשתי פירוש יה' כל השובות המכינן והקקתי בס' הברית שעשייתו מסאמר ותשובה אמר התzin אמר המאיין, והקקתי על פניו הורוים שניים על שם הספר ואלה הם:

התהוק עם הי ולבן יאטץ כי יש לך תקופה ונם אחרית,
אם נפשך תשאלך על קען פלאות שוב וחתובן בס' הברית:

ועשי תרוים אחרים על חזר אפיקורום:

יציצים תננו דודים לספר זה, יישיש וכנפי האמת יפרוש,
נפש בני עוללה ואון ירעיב, לחם חבונת דת ודין יפרוש,
בו תעללו נפש ישר דרך, עין לבב עקש ומין יקרים,
יגל במחברתו אנווש משיכיל, על כי פסנתרין ועל קתרום,
סודיו יעופף מבל' אבר, עד נפ' ופי בסת ועד פרחים,
לחתבנו קמחי אספתנו, בספר וסלת האמת לרים,
לנבר בריית ולחזקה תורות, לשיב תשובה על אפיקורום:

נשוב למחברת

עלם. יש במחברתו בן מי וזה העולם (ש"א ז' ג) שנאמר על דוד בגאותו לקראת הפלשתי, והרבה מפרשים נשתבשו בו, כי סמכותו על דוד המדרש ששאל אם ממשחתו דודה או ממשחתת פרען, אך פשוטו בכך הוא, כשהיה יצא דוד לקראת הפלשתי היה שאל המלך מטהר מאר מפני שם יונצח דוד כל העם נצחים, ועל כן אי' בתחלה כי נער אתה והוא איש מלחתה מנערוי, והוא ענה אם את הארי ואתה הדור הכה עברך והיה הפלשתי הערל הזה באחד מהם כי חרב מערכות אלהות חיים, ובאשר היה הולך לקראת הפלשתי שאל לאבנר בן טי זה העולם, וממי אביו אם נבר במלחמות כדי הוא לסתוך על נברות נבר בן נבר, ועל זה ענה אבנر כי נפשך המלך אם ידרעת, לפי שכבר נאמר ביש' והאיש בימי שאול זקן בא באנשיהם, ועל כן לא היו יודעים נברות, ובאשר נזה דוד המלחמה וראש הפלשתי בידו תמהו על נברות, ורצו לעומר על אמתת דברים אם היה אבוי נבר, והוא הבין והשיכם בן עברך ישי בית הלחמי, מבית לחים היה, והוא קורין אותו בית הלחמי, בשם כנ' הוא, להשי נבר במלחמות, ושמו היה מפורסם ביטן בחורותיו, כי שאל ואבנר כבר היו יודעים כי בן ישי היה, כי שלח שאל אל ישי שלחה אליו את דוד בנק אשר בצען, ועמד ונגן:

לפנינו, והיה מכירו מתמול שלשים:

עלך. לעלוכה שתי בנות (משלוי ל' טו), כבר פרשטי אותן:

ע. לעי השדה (מיבח א ו), עים, והניה הויז שהייא שרש, וחבר אליו
וועה ברד (ישעה כה י), ושרשו יעה בשקל יורה ביט (שמות טו ד):
על. חלקו כי הלקים, הנה עפלה (הבקוק ב ד), ועפלו (במדבר יד מד),
וחלק כי עפל וכח (ישעה לב יד), מנדל גבוח, ועפלו וינכחו לעלות,
אך ויכא אל העפל (ט"ב ה כד), יש מפרשו אל האפל:
עצב. חלקו כי הלקים, ושלשתם חלק אחד, לשון קורטייר בלען, לשון גיעעה
בעברי, בעצב תלדי בנים (בראשית ג טו), יעיצבוו בישימון (תהלים
עה מ), בטו הונעתם כי בדבריכם (מלאכי ב י), וראה אם דרך עצב כי (תהלים
קלט כד),امي לשון מרודות, ושורשו וראה אם דרך גיעעה כי, כי גורה עלי עצב
וינויה, נהני ברוך עולם, המיתני ולא אהיה חי צער, ופירוש בדרך עולם כמו
אנכי חולץ בדרך כל הארץ (מ"א ב ב). עצביהם כסוף והוב (תהלים קטו ד), נז

נקראו על שם גינעים וטרא בלא תועלות:

עעם. חלקו בר' הלקים, הראשו עצם מעצמי (בראשית ב כב), וזה האחרון
עצמיו (ירמיה ג י), אמר לשון גרם הם, והלא גודע עצם בעברי יותר
מנרמו שהוא תרגום עצם, וודע כי מה האחרון עצמוני, אינו בלשון עצם כי אם
ענין עקר ועקור, כי עצמוני אין פרושו שם בו עצמות כי אם שכיר עצמותיו, ואמי בהליך
ב' ובצעם השטים (שמות כד י), אדרמו עצם (אייח ד ז), לא נכח עצמי (תהלים
קלט טו), אמר ענין עין המראה, וודעתו כמו גנון המראה, ואני אלא גוף הדבר.
ואמר בסוף, בעצם היום הזה (בראשית ז יג), איננו מההלקים כי אם חלק המשיש,
ולמה לא חלק בתחילה הה הלקים כאשר חלק ר', והוא חלק גוף הדבר:

עצר. הן יעוצר במיטים (איוב יב טו), כי עזר עצר ה' (בראשית ב יח), אה' ב'
אמר והקורובים אליהם זה יעוצר בעמי (ש"א ט י), יורש עזר (שפיטים
יח ז), אמר יסוד אחד להם והענינים יפרידום במעט, היה לו לחברם בענין או
להפרידם, ולא עשה, ולא יסוד אחד להם, והיסוד הוא השרש, ונארש אמר עזר
כבר פריש שרשים יסודות. ואני אומר כי ענין אחד להם, אשטריצדרא בלעוי,
יעוצר במיטים, עזר עצר ה' ידועים, עצרת תחיה לכם (במדבר נת לה), טלאבה
שלא יעשות, זה יעוצר בעמי, יהיו עצורים על מצתו, עצרת בגודים (ירמיה ט א),
שם עצורים בגבור ובשקר שלא יניחו לצעת בדרך האמת:

עקב. חלקו כי הלקים, והם ב', וחבר בחלק א' ולא יעקבם כי ישמע קילו (איוב
לו ד), והוא מהחלק ב' והוא עקי סומ (בראשית מט י), ופת' לא
יעקבם לא אחרים, נלשון עקב, בעקב עשו (בראשית כה כו), שהוא לאחר.
וכן כל לשון עקב, עקב חממעון (דברים ז יב), עקב רבי (תהלים יט יב), עין
שבר, בעבור כי שכיר המעשים טובים באחרית לעלם הכא, וכן אמר לשבר
האריקים, تحت להם אחריות ותקוה (ירמיה כת יא). ופת' למה אירא בימי רע
עון עקי יסבנני (תהלים מט ו), ומה אירא בסוף העולם כשינקם הכרוא מעשי
הרע, כי עין אחריות ועקי שהיה עוזר להשיגני עתה יסבנני, עתה אני מקבל
שבר מעשי. ואצמנה עקב (שם קיט לב), מלאה זו איננה קרובה מהעלינה, כי
הענין יפרידנה... והיה לו לחלקה בחלק אחר:

עקב. חלק נ' הלקים, חלק א' לעקו רגטוע (קהלת ג ב), וחבר עמו עקרת הבית (תהלים
קיג ט), אותה שהויה עקרת הבית הוא מושיב שתהיה שמחה ותחיה אם

הבנים, ודומתו רני עקרה לא ילדה (ישעה נד א), אורה שהיתה עקרה ולא ילדה עד עתה תרנבי בנים רביה היו לה. והביא ב' חלקיים אחרים עקר ועקרו, וכן הוא: ערד. ומוסרות ערד מפתח (איוב לט ה), עם ערדיא מדרורה (דרניאל ה כא), ולא פרש, והוא פרא, ותגונם פרא למוד מדבר (וימתה ב כד), כערודא דמרורה במדברא, וכח פרטני הענן. אמר במחלה בכרה קלה משבצת דרכיה, ופירוש בכרה היא הקטנה בת הנמל, כמו שמותרגם בכרי מדין (ישעה ס ז), הונגי מדין, ולשון הונגי קאניט שבנמלים, כמו שאמרו רבותינו נשוי גבל סבי טעני משבי הונגי (סנהדרין נב ע"א), ופירוש משבצת מרבקת, מלשון המשנה, סרך בתה (נראה סז ע"ב), סרכיה כלומר שהולכת למקום הפעזה ולזרכי לבה, ואין אדם יכול להשיבת לדרכו היושר, והמשל על ישראל, אה"ב אמר פרא למוד מדבר, ולמוד הוא שם דבר, פרא שיוציא למוד המדבר, וחערא שט אחד לזרב ולנקבה, על כן אמר באות נפשה שאהה רוח החאנחה מי ישינה, anaהה מענין ana לדור (שמות כא יי), שתגונם איתמבר לדיה, כמו נודמן לו, תאנתה, מה שיזדמן לה והפה שיכנס לבלה ללבת אננה ana טי ישינה, כל מבקשה ווורפה שסבירין להשינה לא ייעזו ויינגע, כי בחנם יתרה; כי כאשר נראה לחם כי היא יעפה ואינה יכולה לרוץ, בהדרשת ימצעונה, כמו בהרשות מראותה, וזה משל על ישראל, כי הנכאים המבוקשים להוכיחם לא יטרוזו כי לא יזעיל להם בלום, כי כאשר נראה בעיניהם שקבלו התוכחה או יתרחשו ברשעתם: ערל. הנה ערלה אונם (ירמיה ז י), הנה אני ערל שפתים (שמות ז ל), שתה אם אתה והערל (הבקוק ב טו), ומחר נס אתה השתרב ונילה ערוץ, ובכבר פרשתי ערל שפתים, ופרשטי על כל מול בערלה (ירמיה ט כד): ערם. הלקו ב' חלקיים, והביא בחלק ב' ערום יערים הויא (ש"א נב כב), ולא פרשו, וכח פתר, כאשר באו הויים ואמרו לשאול, הנה דור מסתה בנכעת הצלילה אמר וראו את מקומו אשר תחוה. רגלו מי ראהו, ושבתם אליו אל נכוון, כי אמר אליו ערום יערים הויא, פת' כי אמר אליו כאשר היה עמי וויצא להלחות בפלשתים כי היה מערים ומרמה אותן, היה מראת להם כי מוקם תחנותו היה באותו מקים, והיה משנה מקומו, על כן הוהו שלא יערים אתכם: ערף. הלקו ב' חלקיים, הא' ערף הקשה (דברים לא כו), כי פנו אליו ערף (ירמיה ב כו), וענין ב' ערף מטטר לך' (דברים לב ב), אמר ענין ערףומי יבין פרוש רעה אם לא יבין הפסוק מן הרויטו שמי (ישעה מה ח), והיה לו לפרש שהוא הפוך. יערף כמו ירעף:

עדך. עם העורקים ציה (איוב ל ג) שהוא נסם, בלשון תרגום נסם (בראשית יד י), עקן, הביא ועורקי לא ישכון (איוב ל ז), שהוא כמו נדים, כאשר קדמתי בתשובה ועורקי:

עשב. עשב בשדרן (דברים יא טו), ונאספו עשבות הרים (משל ז כה), ולא פרשו, זה פתר, ידע תדע פני צאנך שית לבך לעדרois כי לא לעולם חתן ואמ נור לדור ודור (שם שמ כג, כד), לא ימצאו מרעה בשורות בכל עת, כי יש עת שיבש העשב, הcken להם מאכל בבייה, והוא נלה חזיר ונראה דשא: ונאספו עשבות הרים, נילה ויראה הדשא צעמים, ופעמים נאספו וובלעו עשבות הרים:

אחל מחברת פ"א.

פנ. ויפג לבו (בראשית מה כו), אל תתני פונת לך (אייה ב יח), על כן תפוג תורה (חבקוק א ד), אמר ענן רפיון הם, ואינם כי אם עניין המורה בראות התרגום וריהם לא נמר (ירמיה מה יא), וריזחה לא פג, כמו לא הומר ריהם. ופירוש יופג לבו, בתהלה כאשרמו לו עוזר יוסוף חי האמין, אהיב החומר לבו מאותה האמונה, כי לא האמין להם עד שראה העגלות וידע כי נמנעו עמלות ליציא ממצרים שלא ישאו התבואה ותחזור הארץ, ועל זה אמר ויתן להם עמלות על פי פרעה (בראשית מה כא), והואו אתה צוית זאת עשו (שם שם יט), אתה צוית מאתי שלא יצאו עמלות מצרים אך לעצך אביך, קחו עמלות לטפכם. ואמר חלק ב' התנהנת הנטה פניה (שיר ב יג), ואני זכרתי בחשובת הנטה: פג. החלק ב' הלקים, חלק א' בליך פג (איוב כה יז), ויפגוו (בראשית מט בד), והחלק ב' מפוז ומכרבר (شب ו טו), והם חלק אחד, ופת' מפה מעדת

עצמו בעדרי זרב, ושרשם פוג, בראית דנסות זין ויפגוו:
פח. הביא והפחתם אותו (מלאכי א יג) עם פח יקש (הושע ט ח), והפחתם שרשנו נפה, מלשון נפה באש פח (ישעה נד ט). והביא מפה נפש (איוב יא כ) עם יופח באפו (בראשית ב ז), והוא מלשון התרגום דרבון נפש (דברים כה סה), מפה נפש, ושרשם נפה. והביא בחלק אחר עד שיופח היום (שיר ב יז) עם סיר נפה (ירמיה א יג), לפחתה עליו אש (יהזקאל כג ב), ושרש יופח פוח, ושרש נפה ולפח נפה, כמו לגעת נגע. והביא בחלק האחרון פחת יהודה (חנוך א א), והפחחות (אסתר ח ט), להיות פחם בארץ יהודה (נחמתה ה יד) שהוא חסר ודרינו פחתם, פחתה שללם, וכמוו ויעשו להם כתובנים עצבים (הושע יג ב), דינו כתובנותם, כתובנה שליהם, וכמוות יהיו עשויהם:

פרק. פק השמן (ש"א י א), מים מפכים (יהזקאל מו ב), אמר עניין אסוך המת, והוא כבר דין אסוך מלשון סיכה, ועוד כי מפכים איני מעוני פק, כי מפכים כמו מובכים, ועוניו כמו גנרים, מן מבכי נהרות החבש (איוב כה יא), ושרשו פכה. והביא בחלק ב' ותשם בפק עיניה (מ"ב ט ל), ולא נזכר הפוכות המלאה, כי עניינו ותשם פוך בעיניה, וכי תקרע בפק עיניך (ירמיה ד ל) עומד על ישרו, כי הקירעה נופלת על העינים ולא על החזק, ופק הוא כחל בערבי, והוא אכנים שעורפים ושותקים אותם לסתות העינים ולרפאותם ולהגיותם. והביא בחלק ג' הגני מרביין בפק אבןך (ישעה נד יא), אבני פוך (דה"א כט ב), והם מן ותשם בפק עיניה, אבני יקירות הרומות לטראי הפוך, וכן נקראו אבני פוך על שם המראה והגנוון:

פל. החלק ו' מחלקות, ושרש פל ב' אויתות אין בעברית כי אם פל, נפל, פלא, חפל. ואמר בחלק א' ונחת בפלילים (שמות כא כב), והג� מה שאמר איוב כי היא ומה והוא עון פלילים (איוב לא יא), וכנה פתרי כי איוב הגדיק עצמו ואמר אם הנינוות על יתום ידי כי אראה בשער עורתינו כתפי משכמתה חפל ואורעי מקנה תשבר, ואם עלי אדרמתי תועק שנולתי החועלם העובדים אותה, תהה חמה יצא חזות, כך אמר אם נפתחה לבני על איש ועל פתח רعي

ארבתי תחתן לאחר אשתי, אמר אהרי בן כי היא ומה והוא עון פלילים, בכל הדברים שאדם עשרה לחבירו דין פלילים וריעום נופל בהם, כי כאשר עשה בן יעשה לו, אך באשת חבירו ומה שיעשה לו לא יתרכן לעשות לו באישר עשה, ואעפ"כ אני מקבל עלי דין זה אם עשתי כן. והביא חלק נ' הנבלים היו בארץ (בראשית ו ד), והוא לו להביא בחלוקת זה נופל יבול (איוב יד יח). מן החילים הכאים על הר נודל היה נופל, ווצר עתק ממוקמו, ובצומו לא נופל אני מכם (שם יב ג), אמר אלהם יש לי לבב במנוכם להבן כל החמה, אך אין אני מתפאר שאני נודל מכם, כי מה עני לא חזר אני אחר איש רבר אמר נט ליבב נוכם. מהם ומפל בר נשבר (עמוס ח ו), כאשר יתיקרו החטים ויעלו דמיים או נשבר, כמו שאמר להקטין אישת ולהגדיל שקל, והוא חבר ומפל בר נשבר עס לא נופל אני, אך ברעת נפילה פרשו. ואמר והקروب אלו היאל כל חפל מבלי מלחה (איוב ו ו), אל טה חפל (יהוקאל יג יא), ולא פרשות, ואני קבלתי מנדי הדרו שפיזוש חל חין תבשיל שאינו מבושל כל צרכו, והוא בלא מלחה הרי שתיתך רעות, וכן פרישו טה הפל, אותה הלבנים שעושים לבנות בנין שאין שרופים כל צרכם, ואם יתנווע על אותן לבנים טיה של סיד יפל הבניין מיר:

פס. אמר בחלק אי' כי פכו אמונם (תחליטים יב ב), ושורש פס, בדנשות הסט"ז, בשקל חמו, תחם, וכן פכת בר (שם עב טו) שהביא בחלוקת פס יא (דניאל ה ה), נתנה פסים (בראשית לו ג), כלם שדרש פס, כי פכת ופסים דנשות סט"ז, ופודש פכת יד מלא, קף בר יהוה בראש הריט, שאין דרך בני לוזע שם, ירעש כלכנון פריג. וכנתנה פסיט, פתר' וכנתנה מנוגנים כמו קף היד. והבר עמהה אם פשה תפשה המסתחת (ויקרא יג ז). ושורש פשה, כמו ראה הראה, ואמר ענן אחד לחך, ולא פרש, וצתה תפשה כתרגומו לשון תוספת, ואית' יטה החבירו מנהה עם פכת בר, חוספת בר, אין זה כי אם דבר הפלא, סדר שמשמעות תוכואה אפי" בחרום ירעש הרבה:

בע. הופיע מחד ארן (דרכו מג ב), הופיעו (תחליטים ס ב), יצעק (יהוקאל כה ז) ולא פרשות, ופירושם לשון נונה, ושורש יפע, ואלה מטען הירויין אשר הסר וח ס"ד:

פ. חלקו נ' החלקים, פ' ה, פ' צrisk (טשי י לא), והבר להם כי בתנתי יארוני (איוב ל יח), ולא פרשו, וכפה פרט, בגין מה יתחפש לבושי כפי בתנתי יארוני, פ' בתקלה כשהיהו בריא ושםן ברב מה היה מתחפש לבושי ממען מרבי שמנן, ועתה כפי בתנתי יארוני, אוור שלא היה רחב כי בחרת כי בתנתי יכול לאווני מروب כחש ולבב מתני, וו"ט ברב מה יתחפש לבושי, עתה בעבור השמן שהמלבוש דבק לעור וכמודת בתנתי כך יראה שםנו אוור כי במקומות הוא דבוק הלבוש לעור יותר. והביא הן אני כביך לאל (שם מג ו) עם לפי רוכ החניט (ויקרא כה טו), ואני כי אם בלשון פ' צrisk, ופירושו, אמר אליהא לאיוב הן אני כמו שאמרת לאל שיתן לך טוען שירוק אמרץ ואבב מעלה, כמו שאמר בפק ואימחק אל תבעתני (איוב יג כא). אמר אליהא הנה כי אשר בקשת, הנה אימת לא תבעתק ואכפי עליך לא ייכבר (שם מג ז) כי מהמר קורעת גם אני כמוך. ושורש זה פה או פ', ובמקומות הכנאים חבירו היא השרש או יוד' השרש,

ונתנו י'ד כינוי המזכיר לנפשו, ואנו פ' יזכר המכotta (תהלים מט ר), כי כבר עלדים לאמר פ' או מה:

פ'ג. חלקו ד' חלקים, אמר בצתה פיך (יהוקאל ב ח), בצתה פיך (שופטים יא לה), שרשם פצתה, וחלקי פין קרים (איוב לה כד) ורעו ושרשתם פון, וחלק ד' מפין וחרב (משליה בה יח), יפותץ סלע (ירמיה בן בט), שרשם פין, כמו מבן, יכון, והבר עמהם ונפין את עוליך (תהלים קלוי ט), וגבעין הבדים (שופטים ז יט), ושרשם נפין, והבר עמהם ויפצעני (איוב מו יב), ושרשו פון, מישרש יפותץ סלע (ירמיה בן בט), אך כאשר נכללו האותיות הנפרה היו של השרש, כמו י'ו לועך (משליה בן ב) ביעלו דם (איוב לט ל):

פר. חלקו ח' חלקים, א' פר אחד (שמות בת א), ופרה ודוב (ישעה יא ז), ב' פרי עין הדר (ויקרא בן ט), ושרשו פרה, מן פרה ורבה (בראשית לה יא), והבר עמהם בן פרת (שב מט בכ), והארכנה פארחותיו (יהוקאל לא ה), והוא החלק אחר עניין ענפים, ושרשו פרה, ומיענינו לא תחאר אהירך (דברים כד ב) עקר ועקרו. ואמר בחלק ג' אתה פורה (תהלים עד יג), פור החפורה (ישעה כד יט), ויפרפרני (איוב מו יב), ולא פרשים, וענינים לשון פירורין משלנון התלמוד, והם עניין אחד עם עניין ח' שהליך לשון פורים, הפל פור (אסטור ג ז), אשר פרשו הפל נורל, בבירורי תבואה, קסמים קטנים בפירותם. ואחד ח'ק אחר מפראותם ברדים (ישעה מד כה), אם תפנו את בריתם היום (ירמיה לג כ).

ושרשן פור:

פ'. ופשו פרשוי (חבקוק א ח), כי גפושו בענלה דשא (ירמיה ג יא), ויצאתם ופשתם (מלאכי ג ב), ולא ידע בפש (איוב לה ט), ולא פרשים, ופירושם לשון רבוי ונידול כתרגום פורו ורכבו (בראשית א בכ), פושו וסנו, ופת' לא ידע בפש, אמר לאיוב על אשר היה אומר כי בלי עין מקבל יסורים, אמר ועתה כי אין פקד עליו אףו, על אין ועל לא דבר פקד אףו עליו הבורא, ולא ידע איוב ברב מאיד שהטהא קורם זה, מישל למילך שהכעיסו אחד מעבדיו בעפסים הרבה, וסעם אחת על מעט שהטהה הכהן, והוא לא הבין במה שהביעיסו בתחלה, נטר לו איבה בלבו עד שעלה נקמתו ממנה על מעט:

חת. פתות אותה (ויקרא ב ז), שרשוفتح, ורגשותתו פתיהם יורה עליו, ואמר בחלק ב' פתיתני ח' ואפתה (ירמיה ב ז), כי יפתח איש (שמות בכ טו), ואמי עניין מרוחב ח', וכן ח. והבר עמהם כי ערוך מהתמול תפתח (ישעה ל לג), ופתחה התהייו שרש, ומשקל תפתח, וכל עצי השדה עליו עלפה (יהוקאל לא טו), וקמן חטף ושרק אחד ח', כמו קדרלו גדרלו, הללו כרוב גדרלו (תהלים קג ב), ופירוש תפתח ניהנים, וכן פירוש הפסיק כי ערוך מהתמול תפתח, נאמר על אברון סנהירוב, אמר כי יילו בוה, כי ערוך הוא ניהנים להילו, גם הוא למילך הוכן, וכבר ניהנים לשון זכר ונכחן היא, הוכן ערוך, חור בלשון נכחן מדורותה אש ועצים הרבה נשמת ה' בכתל נפרית בוערה בה:

טgal. לא בא בפי בשור פגול (יהוקאל ד יד), לא פרשו, ואמר בתרגום ירושלמי: בשר כוס כום, וכן פרשו והרכינו:

טגע. החלק ב' חלקים, והם ג', כי יופגע במקום (בראשית כה יא) על פ' פשוטו, ופגעת חבל נביאים (ש"א י ה) עניין פגיעה כאשר אמר, אך ופגע לו

בעזרן (בראשית ג' ח), אל הפנוי כי (ירות א טו), אל חפנע (ירמיה ז טז) بعد העם הזה, אין לשון פניה כי אם לשון בקשה ונהנן. חלק ני ויפגע בו ימותה (מ"א ב כה):

פיגר. פרשטיי בהשיבות פנו: פטרא. אמר במחברתו פוטר מים ראשית מדון (משלי י ז), וצריך לעשות פרוש לפירושו, וזה הוא, ספר הפסים כאשר יהל לפטור מהסביר אכן אחת יהל להפתה, אם לא ימחרו לנו בלו ישחת ויהרג, ואזיך גייעה הרבה אחיכ לסתמו, וכן המריבה בתהלה קלה היא לתקנתה, אך כאשר תחנול רכה המהלקת, והוא לפניו התナルע הריב נטויש:

שלג. הלקו ב' הلكים, והם אחת לשון חלוק, והבלנים הם התעלות שהנין מפלג להשכותה הנין, וווכיה על זה פלני מים לב מלך ביד ה'. על כל אשר יփע יטנו (משליל כא א'), כמו תעלות חמים ששומר הפרדס מולייכם לערוגות הנטיעים פעעם לבאן ופעעם לבאן. ופרש כי בימיו נבלנה הארץ (בראשית י כה), כך פישטו, בימי נבלנו ח'י בני האדם, שם למחיצות, כי אביו היה ת'ק שני, ובנו הור לר'ג, ופלג מהי הראשונים:

פלחת. הלקו ב' הلكים בל' צורך, כי אין בעברית אלא הלק אחד והוא בלחה רכב (שופטים ט נג) וחכרי, והשני שהביא לשון תרגום ד' אנחנו פלחון (דניאל ג ז), ולמה לא עשה כן נמחברת עבד שיחלקנו ב' הلكים, א' ועובד שיש שנים (דברים טו יב), והב' ויושך אלהים (בראשית א ז), ועבד אלהים, למה עשה הלקים מעברי ותרגם, כי בכל דברינו יש לי נגנום:

פלמוני. (דניאל ח יג) כתבו ולא פרישו, והוא מלה מרכיבת פלמוני אלמוני (ירות ד א), שפירושם נפטר ונעלם, פלני כמו והוא פלאי (שופטים יג יח), נסתה, אלמוני כמו עלםוני לשון העלה, בחלווף אל'ף בעין, כמו מארבליין: מערבלין:

פלין. פלאות בעתני (ישעה בא ד), יתפלצון (איוב ט ז), ואחר יתבן מנורות אשר עשתה פלאות לאשרה (מ"א טו יג), וכן הוא, אך לא פרש היין, והוא לשון רעה, והחותרה מכנה חפהaza לשון גנות:

פסחת. הלקו ב': הلكים, לשון עיר ופסח (שב' ח), ולשון זבה פסה (שםות יב נו), והם [מן אשר] פסה (שם) וענינו דלגן, אשר דלגן על כתבי בני ישראל: פעם. הלקו ד' הلكים, א' הפעם אודה את ה' (בראשית בט לה), וא' המהלקות השני לפעמו במחנה דן (שופטים ג' כה), ונראה לי מחלוקת הפעם אודה את ה', פעמו, פעם בפעם, והוא הביאו בחלק ותחפעם רוחו (בראשית מא ח) שהוא לשון שבר, ומה עני לשברו במחנה דן, יותרה היה נכון להזכיר כאשר אמרתי, או בחלק מה יפו פעמייך (שיר ז ב), לאעמו כמו לאשר ולכונן צערינו ופעמיין. וחבר הולם פעם (ישעה מא ז) בחלק מה יפו פעמעך, והוא לו לחברו או עם הרימה פעמעך (תהלים עד ג) שהם עניין מהלומות, והוא עניין הולם במלומות, או עם ידו יכה חבירו פעם אחרית, כי בן דרכ' חרשי ברזל, כי מה עניין הולם פעם הולם פצם. חבר פצע והברורה (ישעה א ז) עם הרעת ארץ פצמתה (תהלים ס ד),

וענין ב עצמה כמו קרעת מחרני וקרו לו הלוני (ירמיה כב יד), ופציט ליה חרכין: פצר. הלק העצירה פים (ש"א יג נא) מן און ותרפים הפצץ (שם טו גנ), וופארם בס מאד (בראשית יט י), וענין אחד להם, פצירה פים, הרבה פיות, וופארם בס, הרבה להם תחוננים וזוייסים, און ותרפים הפצר אשפרעטען בלען: פרד. הלקו ני הלקים, א' הפרד והגמל (ונראה יד טו), איש על פרדו (שב"ב יג בט), חלק ב' עם הזונות יפרדו (הושע ר' יד), והיה לו להברו עס הפרד והגמל, כי הוא מדבר ברוך הוננות והתינוק, ואין בכחות שטופ זטה כמו אלה קרובינו ענין הם, ובענין הם רוחקי ענין, כי פטי פרודות כמו שפרשתי לטעלת, כמו פרודות, ופרט כרמק (ויקרא יט י), פרותות של תבואה, אומר כי מפני מניעת נשים עבשו או יבשו פרודות התובאה תחת אנרכוי העפ' שהם נורעים שם: פרת. הדרו פרוון (שופטים ה ז), לא פרשו, כי הם ערמות קפנות ישועישים בימי השלום להשתעשע בהם:

פרול. הביא מלחה יהורה שאינה במקרא כי אם בתרגום, וכבר לו שהוא בערבי לא הביא במחברת בית:

פרהה (איוב ל יב). דנתיו למעללה.

פרט. הלקו ני הלקים, מפרים פרסה (דברים יד ח) והברין, ואמר לשון צערנים, ואינו בן, אך הלק אחד הן עם פרים פרסת מלכתחך (דניאל ה כה), לשון חותך, וכמויהם פרש לרוב לחטף (ישעיה נה ז), פרשה צוין בידיה (איוב א ז), הפסכה ובצעה הלחט מאין מהם שיחזק לה כרך האבלים, ורעת התרעין כן פרטה לא הטרטו שתרגנו לא סדייא (דברים יד ז), בזו נסדק בלשון תלמור, אע"פ שאמר מטלא פטלא, שהוא עין צערנים, כי טלא עין טפרא, לא נקרא כן כי אם בעברו חתיכות הצערנים. והוא לו להביא חלק ב' וזרשי מכורת (ישעיה יט ח) ותברין, אף כי הח כתובים בשין, כי בן דרכו להביא בעלי ט' ובעלי שין ביחיד להוות מתברתו אחר:

פרע. הלקו ני הלקים, והוא ד' הלקים. הלק א' כי פרע הוא (שזהות לב בה), כמו גלו, לשון פרעת טילה שהוא גלו. הלק ב' בפרוע פרעות (שופטים ה ב), שהוא לשון נקבה, ומפט' כאשר ינקמו האמות נקמות בישראל ומתקברות עליהם, כמו כן בהתניב עס, שישראל התגברו על האמות ברכו ה', וכמותו כוס ישועות איש ואבשם ה' אקררא (תהלים קטו י). צירה וכןן אמצאה ובשם ה' אקררא (שם שמ ג), וכמויהם באלהים אהיל דבר בה אהיל דבר (שם גו יא), בזה"ד ובמדרחוב אהילנו. וולק ב' ופצע את ראש האשה (כדברי ה יח), ופצע לא ישלו (יזהקל מוד ב), ראשיכם אל חפרעו (ויקרא י ו). וולק ד' ותפרעו כל עצתי (טשל' א כה), פרעהו אל תצבר בו שפה טולו (שם ד טו), לא אפרע לא אchos ולא ארחים (יזהקל כד יד), חפריעו את העם (שבות ה ד), ובlaps לשון אחורנית, מלשון התלמוד למפרע:

פרש. פרשתי למעללה למה נקראו פרשים: פרשן (עורא ד יא). לא פרשו, ומפט' פרוש אגרת נשתוון, כי רוב המרוביים מהותם מרכיבים במלות ברמו אותיות, כאשר פרשתי בורויר ורטען, וכן פרשן, גימ"ל מאגרת, כי מנשותון:

פרשׂוֹן (אוֹבָר כוֹ ט). כמו כן מורכב, פרשׂ אֶזְעָלִי עַנְנוּ, וכאשר נוספה הויין על מלת פרשׂ חלֵף ש' לשׁוֹן לצתצח הקריה, כי אם הוה פרשוֹ לא יפרישׂ בין שׁוֹן ווֹין:

פְּרָתִים. פְּרָתִים (אֲסֻתָּר אַג), לֹא פְּרָשׂוֹ, וְהַמִּפְתָּחוֹת שֶׁל עַכְרַת הַגְּנָדָר וְהַמִּסְתָּחָת, וְרַדְיוֹן פְּרָתִים, מַעֲבָר בָּרָת, וּנוֹסְפָה כוֹ מַס, כְּמוֹ בְּשִׁלְשָׁם וְחַנְמָן וּרְיקָם וְפְתָאָם, וְאֶל עַמוֹּ יַאֲצֵן מִכְּלָל לְאָוֹם: פְּשָׁע. כי בְּפָשָׁע בֵּינוֹ וּבֵין הַמֹּות (שׁוֹא בָּג), אֲפָשָׂעה כָּה (יִשְׁעָה כוֹ ד), עַד הַמִּפְשָׂעה (דְּהִיא יִתְדָּר), לֹא פְּרָשׂוֹ, וּעֲנֵינָם עַנְיָן פְּסִיעָה לְשׁוֹן תַּלְמוֹד, וּפְרָשׂוֹ עַד הַמִּפְשָׂעה, קָרָע מְלֻבָּשִׁים עַד הַמָּקוֹם שֶׁאָדָם פּוֹתֵחַ שָׁוֹקֵוֹ לְצֹעֵר וּלְפָסֹעַ וְהַמִּעְנוּבָות:

וְתַשְׁלִים מַחְבָּרָת פָּאָ:

אָחָל מַחְבָּרָת צְדִי

צָא. ברוך אתה בצדך (דברים כה ו), חסר משורש יְדִי הַיּוֹסֵד, ושורש יְצָא, וחלק בְּיַצְתָּחָת הָאָדָם (יְהֹוקָאֵל ד בְּבָ), אֶת צָדִיךְ (דברים כג יְד), ואני אומר כי מלאלה צָא תאמֵר לו (יִשְׁעָה לְכָבָ). והוא חברו בחלק ראשון, ויתכונו שניהם על הלשון:

צָב. צָבֵי הֵיא (יְהֹוקָאֵל ב ו), זָבֵבֵי עַדְיוֹ (שְׁטָ ו ב), חֲבִירָם עַט לְשׁוֹן הַדָּנוֹם, וּבְמַצְבֵּיהַ עַבְרָ (דְּנִיאָל ד לְבָ), דֵי הוֹהָ צָבֵי (שְׁמָה יְטָ), וַיְהִי חֲבָרוּ, אֶךְ כַּאֲשֶׁר חָבֵר וּהְנִצְבֵּה לֹא יְכַלְלֵל (זְכִירָה יְאַטְוֹ) עַם וּצְבָתָה בְּטָהָה (כְּמַדְבָּר הַכְּבָדָה) לְצָבָתָה בְּטָן (שְׁמָה נְכָבָ), שְׁחָתָה מְהֻכְּרָתוֹ, יִיְהַנִּצְבֵּה כְּמוֹ הַחוֹזֶקֶת וּהַנִּשְׁבָּרָת שָׁאָנָה יִכְלֹה לְהִזְבָּתָה. וּבְשָׁרָשׂ צָב הַשְׁרוֹשִׁים, כי מַהְם צָבָה, וְמַהְם צָבָב, בָּאָבִים וּבְנָפְרָדִים (יִשְׁעָה סָו ב) בְּשִׁקְלָל סְלִים וּקְלִים, וְצָבָ צָבִים לֹא פְּרָשׂוֹ, וְהַמִּלְחָמָה לְשׁוֹן כְּסָות, כְּתָרִינִי מְחַפֵּין (בְּמַדְבָּר ז ג):

צָגָן. וַיְצָגַן אֶת הַמְּקָלָה (בְּרָאָשָׁת לְלָחָ), אֲצִינָה נָא עַמְקָ (שְׁמָה לְגַטְוֹ), אָמֵר לְשׁוֹן קְמָה, וְהַמִּלְחָמָה, וְשָׁרָשָׁסָ נָגָן, כְּמוֹ יוֹפֵל נָפֵל, וַיְצָגַן נָגָן:

צָד. סְלִעִי וּמְצֻודָה (תְּהִלִּים יְחִינָה ג), מְצֻודָם גְּדוֹלָם (קְהַלְתָה ט יְדָ), שָׁרוֹשׂ צָדָה, וְחָבֵר עַמָּהָם מְצֻודָות סְלִעִים (יִשְׁעָה לְגַטְוֹ), וְשָׁרָשָׁסָ מְצָדָה, כי הַמִּים שָׁרוֹשׂ כְּמָם וּוּבָאוֹ עד לְמְצָדָה לְחוֹידָר (דְּהִיא יְבָטָן). וְאָמֵר חָלֵק בְּיַמְצָד אַרְוֹן בְּרִית הֵי (רְדָבִרִים לְאַגְוָ), צָרָה אָוֹרָה (שׁוֹא בָּג בָּ), וְהָוָא בְּשִׁקְלָל סְבָה, וְשָׁרָשָׁסָ צָדָר, וְאָמֵר בְּחַלְקָה הֵי צָדָר צָדָוִני (אַיִלָּה בְּ נְכָבָ), הַצָּדָר צָדָר (בְּרָאָשָׁת כּוֹ לְגַטְוָ) וְחָבֵר עַמָּהָם וְאָשָׁר לֹא צָרָה (שְׁמוֹת כָּא יְגָ), צָרָה אֶת נְפָשִׁי (שְׁיָא בְּדָרְבָּ), וְהָוָא לֹא הַבִּין דְּבָר בְּשָׁרוֹשִׁים וּבְעֲנֵינִים, כי לֹא הַבִּין צָדָר לְצָרָה, וְנִמְזְמָרָה בְּפָרוֹשִׁי הַרְבָּה הַגָּדוֹלָה וּרְבָנָא שְׁלָמָה הַצְּרָפָתִי שְׁהָאָשִׁימָוּ עַל אָשָׁר חָבֵר וְאָשָׁר לֹא צָרָה עַמְצָד:

צָרָה. וַיְהִי שְׁבַע בְּעַחֲדָות נְפָשָׁךְ (יִשְׁעָה נָה יְאָ), שְׁכָנוּ צָחִיה (תְּהִלִּים טה ו), אָמֵר עַנְיָן עַזְאֹזָן, וְהַמִּדְבָּרִי, אֶךְ שָׁרוֹשׂ צָחָה, וְכֵן בְּחַלְקָה השְׁנִי צָחָו מְחַלָּב (אַיִלָּה ד ז), שָׁרוֹשׂ צָחָה, וּבְעַבוּר הַחַיִּת נְמַנֵּעַ דְּנָשָׁותָו:

צל. אמר בחלק א' צל המועלות (ישעה לח ח), צללי ערב (ירמיה ו ד), ושרשם צלל, וכן בחלק ב' צלצל שמע (תהלים קג ח), הצלה שז אוניו (שיה ג יא) שרשם צלל. והחלק ה' לשון מצולה, שרשם צול. והחלק ד' יציל והצללה, וחלק ה' ויתנצלו בני ישראל (שמות לג ו), שרשם נצל. חלק ו' צלי אש (שם יב ח), לצלה (שיה ב ט), שרשם צלה, כמו לבנות בנה, וצל בshell מוקם עד כי נלאתי מצוא, ואיש לבוכ ילכט להבין מן התבוכים את אשר

איןם נתבתים:

צע. היציע התהונגה (ט"א ו ז), יציע עלה (בראשית מט ד), ושרשם יצע.

חלק ב' מחר צעה (ישעה נא ז), ושרשם צעה:

צפ. צפי ראייתם (שמות לח יז), ויצף (בראשית לא טט), שרשם צפה, וצוף דבש (טשי טז כד) שדרשו צוף, אשר היצף את מי ים סוף (דברים יא ד), ויצף הבROL (טיב ו ז), שרשם צוף:

צ. מלא הנזאה (חויקאל יי ב), בנזאה (ויקרא א טז), והגוזן שרש. יציאו (תהלים עב טז) שדרשו צין, והבר עמהם הנזאים (שיר ב יב), עלתה נזהה (בראשית מ ז), ואינם שרש אחד, יציאו שדרשו צין, נזאים שדרשו נזהה, וכן כי ינעו אנשימים (דברים בה יא), אשר הצעו (במדבר כו ט), שרשם נזהה:

צק. אק לעט (טיב ד מא), יצוקים (ט"א ז כד), שרשם יצק:
 צר. חלק י' חלקיים. ובפניהם הלקם, אך לא יסוד יסוד במחקה בטעםדים, כי מקצתם צור, ומהם צור, ומהם נזר, והבר יציר אותו בחרות (שמות לב ד) עם חמץ ביד הזוזר (ירמיה יח ד), והוא מנ זמר וצורת הגנק (דברים יד ביה), והבר עמהם וצורים לבלוות שאל (תהלים טט טז), בעניין יציר, ואין צורם מן יציר, כי אם לשון צורה, ודינו וצורותם, צורה שלחה, לבלוות שאל. ונוצר הסדר (שמות לד ז) שדרשו נזר, וכן החער שלום (ישעה כו ג), נוץ נזר נבעלע בדניות צדי:
 צעת. מצית בר' אש (חויקאל כא ג), ושרשו יצת, כמו מציב יצב, ודין הוא לדון מצית מציב מהסרי נזין, כמו מפל, אך לפי שנמאזא זיד כתובות בbenin ויחיצבו, הדציב, ומזית בעבור שנמצא אצטנה יהוד (ישעה זו ד) בshell אשימנה יהיו ב' שדרשים יצת וצית, כמו יינק וניק טן ותינקו (שמות ב ט) כמו ותשימחו:

צאן. צאן מרועיך (תהלים עד א), צנה ואלפים (שם ח ח), ולא פ' מה היא צנה, ודע כי היא אליה הנוטה במלת לגאנאכ (במדבר לב כד), כי אל"ף צאן החולמים יקום במקומה:

צלם. אך בצלם יתהלך איש (תהלים לט ז), בראשתו למלטה. והוא חלק ב' החלקים, והם ג', בצלמו בצלם (בראשית א כו), וחלק ב' אך בצלם יתהלך איש, לשון חשן כמשטו בערב, ומעניין תשלג בצלמן (תהלים סח טז). ואומר על כנחת ישראל שהוא דומה לוינה לבנה, ואמר יראו לבנותה לבנותה שלג אף' בחשך. וחלק ג' בדברי מנחם, והוא הר צלמן (שופטים ט מה) ולא שם מקום כאשר אמר:

צמה. ב' חלקיים, צמר. ופשחים (דברים כב יא), וחלק ב' צמות הארו (חויקאל יז ג), פרשו עניין נזר וענף, ושם הוא עניין ראש הארו:

צנַס. צגנותות דקota (בראשית מא ב), אמר פתרונו לפני עניינו, וענינו ידוע בלשון תלמוד שת צנומה (ברכות לט ע"א). והבא בשרש צמת, גלי צמתך (ישעה מו ב), ושרשו צם:

צנק. אל המהפקת ואל החזינוק (ירמיה כט כ), ואמר בית הכלא הוא, ואינו כן, כי מהפקת אינו בית כי אם כל' טמן, והוא עשוי מב' עצים שעושים בנתים בית צואר שכיניסו שם [צוארי] האסורים, וכן צנוק מסנן לירדים: צפר. אמר בחלק אי' לצפרית תפארה (ישעיה כח ה), ישוב ויצפר מחר הנלעד (שופטים ז ג), באה הצפירה (יחזקאל ז ז), אמר כי הם לשון ארמית, בקר צפרא, ולא פירושו בן רכבי המקרא, בן פרוש צפירות תפארה עגול ללבוב, כמשמעות עשרה צבי שאמר בפסוק. ויישוב ויצפר יסוב לאחרר לבתו מכאן מחר הנלעד, כי מה ענין ישנים בברק, בידו הוא או להשכים או לאחר עד חש היום בעית רצונו ישוב באשר לא ילך עמהם. והביא בחלק ב' ציפור העזים (דניאל ח ח), וחלק כי צפירים עופות בן יגון הי' צבאות על ירושלים (ישעה לא ה), וכן פת' צפירים עופות בן יהושע ימחר ה' להן על ירושלים, והבר עםם נורי הרכם צפוי (תהלים יא א), ולא פירושו, וכלה פת', נורי הדר כתו צפור [. .]. הרכם מורכב משתי מלות, יכול להיות פרט להר שלכם:

צרח. חלקו ב' חלקו, מר נורת (צפניה א י), ריע אפ' יציריה (ישעה טב יי), וחלק ב' על יציריה (שופטים ט מט), והם ענין אחד, לשון צורה, כאשר פרש, יציריה הוא המגנול שהצופה צורה שם ושותמו:

צרך. ואגהנו נברות עצים מכל צרכך (רדה"ב ב טו), זאת המלה אין לה דמיון במקרא, אך בלשון תלמוד נמצא כמוותה. ואין לשמש ממנה רפי לאמר צרכו ברופי, צרכי, כי במקרא הוא דרש כל צרכך, וכל הכנויים בלשון היחיד בן יהיו דרש, אך בכנים הארכיים הרבים יהיו רופאים, צרכי צרכיו ערניך, וכן כל עשרה כינויים לצרך אחד דרגושים, צרכי, ערנו, ערך, וכן כלם, וארכים ורים רפים, וכן דרך דרכנו, דרכם, דרכיכי, ברוך אחת, ולרכמים דרכיהם, דרכיכי, דרכינו, דרכיך, וכן כלום:

אחל מחברת קו"ף.

קב. נקבה שכרכ (בראשית ל כח), מה היה לו לחסר נו"ן נקבה, שהוא כמו שמרה, זנרה, אך בעבור שראה פי הי' יקבנו (ישעה סב ב) בלבד נו"ן אמר כן, ולא חשב בדעות הקוי"ף אשר נקבעו בשמות (במדבר א יי), נו"ן השרש נבלעת בך. וחלק ב' אמר וקצתו לי (שם סג ב), ושרשו קבב, ובאותו חלק חבר ונוקב שם הי' (ויקרא כד טז), והוא מהתלק הראשון, שהוא לשון פרוש, כי אמר איש כי יקלל אלהו ונשא חטאו, כשיקלל אלהו ולא ישמע לבני האדם ונשא חטאו, אך נוקב השם, שמספרש השם בברכו, מות יומת, וכן אמרו רכובינו (סנהדרין ז ה). אינו חייב עד שיפרש ויברך. ויש לפאר באורה פרישה פטוק אחר שאמר ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת, ובפרט ואלה המשפטים כבר אמר מכיה איש ומות טוח יומת (שמות כא יב), ואמר פעם אחרת נפש חחת נשף (שם שם סג), ושלש ואמר ומכח אדם יומת (ויקרא כד כא),

ורבותינו דרשו בהן מה שדרשו, למה נכתבו שלשון, ולפי פשטונו אמר בפרק זין הרג, וכאשר הרנו המקלל והותר להם הריגת האדים, שלא יאמרו מעתה יותר לנו להרוג, חור ואמר ומכה אדם יומת, עודכם באורה ריאשנה, והואיל ואמר מכיה איש הזיכר מכיה מכיה בהמה, ואמר נפש תחת נש, נפש אדם תחת נש אדם ונפש בהמה תחת נש בהמה, ואשר אמר אחיך ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת, אמר אשר אמרתי לכם מכיה בהמה ומכה אדם במשפט אחד היהו לכם ולגר הנגר אתם. ואמר בחלק ב' ויקב חור ברדתו (מ"ב יב'). וכי לא ידע כי השם הוא נקב, נקבים, וכי ויקב דונשה, למה לא עלה בדעתו הנני, אכן שונא גוניין היה, יין כי ררכם להתבלע, ונס היירין לא ידע להתגלו. ואמר בחלק ד' אחר איש ישראל אל הקבה (במדבר כה ח), ושרשו קנב בשקל סכבי:

קד. יקר יקר ניקוד אש (ישועה י טו), ושרשו קבר. חלק ב' יקר האיש (בראשית כד ב'), שדרשו נקר, וידור נדר. חלק ב' וקרה המש מאות (שמות ל כר), ושרשו קדר:

קה. התקינה שניי (ירמיה לא ל), אם קרה הבROL (קהלת י), ושרשם קרה, וחבר עליהם ותבוזו ליקחת אם (משל ל ז), יקתה עמים (בראשית מט י), ואינם לא טרשם ולא מענינים, כי היוד שרש, ופירושם מלשון ערבית שאומרים למורה ולганעה שיעשה אדם לארכנו או הבן לאביו קרה, אכבריאנסא בלעין, ولو יקורת, לו יהוה دقנתעת עמים שיידאו מלפני:

קו. הביא בחלק א' קו המדה, וכן ינטה (זכירה א טו), את תקوت חותם השני (יהושע ב יח), והוא לו לחבר עמהו ויכלו באפס תקוה (איוב ז ו), שענינו ימי קלו מני ארן ויכלו באפס החותם. והביא בחלק ב' קוח קוית הי (תהלים ס ב), קorth נפשי (שם קל ה), ואחר יתכן היו לתבן המלה כיiter הוין, אם כן לא הייתה אצלו שרש, ואגה וו זו געלטה מן הקראה לעולם שחווצה יתירה, ואמנה בסיסד המלה היא סדרה:

קח. קorth לי (בראשית טו ט), קו מוסרי (משל ח י), ושרשם לך, ומקה שחר (דרכ' יט ז), הקורף דגש בעבור למד הריש, ודיינו מלחה. ואמר ענן שני סכח קו (ישועה ס א), והוא מענין ראשון, לפסקו לקחת האסורים, קווח שרצו לך בשקל בשוא גלו (תהלים טט י) מן נשא, ואמר על סכח:

קוח. יתכן להיות מלה אחת, ואני כי אם שניים: חלק א' אקסט (תהלים צה י), ואחיקותה (שם קיט קכח). ושרשו קוות, ואמר חלק ב' במעט קט (יהוקאל טז מו), אטר ראיו היו מונרכ קפוץ והג� אין יסוד, והיא יסוד בריאות קטנותי (בראשית לב יא). ותקצתן עוד זאת (шиб ז יט), שהוא בשקל חפהל. והביא חלק ב' כעורמן ארוי קיט (דניאל ב לה), והוא חרנות קין, ולמה יגע לעשות חלקו מארמית עם העברי:

קל. קלו מנמרות (חבקוק א ח). קלים هو (אייה ד יט), ושרשם כלל, בריאות דגשנות למד קלו. והביא חלק ב' וגקלה אוחץ (דברים כה ג), ונקלה כבוד מואב (ישועה טז יד), ושרשם קלת, לחבר עמהם מדוע הקלוותני (шиб יט מד), ושרשו כלל, ובן קלות מה אשיכך (איוב מ ד). חלק ב' אמר יקללו המת ואתה תברך (תהלים קט כה), כי קללה אליהם תלוי (דברים כא ב), ולא פרשו, וכת פתרן

לא תלין נבלתו על העץ, כי יגروم התליו והוא קללה אליהם, כי כל הנקללים היו נתלים, והמקלל השם היה תליי כי דינו היה בסקללה, וכאשר תילו אותו אם ישאר על העץ ישאלו עוברי דרכיהם על מה נתלה, ויאנו להם קלל את השם, ואמרך וכן נמצא שהוא גורם בכל יום קללה השם. ותבר בחלק ד' אביך קלוי באש (ויקרא ב' יד), ותבר עמו נחשת קלל (יהוקאל א' ז), והוא לא פנים קלקל (קהלת י'). ושלשות אלה אינם מן קלוי באש, כי ענינים גנה וזהר, וՓוש בלחם הקלקל (במדבר כא ה), אמרו נשנו קצה בו אעפ"י כי הוא לבן. ותבר בחלק ה' קלקל בחיצים (יהוקאל כא כז), וכל הנבעות התקלקלו (ירמיה ד' כד), ולא פרש, והם חלק א' מן וקלו מנמרים סוסיו, ופרוש התקלקלו, רעשו מרוב קלחותם, כי כבודותם יעדיטים, ופרוש קלקל בחיצים, אמי כי אין עמד על אס הדרך ליוות בחץ להפיל פור, אם ללהת על בני עמן תחלה או על ירושלים, הכל כאשר פרשתי למעללה, וקלקל לשון גנה וזהר, על שם שהחיצים ממורטים ומגניהם, ונפלאתה על זו, נבון במנחים על מה חבר ספרו אשר עקר השרשים, וגם לענפי:

לא עשה פרושים, ויקין לעשות ענביו, ויעש באושים:

קם. חבר עמו קם, הקים, הוקם על (שב' בן א'), קים דברי הפורים (אסתר ט' לב). וחובר עמם קוממיות (ויקרא בו יג), ולא פרש איד' הוא מענינים, וענינו קומה זקופה. וחובר עמם את כל הדיקום (דברים יא ז), ולא הוודיע בי' היקום שהוא תוספתם אותיות אמתיניה על השמות, כמספרם בס' הזבורון, וחובר עמם וענינו קמה (שב' א' טו), קמו עניינו משבבו (מ' א' יד ד), ופרש כמו עמדו מראות, כענין עמדו לא ענו עד (איוב לב טו), ותעמוד מלדת בראשית כת' לה), ויפה פרש אם נמצא לשון תקומה בוה הלשון. וחובר בחלק ב' נקם נקמת (במדבר לא ב'), לא תקום ולא תמור (ויקרא יט יח), וחסר נין לא היקום ולא תמור הבלתיה בדנשות הק"ף, וחובר עמם נבום קמינו (ההלים מד ז), ולסכלות זה לא נמצא רפואה, כי קמינו הם קמים עליינו, ומזה ראה במלחה זו עניין נקמתה, וחובר עמם אל ישבי לב קמי (ירמיה נא א'), ופרשו הראשונים כי לב קמי [נכדים] בנותרין אית' ב'יש':

כן. חבר בחלק א' קנים תעשה (בראשית ו' יר), קינה קפו (ישעה לד טו) ושדרש קנן, כמו פחים פחת. וחולק כי קונה שמים ואryn (בראשית יד יט), קניין (ההלים כד ב'), ה' קניין (טשי' ח כב), וחובר עמם ומקנו פרץ בארץ (איוב א'). ארץ מקנה (במדבר לב ד), ולא ידעת אם היה דעתו בעבור שכונים אותו נקרא מקנה, ולמה לא חבר עמם כי קינה עבר רשותה כא ב'), ועשה מהם חלק אחר. והכיבא בחלק אחר קינה וקנון (שיר ד' יד), וחולק מטהו באשר ינור הקינה (ט' א' יד טו), והם עניין אחר, אך זה קינה מבשטים, וזה קינה שכטוף. וחובר הקניין מגנורי (זכריה יג ה') עם לשון מקנה, ויפה חבר, כי אמר הפקドני על מקנה ואני נביא: קת. הקיף את העיר (יהושע ו' ב), כי הקיפו (איוב א' ח), ושרש נקפת, בשקל הפלו. וחולק כי ונקפת סככי העיר (ישעה י' לד), חנים ינקופו (ש' כת' א'). נקפת יות (שם ז' ו), תחת חנורה נקפה (שם ג' כד), ושרש נקפת, והם לשון חטפה ובריתה, והוא מלשון התלמוד, אין אדר נוקף אצבעו למטה אאי' מכריין עלייו מלמעלה (חולין ז' ע"ב):

קצ. אמר עם חלק ד' ואקוין בם (ויקרא ב' בן), ואל תקוץ בתוכחתו (טשי').

ג יא), חבר עליהם לקצתו בישראל (מ"ב יב). ויכול להיות מענים לשון מאום, אך אין משרשים ולא מבנים, כי ואקון בשקל ואקום, ולקצתו בשקל לענות נש (כדבר ל' יד), מבין חזק, וכמו מה שזכה רגלים חם שווה (משל כו ז), לשון כריתה, והם בעין וקצתה את נפה (דברים כה יב), אך וקצתה שדרשו קצץ, מן וקצץ פתילים (שנות לט ג), בשקל וסכות על הארץ (שם ט ג) מן פך. ואמר בחלק ה' ויקין יעקב (בראשית כה טז), לא הקין (מ"ב ד לא), והם ב' שרשים בעין אחד, קין וקין, ויקין בשקל ויישן (מ"א יט ה), הקין בשקל הקים, ואלו כמו ינק ניק, שאמרו לעה שהם ב' שרשים:

ק. אמר בעין אחר ותקיא (ויקרא יח כה), ואמר כי שרצו קייף בלבד, ובזה היה דעתו כדרעת הקוף, כי כל שרצו ינקו, כי ותקיא שרצו קיא, בשקל וחיקם, והבר עמו כאשר קאה את הגוי (שם שם כח), וכן המדרקים הראשונים אמרו כי שרצו קאה, בשקל כנה ראה. והארץ זהה לשון זכר, כמו נעתם ארין (ישעה ט יח), ולא נשא אותו הארץ (בראשית יג ו), ויש מהם אמורים כי הארץ בכאן לשון נקבה מדינה, וקאה בשקל באה, ורחל באה עם העزان (בראשית כת ט), כי אם היה לשון הויה הטעם בק' כמו ורחל גאה. וקו (ירמיה כה גז) שרצו קיה, בשקל חיו, זאת עשו והוא (בראשית מב יח):

קר. יקרה היא (משל ג טז). יקר תפארת (אסתר א ד), חסר יוד, וזה ממנו סיד יוריין שחרר במחברות יוז. ואמר בחלק ב' הוקר ונלך (משל גה יז) ויקר פרידן נפשם (תהלים מט ט), אוקיר אנווש מפו (ישעה יג יב), יקר רוח (משל זי גז), ופרשם לשון מניעת, והם חלק א', את יקר תפארת נדלוין, כלם עין אחד להם, הוקר ונלך, עשו יקר, ואל תבוזו לכת אל בית רעך יותר מדי. וכן ויקר פרידן נפשם, אוקיר אנווש מפו ואדם מכם אופיר, כה פה, אמר על מדי ופרם שיבואו להחריב בכל ואמר הגני מעיר עליהם את מדי אשר כקה לא יהשבו וזהב לא יחפיצו, כי אין בזונם כי אם להרג ולאבד, ואין להם בצע והמוד בממן, שאם היו נתנים להם כל כסף והוב שבעולם להציג אדים מדים שלא ימתו לא היו ללחחים, והו אוקיר אנווש מפו, האיש יקר בעיניהם יותר מפו להמתו. והביא עם אלה אלק עטם בקרי (ויקרא כו מא), והוא חלק י עין מקרת, הקרה נא לפני (בראשית כד יב), ושרשם קרה וקרי בשקל ישב ממנה שני (במדבר כא ב). והביא בחלק ד' עט בצל קורת (בראשית יט ח), וקורו עכבייש אරונו (ישעה נט ה), ואין מעין, כי לשון יארונו אינו נובל על קורות כי אם על בנד, כמו שאמר קוריהם לא יהיה לבניך (שם שם ו), נשמע כי קורים אחרים הם לצורך בנד, ורומו קירות לבוי (ירמיה ד יט), טילש בלעוי. והביא בחלק י' עם מקור מים חיים (ירמיה ב יג), בנקרת הצור (שמות לג בב), חנוך לא נעללה (כדבר טז יד). נקר מעלי (איוב ל יז), ובבל ובלל שפתם, טבל אותם שהם לשון נקור שרשם נקר, ואותם שהם ממוקור מים חיים שרשם קור, מן בהקר ביר טמיה (ירמיה ז י), ומה עין מקור עין טמקור בור ועין, מננה ומאנן. וחבר עם יקרה ערבי נחל (משל ל יז), אני קרתי ושתיתי מים (מ"ב יט כד), ושוב היה לו שלא יחבר ספר, ולא יחבר אמר שפר, וסת' אני קרתי, אמר סנתרוב במקום שהיו יארומים ונחרומים אני החרבתי והובשתי אותם בקף פעמי. טומי מרוב חילוחי, ובמקום שלא היו שט חפרו חילוי ומיד קרו המים, עין מים קרים, והוא

פלאות לשח"ק אשר לא עמדו בו רב בני עמו, כי בהקריר בור טימה בן הקרה רעהם (ירמיה ו ז) שות מבניין הפעיל הם בזודים, לא עשו דבר באחר, וקורתי שהוא מבניין קל הוא עובר למים, בענין אני הקורתו אותם והם קרו. וחבר בחלק ט וקורker כל בני שת (במדבר כד יז), מקרker קיר (ישעיה כב ה), עם קירות הבית (מ"א ו ה), ולא וכבר כי מקרker כמו עיר ועקור:

קשה. בקש לפני רוח (תהלים פג יד), לחשש קש (שמות ה יב). וחלק כי וידבר אתם קשות (בראשית מ"ב ז), אָשְׁר שׂוּ קַשָּׁה, וחסר ההיא. ומחלוקת קושים חסר ייד. ואמר בחלק ו' דא לדא נקשן (דניאל ה ז), והונזן שרש. ולא הביא התקוששו וקוישו (צפניה ב א), ואני כבר פרשטו למעלה:

קדם. לבבל אותם, מי הקדרימי (איוב מא ג), נקרמה (תהלים צה ב), קדרה מורה (שמות בו יג), רוח הקדרים (שם י ג) הביאה בחלק א', ואמר בחלק כי מהכמת כל בני קדם (מ"א ה י), נдол מלך בני קדם (איוב א ג), והם מענין קדרה מורה, על אשר שכנו במורה קראם בני קדם, והביא עםם בן מלכי קדם (ישעיה יט יא), ופירושו בן יוציא קדם ותחלת מתחכמים הראשונים, ויכול היהו כמו בני קדם שהיה חכמים:

אחל מחברת ר"ש.

רא. ותרא האשה (בראשית ג ח), וירא יעקב (שם מ"ב א), ולא ראה כי לא יכול לאמר רא לחסר ההיא בלשון יחיד, אך כאשר יוסף הוויל לרבים, כי אם היה כאומרו היה אומר לייחיד רא כמו בא. והביא בחלק ב' מוראכם (בראשית ט ב), מוראי (מלאכי א ז), ושורש ירא. וחלק י' ושמתייך בראוי רב. לרוב (בראשית ו א), כרכם בן חטא (חושע ד ז), ושורש רבב, חמס, חמס, חמס, חמס. רבות מופת (שמות יא ט), שרשו רבה, בשקל עשות עשה, וכן מרבית, לא רביית במחזריהם (תהלים מד יג). וחלק זה תרבות אשים חטאים (במדבר לב יד), אשר טפשתי ורובי (איכה ב כב), רבתה גנואה (יוחאלא יט ב), והם חלק אחר לשון נдол. ואמר בחלק ב' רובה קשת (בראשית כא כ), יומרתו ורומו (שם מט כב), השמייע אל בת בבל ורבים (ירמיה ג בט), ואלו שרשם רבב, רובה רבה, אך ענים אחר, וקשת שם דבר הקשת, והוא בשקל שבת, שהוא כמו בן שם דבר, ויראה עלייו וקשותיהם תשברנה (תהלים לו טו), שניין דנושה ותינו רפיה, בשקל שבתותיהם. וחלק י' לשון מריבה, ושורש ריב, ווימ' וירב בנחלה (ש"א טו ה) לשון מארב, וקמצות היוד מושכת האלף, ויארב כמו און עד תבונתיכם, איוב לב יא, שהוא כמו און:

רד. אמר בחלק א' עם ורדו נת פלשטים (עמוס ז ב), מרוע אמר עמי רדנו (ירמיה ב לא), ואין רדנו משרש רדו, כי רדו שרשו ירד, וגם הוא מס"ר יודין שחסר במחברתו, ורדנו בשקל קסנו, מן אריד בשיחי (תהלים נה ג) לשון ביתה. והיום רד מאר (שופטים יט יא), מאר ור בדרכן הדיקות, כי לא יאמר מןILD לד ולא מן ידע רע לשון עבר, ולא מן ישב שב, כי שב הוא לשון תשובה, ודומתו קח על מים רבים (יוחאלא יז ה), שהוא כמו לקת. וחבר בחלק

א' וענינים מורדים תביא בית (ישעה נה ז), וחכר עניי ומורדי (איכה ג יט), ושרשים מרד, ופירושם לשון הכנעה. ותבר בחלק ב' או ירד שיריד (שופטים ה יג), ירד ל' (שם) עם ורדו בדנת הים (כראשית א ב'ח), ושרשם רדה, אך ענינים משונה, כי רדו כמו שלטו, אך ירד שיריד כמו ישבר השיריד שהם ישראל לאחות סיסרא וחילו, ופתחי ה' ירד ל', בעכורי, ומלה ירד מבניין חוק, כמו יצו, יצוה, ומעניין זה רדה הרבש (שופטים יד ט):

רדה. אמר בחלק א' ריח ניתה, והוירד שרש. ואמר בחלק ב' רוח, והריזו ביראת הד' (ישעה יא ג), ולא פרש והריזו, והוא דבריו כמו רוחו. והבר עמהם מרוח אשך (ყקרא בא כ), והמ"ס בו שישי, מן וימrho על השazzן (ישעה לח בא), כמפורש למעלה:

רט. ירד הדרך (במדבר כב לב), והוירד שרש, וענין אחר רטט, ירמיה טט כד') כמו רחת, ושרשו רטט:

ר'. חלק זה שכחו, אף ברוי יתרה עב (איוב לו יא) מן רויה, ומשקלו ונשאו כו. בנים קינה (יהוקאל כו לב'), ולמעלה פרשותיו לכל צרכו:

רכ. רכו דבריו (תהלים נה כב), שרשו רך, וממננו והכאתני מך כלבכם (ყקרא כו לו), והוא לא הביאו, ושרשו רך, ומשקל מך, במועל ידיהם (נחתה ח ז), ושרשו עלל, מן אשר התעללותי (שמות י ב), שענינו התגדלות והחרומתי, וקרוש במועל ידיהם בנשיאות ידיום שנשאו לשמשים ברכו את ה', ודומו נושא לבבנו אל כפים אל אל בשטחים (איכה ג מא), שענינו עם כפים, נשא לבבנו עם כפינו:

רט. תבר לא יפנה דרך נרים (איוב כד יח) עם כי רם הי (תהלים קלח ו), יוספה חבר, וכבר וכרתין, ובחלק ב' אמר כי אנוסה רמה (איוב כה ו), יורם חולעים (שמות מו ב), ושרשם רטט בשקל סבה, נהה, רנה, וירם בשקל ויחם (מייב ד לד). ובחלק נ' אמר עבדי רמני (шиб יט כו), רמה את רעהו (משל' כו יט), ומשקלו צה, וחלק ד' רמה בים (שמות מו א), והוא בשקל בנה. ובחלק הי' כרם ולת (תהלים יב ט) עם היאבה רים עברך (איוב לט ט), ותבר זה אינו נכון, כי רים הוא ראם באלייף, קרני ראם (דברים לג ז), וכורום זלוט כורתיו למעלה:

רנ'. פצחו רנה (ישעה יד ז) וכל רנה שרשם רנן, כמו רגען צריקים (תהלים לג א), בשקל גלו. וחלקה כי' חלקיים, כיibia וירא כל העם וירונו (ყקרא ט כד) בחלק ב', ויעבור הרינה במחנה (מייא בב לו), והם ענין אחד, הרמת קול בין בשתחה בין בבכי, כמו קומי רוני בלילה (איכה ב יט). בין לשון הכרהו, ויעבר הרינה במחנה, והוא לא פרשם. ועתה אפשר לך שתי טילות בדרך הדריקות בחבור זה, תרננה שפתוי (תהלים עג) כי הנונין דגשוו, הראשונה להכרת בנין חוק, השניה בעבור נונין הכלל, כי נונין הכתובה לנקבות שם השפטים, ומלה שנית חכמות בתוכן תרונה (משל' א כ), הנונין דגשנה, ואם נאמר שהונין הכתובה נונין הנקבות, בעבור החכמות, אין לנו שני נונין השרש אפי' אחת מהן, ואם נאמר כי כרנש זה תחבולנה כי נונין' שם מן רנן, אין זה דרך דגש בעבור כי' אותיות לעולם, אך נאמר כי המלה לשונין יהודה, כמו שאמר בסוף הפסוק ברוחות חתן קולה, וונון תרונה למיד תפעלה, ובנדש נבלעת נונין.

אחרות של הכפל, ואין צורך נקבות ליחידה, והח"א היא תוספת כמו תפעולת לנקבה, כדרך החאי'ן הגנטופות באיתניים לוכר ולנקבה, יפעלה לוכר, תפעולת לנקבה, ובמוכרת תפעולת, וдин תרנה תרנה, וצלה ורנה לעברך ישראל תננה:

רפס. רטסי לילה (שיר ה ב), רטסים (עמוס ו יא), שרשם רפס:

רע. הביא במחברתו ירוע כבירים (איוב ל' כד), רועו עמים (ישעיה ח ט), לשון שבר, ורב נדול פרשו מני ריע וחבר, התחכרו עמים וחותו מיר:

רף. חבר עם וירפו את שבר בת עמי (ירמיה ח יא), ועלהו לתופת (יחזקאל מו יב), ואין תרופה עניין רפואה כי אם שבר, כמו שפרשתי על וירפא בערך נהר. וחבר בחלק י אryn רפאים (ישעיה כו יט), נם הוא נולד להרפה (דה"א ב ו), נולדו להרפה בנה (שם שם ח), והוא סבר כת' הרפה כמשפטו, כי רפה אינה נקבה כי אם ונכרי כמו רפאים, והאתדר רפא באלא"ף, ונחלפה לה"א, משקל רפאים זכרים, רפה זכר, ולנקבה רפאות, צבאות, רפא, צבא. לחבר בחלק ד' בתוך היריות (משלוי כו כב), וכבר פרשתי עם ועלהו לתופת (יחזקאל מו יב) במלחה נכספה:

רץ. רצח הי להצלני (תהלים ס יד), ושרשו רצח, לחבר בלשון רצון את מי עשקתי את מי רצוני (ש"א יב ג), ותיה לו לחבבו עם קנה רצון (ישעיה מב ג), כי רצין עוֹב דָלִים (איוב כ יט), שרשם רצין, בשקל רצוני סבוני, בדנשות הצד"י:

רכ. חבר בחלק ב' ואביה יורך ירך (במדבר יב יד), יורד ירד, ומזה השער, יורך בפניו (דברים כה ט), הייד שרש, אך רוק (איוב ל י) בשקל חם, חום, קור, מכעלן הכפל, ווורה על זה עד בלע רקי (שם ז יט), שהייד דנשת, בשקל חמי, עין, שרשם מן המכפולים, וראיתי חכמי הדיקות חולקים בתיבה אחת שיפר ר' שלמה בן נברול באזהרות של שבועות, אחר אמר וחולין מרקט, לאשה נתקה, ואחד אומר וחולין וווקחת, והודיתו לדברי הראשון, כי רקת מן יורך ברדת מין ירד, וווקחת מן רפק, וממנו כי יורך הוב (ויקרא מו ח), כמו יסוב מן סכב, ושניהם נכונים, אך בעבר כי אותה הטלה שהוא בפרשת חליזה יורך היא מן יורך, וב עברו כי וחולין מקור כמו רקת שהוא מקור, ואילו אמר חולצת היה מוב רוקתק:

ר. חלקו ד' חלקיים, אי יוירני ויאמר לי (משלוי ד ד), בקול מורי (שם ה יג), הורוני (איוב ו כד), מי כמוני מורה (שם לו כב), איננו מענינים, כי הוא מן יורה בים (שמות מו ד), ונכח פה, הן אל ישניב בכחו, כשהשוברא מעלה ומשגב בן אדם מעלהו בכחו מאיד מאיד, וכשהוא רוצה להשפלו טי כמוני משליך ומשפיל, כי מי משליכו ומשפילו עד עפר, ושרש כלם יורה. לחבר בחלק אי לא יכנס עיר מורי (ישעיה ל כ), והוא מהלך נ', את המורה לצדקה (ויאל ב ב), וכבר פרשתיו למעלה בערך כנף. לחבר בחלק י עם יורה ומלךוש (ירמיה ה כד), תלמידה רוח (תהלים סה יא), כסוי רoise (שם כב ה), ולא היה ולא היה, כי יורה ומלךוש הייד שרש, ותלמידה רוח שרשו רוח בשקל צעה גלה, וכן רוית לחבר עמהם ארין (ישעיה מו ט), ופרשתיו כי הוא הפוך ארין. וחלק ד' אמר רד בשרוו (ויקרא מו ג), יורד רינו (ש"א כא יד), וכלו שרש, ואות מהם לא יגרש:

רש. חלקו ד' חלקיים, חלק א' רשות ונקלה (ש"א י"ח כב), וישנה רשות (משלו לא ז), ושותם ריש, וחבר עמם מתרושש ומעשר (ש"א ב' ז), ושותו ריש, בקהל מורייד יורד. וחבר עמם מתרושש והון רב (משלו ג' ז), ולא פרשו, וככה הוא, יש מתהער ומאסף ממון מעשוק ונכבה, ואין כל, כמעט רגע יאבר הכל, ומתרושש, ויש מתרושש ומפור לדרלים, וימצא הון רב, כי מנתחוلال תערב. ואמר בחלק ב' עליה רשות (דברים א' כא). מורתה (שם לג' ז), ושותם ריש. ואמר בחלק ד' כרשיין כורש (עורה ג' ז), ושותו רשות, כמו הגינוי הנה, והגינוי בסמוך, עניין רשות ששרותו רשות, כמו פדותה פדה:

רנש. חבר רונם מלך ואנשיו (ונכיה ז' ב') עם אנשי יהודת רגמתם (תהלים טח כח), ורנם מלך הוא שם אדרס, כמו וישלח בית אל שר אצ'ר רונם מלך ואנשיו. לחבר בחלק ב' בצרור אבן בטרגמה (משלו ג' ח) עם וירגנוו ואתו (ויקרא כד כב), ויתכן ונכון מן לשון ארמנן, כי האל"ף והגינוי בו נספות ושותו רנש: רגש. למה רגשו גויים (תהלים ב' א), מרגשת פועלין און (שם סדר ג'), הרינויו (דניאל ז' יב), ולא פרשם, ופורשות למה עשו המון, מהמן פועלין און,

ותרגום המון עמים (ישעה יד יב) אתרגנותה:

רזה. בית מרוח (ירמיה טז ה), מרוח סרוחים (עמום ז' ז), אמר ענן בית משתה, ובית מרוח הוא בית האבלים, כמו שאמר אל TABA בית מרוח ואל תנוד להם כי אסתמי את שלומי מאת העם הזה, וכתיב אחריו וכית משתה לא חבר לשכבה אתם לא אבל ולשאות, ונקרוא בית מרוח לפני פשוטו, הבגדים שיטפשו בכית האבל. וכן וסר מרוח סרוחים, פרשו פשוט אותם מcessות שהז מכיסים בהן מטחות, קובוטיריש בעלי', שהיו טרוחים על המטאות ועורפים מוה ומרוח כמו מרוח הפוך סרה, וכמוו וסרוחים על ערשות (שם שם ד'). ורבותינו פרשו כמו ענן אבל מרוחא (כתובות טט ע"ב) שדרעתו מרחה זהה עליו: רין. ורוזנים נסדו ייחד (תהלים ב' ב), לא חבר במחברתו מחתה רון (משלו יד כח) שהוא מהם, ובקהל נדול, והם ב' גינויו רון ורונן:

רחם. חלק ישכחו רוח מתקו (איוב כד כ) מן מרותם אמו (במדבר יב יב), לחבר בחלק ב' רחם ארחמנן (ירמיה לא ב'), והוציאו מרוחם והריחיק מנבול, וכבר השיכותי עליון. והיה לו לפרש מרוחם משתר לך תל ילהות (תהלים קי ג), וככה פת', השחר והבקר שיצאת לאיר העולם מרוחם אמק, לך תל ילהותך, תל של ברכה ירד אותו שחר של ילדותך לך היה, כאמור נדלה:

בשם נשם הנדרולים והיות מצליה בכל מעשיך:

רחש. רחש לבי דבר טוב (תהלים מה ב), לא פרשו, ופורשו מלשון תלמוד מרחשון שפותה (סנהדרין טו ע"ב), וקרוב לו מנתה מרוחשת (ויקרא ב' ז), כמו שאמרו רבותינו, מחת צפה ומעשית קשים מרוחשת עטוקה ומעשית רוחשים (מנחות ה' ח):

רטב. ירטבו (איוב כד ח), רטב הוא (שם ח טו), לא פרשם, והוא מלשון ערבי, לח רטב:

רכב. ויאסור את רכבו (שמות יד ז), רוכב שמים (דברים לג' כו), חלק מהם רתים ורוכב (שם כד ז), והוא מהן, כי רכב האבן העליונית הרכובת על

התהוניות הנקראת שכב, ורחום קרא כל כל הרוחים ברוחם, ואשר ונר רכב רמש. רמש האדרמה (בראשית א' כה), והוא לו לפרש, כי הוא מהרמיסה בסט"ז. לפי שורותים על האדרמה, וכן נאמר במקום אחר תמו רומס מן הארץ (ישעה מ"ד), ווורה על זה האפס המץ (שם). מן למן התמצז והתעננתם (שם ס"א): רעש. וועשו מפניהם (יחוקאל לח' כ), ותריעש (תהלים י"ח ח), והניע החלק כי ירעיש כלבנון פיריו (שם עכ' טו), שהוא עשר הפך:

רפסד. חביבם חלק אי', ורפהוני בתהוניות (שיר ב ה) הוא חלק ב', והוא כמו סמכוני באשיותו הכתוב בצדנו נפל דבר, ובערכיו קורין לסתן רפהנה:

רפסד. ונביים לך רפסדות (דה"ב ב טו). אמר כמו אלומה. והם העיטם והקשויות וזה וזה על והחוליכים בים, ובמלכיהם הוא אשימים ודבורות בים (מ"א ה כג), לשון נהנות:

רפק. מתרפקת על דודה (שיר ח ה), ולא פרש, והוא מהערבי שקורין לחבר רפאן, ולתבורה רפקה:

רצח. הביא במחברתו תרצו בו כלם (תהלים סב ד), ולא פרש דרכו, כי נתקלו עליו במסרה, "א תרצו ופירושו לשון קללה, שירוצחו ויחרגו, והוא אמר תרצו פרשו כי מספר הוא מעשיהם הרעים תרצו בו אדים:

רייקם. חבירו במחברת רקס, ותמים בו חוספת, כי הוא מן ריק:

רשף. חלקו ני' חלקים, חלק אי' רשפה רישפי אש (שיר ח ז), וחלק ב' ולחותי רשף (דברים לב' כד), ובני רשף (איוב ה ז) ולא פרש, וחלק חלק אחר ענט רצפים בחלווה שיין בצד'י. ולחותי רשף כמו אוכלי אש, ופירוש ובני רשף מלכאי אש, כמו שאמר משותיו אש להות (תהלים קד ד), ותחלה הפסוק בן פתר, כי אדם לעמל يولד, בן מבעם וחולחתם, כמו מבע המלאכים שהוא להגביה למעללה ולעוף, וכן דרך האדם להיות לעמל:

רתם. חלק אי' אמר נחלי וחותמים (תהלים קכ ד), ופרשטי למעללה שרש וחותמים להלמי (איוב ל ד), שהוא להתחכם באש רחמים, שאשם לא תכבה קרנו כאש אחרת. והביא חלק ב' רתם המרכבה לרכש יושבת לכיש ראשית חמתא היא לבת ציון כי בך נמצא פשעי ישראל (מיכח א י'). כך פת' כי מלכיש שהוא בנבול ישראל קרוב לירושלים היו שלוחים לעזרת מלכי אשורי ומלכי מצרים שיעורום, ועל זה אמר להם לשון ניומ אסור ורותם המרכבה, וכך כמנגן להביא מלכי האומות לעורתך, כי לא יועילו לך כלום:

אחל מחברת שי"נ

שא. הביא בחלק ג' כי תשא בריך (דברים כד י'), ושרשו נשח, וכדרכו כוונן נשח: שלא. אמר בחלק אי' לא תשא (שמות כ ז), ושרשו נשח. ואמר יש שענינו הכאה ושבירה, ישאני עוני (איוב לב' כב), ואני כי מהענין יקחני. וחבר עמו ויעובו שם את עצביהם וישאמ דוד ואנשוי (שיב' ה כא), וענינו וישראלם, כאשר מפרש בדברי חיים וישראל באש, דה"א יד יב), ומלה וישאמ דוד מן שאת המכוה (ויקרא יג כה), והטשאת החהלה (שופטים כ ט). וחבר עמן משפטו

ושאותו (חכוק א'), משאותו לא אוכל (איוב לא כג), והם אין שברנו כי אם פחרנו, ובמהו משתנו ינורו אלים (שם מא יז), והוא חסר אל"ף, ופתורנו מפחדו של ליתן ינורו כל החוקים שבועלם, משבירים יתחתאו, כאשר יראו אותו מכל שברים אחרים יתחתאו, ולא יזכירו אותם כי די להם בשבר זה. ותכר עמה נושא בדרכן סדרים (ישעה י' כו), ופת' ינהנתו ויאחאו כדרך שעשה למצרים. וחבר בעניין משה לשון נבואה, משה דבר ה' (ובירה ט א'), ויש לפרש מה שאמר ירמיהו הנביא ומשה ה' לא תוכרו עוד כי המשא יהיה לאיש דברו (ירמיה כג לו), כה פת' כי ישראלי כאשר היה בא אלהים ירמיהו הוא שואלים ממוני מה משה ה' (שם שם לו), והיה כוונתם בדברו וה מעין משה ארבעים נמל (מיב ח ט), שהיה עליהם למשاوي, והאל הודיעו לנביא וצווו שלא יאמרו משה ה' עוד, כמה שנאמר לא תאמרו עוד משה ה', כי אם מה ענק ה' ומה דבר, ופת' כי המשא יהיה לאיש דברו, דברו של אדם שהוא נשא על שפטיו הוא הטעאה הכביד, ואתם הפקתם את דברי אלהים חיים. ואמר כי יש בעניין הרמת קול, וכגנינו שר הלויים במשא יסור במשא כי מבין הוא (דה"א טו כב), ו לחבר עמו ישאו בתפקיד ובנוור (איוב כא יב), וענינו ישאו קול או יקחו בתפקיד וכנוור, ישאו מדבר (ישעה טב יא), ישאו רנה, אך במשא הלויים יכול להיות משה הארון, וכי ת מלאה:

בשחוק ווון:

شب. חלק א' אמר ויישב שם עד עולם (ש"א א כב), היושבי בשמות (תהלים קכג א), ושרשם ישב, והוא מן ס"ד יודין שהCSR במחברת יוד. ו לחבר בחלק אחר ישב ממוני שני (במדבר כא א), ושרשו שבה, וישב וישבנה. ועם ושכית שני (דברים בא י) אשר שכבים היה עמל שומרון (הושע ח ו), וכבר פרשטו כאשר הקרמתי. ואמר חלק ר' ישב רוחו (תהלים קפו יח), כי רוח ה' נשכחה בו (ישעה ט ז), והגנוּן בו שרש בראות דגש שי"ן ישב. חלק ר' שכיב אישו:

(איוב יח ה) זאבי' שנית שרש:

שג. ישנה אחו (איוב ח יא), השנו חיל (תהלים עג יב), ושרשם שנה. וחלק ב' ארדק אשיג (שםות טו ט), ושרשו נשג: בסקל אPsiל:
שד. שדור נשרונו (מיכא ב ד), ושרשו שדר. וחבר בחלק כי על שדים סופרים (ישעה לב יב), משדר תנומיה (שם טו יא), ושר מלכים תנקי (שם טז), כליה שדר (שם טז ד), והם לשון תענג ואינם לשון דרים כאשר פר':
שוו. שווייה ה' (תהלים טז ח), פן תשווה לו (טשליל כו ד) וחבריהם, ושרשם שווה:

שמט. חבר אני שיט (ישעה לג בא) עם משוט בארין (איוב א ז), והוא מהחלק ב' בשמותים (מ"א יב יא), לשוטט (יהושע גנ יג), טן תפשי משוטט (יהזקאל כו בט), ופירוש אני שיט כמו אני משוטט. ואמר בחלק ד' ווישט המליך (אסתר ה ב). ושרשו ישט, כמו יווד ירד, וחבר השאטים אוטך (יהזקאל כו כו) עם תפשי משוטט, והוא מתרגום ויבו עשו (בראשית כה לד) ושט עשו, וכמוון בשאט' בנפש (יהזקאל כה טו), והאל"ף בהם שרש:

שך. וחמת המליך שככה (אסתר ז י), כשך חמת (שם ב א), ושרשם שכך. ותביא בחלק ב' כשך יקיים (ירמיה ה כו) עם ישוק הנחש (קלהות יא) והוא מהחלק הראשון, ופירושו כי נמצאו בעמי רשעים כשך ישור יקיים, כל אחד

ואחד ישור ויבשת כמו אותו השך והמניה הפתחים בלבד העופות, אנשים ילנווּן ולמעלה מפורש, ושרש ישוק נישך. ולמה לא התבונן שאינו יכול לומר שנשך: נחש בלא נזין, וכן נטע, נתן, נדר, נפל, לא יתרכנו עבר בלשון קל בלא נזין: של. כי יש לזרק דברים כה מ', ושרשו גשל, כמו ונשל הבROL (שם יט ה'), כאשר פרשטי למעלה:

שנ. אמר בחלק אי' שן תחת שן (שותה בא כד), הנשכימים בשניהם (טיכה ג ה), ושרשם שנן, הנזין נבלעת בחברתה. ואמר בחלק ב' אם שנוטי ברק חובי, דברים לב מא), חצי גברן שנונים (תהלים קב ד), ושרשם שנן, והם קרובים לעניין ראשון, לשון חרוד, לבן נקראו שנים לחודרים בחתיך המאכלים, וגקרוו בכפל כמו האברים הכהולים, אוניות, עינים, ידיים, גמלים, ברכים, בעבור שהם גפולים, שני טורים אחד למעלה ואחד למטה. והביא בחלק אחר שנת העובד (קהלת ה יא), ותרד שניתי (בראשית לא מ'), ושרשם ישן. וגם הוא מחשבון סיד יוריין ששבח בחלקו. וחלק אחר ישנה הכתרת הטוב (aicah ד א), וישנו את טumo (ש"א בא יד), ושרשם שנה, זו ויישנו במקום זה, כייו ויכו האחד את الآخر (шиб יד ו). וכן חלק משנה כסוף (בראשית מג טו), שרשם ישן: שנה. וכן חלק ישן גושן (ויקרא בו י), שרשם ישן:

שע. אמר בחלק אי' ולא קין ולא מנוחו לא שעה (בראשית ד ה), וישע ה' (שם ד ד), ושרשם שעה, ופרשם עניין עתרה, וענינים עניין פנה, כמו לא ישעה אל המובחות (ישעה ז ח), וכתחוב בפסוק אחריו ואשר עשו אגביעותיו לא יראה, וזה מוכיח על לא ישעה שהוא לשון לא יפנה. ותבר בחלק ב' עם ילד שעשועים (ירמיה לא ב) למשעי (יזוקאל טו ד), והוא מלשון תרגום וטה את הבית (ויקרא יד מב), וישוע ית ביתא, וענינו בעניין למשוח, כי הטה את הבית טהו במשיחת יד כעין משיחת. ותבר בחלק ב' אל תשעתו (ישעה מא י). עם עניינו השע (שם ז י), והוא לא שעה במחברתו כי הוא כמו שעו מני (ישעהכב ד), השע ממי (תהלים לט יד), לשון רפיון. ותבר אל ישעו בדרבי שקר (שותה ה ט) עם ולא שעו על קדוש ישראל (ישעה לא א) שהוא מלך אי', וכן ואשה בחקיקת תהלים (קיט קיט). ותבר הגנות השועה למלאים (שם קמד י) עם לשון ישועה, ואין שרשם אחד, כי תשועה במשקל תקומה תרומה ומענין שועה, ותשועה שרשוי ישע מעניין גושע בה' (דברים לג בט), ובלשון ערבי תשועה אסתאנטה, והוא קובל שועה. ותבר שעה מעליו (איוב יד ו) עם ושוע אל ההר (ישעהכב ה), והוא מענין רפיון, ושוע אל ההר הוא מענין ולכלי לא יאמר שוע (שם לב ה), שענינים לשון מעליה, ונשעתה (שם מא כב) עניינו ונפנה ונאה יהרו, וכל שרש שע שהביא בלבלו כלו:

שף. אמר חלק אי' עם ישופך ראש (בראשית ג טו), ושוע עצמותיו (איוב לג כא), וענינים אחד, אך שרשם אינו מיזה, כי ישפו במשקל ענו, צו. והביא בחלק ב' כוכבי נשפו (איוב ג ט), והנזרן שרש, וכיול שהייה השך ישופני (תהלים קלט יא) מענינו, אך לא משרשו. והביא בחלק ה' נשעת ברוחך (שותה טו י), והנזרן שרש וענינו כמו נשבת, מן רוח ה' נשבה בו (ישעה מ ז):

שָׁקַנְתִּי נֶאֱמָר וְשָׁקַנְתִּי לֵי (בראשית כו כו), יְשַׁקְנֵי מִנְשִׁיקֹת פִּיהו (שיר א ב), וְשָׁרֶשֶׂם נֶשֶּׁקַן וְחַלְקֵבִי מִשְׁקָה הַרְוִים (תְּהִלִּים קְד י). וְשָׁקַנְתִּי הַבָּיִת (אֲסֻתָּר א ז), וְשָׁרֶשֶׂם שָׁקָה, וְחַבְרֵב עַמְּהָם פְּקָרָת הָאָרִין וְהַשּׁוֹקָה (תְּהִלִּים סְה י), וְאַיִלְנוּ לֹא מִשְׁרֶשֶׂם וְלֹא מַעֲנִינָם, וְהַוָּא מַחְלֵק ד', וְאַל אִישָׁךְ הַשּׁוֹקָת (בראשית ג טו), וְעַלְיָה תְּשִׁקְתָּו (שיר ז יא), לְשׁוֹן הַאֲוֹתָה, וְפִתְּתִּפְזָרָת אָרִין וְהַשּׁוֹקָה, פְּקָדָת אָוֹתָה וְוּכְרָתָה וְתִשְׁוֹקָק אָוֹתָה וְעַטְרָתָה בְּגַשְׁמֵי נְדָבָת וְמַעֲנִילִיךְ יְרַעְפֵן דְשָׁן, וּבְחַלְקֵבִי עַם וְגַנְשֵׁוּ שְׁוֹקָה (ישעיה כט ח), שְׁהָוָא לְשׁוֹן הַאֲוֹתָה, הַבָּר נְשִׁקָּו בָּר (תְּהִלִּים ב יב), וְשָׁרֶשֶׂם נֶשֶּׁקַן, וְפִתְּתִּפְתָּחָת אָמָר לְמַלְכִים הַשְׁכִּילְוָא וְהַסּוּרָן, וְקַחְוָא כְּלֵי יוֹן וְנְשִׁקָּו מִן טְהָרָה וְקָדוֹשָׁה, וְעַבְרוּ אֶת הַיְּרָאָה, וְנִילְוָא מַאֲדָר בְּרַעְדָה, שְׁתַּרְעָדוּ מִמְּנוּ, פָּנֵי יָאָנָף וְיִקְצָוף עַלְיכֶם, וְתַּאֲבְרָוּ וְלֹא חַמְצָאוּ דָּרָךְ. וְיַשְׁמַרְתֶּם וְתַּאֲבְרָוּ מִדְרִיכָת רָגֵל שְׁוֹרְכוֹנוּ וְיַרְמְטוּ אֶתְכֶם, וְהָיָה בְּעַבוּרְכֶי וְתַּאֲבְרָוּ נַעֲלֵל עַל אֲבְדָתְכֶם, וְלֹא עַל אֲבְדָת דָּרָךְ, כי לְשׁוֹן אַבְדָּא אַיִן לְשׁוֹן אחר. וַיִּמְשְׁקָנוּ בָּר, תָּנוּ כְּלֵי יוֹן בִּיד הַיְּצָהִית וְהַנְּקָדָה וְהַבָּרָעָה וְעַשְׂוָוּ רַצְוֹנוּ, וְאַל תַּלְכְּנוּ אַחֲרֵי הַיְּצָהִית פָּנֵי הַאֲבָרָן, וְהָיָה בְּעַכְורָא שָׁאָבָר נְשִׁקָּו בָּר בְּקָפְזָן שְׁהָוָא שֵׁשָׁה הַתּוֹאָר, וְלֹא אָמָר בָּר בְּחָולָם שְׁהָוָא שֵׁם הַנְּקָדָה, בְּשְׁקָל עַז, חַם, חַמֵּן, שֵׁם דָּבָר, וּקְרֵב וְחַם וְחַם וְעַז הַמִּשְׁתָּוֹת חָאָר הַדְּבָרִים וְהַמְּעָשִׂים. וְתַּאֲבְרָוּ בְּחַלְקֵבִי יְהָוָה וְיַשְׁקָק כָּל עַמִּי (בראשית מא ט) עַם וּבָנֵן שְׁמָקָבִי (שם טו ב), וְאָמָר לְשׁוֹן כְּלַכְלָה הַמִּסְמָך, וְאַיִנְמָה לֹא לְשׁוֹן כְּלַכְלָה וְלֹא לְשׁוֹן פְּרָנְסָה, וְאַיִנְמָה עַנְיָן אַחֲרָה, כי יַשְׁקָר שְׁמָשָׁק מַלְאָקָל נֶשֶּׁק וְמַנְמָן (יחזקאל לט ט), וְמַשְׁק בִּיטָּה שְׁמָשָׁק מַעֲנִין שְׁוֹקָו עַמּוֹדֵר שֵׁש (שיר ה ט), וְכָמוֹו בְּעִיר יְשָׁוֹן (יוֹאָל ב ט), שְׁהַקְוִיְּתָן דְּנוֹשָׁה יְוָהָה עַל שְׁקָק. בְּשְׁקָל יְהָוָה חֲקָק, וְשְׁקָל מַשְׁק מִמְּרָא לְיְוָלְדוֹת (משלי זי כה), מִכְסָה לְיִהְיָה (כְּמַרְבֵּר לֹא כה), שְׁרֶשֶׂם מַרְר, נְסָס, בְּרָאִית תְּכָנוֹת עַל הַשָּׁה (שְׁמָות).

יב ד, שהשכמ"ך דוגשה:

שר. רְפָאָוֹת תְּהִי לְשָׁרָך (משלי ג ח), שְׁוֹרָךְ אָנֵן הַסְּהָר (שיר ז ג), וְשָׁרֶשֶׂם שְׁרָר, וְדְנָשָׂות רְיִשְׁשָׁה לְשָׁרָך בְּעַכְורָא חַבְרָתָה, וְכָמוֹו בְּשְׁרוּרִי בְּמַנְנוּ (אוֹב מ טו). וְאָמָר בְּחַלְקֵבִי וְתוֹשְׁרוּרִי לְמַלְך (ישעיה ג ט), וְהַבָּרוּ עַם מִשְׁוֹחָה בְּשָׁרָר (ירמיה כג יד), וְאַיִנְמָה דּוּמָים לֹא בְשָׁרָשׁ וְלֹא בְעַנְיָן, וְאָמָר לְשָׁוֵי סִכְתָּה הַמִּסְמָך, וְתוֹשְׁרוּרִי לְמַלְך מִן אֲשֻׁרְנוּ (כְּמַרְבֵּר כד ז), פְּנִיתָה וְהַבְּתָתָה לְמַלְך בְּשָׁמָן וְבְרוֹקוּוִים. וְפָרוֹשָׁה בְּשָׁרָר מִשְׁיָה שְׁמוֹשָׁה בְּהַאֲנָנִים. וְחַבְרָה בְּחַלְקֵבִי יְהָדָה וְנֶסֶם כָּל שְׁרִיתָה יְהָרָאָל (דְּהָיָה יְבָלָח) בְּעַכְורָא שְׁמַצָּאוּ חָסָר, וְשָׁרֶשֶׂם שָׁאָר, וְחַבְרָה עַמְּוֹ שְׁרִיתִיךְ לְטוּב (ירמיה טו יא) וְהָוָא מַעֲנִין מְשָׁרָה קְטוּרִין (דְּנוֹאָל ה יב), כַּאֲשֶׁר פָּרָשָׁתָה לְמַעְלָה: ש. אָמָר בְּחַלְקֵבִי לֹא נְשִׁיתִי וְלֹא נְשִׁוָּה בַּי (ירמיה טו י), וְשָׁרֶשֶׂם נֶשֶּׁה, חָסָרָה וְסָופָה. וְאָמָר בְּחַלְקֵבִי נְשִׁיתִי טֻבָּה (אַיִלָּה ג ז), יְהָרָאָל לֹא תְּנַשְּׁנִי (ישעיה מד כא), וְיַחְסְרָהוּ וְיַחְטָהוּ בְּרַאֲשָׁון, וְפָרוֹשָׁה לֹא תְּנַשְּׁהָמָנוּ, וּבָא תְּשִׁי (דְּכָרִים לב יז) חָמָר נְוִיָּן וְאַיִן דְּנָשָׁה בְּשִׁין בְּעַבְרוּ נְוִיָּן כְּחַבְרָיו, וְהַמְּאַרְךְ הַמְּעֻמְרָת הַתִּיזְׁיָה בְּמִקְומֵם הַדְּגָשָׁה כְּדָרָךְ הַלְּשׁוֹן שִׁישָׁ נְהָם בְּמִקְומֵם דְּנָשָׁים, וְכָתוּהוּ וְיַוְדָר יַעֲקֹב נְוִיָּר (בראשית כה בט), שְׁדִין הַוַּיִּין לְהַדְּגָשָׁה כַּאֲשֶׁר בְּאָרְתִּי לְמַעְלָה הַקּוֹ, וְמַשְׁקָל תְּשִׁי, תְּמִחֵי (ירמיה יז כב), וְהָיָה דִּינָנוּ תְּנַשִּׁי, וְהַוְיָה בְּמִקְומֵם הַיָּא וְדִינָנוּ בְּשָׁלָם תְּנַשָּׁה. וְחַלְקֵבִי הַשָּׁה אֶלְוָה חַכְמָה (איוב לט יו) מַעֲנִין נְשִׁנָּוָה אֶלְהָוָם (בראשית מא נא), נְשִׁיתִי טֻבָּה (אַיִלָּה ג ז), וְהָוָא מַעֲנִין, בָּמוֹ שָׁאָמָר וְתַּשְׁכַּח כִּי רָגֵל

תורה (איוב לט טו). וחלק כי יש לה אלה מעונך (שם יא ו') מענין והגשה בא לחת (מ"ב ד א), והוא עניינו, בלאו היה מחייב אותך מעונך מעד עונך. וחבר עמכם תושיה בלי ראייה, והוא קרוב מענין יש, כי אין דבר בעולם נקרא יש באמת וולתי ה指挥ה, והוא בתושיה מקום יוזד. וחלק בחלק יש יש מות עלימו (תהלים נה טו), והוא מענין שכחה, כמו שאמר בפסוק ירדו שאול חיים אם המות ישכח אותם:

ח. חבר בחלק ב' עם החופשי שת (ישעה ב ד) שית זונה (משל י ז), יעתף שית (תהלים עג ו), ושניהם מענין שתיה ה' מורה להם (שם ט כא), ושניהם מקור בפועלם. ואמר בחלק ג' שתה ארני (בראשית כד יח), וירשו שתה, וחבר אליו והוא שתותה מרכאים (ישעה יט ז), ואני לשון שתה כי אם מן שתה, שתתו לבכם (תהלים מה יד). וב比亚 בחלק ה' ונשטו מים (ישעה יט ה), בצעמא נשחה (שם מא יז), ונשתה נברותם (ירמיה נא ל), ושרשם נשת, ולא פרשם, ונענים חלשות ודלות, כמו שאמר לדלו ורבו יארוי מצור (ישעה יט ז), וחבר עמהם נברורה ולא בשתי (קהלת י יז), והnbrורה פתחותו, ולא ידע כי בשתי לשון שתה, כמו שאמרו רכובתינו לא בשתי של יין, והוא כמו שאמר הנביא הוא נברורים לשאות יין (ישעה ה נב):

ש. חבר בחלק אי אם יcin שאר לעמו (תהלים עח כ) עם שארה כסותה (שמות כא ז), והוא מוחלק נ' וימטר עליהם עperf שאר (תהלים עח צו), שהוא באשר, ונזרה על זה ה' הכה צור ויוציא מים הגם להם יכול תה אם יcin בשור לעמו, הזכיר לחם ובשר ומים:

שבט. חלקנו נ' חלקיים, לא יסור שבט (בראשית מט י), שבט מלוכתק (תהלים מה ז), כמו ותומך שבט (עמוס א ה), עניין אחד הם עם וכמוון בשבט (ישעה נח צו), בשבט ברול (תהלים ב ט):

שבט. לא חלקין, והוא ב' חלקיים, סרים סוכבים (נחום א ז), שוכן האלה (шиб יח ט), בסבב עין קדומות (תהלים עד ה), עניין ענפים ודליות, שבכים מעשה שביכה (מ"א ז יז), עניין רשת, ובערבי יקרה לה שבכה: שבין. וכרך בחלק ב' כי אהוני השבען (шиб א ט), ולא פרשו, וקדמוני העתים פרשו בו אהוני עון השבען, משבצות הכהנים שערכן בנוב:

שבר. הביא בחלק ב' בשבר איש הר שוברים (בראשית מו יד), אל תשברו מאטם (דברים ב ו) וחבריהם, ואמר לשון מקנה חם, ואני מצאתי בכללם לשון מכירה, ויפתח יוסף את כל אשר בהם וישבר למארים (בראשית מא נו), וכמוון מתי עברו החדש ונשברה שבר (עמוס ח ה), ואני נופלים על קניין ומכירה מדבר אחר כי אם על לשון התבואה, ונמצא במקום שתה לנו שברם בלא כסף ובלא מהירות יין וחלב (ישעה נה א), יוכל שייהו נופל על הלחים בלבך, יהיה חסר לנו שברם בלא כסף ובלא מהירות יין וחלב, קחו בלא מהירות. ואמר בחלק ד' את מספר החלום ואת שברם (שופטים ז טו), אמר עניין פרtron הווא, ואני אומר כי הוא לשון שברון, ואת שברם, נריעותו, שטרת אותו לנרעון להם: שבת. חלקנו ב' חלקיים, והם אחר, כי בו שבת (בראשית ב ג) מענין וישבת (שם ב ב):

שנור. שנור אלפיך (דברים ז יג), כל פטר שנור (שמות יג יב), לא פרשם, והם מעنين שנור אחריו אמרו, אם שנורה תפלתו נפי (ברכות לד עב) לשון תלמוד והם הענלים הקטנים השנורים אחריו אמרו: שכם. חלקו ב' חלקים, וחבר עס ולבכו שכם אחד (עפניה ג ט) דרך ירצהו שכמה (הושע ו ט). ולא פרישן, ואני קיבלתי אותו מרב נדול במקרא, אמר נלעד קריית פועלין און עקבה מרד, ואמר אח'יך וכחכי איש גדורים הבר הנים דרך ירצהו שכמה כי זמה עשו, פת' נלעד דומיה לאנשי שכם שהיו פועלין און ונואפים, על הה תהיה מלאה דם כמו שכם, וכחכי איש, כמו שהכח יעקב שנקרא איש שם, גדורים בנוו כמו והחריש יעקב עד בואם (בראשית לד ה), והם חבר הנים חברות נדולים דרך מיר כשבאו ירצהו שכמה, הרנו אותם מקמן ועד גدول, כי זמה עשו, וכಹנים האמור כאן פתר' נדולים ואדרונים, כמו ובני דור כהנים הוא (ש"ב ח יח):

שבר. בתער השכירה (ישעה ז ב), ולא פרש, ופרקתו חער האומנים, ששוררים אותם בני אדם ללח' מעני השכירות, ואמר שכיריה בקרבה ענני מרבק (ירמיה מו כא) כמו נדוליה, ואיןו כי אם לשון שכיר, אותם הגבורים ששנרו לבוכורותיהם היו חלשים וכבדים בענלי מרבק ויונסו, ומלה נס יורה על זה שאמר בתחליה היה מצרים נשאים (ישעה יט טו) ואמר נס שכיריה בקרבה נס המת נס יהדיו ולא עמדו כי יום ארדים בא עליהם עת פקדותם: שלש. חלק ושלישים על כלו (שמות יד ז) מעניין שליש, והענין אחד, והשליש תחת המשנה אשר תחת המלך. וחלק ענין אחר וכל בשליש (ישעה מ יב), והוא אחד, כי שליש נקרא שליש המדה הנדולה, וכן פרשו ותשקמו בדמיות שליש (תהלים ס ו), כי נאמר על גלות בבל שהיה שליש לננות למצרים שהיה רדי, וננות בבל שביעים:

שמעע. חלקו לעניינים הנה שמווע מובח טוב (ש"א טו כב), חבו עס להশמעות אונים (יחזקאל כד כו), ואיןו נכוון, כי הנה שמווע מובח עניינו בעניין שמע ישראל (דברים ה א), שעניינו תאמן ותקבל, וכן שמע בקולי (בראשית כו ח) קבל, כי השמייה بلا האונה והאמנה אינה כלום. והביא בחיבור זה וקורוב לשמווע מהת הכסילים זבח כי איןם יודעים לעשות רע (ק"ת ד ז), אפי' לו כשעים הרעה הם כסילים ואינם יודעים מה הם עושים, אך יקובל מהם מעשה בלבד דעת, וכן אמרו רבעתינו בין טוב לרע אין מבחיןין קרבן לפני. והביא עניין אחר וישמע שאל את העם (ש"א טו ד), וסר אל משמעך (שם כב ד), וישמעו אל משמעתו (ש"ב כג כב), ויכל הוווט עניין שמע ממש, וישמע שאל, השמייע כרוו בכל העם שיתקנו אלו, וסר אל משמעך, נש珂ר לשמווע סוד המלך כלל רשות, וכן וישמעו דוד אל משמעתו, נתן לו רשות להתקרב לעצמו, ואם הנה עניין קבוץnas כאשר אמר מנהם ה' מלשון העברי שאומרים לקבוץ נטעאה כמו שמעה בעברית, כי ב' עברבי כת' בעברית. והביא עמהם כשמע לעודתם (הושע ז יב), ובארתו למעלה, כי פתרו כמו שהשמעו שסת. וישקף שמווע (ש"א טו לט), תרנמ ופשה מן ויפשחני (איכה ג יא), וכן פרשו מנהם בתבורו פשת:

לעדתם [בפרשת] אם בחוקותי:

שסת. וישקף שמווע (ש"א טו לט), תרנמ ופשה מן ויפשחני (איכה ג יא), וכן פרשו מנהם בתבורו פשת:

שעת. מוקל שעתה פרשות אביריו (ירמיה מו ז), יוכל להיות מעניינו שעתנו (ויקרא יט יט), ופירוש שעתה תערובת, וכן שעתנו מעורב צמר ופשטים יתדו: שקט. שוקט הוא אל שטרו (ירמיה מה יא), השמר והשקט (ישעיה ז ד), והם ענין שمرים כאשר פתר. ושקט לא חלון, והוא ב' חלקים דבר והפכו, ארץ יראה ושקטה (תהלים עו ט), כמו ורשה, וכן בהשקט ארץ מדורים שרב. והיה השרב לאנמ (ישעיה לה ז), ולא יכם שרב (ישעיה מט י), אמר עין חורב הם, ולא הביא ראה, ותרגום חורב, שרבא:

شتל. הביא בתכשו בניך כשתילי יותים (תהלים קכח ג), ולא פרש למטה המשיל הבנים לשתילי היותם והאשה לפן, על כן נפלatoi עליו על מה יגע, אם היה לנו לזרות שרש החינה שהוא שتل וזה ידוע, כי זה אין חסר, ולא יטע אהם בו, ואמנם זה פת' המקרא, אשתק כנפנ פניה בירכתי ביתך, אין עין בעולם שיתהשש לכאנ ולכאנ כמו עין הגפן, אם לא יסחחו, והצלחתו כאשר יסרוו ולא ייחוו לחהשש ולילך ברכינו, כי אז יעשה ענבים טובים, ואם ינחוו יעשה באושים, בן דרכ האשה, אם תחיה צנעה כמו שאמר בירכתי ביתך ולא ינחווה לנכח חחפה, או יהיו כשרים בניך כשתילי יותים, כי כל האילנות מקבלין הרכבה משני מינין בלבד מן הזית אשר לא קיבל הרכבה, על כן אמר אשתק כנפנ פניה, כשתיה בירכתי ביתך, או יהיו בניך כשתילי יותים, שלא יתרבע וזה בתוכם:

שתם. שтом העין (במדבר כד ג), חבר עמו וישותם (ישעיה נט ט), ואמר לשון ראה, ומאר היה מנחם משותם על המראה הואת, ואין מבין כי וישותם התיו מן התפעל, ורקמה השין בדרכה כל מלת התפעל, כמו וסר מרע משוחול (שם נט טו), וישתמר חקנות עברי (מיכה ו טו). ופירוש שтом פתוח, בן בדברי רבינו עד שיטותם ויסתומם (עכודה וורה סט ע"א), עד שיפתח ויסגור, ובפת' זה לאיתן סגור:

אחל מחברת תייז.

תא. והתאותם לכם (במדבר לד י), עד תאות נבעות עולם (בראשית מט כו), ולא פרשים, והם לשון נבול, ופירוש עד תאות נבעות עולם, כל ומן שיתה קיים נבול עולם, ושרשים אזה בשקל וההעניהם ענה, ותאות בשקל חalah זו אלה, ותיו נספהן מן אמתניתה, ותאה מללה אחת מענינים אך לא משרשים, תחאו לכם (במדבר לד ז), שרצו תהא, והוא מבניין חזק, ולא נרגש בעבור האל"ף, ומשכלו חזו, תענו את נשוחיכם (ויקרא מז בט). ותבר עם והתאותם, ותתוויתתו (יזוקאל ט ד), הן תהי שדי יענני (איוב לא לה). והם לשון כתיבה, וכמהות יתו על דלותה השער (ש"א כא יד), ושורשים תוה בשקל ויצו צות, ופירוש הן תוי שדי יענני, או ספר כתוב איש ריבי, ואעננו אנכי:

תהו. תהו ובבו (בראשית א ב), פרש מקום נבול, ואני לא נבול ולא חלול, כי בן פשוטו, והארץ הייתה מיר בתקלת בריאתה תהו מעורבתת הרים

והעפר, אח"כ אמר יקו המים מתחת השמיים אל מקום אחד ותראה היבשה וויה בן, נסתלק התהו, ובן בטהרת הארץ והמים היה ריקה מכל בריה נדולות וקטנה, ואמר תוצאה הארץ, ישרצנו המים, נסתלק בהו, וכמהות נאמר בישועה על ארום ונטה עליה קו תזו ואבני בהו (ישועה לד יא), דרך העולם שיטו קו תמורה בבניין, ואמר דרך המשל שיטה עליה קו הרם וחרכה ותהייה בהו, מעורבותה אبني הבניין והעפר, ולא ישאר בה כי אם רוח:

תק. אל תוך הבית (מ"א ו' כ'), והבריח התיכון (שמות כו כח), ושרשם תוך או תך. וחבר במחברות תך, כהתקן כסוף (יחזקאל כג כב), ושרשו נחך, ונראתה הגוֹן הנבלעת, לפחות עליו אש להנתק (יחזקאל כג כ):
תל. חלוקי ד' חלקים, אמר מחלק א' תל עולם (דברים יג יז), ותולול (יחזקאל יז כב), ושרשם תחל. ואמר חלק ב' ותלית אותו (דברים כא כב) ותולוי (ישועה כג כד), ושרשם תלה. וחלק מהם ב' עניינים, והם אחד, תולה ארץ (איוב כו ז). וחבר עמו קווצתיו תחללים (שיר ה יא), ושרשם תחל וחלק ב' והוא חלק א' ומעניינו, מטל עולם. ואמר עניין אחר תלינו כנורותינו (תחלים קל ב'). והוא מן ותלית אותו, וכן שא נא כליך תליך (בראשית כו ג), כלם לשון תליה, לפי שדרך העולם התוליכים תולין חוכם בצווארים, וכן תרני סופך. וחבר עמהם ותולילינו שמהה (תחלים קל ג), ושרשו ילל, לשון ילה, ותהייו תספת, ותויז מקום יוד' תוצאות, תולדות, שהוא מן יצא, ילד, ופתחונו כי היללה שלינו שמהה היה להם, ויתם ותולילינו שמהה כמו ושוללינו, וכן פתרי כי שם שאלנו שוביינו דברי שיר ותולילינו שמהה, שוללינו שאלנו דברי שמהה שנשיר להם משיר ציון, והם עונים אך נשיר את שיר ציון על ארמת נכר, והוא אומר הלווי המשורר אם אשכחך ירושלם תשכח ימינו גנונה, שלא תרע לנון עוד, ואם לא אוכרבי תרבך לשוני לך, שלא אוכל לשorder, הוכרי שיר הפה והכלני:

תט. ואני בחתמי אלך (תחלים כו יא), אשורי חמיטי דרך (שם קיט א), ושרשם תמס. וחבר עליהם אין בו מתחם (ישועה א ז), אין מתום בשווי (תחלים לח ד), ואין לא משורם ולא מעניינים, ומפת' מתום מ' מהי מספר (בראשית לד ל'), שהוא כמו אנשי מספר, והם' האחרונה של מתום נספת, כמו מי חנן, ריקם, שלשים, פתאות, ופירוש אין בו צורת אנוש מרוב המכחות שהביבו, כמו שאמר מכף רגל ועד ראש כלו הוא פצעו, מתום אפטנש בלען, אינו ניכר שהיה מארם, וכמוhow החרם כל עיר מרים (דברים ג ז), המתים לרבים, ובבנימין אמר יוכם לפי חרב מעיר מתם עד בהמה (שופטים כ מה), נמצאה כי מתרים ומתום עניין אחד הם כמו אנשים:

תק. חלוקי ד' חלקים, א' תנה את נשוי (בראשית ל' כו), חן להם (תחלים כה ד), ושרשם נתן. וחלק ב' נס יתנו בניים (חושע ח י), שם יתנו צדקות ה' (שופטים ה יא), ושרשם תננה, כמו יצו, צוה. ואמר מחלק ד' לחנות לבת יפתח (שם ה יא ט) כמו לפסוד, ואין פשוטו כן, כי אם מעניין שם יתנו צדקות ה' (שם ה יא) היו הולכות אליה ללמידה ולברכה, כי על דרך פשוט המקרא לא הרנה, אך הקריאה ולא היה לה בעל עד يوم מותה, והוא שאמרה ואבנה על בתולי אני ורוותי, ולא אמרה ואבנה על חי, ונאמר בישועה יעשה לה את נורו אשר נור, ולא אמר היולה אותה עולה, וכן היה נורו וזה היה עולת, והעליתיהם עליה, והויז של

והעליתיו מקום או, כמו ומכה אבי ואמו (שמות כא טו), או אמו, וכן ומכו נמצא בידו (שם שם טו), או נמצא בידו:

תם. נחטו נתיבתי (איוב ל יג), ושרשו נחט: תע. תעה לבבי (ישעה כא ד), ושרשו תעה, ובזה תעה, נס כי הדיר נועי נשח, נתר, נתץ, נתק, ואמר כי שרש תש, תר, תץ, תק, וטוב היה לו אם שתק:

תאב. תאבתי לישועתך (תהלים קיט קעד), מתאב אנקו את נאון יעקב (עמוס ז ח), משבר אנקו, כמו ושברתי את נאון עוזכם (ויקרא כו יט), ותאבתי לישועתך, נשברתי בעבר יהול ישועך:

האר. ותאר הנבול (יהושע טו ט), רמנון המתאר (שם יט יג), וחלקו מן לאחר לו (ישעה גג ב), והם חלק אחד, כמו שאמר ויצא הנבול (יהושע טו יא):

חמק. הן עבדי אתהך בו (ישעה מב א), הניח בראש זה מלחה קשה בדיקות, אתה חומיך גורלי (תהלים טו ה), התהייו שרש, וחלקו עליו חכמי הידיות, י"א שהוא שם דבר כמו חמק, אוכל השברתו מאתם (דברים ב ו), ובא חומיך בשקל ואט אלינו אוכיל (יהושע יא ד), שענינו אוכיל, י"א שהוא פועל כמו חומיך סוטך, ובא חומיך בשקל הגני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא (ישעה כת יד): תער. והעכירו תער (במדבר ח ז), והניח הלק כי השב אל חורה (יהזקאל כא לה), האספי אל תער (ירמיה מו ו), שהוא תיק החרב:

תקע. הביא בחלקו האשת התקועית (ש"ב יד ד), ולא ידעתי מה בא להורות אחרי אשר הכל יודעים כי תקע שם עיר היא, כמו שנאמר וישלה התקועה ויקח שם אשא, ומה היה לו לעשות חלקים ממשות הערים אחרי אשר לא חדש בו דבר, על כן נתתי לבני לפרש זה העניין מן התקועית אשר הביא במחברתו. וישלה התקועה, וכנה פתרי, כאשר ידע יואב כי לב המלך על אבשות וישלה התקועה ויקח שם חכמה ויאמר אליו התאבל נא כאשר מתאבלת על מות נוי, ושם יואב את הדברים בפיה, ויש לשאל אם כן שם יואב את הדברים בפיה על מה קראה חכמה, אבן, הוא שם בפיו על מה היה דעתו לשלהה למלך, והיא הבינה דבר מתחן דבר, והוציאה המשל מלבה ומהכמתה, ויאמר האשא אל מלך, ותשחו ותאמר למלך, יש בפסוק ותאמר כי פעמים כנה פתרונות, ותאמר האשא אל העם השואלים מתחה אני את הולכת, אורה אל המלך אני רוצה לצזעון, אמרו לה לא ישמע אליך כי רבים עומדים עליון, וזה שאמר בסוף הענן, כי יראוני העם, הפחדוני כי אטרו לא ישמע אליך, ותאמר שפתוחך אדרבה נא אל המלך אולוי יעשה את דבר אמתו, וזה ותאמר הראשון, ותאמר הוושעה המלך האשא אלמנה אני וימת איש, ולהלא בשארה האשא אלמנה אני נודע כי מות אישא, אך כך פרהונן, האשא אלמנה אני, והנני כאלו מות איש, אם לא ישאר לי הירוש, כי עתה בהיות לי הירוש לא חשבתי שמת איש, אבל עתה וימת איש שלא ישאר לי זכר. ולשפתוחך שני בנים וינצאו בשירה נני וינכו האחד וימתו אותו, בשל על אבשות שהרג את אמןון אחיו, ואין בינויהם מציל, ואין עדים בדבר, כי כל אותם שהרו בשעת הריגת אמןון היו קרובים פטולים לעדות. ותנה כמה כל המשפט על שפתוחך, ונשمرة

נס את הוורש, כונתם להשמור בני הנשאר בעבור הוורשה שתשתאר להם, והן נס את הוורש, כי מטה האחד ונשarraה הוורשה ביד השני, ואומרים נשמרה נס את הרואי לירושה כמו שמת אהוו, והם עוזים לבתיו שם לאיש שט ושרירות על פני הארץ, כי אין דין מיתה עליו אחריו אשר אין שם עדים. ויאמר המלך לכוי לביתך ואני אצזה לך, והוא ענהה אין זה כלום, שמא תשכח אתה תהיה נקי על זה, והעווע עלי שבאתי לפניך ולא תקנתי הענן לצרכו, ענה המלך הדבר אליך והבאתו אליו ולא יוסף עוד לנעתך, ענהה היא יוכר נא המלך אה ד' אלהיך, כלומר השבע נא לי, ואז ישקח לבci כי אתה אומר המדבר אליו שבאיינו אליך, ורביכים הך גואלי הדם הקמים לשחת את בני, ואם אביאו לפניך האחד והרגנוו אחר, ועל כן תוכורו שם ה' בשובעה מבני שאני מפחדת מהרבת גואל הדם, מנואלי הדם אשר הם רביכים שלא ישמרו את בני, ויאמר המלך חי ד' אם יפל משערת בנך ארצתה, נשבע לך. או אמרה ולמה חשבת כוותך על עם אלהיך, כמו על איש אלהים, כמו לעם נכרי לא יטשל למקרה (שםות כא ח), שהוא לאיש נכרי, ומזכר המלך הרבר הוה באשם לבתיו השיב המלך את נרhone, ומדבר כמו מתדבר, אם מתדבר עם המלך ונוטן לו עצה שלא להסביר את נדחו כאש הוא ואינו עוזה טוב, כי כמו אשר אמר המלך להציל את אמו מכהן האיש לאשר אין עליו משען מות בן תריין את עצם על ברוחם להסבירו, כי אין עליו חוכם מיתה, והנה אלהינו כאשר גור כי מות נמות וכמיט הגנורים ארצתה, שלא ישאר דבר בכלאי אפי' ריח כמו שיעשה בשביבת היין והשמן, כי כאשר ישפכו הימים לא ישאר בכלים גם את הרוח, ועל אשר ידע דרך בני האדים כי הם עומדים למיתה, ואם יחתאו יהו אוכדים ממנו, ולא ישא אלהים נש' ולא היה נושא ומperf נפש אדם אחר שיחטא, על כן חשב מחשבות לבתיו ידה ממו נרוח, על כי ראה כי אין בארץ אשר לא יחתא, ואם ימותו בחטאיהם יהיו כמי הגנורים ארצתה, שלא ישאר מהם דבר ויאבדו, על כן חור והשכט להתקן להם שלא ידוו ממו נבנין אדים לשוב אלו בעלה וובח ותשובה, גם אתה יש

לך להשוב מחשבות لكבץ נרוח, וללמוד טמודות הכרוא יתרברך: תקף. תקף כל מלכוו (דניאל יא ז), את כל תקף (אסטור ט בט), וחבר עמהם לתקופות הימים (ש"א א ב), ואינם שרש אחד ולא עניין אחד, כי תקף התיאו שרש, ותקופה במשקל התקופה, תרומה, ותהיינו תוספת אמתניתה, וענין תקף חוק, וענין תקופה סכוב, מן כי הקיפו ימי הטשחה (איוב א ח):

עד פה נשלמו ובזה נתהמו הדברים אשר טעה בהם מנהם, מהם בשורשים אש הריש שמהברתו וישראל שדרשם ונחשב לו אשם, ומהם בעוניים ונחנק פחרוניים מים לא נאמנים, ועתה שימה נא לך להתבונן ותבנה ותكون ותדרע כי לא עולתי אחורי עוללות שניאוותיו כי עצמו מספר ומלהוק על ספר והשכלים

יזיריו כדור הרקיע ומצידקי הצדק בכוכבים לעילם ועד:

יליד דת	טון	ומיצן	ומצא שדי	בין	ומערמה	ומחכמתה	ינק	דר
וישם	כסל	בכיפה	רNEL	חבותות	ויעוף	חוון	ליילה	ויז
דרעה	בנית	בשבט	האמנות	שכן	עירם	וגורלם	לב	דר
והכון	והכון	ברבורי	אנוש	הרשות	שרה	הכחות	וש	דר

ספר הגלי

163

ובו לא של לאهل ומומה ביר שכל ותושיה יש
וכל עמקי שפת צחות וככרי לשון קודש הלא שבר ור
כפי עניין ודרבי משקליו שיר דרכם באשור ללב וט
וכל שועל מהבר אשכבות בין ברשות מהשבות ריעו יצו
ואיש אהוה נתיב אורה עקלקל בדרכיהם ענו עליו בהי
וויעור אנוש משכלי בשכלו וכל דבר ישרים בו יען
ויתנבא ואינו בכתובים כמו התנבאו אלדי ומוי
בספר יעבר אפל לכבות ושםשו ורחה עליו וננו
לקצוי לעני שפה שכון עם יטור נפש ואל קדמתה ולה
דר : דר :

הוֹסְפּוֹת^{*}.

P. 2, l. 26. ואחת:

[אמ' ר' נתן האוטיסיאל והחכמה מאין תבא (איוב כח כ), מאין בנימטريا מהה ואותה, ואו חמוץ חכמה:]

P. 69, l. 2. ראש הנדר:

כתר בגולין: כמו שכתי לא עשה גנליו (שב' ט' כה):

P. 70, l. 18. לטיכל:

ועין בעין בן פת' רב' שטאל:

P. 105, l. 36. בדעתך:

הנה: ורבנו שלמה אמר כי כל מرم שבמקרא עדין לא הו, ואני לשוי קדם, [טרם] ישבנון (יתושע ב ח), טرم יצמח (בראשית ב ח), אף כאן (شمוטה ט ל) יידעתי כי עדין איןיכם יוראים ובஹות הרותה תהוו בקהלתכם:

P. 109, l. 39. נסתור:

הנ': ורבנו שלמה פת' ונתן הי' לכם לחם צר ומים לחץ (ישעה ל כ), לא תהיו כרוכים עוד אחריו תעוננים כאשר ערד עתה [כמו שנאמר] השותים במקורין יין (עטום ו ז), הנה ששון ושמחה (ישעה כב יג) ונוי, והוא עיניך רוואות [את] מוריך, הבהה המלטרך להוציא, ואוניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה והדרך לך בו כי תאמינו וכי תשטאלו, אף מאחריך יהיו אוניך נטוות לשותם דבר מאת הבהה אولي יבא נביא ויוקץ דרך ללכת בו ימין או שטאל ולא כאשר ערד עתה שהויתם מואסים בדבר עכיה;

P. 118, l. 10. הבהיר:

כתר בגולין: ובגולינו פרשו [כמר; ישעה מ טו] לשוי מורה לא יעלה על ראשו (שופטים יג ה). וענינו יורה עליו, וכשחק פאנים נחשבו הם יבין:

P. 121, l. 32. אמונה:

כתר בגולין: וכן שמעתי בכל בית נאמן הוא (במדבר יב ז), פ"י מטורנטן, כלמי מכל בית בחרתו ללכת בשלהותי והגדי דבריו:

P. 126, l. 89. מדר:

[וכן פת' אף' כשר סבאם שניים שכורים ומושכים הם בדעת המתו הוגנו כלומ' עושין זנותם:]

^{*} התוספות הללו נמצאו בכ"י ס' הילוי מקצתן כתובות בגולין ומקצתן רשומות במלת "הנתה" ומקצתן מוסגרות בשתי קי"ס כוה [ ].

P. 132, l. 14. ו/orינם:

[וכן עליינו יתעלם שלג (איוב ו טו) כמו יתעללה, ואני פרשתי לשון העלמה ממש:]

P. 133, l. 25. עם עדנים:

[עם עדנים (шиб א כד), יש מפרשנו כמו עדנים מן ערי, כמו שאם' המעללה ערי זהב על לבושנן:]

P. 134, l. 15. באחכ"ש:

[ויש מפרשנו טוב אלינו, ע"א טוב אל לא לטובתם לפני דעתם, ונבקעינה לשרי מס, כמו בקע לגלגולת (שמות לח כו):]

P. 147, l. 6. וזהר:

[ופרחנו פ"ר מתק קלוות מתנוגר:]

P. 153, l. 2. השכבות:

כתר בגליין: ואני לא כך שמעתי פירוש כי למעלה מוסב נקי היה לביתו ושמה כוי ולא יתבל ורעו רכב וורעה שכב ולא יתבל מוכיה שלא כתב תבל:

לוח התשובות.

ט' הגליו לש' דפוס פוליטאומטי		תשובות دونש לש' דפוס פוליטאומטי	
צד	צד	צד	צד
29	בצים	21	אנורה
89	בצלם	52	אנגנון
61	בריר חלומות	37	ארדה
20	בשגת	15	אחריתנן
10	בשריהם	6	איסטרם
58	דנען	36	אלוף
58	דרחן	36	אנך
37	דנריין	27	אסופות
59	דרור	36	אפה
58	רשא	36	ארמן
61	האיוקים	37	ארעית
60	הגה	37	באשמניאס
54	הגירו ונגירנו	34	בושפכם
23	הרה	17	בחוחים
81	הייעוב	49	בנם
59	האן	37	בעדי עדיים

הוספות

תשובות דונש		ס' הגליי		תשובות דונש	
לפי רפסט פיליפואוסקי				לפי רפסט פיליפואוסקי	
צר	צר	צר	צר	צר	צר
13	גידורי	8	33	הרות	24
72	כמה	45	94	ואשא	55
72	כסוחים	45	92	ובצוק	54
73	כרמים	45	25	ובשליטה	18
34	בשיל וכליות	25	56	וינאלו	35
17	לבלה	12	57	וירען	36
15	לבן	9	62	ויחגנו	38
7	לצחות	5	76	וימרתו	46
79	לעתות	48	27	וישותם	20
14	לשדי	8	16	וכל	10
45	מאריות	28	70	וכנה	43
27	מה מי	19	53	ולבקר	33
75	מורטה	45	76	ולמוח	46
67	מחספס	43	83	ועללווי	51
67	טפעני	43	85	ועורקי	51
26	טים	19	79	ועננה	48
20	מן הוא	14	95	ושכותי	56
29	מנון	22	59	ותהינו	36
26	מסוה	19	73	וזדיף רטפס	45
78	מסכן	46	63	חונך	39
19	מסכת	14	65	חוותה	42
78	מעוטה	47	28	חי	21
21	נא	16	66	חנטה	43
57	גננותי	36	15	חרוץ	8
77	נד	46	9	ט"ז	5
12	נדבכין	8	55	יין	34
24	נעדר	18	30, 31	גע יבש שניים	22
64	נחתת	41	28	דייד	21
19	גמוני	14	60	ייח	37
20	נסותם	14	63	יהדר	39
77	נסחף	46	33	יכרנסנה	24
26	גע ונדר	19	79	יעננה	47
22	גפתוי	17	34	יספה נוף	24
29	סאן	21	92	ישראל	53
21	סלסלויות	16	29	יעזען	22
77	טרכבים	46	73-75	יכרכך כבש להגוטלק	45
31	עיט	23	26	כה	19

寥皮 דפוס פיליפיאווסקי		מ' הנלי		תשובות دونש		ס' הנלי	
צד	צד	צד	צד	צד	צד	צד	צד
35	רצחוֹת	25	80	עין יעקב	48		
36	שבכִים	26	87	עשקה	51		
95	שפָם	56	22	עתודרי ארין	17		
36	שריתֵך	26	35	פארורו	26		
50, 52	תבעה נבעה יביע	32	88	פנרו	52		
18	תערֵג	13	32	פחם	23		
37	חקופָה	27	29	zionim	21		
37	תקנאּ	27	90	צמתֵך	53		
96	תרנגולִתי	56	91	עפֶד	53		
94	תשאַני	55	29	קטונָן	22		
84	חַטְעָלָפָנה	51	13	קרתָה	8		
			32	רַחֲם	23		

תשובות ס' הנלי על מחלוקת מנהם שלא השיב עליהם دونש.

寥皮 דפוס פיליפיאווסקי		ס' הנלי	
צד	פרק	צד	פרק
3a	א. משורת, ושות.	63	
2a	ב. מתגרת, גורו.	--	
2b	ג. ירוד ירדנו, רודה.	--	
—	ד. יומו, ומותו.	--	
—	ה. יסיד, מוסדרות. יסורתני, מוסר. יראי ה', מוראכם. יהלנו, תוחלת.	--	
—	ילד, הוליך. יוש, הוירוש.	--	
—	ו. שירירות, ישר.	--	
3a	ז. מהפטא, יחסין. מלוח, לחיט. מוחה, ייח.	--	
3b	ח. נקם, יקם. נשך, ישוך.	64	
3a	ט. נדר, ידר. נרב, ירבנו. נפל, יפל.	--	
—	ח. נהם, המו, מהותה.	--	
—	ט. נסכתין, וסוך לא סכתין.	--	
3b	י. נשך, נשך.	--	
—	יא. נצוץ, ציצ.	--	
3a	יב. ותיכבב, ניב.	--	
3b	יג. נשף, ישופני.	--	
—	יז. הילך, ללכת.	--	
—	טו. הניס, לנום. הקום, לקום. השיב, לשוב.	--	

ס. הכללי

מחברת

לטו דפוס פיליפואוסקי
גד

	גד	פרק
3b		טו השמו, שמה. ז' הנה, ווגא.
2a		יח תאהן, יתאונן. תורה, והתודן.
4b		יט ויתאבכו, נוכוים.
5a , 4b		כ אתמל, חטול. אורוע, זרוע.
4b		כא ואחותין, יהות.
5a		כב וטהאתהיה, מיט.
8b		כג אני, אני.
4b		כד וואכפי, כף.
5a		כה נשאו, ונשו.
—		כו נביא, מהתנבות, ניב.
8b		כו יורשנה, יורישנה.
	66	

התשובות האחרות נמצאו במחברת על סדר אלפּ ב'ית.

שינויי נוסחאות.

בכ"י	בדפוס	בכ"י	בדפוס
הבן	לן	שורה	שורה
דו לכב	דוה לבנו	גד	גד
שורש	שמעוש	וכיראות	וכיראות
גבו	גבו	הכמתות נשים	הכמתות נשים
מאיש	איש	מחכמת	מחכמי
לבדור וללבן	לבדור וללבן	טוליפום	טוליפוף
המשורר	טשורר	נטילה	נטילה
ושבו	ותשבו	אל תאבן	אל תאבן
כלה	כי ליה	נבר ננד	נבר ננד
שambilאים	שambilאים	ראה	ראה
שםbijams	שםbijams	עיניו	העינין
ה אש	ה ה'	ראו	ראו
מקום שיש האש	הו שרש האש	ולא אלא אמר	ולא אלא אמר
והלטיד צרויה ותלטיד	32 —	ובכיה	ובכיה
הארץ הארץ געתם הארץ	33 —	כמה	כמו
שלמותיכם שלמותיכם	13 12	וכעס	בכעס
שלמותם שלמותם	16 —	בדרכך	בדרכך
שנשוני	שנשוני	הנה	הנה
תונוניה	תונוניה	ומשל	מושל
	22 —	בא חיים	בחיים

שינויי נומחאות

בכ"י	ברפום	גד	שורה	בכ"י	ברפום	גד	שורה
עבר	זכר	16	21	שתחתבר	שתתחלף	31	12
מענים	מעעים	31	—	תונונית	תונותיה	3	13
חושאה	שואה	2	22	נפקת	נפקת	7	—
שרפה	לשרפה	7	—	אל אבשלום על הבשלום	אל אבשלום על הבשלום	29	—
חור	אה	11	—	לשקוות	להשקוות	36	—
שתים	שנים	15	—	ותשוקה	ותשוקה	38	—
יין פול	ייכון	32	—	נכה	כמו	1	14
היה	היהת	6	23	שניינו	צוינו	2	—
עמה	עטאו	8	—	תתוות	התאותה	6	—
אותו	הטעו	18	—	גנותומנה	תגורותומנה	10	—
הגבע	סביב	22	—	מנסה	אנסה	23	—
העין	ה"א העיט	25	—	במסה	במסה	25	—
שייחו	שייחו	6	24	שאלתיו	שאלתיו	28	—
וכוכ	ויכל	11	—	בשורה	בשורה	1	15
אנייד	רוניר	22	—	את מאכלכם	את מאכלכם	16	—
וננתשה	וגנדנשה	26	—	יצרוו	יצרוו	18	—
אקלאים	אקלאים	29	—	אותו	את שמו	19	—
מנפות	מנפות	35	—	לו	לו	24	—
וויף	וויף	1	25	להוועם	להוועם	27	—
בראש	בארך	—	—	לסתור	לסתור	36	—
וככלפונ	וככלפות	17	—	רחמתיך	רחמתיך	40	—
דעלין	דעלין	19	—	ציש	ציש	1	16
בכשילין וככלפון	בכשילין בכשילין וככלפון	—	—	ברכך כוועט בטומעך דבר	ברכך כוועט בטומעך דבר	2	—
וככלפונ	וככלפות	24	—	ברנו זעיר בשעה זעירא	ברנו זעיר בשעה זעירא	5	—
ותריעץ	ותריעץ	39	—	סלקית	סלקית	—	—
אתחטיאו אקרים מתחכיאו	אתחטיאו אקרים מתחכיאו	10	26	זעירא מנך	זעירא מנך	—	—
בקרירא	בקררא	—	—	עולם	עולם	—	—
שביבן די נור שביבי	שביבן די נור שביבי	22	—	חוליתה	חוליתה	24	17
דנור	—	—	—	ואלינו	ואלינו	25	—
משארית	טשריטה	31	—	נבליך תחתיך נבליך תחתיך	נבליך תחתיך נבליך תחתיך	—	—
כי	כי אם	33	—	ומיכסיך	ומיכסיך	—	—
משרה	משרה	35	—	אערת	אערת	35	—
עמי	עמי	39	—	אלה	אלה	2	18
ואשים את	ואשים את	—	—	לירות	לירות	3	—
הטעבים	טטעבים	3	27	דמיון	דמיון	4	—
אורוכה	אורורה	—	—	ומכין	ומכין	10	—
דרכין אמרין אמרין דרכין	דרכין אמרין אמרין דרכין	17	—	ובשליתה	ובשליתה	14	—
לאספסי	באספסי	36	—	געלך	געלך	36	—
אוטם	אותה	6	28	קל	קל	37	—
אין ענים	ענים	11	—	האלפ	האלפ	2	19
יורו	אוּר	23	—	סבאם	סבאם	7	—
וויר	ואָר	26	—	וחבריו	וחבריו	9	—
כמו	חאָרנו כָּמוֹ	27	—	קמו	קם	22	—
בקייז	בקציר	31	—	ואדרה	ואדרה	21	20
בנישואים	בנשאָס	9	29	שכות בני	שכות בני	36	—
ארום מואב	אַדְרָם	13	—	יעקב	אהלי יעקב	39	—

בכ"י	ברפום	נ"ז	צורה	בכ"י	ברפום	נ"ז	צורה
בבית	את בת	15	40	שור וחותמו	שה וחותמו	22	29
לכם	לهم	26	—	ושור	ושה	—	—
הלהבה	להבה	3	41	ונכrichtנו	ונכrichtנו	26	—
נסחאות	נסחון	—	—	נסקינה סם	נסקינה סם	27	—
ליית להון	ליית	—	—	ואבא	ואבא	4	30
ומשוויכ	ומשוויכ	4	—	ומבוּא	ומבוּא	27	—
לאשותובא	לאשותובא	—	—	ומגען	ומגען	31	—
וממענינו ומענינו אשר חנן	וממענינו ומענינו אשר חנן	23	—	צאנך	צאנך	36	—
כמו אשר נתן	כפי	29	—	מקניך	מאה אלף	5	31
לפעלו	פועל	8	42	כיד	בית	10	—
כוי	כן	21	—	טריצים	קבץ אקבץ	16	—
במוחתו	במוחתו	36	—	בקטיטיא	בקטיטיא	21	—
רמותה	ראה	—	—	תקפין	תקפין	22	—
האשה	אשה	—	—	מלכיהוֹן	מלכיהוֹן	23	—
ועציוֹן	עציון	8	43	כוי	אם כי	8	32
מאהאלך	מאהאליך	25	—	ונפהון	ונפהון	19	—
תהייא	תהי	40	—	המסים	המסים	22	—
הטעינה	הטעינה	11	44	אבענטע	אבענטע	28	—
אללהים	אללהי	21	—	צדיק	צדיק הרבה	36	—
צאלים צללוֹן ערבי נחל	צאלים צללוֹן ערבי נחל	34	—	נחלתי	את הלקתי	24	33
וסביבה	וסביב	3	45	לשחר	כשר נכון	33	—
הרchromים	הרchromים	38	—	צאנס	צאני	40	—
וסרכ	וסרכ	13	46	עבורות	עבדות	8	34
אתך ואח	אתך ואל	18	—	עלי	עליו	12	—
דיבור על	על דיבור	22	—	ודון	ודון מן	20	—
עוושק	עוושק	24	—	קלון הרון	קלון הרון	27	—
תחמד	תחאה	31	—	עליהם, עליהם	עלינו, עליוינו	5	35
לנו	לנו אתון	33	—	ופרשוֹ	ופרשוֹ	20	—
יחטם	יתחטם	39	—	גנורתי, אני	גנורתי, אני	10	36
פרטונו	פרטנו	6	47	גנורתי	גנורתי	—	—
מוואט	מוואט	22	—	שנה	שנה	22	—
בכיוֹן	בבנין	40	—	כבי חסר	לי	23	—
מעין	כעין	35	48	ראשא	ראשה	24	—
בפסקוק אחר	בפסקוק	4	49	לענינו	לענינו	37	—
לחדרה	לחדרוֹן	21	—	אימך	אימך	2,3	37
אדם	האדם	23	—	טפחים	טפחים	6	—
זוק	זיב	30	—	ינחה	ינעה	6	38
בפעול	בפעול	3	50	לנפשי	נפשי	8	—
כגנוֹר	עשווֹר	6	—	והסתה	והסתה	30	—
בסתה	בקמץ	10	—	מעין	עין	35	—
הרשות	רשות	5	51	יטוריום	יטוריום	1	39
אל נחל	את נחל	35	52	אסוריום	אסוריום	—	—
הט	הן	33	53	ומסנָר	ומסנָר	—	—
בלילות	בליל	34	—	מכירנתהון	מכירנתהון	—	—
ממונ	ממונ	38	—	שורפם	שורפם	22	—
הארום	האדם	9	54	אל	את	35	—
				לחםם	להתחטם	14	40

שינויי נסחאות

בכ"ז	בדפוס	צד	שורה	בכ"ז	בדפוס	צד	שורה
הכה בכפוף הך כף אל קרף	3	70		פתוחה	23	54	
לא פרה פדה לא	4	—		שבועים	24	—	
שאטורו רבנן שאט' ורבנו	9	—		அஹורי	27	—	
עכבי ערכי	13	—		ישכורת	1	55	
ואלי ואלה	24	—		ותומונני	11	—	
כי כמו	39	—		ופרשתי	14	—	
מעלץ מעלי	25	71		הכניין	30	56	
אסתני אישתנון	33	—		אוסים	2	57	
ואושיה ואושהי	35	72		בעברי	12	—	
מסובלים טסובולן				מבנה ומין תנופה מבנה	22	—	
יום יומם	1	73		טימיר ממיר	37	—	
ואושווא ואושוואו	5	—		MONTHIM מותם	8	58	
ענינים שרישים	8	74		קטובה	23	—	
משתדל משתרד	30	—		דומות	25	—	
הشمיע השמיין	7	75		דומה	26	—	
נכע בעה	21	—		שרשו	28	—	
בצאותיו בצאותו	22	—		לומי	31	—	
ברדא בידא	31	—		הדרונו	39	—	
עבה עבָּה עבָּבָה	37	77		הפול	1	59	
וקטנים קטנים	1	78		והחיכל	5	—	
ינה' נהה	13	—		הוֹוִין	6	—	
המשנה תלמוד	17	—		חפלינה	14	—	
נמא ינמא	34	—		אותה	19	—	
בסבור בחבור	10	79		וירדו שרצו שרצו ויידן	39	—	
לעות לנעת	16	—		ותומוננו	19	60	
ושושאיתיך וושאיתיך	36	—		ילוֹוּ	20	—	
אל על	37	—		בחורות	25	—	
התו אתיו	2	80		ונגלחתך	30	61	
התו אתיו	3	—		יצא	16	63	
לי לני	10	—		לחלחה	4	64	
צורים צירום	3	82		מלוחין	5	—	
צורים צירום	5	—		ויליפין	28	—	
צורים בוי' צירום ביריד	—	—		ומאטאיתיה	—	65	
צורים צירום	6	—		ומאטאיתיה	29	—	
חרשיות ולחארשיץיות	8	—		רטט ורטט	—	—	
הענן הנונין	10	—		ומאטאיתיה	40	—	
ודכו במדוכה ורך וארכא	35	—		ושאיתיך	1	66	
טחול מטהלי				שהאטאי	1	—	
ושרשן ושרשו	10	83		בתוכם	3	—	
היריד ייריד	19	—		ירישנה	6	—	
דרכא דרכב	35	—		אשר	20	—	
תקני תדרמי	14	84		הוכרדי	26	—	
עליזון עולק	27	—		דברך	40	67	
השולן השאל	3	85		ותופר	3	68	
לרחם רחם	4	—		אם	14	69	
ההין ההאין	10	—		אורינן	19	—	
				ואין לו	40	—	

שינויי נסחאות

בכ"ז	בדפוס	צר	שורה	בכ"ז	בדפוס	צר	שורה
ראשיתם	ראשם	7	—	ההבא	ההכו	20	—
שיכסחו	שיכסה	10	—	וכלים	בכלם	—	—
שיהו	שייחו	16	—	קנה	עשה קנה	30	—
יתנו עתה	יתנו	17	—	הה"א	ה"א	31	—
וורמה	ורמה קשת	18	—	גרודן	גרודן	37	—
במטריך	במטריך	21	—	שמניה	שאניה	3	86
חוין	חוין	28	—	אנטן	ינטנו	12	—
יעבעטן, יעבטן	יעבעטן, יעבטן יבעטן, יעבטן	30	—	כמו	כמוהו	13	—
הנ חן	חק חן	32	—	תמותון	ימותון	26	—
הן	חן	—	—	באדמה	על האדמה	31	—
ושכח	ושכח	37	—	פמנים	פמנים	32	—
העיר	הקריר	2	98	איש	אחד	36	—
אווי	היוי	14	—	מים	ניט	16	87
הסמנט	הסמנון	15	—	ביזן	בנוני	28	—
אל	את	16	—	ודכא	ודכוי	31	—
וישימה	וישמוו	17	—	כלחה	מלח	—	—
צאתם	צואתם	20	—	הקמוני	הקמוני	36	—
וישיטה	וישמוו	—	—	במושתות	במושתות	14	88
ואינו נכתב	ונכתב	21	—	ויף	ויף	4	89
מפresher	מפresher	—	—	ועחה	ואחה	11	—
צאתם	צואתם	27	—	משלם	רשלם	40	—
חרוירט	חרוירט	29	—	ומפנסם	ומפנסם	8	90
הור	הור	30	—	בערבי	בארמי	10	—
חרוירט	חרוירט	33	—	את	אם	22	—
מעולםacha	מעולםacha	7	99	דין	ע"ן	29	—
החשו מעולם החשך	והחש	11	—	ראויות	אונותיו	6	91
הוועש	מייה	14	—	והוב והב עכوابים מצד'	הוויל למו זיל	10	—
ואומר שט	ואומר	15	—	להוא	להוא	32	—
יושבו'	ישבות	—	—	ובוריאים	טל מן	37	—
העשוי	העשוי	21	—	שלמה	שלמה	10	92
יוסרומים	יוסרומים	32	—	מאפנסם	מאפנסם	16	—
בכונף איש	באיש	9	100	אובל	אובל	24	—
באפי	אפו	23	—	עם ה'	העם הוה	28	—
ומננהה	ומנאה	33	—	אובל	אובל	36	—
ייתה	תיהה	34	—	דרמודיב	דרמודיב	39	93
חולך	הלבנה	36	—	נטילה	נטילה	5	94
חולך	הלבנה	37	—	שהםיט	שהםיט	13	—
חולך	הלבנה	4	101	תמכרכט	תכרחות	14	—
שאלן	שאלן חיים	7	—	הה"א חדוה	הה"א חדוה	22	95
אשרו על	בבל אל	20	—	לוטש כל חורש כל לוטש	ה'	28	—
חלם	חלש	22	—	ה'	ה'	33	—
וינווע	וינווע	23	—	ויאספו	ויהקבזו	34	—
השותה	השותה	29	—	כלה בבחכה	כלו תוננה	16	96
ריש ישבע	ריש ישבע	2	102	גיאוית	גיאוית	24	—
והיה	והיתה	4	—	נהליך	נהליך	5	97

שינויי נסחאות

כבי	בדפוס	צד שורה	כבי	בדפוס	צד שורה
יוֹתֶר	יְתָר	1 111	חַצֵּר	חַצֵּר	5 -
הַמִּשְׁטָן	הַמִּשְׁטָן	6 —	פַּחַח	פַּתְּר	22 —
עַלְיָמָם	עַלְיָמָם	9 —	יְהוָה	יְהוָה	36 —
אֲלָחֶנֶּה	אֲלָחֶנֶּה	31 —	וּדְלָת	וּדְלָת	38 —
כְּרָסִי	קְרָסִי	10 112.	דְּלָתָה	הַשְּׁבָב	40 —
הַבְּשִׂרִי	הַבְּשִׂרִי	20 —	יְעִיל	יְעִיל	8 103
הַאֲמָדָר	הַאֲמָדָר	25 —	אַנְיִי	אַנְיִי	34 —
זָעֵר	זָעֵר	26 —	קְשָׁה	קְשָׁה	36 —
אוֹתוֹ	אוֹתוֹ	28 —	בְּדָלָת	בְּתִיחַיִם	38 —
הַדְּרָבִינוֹ	הַדְּרָבִינוֹ	31 —	וְהַרְעוּלָות	וְהַרְעוּלָות	2 104
לוֹא	לֹא	2 113	מְלָה	מְלָה	22 —
לְכָךְ	לְכָךְ לְכָנוֹ	11 —	עָדִי חַלָּאַס	עָדִי חַלָּאַס	— —
וּוֹסֶף	וּוֹסֶף	15 —	לְחוֹ	לְחוֹ	24 —
וְאַשְׁׁוֹשָׁן	וְאַשְׁׁוֹשָׁן	16 —	הַלָּא	הַלָּא	27 —
לְהַ	לְהַ	20 —	יִן	יִן	36 105
עַל	עַל	22 —	טִימָנִים	טִימָנִים	10 106
לְלִזְן	לְלִזְן	26 —	וְמִשְׁמָאַלָּם	וְמִשְׁמָאַלָּם	16 —
נִלְזָהִים	נִלְזָהִים	33 —	יְדֻעַּ יְהָבָה	יְדֻעַּ יְהָבָה	25 —
חַשְׁכִּית	חַשְׁכִּית	36 —	יְמִין	יְמִין	— —
לְךָ	לְךָ נָא	2 114	יְמִינָה	יְמִינָה	— —
הַקְּטָבָה	הַקְּטָבָה	7 —	יְרָא	יְרָא	— —
מִקְוָתָן	מִקְוָתָן	13 —	יְרִישָׁ	יְרִישָׁ	— —
הַמּוֹרְדָּת	הַמּוֹרְדָּת	33 —	אַחֲבָה	אַחֲבָה	33 —
אִזְבָּהָת	אִזְבָּהָת	34 —	יְזָא	יְזָא	9 107
אִישׁ מַעַרְתָּה	אִישׁ מַעַרְתָּה	35 —	צָר	צָר	17 —
כַּאֲתָמוֹל	כַּאֲתָמוֹל	37 —	גַּכְתָּ	גַּכְתָּ	20 —
מַעֲשֵׂן	מַעֲשֵׂן	40 —	אַל בִּתוֹ	אַל בִּתוֹ	34 —
תְּלַהְתָּם	תְּלַהְתָּם אֶת	5 115	לְהַבְּרוֹתָה	לְהַבְּרוֹתָה	14 108
עִידִיתָם	עִידִיתָם	12 —	לְהַעֲלוֹתָה	לְהַעֲלוֹתָה	— —
נוֹסָא	נוֹסָא	26 —	מָהָה	מָהָה	23 —
דְּרוֹרִי	דְּרוֹרִי	29 —	אֲשֶׁר	אֲשֶׁר	1 109
וְכַעֲזָבָנִים	וְכַעֲזָבָנִים	34 —	יְכָנּוּ	יְכָנּוּ	29 —
מִקְהָ	מִקְהָ	35 —	יְסָתָר	לֹא יְסָתָר	— —
וְעַזְנִים	וְעַזְנִים	37 —	וַיּוֹרֵד	וַיּוֹרֵד	35 —
מִדְנִים	מִדְנִים	3 116	נִשְׁתָּוֹת מִורה	נִשְׁתָּוֹת מִורה	— —
מִהְרָהָר	מִהְרָהָר	10 —	וְנִתְּנָהָת	וְנִתְּנָהָת	37 —
שְׁרָשִ׀י	שְׁרָשִ׀י	15 —	וְאַלְמָולִיד	וְאַלְמָולִיד	4 110
וְשְׁרָשִ׀י	וְשְׁרָשִ׀י	16 —	כְּסִיל	כְּסִיל	— —
דְּגַשְׁ	דְּגַשְׁ	21 —	וְשָׁם	וְשָׁם	9 —
הַדְּגָשָׁת	הַדְּגָשָׁת	26 —	הַיְכָלָנוּ	הַיְכָלָנוּ	17 —
וְכַבְּלָאתָה	וְכַבְּלָאתָה	32 —	מְלָאָנָא	מְלָאָנָא	— —
וְיָדָ	וְיָדָה	6 117	וְעִירָה	וְעִירָה	18 —
וְהַמִּשְׁ	וְהַמִּשְׁ	— —	וּרְלִיטָוּתָן	וּרְלִיטָוּתָן	23 —
נוֹפְנָנִיָּר	נוֹפְנָנִיָּר	13 —	כְּקַטָּתָן	כְּקַטָּתָן	30 —
			כִּי אַם	כִּי אַם	39 —

בכ"י	ברפום	בכ"י	ברפום
את	זר שורה	לא	זר שורה
מנצח	לנצח	וأنשי	ולא 15 117
סנים	סיגיט	ופרשו	ובני 18 —
אליהני	"	מציאו	33 —
סיג	ס"ד	אל	— —
עליה יתיר	עליה יתיר עלי	האנבל בשער ואיש אשר יאלך	40 —
ממנה	אמנה	וכי אין	5 118
זהב	זהבך	ה' את	12 —
זהך	להך	ואומר	13 —
ושרשם	והביא	MRIACM	14 —
עה	עה	מנרת	25 —
בצידכם	בצדיכם	במוה	35 —
שלמה	האלך	באשראי	39 —
מסעה	פסעד	בחכמה	27 119
במים	הכמים	מצונ	31 —
מלholoth	מן בלholoth	החויזות	1 120
אחריתיכן	אתרכין	חמורקיהן	5 —
ימר	יסור	ואשת מדינים אשת מדינים	10 —
ויסר	ויסור	ולמה	19 —
טמאמה	טומה	ニア	20 —
לטואך	לטואך	בחכמה	25 —
ולא	לא	נד	29 —
הארץ	ארץ	נדניך	— —
לעוגני	לעוגנו	כח	32 —
כגענה	כגענה	וינויהו	33 —
כגענה	סקגענה	איש	— —
ג	ג	וינויהו	34 —
הסבן	הסבן נא	מבין	11 121
ומה	טה	בתשובות	14 —
ג	עם	ניר	24 —
ויהי	יהי	מן נעמת	30 —
במחנה	בתחנה	ס"ג סיג	38 —
יודע	יודע	נסול	40 —
מסיכרת	מדרבת	שנראות	3 122
בעמבי	בעבי	והפעול	6 —
ערדים	ערדים	נן	8 —
סקך	סהר	מנגן, אתן, יתן, אנן, גנן	11 —
חתיב	אם תיטיב	אדורי	13 —
יתלק	הפיין עברות הפיין בעברות	אתן, יtan	15 —
מהרום	מהרום	שהם	29 —
על כנור	על עשור	כתוכן	39 —
תקפזין	קפוצה	מנשיאר	4 123
אפקוד	יפקוד	מנבע	5 —
חלקים	חולקים	יהיה	14 —
		ארבע	23 —

שינויי נסחאות

בכ"ז	ברדפום	צד שורה	בכ"ז	ברדפום	צד שורה
מפתחת	מפתח	17 138	ושית	שית	28 130
הראשון	האחרון	19 —	דורך	מים	36 —
אל הוא	אליהם	7 139	ועתיה	ואתה	38 —
ופס	פס	17 —	שעדר	שענבר	6 131
הסרון	הסרו	39 —	ופרשו	ופרשו	7 —
פצות'	פצתי	3 140	וואיים	וואיים	8 —
יפץ	יפץ	4 —	בעניין	בעניין	20 —
ביעללון	בייעלען	9 —	מנלא פראה מנגלה פרחה	מנלא פראה מנגלה פרחה	31 —
אה	אנחנא	17 141	סתימת	סתימת	36 —
לו	ליה	1 142	עליה	עליה	1 132
במפרים	פרסה לא	21 —	ושמתה	ועשית	15 —
טרסה	הפריטו	—	ומצוק	ומצוק	17 —
הארבעים	המרובעים	38 —	ושפכתי	אשען	22 —
פשע	בפצע	7 143	ירכוב	ירכוב	30 —
עה	עדיו	17 —	על ערדע	על ערדע	33 —
מצודות	מצודות	27 —	העיר	העיר	11 133
למצד את	עד למצד	28 —	בענפים	בענפים	18 —
דור	לדור	—	שני עם ערדנים שני	שני עם ערדנים שני	25 —
בית	ארון ברית	—	ענין אחד	השיבו	31 —
шибה	סכה	29 —	ווענין א'	ווענין א'	23 134
ציד	צדר	—	ה' הו	ה' הו	25 —
ה'	ר'	4 144	יאכל לדעתו	יאכל לדעתו	27 —
הצף	הציף את	12 —	והיינ'	וואילך	29 —
בחורת	בחורת	20 —	יהא	יראו	31 —
בעניין	בבנייה	27 —	אות	אמת	32 —
צאננה	צננה	30 —	ישיש וכנסי יישוש וכוכוי	ישיש וכנסי יישוש וכוכוי	15 135
צנומות קדים	צנומות קדים	1 145	אפר	אבר	19 —
צאור	צואר	6 —	בדבר	בספר	20 —
מצויק	צינוק	—	הזה כאחד מהם הזה	והшибים	28 —
ה' אבאות על עליינו ה'	ה' אבאות על עליינו ה'	13 —	שלחה	שלחה	34 —
ירושלים	ירושלים	—	לבצאן	לבצאן	37 —
את	על	18 —	שהיה	שהיא	1 136
עצם	עצים	20 —	יעקב	יעקבם	29 —
ונשאו	ונשא	34 —	יעקבי	יעקבי	36 —
פשטו	פשטו	1 146	לייחוי מדורך	מדוריה	3 137
ועוד	עוד	2 —	מדוריה	צריכה	4 —
איש	אדם	4 —	צריכה	סרצה	8 —
תקהנה	תקהינה	15 —	בחות	בחות	11 —
קוית אל	קוית אל	18 —	נדומו	נדמן	13 —
ולאננה	ולמה	35 —	והשתכר	השתכר	19 —
קל	קליט	36 —	אמר אליו	אמר	24 —
כי	בנ'י	17 147	עירם	עירם	26 —
ולא	לא	20 —	דורם	דורם	36 —
נקמתי	נקמתה	22 —	חצער	חצער	37 —
התקין	התקף	35 —	רפין	רפין	3 138

בכ"י	בדפוס	בכ"ז	בדפוס
וישרפהם	וישאָס	צד שורה 37 153	ולקציות 2 148
נהנגו	ינהנְהוּ	5 154	לענות 3 —
הלוּם	הלוּם במשא	14 —	חטַע — —
אָשָׁא	מְשָׁא	16 —	וקצתה 4 —
שְׂבִיכִים	שְׂבִיכִים	21 —	וַיְקַעַּן 6 —
וְשָׁנָא	וְשָׁנָה	25 —	הָרָץ 12 —
כָּל שְׁדִים	שְׁדִים	27 —	קֵיא 16 —
תְּנָקִי	חִינְקִי	28 —	חַיִם 33 —
הַפְּכִים	הַפְּכִים	1 155	אֵי 4 149
וְפֶרֶשֶׁם	וְפֶרֶשֶׁם	18 —	מְקֻרְבָּר כְּמוֹ 5 —
אַת	ית	22 —	עִקָּר וְעִקָּר עִקָּר כְּבָנִין 13 —
בְּלָחֵק	בְּהָלֵק נִ	23 —	מְנוּדָה — —
שְׁעָ	שְׁעָה	24 —	מוֹרָה 19 —
אֶל	עַל	26 —	מוֹרָאָם מוֹרָאָה 21 —
אָסְתָּגָתָה	אָסְתָּגָתָה	30 —	הַטָּאוֹ כִּן חֲטָאוֹ 22 —
אָרֶץ	הָרָץ	3 156	דְּבוּרָו וְכִירָוּ 8 150
וַיְשַׁ	וַיְשַׁם	13 —	רִים 27 —
וְהָוָא	וְהָמָר	17 —	פְּצָחוֹ תְּעֵבָר 31 —
עַמְדוֹי	שְׁקוּיוֹ עַמְדוֹי	20 —	כִּי נָוִזְנִיחַתָּוּכָה כִּיהַכְתּוּכָה נוֹיָן 35 —
מְכַר	מְמַר	21 —	וּמְלָתָה הַפְּעָלָה פְּעָלָה 2 151
בְּשֶׁרֶת	בְּשֶׁרֶת	26 —	נְהָרוֹ נְהָרָה — —
בְּשֶׁרֶת	בְּשֶׁרֶת	29 —	בְּהָלֵק וְאַת את 16 —
נְשִׁוָּת	נְשִׁנִּי	39 —	רְקָתָה רְקָתָת 27 —
חִזּוּרָם	חִזּוּרָה	1 157	דָּ' 29 —
כּוֹתִיה	שְׁתִיה	10 —	טוֹרָךְ אֲרוֹן 34 —
פְּתָהָנוּ	פְּתָהָהוּ	14 —	מְוֹרִיךְ אֲרוֹנִיךְ 38 —
לֹא יָכַל	יָכַל	19 —	מְוֹרִיךְ מְוֹרִיךְ 3 152
לְחַם	כְּסָפָה	34 —	לְאַלְּ מֶלֶךְ מֶלֶךְ הָוָא — —
נָסָוּ	נָסָוִיְהָרְדוּ	18 158	רְקָתָת רְקָתָת 27 —
לְהַשְׁמָעוֹת	לְהַשְׁמָעוֹת	24 —	רְקָתָת רְקָתָת 29 —
לְאַנְסָמִים	לְאַנְסָמִים	7 159	רְקָתָת רְקָתָת 3 152
מְנָאָה	מְנָאָה	29 —	רְקָתָת רְקָתָת 34 —
וְתוּנָם	וְתוּנָה	30 —	רְקָתָת רְקָתָת 38 —
הַתְּהָוָה וּבְהַוָּה	הַתְּהָוָה	2 160	רְקָתָת רְקָתָת 6 —
הַגְּכִתִּי	אַלְּ	24 —	מֶלֶךְ מֶלֶךְ הָוָא וַיְשַׁפְּטוּ 20 —
נְחִיבָּתִי	נְתַבְּחִי	3 161	וַיְשַׁפְּטוּ וַיְשַׁפְּטוּ 26 —
נְתָשָׁ	נְתָשָׁן גָּנָר	5 —	יְשַׁכַּחַ יְשַׁכַּחַ 39 —
לְיִשּׁוּעָה	לְיִשּׁוּעָה	8 —	הָעַלְיוֹנוֹת הָעַלְיוֹנוֹת 39 —
וְאַשְׁ לְאַ	וְאַטְ אַלְוִוִּי	16 —	הָוָא מְהַרְמִיסָה מִהְרִמָּיסָה הָאָדָמָה 4 —
סְלָא	הָוָה הַפְּלָא	17 —	רְפָה דָה 9 —
תְּקֻועָה	תְּקֻועָה	21 —	עַנְנָן וְתַולְדָתָם גְּנוּזָם 21 —
עַם מְתַדְּבָר	אַסְ מְתַדְּבָר	15 162	רְפָה דָה עַנְנָן וְתַולְדָתָם גְּנוּזָם 23 —
כָּמוֹ	כָּמוֹ אָשָׁר	16 —	גְּנוּזָם 30 —
בְּחוּוֹן	חוֹוִין	37 —	
אוֹם'	אוֹרָה	5 163	

תקוניים.

צ"ל	ברדפים	צ"ל	ברדפים
יפתחו	יפתח כ"י	שורה	שורה
החותמים	החותמים כ"י	8	4
ותכח	ותכח כ"י	—	—
כ"י [אם]	כ"י	40	—
לחודש	לחודש להודש [השביעי]	13	10
חותט	חותט כ"י	34	—
כבר	אשר כ"י	21	11
להם	לה כ"י	23	—
מה נאומר	מה נאומר כ"י	26	—
זורת	זורת כ"י	33	—
אבי	אבי כ"י	4	12
ופת'	ונת' כ"י	15	—
נמי	נטנו כ"י	17	—
למעלה	למעלה	35	—
(מ"א 1)			
בלמד?	בבית כ"י	38	—
הכת	הכى כ"י	7	18
הבוד	דברו כ"י	12	—
ומחלוקת	וחולק כ"י	15	—
ואחרבו	ואחרב כ"י	21	—
ונופלים	ונפל כ"י	34	—
ומלחת	ומלה כ"י	39	—
דברים	דברי כ"י	19	14
ישר	ישר כ"י	20	—
[הם] [פ"א]	הם כ"י	25	—
לדברי	דברי כ"י	37	—
הכא	הלא יושבי כ"י	2	15
דנור	דנור כ"י	25	—
חש	דוש כ"י	3	16
מבושל	מבושל [במים]	19	—
יהלמן	תhalbני כ"י	29	—
אל	את כ"י	30	18
אף כ"י	אך כ"י	35	—
ואפס כ"י	ואפס כ"י	4	1
יטעום כ"י	יטעום כ"י	7	—
כתיבנו כ"י	כתיבנו כ"י	16	—
באותנותו כ"י	באותנותו כ"י	17	—
בוראיו כ"י	בוראיו כ"י	18	—
בسمני	בسمני	5	2
ולא כ"י	ולא כ"י	9	—
מהר כ"י	מהר כ"י	11	—
בצחחות כ"י	בצחחות כ"י	7	3
והמאיר כ"י	והמאיר כ"י	8	—
עבדה כ"י	עבדה כ"י	11	—
גפרון כ"י	גפרון כ"י	15	—
שכחיו כ"י	שכחיו כ"י	—	—
וחשכי כ"י	וחשכי כ"י	—	—
וחכשי כ"י	וחכשי כ"י	16	—
ציעום כ"י	ציעום כ"י	19	—
ונלות כ"י	ונלות כ"י	—	—
שפת בינות כ"י	שפת בינות כ"י	21	—
זהרם [כ"י וחרם]	זהרם [כ"י וחרם]	28	—
ומבני כ"י	ומבני כ"י	35	—
ידעו כ"י	ידעו כ"י	40	—
לחוק כ"י	לחוק כ"י	6	4
הורני כ"י	הורני כ"י	9	—
דיע כ"י	דיע כ"י	25	—
ומה כ"י	ומה כ"י	33	—
גולדו כ"י	גולדו כ"י	35	—
עם צ' עם ז'	[וברי עם ז']	6	5
הרה כ"י	הרה כ"י	36	6
וכיוון כ"י	וכיוון כ"י	39	—
מכת' כ"י	מכת' כ"י	4	7
הכניםים כ"י	הכניםים כ"י	19	—
הנדשימים [כ"י]	הנדשימים [כ"י]	16	8
הנדשימים [כ"י]	הנדשימים [כ"י]		

צ"ל	בדפוס	צ"ל	בדפוס
שורה	��	ברקע	��
ברקע כ"י	12	ברקע כ"י	19
הברוחים כ"י	18	הברוחים כ"י	20
ושבתי אט. כ"י	—	ושבתי אט. כ"י	35
ושבתי כ"י	36	ושבתי כ"י	—
ועתדי	11	ועתדי	21
אחד כ"י	12	אחד כ"י	—
ביאתרם כ"י	13	ביאתרם כ"י	22
דור כ"י	14	דור כ"י	—
מתמאות כ"י	25	מתמאות כ"י	—
הפעולות	27	הפעולות	—
ירושלם לא	33	ירושלם לא	24
תיה כן	—	תיה כן	—
ולכן	37	ולכן	—
[הר] בית	40	[הר] בית	—
קדומות כ"י	18	קדומות כ"י	25
מכאים כ"י	23	מכאים כ"י	—
בברול בברול (ישעה לד)	31	בברול בברול (ישעה מובן)	—
יערה יעה (ירמיה מובן)	—	יערה יעה (ירמיה מובן)	—
לה לה (שם שם מבן)	—	לה לה (שם שם מבן)	—
יהו כ"י	24	יהו כ"י	26
ישוב	4	ישוב	27
חושכין כ"י	25	חושכין כ"י	29
להשחיתון כ"י	12	להשחיתון כ"י	30
יתישב כ"י	22	יתישב כ"י	—
פלטורא כ"י	26	פלטורא כ"י	—
השב כ"י	31	השב כ"י	31
וראיתו כ"י	32	וראיתו כ"י	—
לקיקות כ"י	38	לקיקות כ"י	—
כ"י	40	כ"י	—
ובעיו (ישעה [ייבקש] ובעה	24	ובעיו (ישעה [ייבקש] ובעה	32
כא. יב) כ"י	—	כא. יב) כ"י	—
העולם בני כ"י בני העולם	31	העולם בני כ"י בני העולם	—
יזור כ"י	16	יזור כ"י	38
בקומו	9	בקומו	34
השובים כ"י	—	השובים כ"י	—
בפש כ"י	10	בפש כ"י	—
דברים נה ה	31	דברים נה ה	—
יהו כ"י	9	יהו כ"י	35
פרטתו כ"י	20	פרטתו כ"י	—
משתולל כ"י	33	משתולל כ"י	—
מה שמן כ"י	2	מה שמן כ"י	36
ולדא奔 כ"י ולדאבה (ירמיה	11	ולדא奔 כ"י ולדאבה (ירמיה	—
(דברים כח סה) לא. יב)	—	(דברים כח סה) לא. יב)	—
דשה	22	דשה	—
כ"י [פרק]	32	כ"י [פרק]	—
במדבר יד כ	40	במדבר יד כ	—

תקונים

צ'יל	בדפוס	��	שורות	צ'יל	בדפוס	��	שורות
יתר	יתד כ"	10	75	אות הנבלעתה	אות הנבלעתה	27	55
הטינקת	המנקה כ"	15	—	כ"י	כ"י	—	—
(פרק אטנהה)	מדבר מרבר (פרק אטנהה)	38	—	ליין כיל כ"	ליין כיל כ"	28	—
לשומר	לשומר כ"	2	79	ביבא כ"	ביבא כ"	29	—
ויחרדו	ויחרדו כ"	36	—	עליה כ"	עליה כ"	11	56
ינוודן	ינוודן כ"	7	80	דרבקים כ"	דרבקים כ"	27	—
העד	העד כ"	9	—	איחל כ"	איחל כ"	7	57
אלל	אל כ"	8	82	הייה [צירין]	הייה [צירין]	18	—
טשי לי	טשי ט יה	18	—	למושעות [אל]	למושעות [אל]	27	—
ד	דר כ"	23	—	חפל כ"	חפל כ"	1	59
שם סב ד	שם סד ד	31	—	אחר כ"	אחר כ"	19	60
שרשו	שרשם כ"	3	83	בתודות [כ"י בחורדים] בתולות	בתודות [כ"י בחורדים] בתולות	25	—
אמחה כ"	אמחה	15	—	ויקרא בו כו ויקרא בו לו	ויקרא בו כו ויקרא בו לו	3	61
בראיות	בראיות כ"	17	84	הרבעים כ"	הרבעים כ"	28	—
סידורשו	סידורשו כ"	22	—	וועת כ"	וועת כ"	32	62
דרך [לן]	דרך	24	—	בנכת כ"	בנכת כ"	38	—
עם	עמו כ"	29	—	הגערים כ"	הגערים כ"	4	63
ולחה	וליתה כ"	6	85	בלב	בלב מנהם כ"	11	—
הת'	הת'	14	—	והמוכתרים כ"	והמוכתרים כ"	13	—
נחוותהו [כ"י נהוי הין] נהו הוי	נחוותהו [כ"י נהוי הין] נהו הוי	27	—	בહולד וייד יריש בהורייש,	בહולד וייד יריש בהורייש,	37	—
על הלשון	לשוי כ"	31	—	וורוא לאירוע בעי וויאו	וורוא לאירוע בעי וויאו	—	—
בשליך כ"	בשליך	9	86	העמדוים העמדוים	העמדוים העמדוים	—	—
איכה ה יט	איכה ה יט	24	—	על תלם הם והם	על תלם הם והם	—	—
היוירין והם פיות	השרים השרים [הראשנים]	36	—	הפעלים הויאו	הפעלים הויאו	—	—
את האיש כ"	את האיש כ"	37	87	במקום יוד כ"	במקום יוד כ"	—	—
החותיא	קהילת ד ט	5	88	במו כ"	במו כ"	38	64
איתין	איתין	20	—	ארני אבי	ארני אבי	14	66
לטבוח [וילבל]	לטבוח	31	89	ישכח כ"	ישכח כ"	21	—
אויב יא אל	אויב יא אל	13	90	דריב ב לד דהיב ב לה	דריב ב לד דהיב ב לה	14	67
מכים כ"	מכים	11	91	אמוטיאנש כ"	אמוטיאנש כ"	17	—
נכאה נכהה (שם טו ג')	נכאה נכהה (שם טו ג')	4	92	אחד ואדרס אחד [כ"י	אחד ואדרס אחד [כ"י	19	—
החותיא כ"	החותיא כ"	7	93	ואודם אחד]	ואודם אחד]	—	—
פתח כ"	פתח כ"	24	—	חרבות כ"	חרבות כ"	7	69
אמר כ"	אמר כ"	1	94	שעשה כ"	שעשה כ"	11	—
חוין	חיה כ"	12	—	הורינוי כ"	הורינוי כ"	38	—
ללווי לא נא	ללווי לא נא	23	—	שאמר ורבנו שאמרו רבנן	שאמר ורבנו שאמרו רבנן	9	70
אילן	אילן	7	96	[כ"י שאמי ורבנן]	[כ"י שאמי ורבנן]	—	—
דברים נט לב	דברים נט לב	26	—	אחד כ"	אחד כ"	22	—
ישועה מרד טו	ישועה מרד טו	31	—	כשב כשב (ויקרא ז' ג')	כשב כשב (ויקרא ז' ג')	33	—
שם לה שם ו ז	שם לה שם ו ז	33	—	מטיב כ"	מטיב כ"	36	—
חבר	חבר כ"	3	103	מייב מ ב	מייב מ ב	15	71
טעה מהטעמים [כ"י טעם]	טעה מהטעמים [כ"י טעם]	9	105	בדגש	בדגש	32	—
הא ה"א כ"	הא ה"א כ"	12	106	מתהדרים כ"	מתהדרים כ"	3	74
כרים כרים (טב ג ד)	כרים כרים (טב ג ד)	23	108	ידע כ"	ידע כ"	25	—
				כל אחד כ"	כל אחד כ"	31	—

צ"ל	בדפוס	צ"ל	בדפוס
צד שורה	14 125	מטך בכנף	31 109
ימין, בכנף	25 136	ישראל, כי	3 111
המשאים	8 137	המשאים?	11 112
כ"י	2 143	הנושאים?	13 114
מקום נם [כ"י]	23 151	שם מקום	מקום לנו
	21 153		(מ"א יט ו)